

BURA LÁSZLÓ

SAKKFIGURÁK

**A SCHEFFLER JÁNOS – BOGDÁNFFY SZILÁRD
KONCEPCIÓS KIRAKATPER**

BURA LÁSZLÓ

SAKKFIGURÁK

**A SCHEFFLER JÁNOS – BOGDÁNFFY SZILÁRD
KONCEPCIÓS KIRAKATPER**

**STÁTUS KIADÓ
CSÍKSZEREDA**

Szerkesztette: Birtók József

A kötet borítóját Sabău Trifu Cristina tervezte
Számítógépes szerkesztő Mekker Attila

ISBN 978-606-8052-56-4

Kiadja a Státus Könyvkiadó
Felelős kiadó: Birtók József igazgató

www.status.com.ro
office@status.com.ro

Készült a Státus Nyomdában, 2012-ben

Tiparul executat sub comanda nr. 3/2012
la Status Printers, Siculeni

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	7
I. ELVI ÉS MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK	11
II. AZ EGYHÁZAKKAL SZEMBENI (ROMÁN) POLITIKA	
ELVEI ÉS GYAKORLATA	15
1. Elvek	15
2. Gyakorlati következmények.....	19
3. A szatmári római katolikus egyházmegyét érintő intézkedések	19
III. A SZATMÁRI RÓMAI KATOLIKUS EGYHÁZMEGYE	
PÜSPÖKE ÉS PAPJAI ELLENI PER	22
1. Bogdánffy Szilárd püspöki titkár letartóztatása	23
1.1. Kihallgatásai az Állambiztonsági rendőrségen Nagyváradon	25
2. Marosán Anna M. Leonárda és Both Klára szatmári irgalmas nővérek letartóztatása	30
3. Pakocs Károly általános helynök letartóztatása	32
3.1. A letartóztatás	35
3.2. Vizsgálati fogságon a Belügyminisztériumban...	37
3.3. Zsiláva földalatti börtönében	47
3.4. Kiszabadulása.....	48
4. A Scheffler dosszié előkészítése.....	50
4.1. Bogdánffy Szilárd kihallgatásai a Belügyminisztériumban	51
5. Scheffler János letartóztatása; vizsgálati fogságban a Belügyminisztériumban	59
5.1. A kihallgatások tárgya és menete.....	59
5.2. A nyomozásról készült jelentés és a nyomozó hatóság javaslata	72

6. A mellékszereplők letartóztatása.....	73
6.1. Sípos Ferenc letartóztatása és kihallgatása.....	73
6.2. Szemes Ferenc letartóztatása és kihallgatása.....	75
6.3. Krafcsik Sándor letartóztatása és kihallgatása.....	76
7. Zsiláva börtönében – a perre várakozva	78
7.1. Scheffler János halála	79
IV. A KONCEPCIÓS PER LEFOLYÁSA	
A NAGYVÁRADI KATONAI BÍRÓSÁGON.....	81
1. A katonai ügyész vádirata	81
2. Az ítélet	82
3. Az ítélet megfellebbezése; a védelem érvei	84
V. A FELLEBBEZÉSI TÁRGYALÁS	98
VI. A VÉGIJÁTÉK: A KONCEPCIÓS PER ÚJRATÁRGYALÁSA	103
1. Bogdánffy Szilárd halála.....	103
2. Változó irányelvek, célkitűzések, társadalmi	103
3. A per újratárgyalása, a mellékszereplők felmentése...	105
VII. A KONCEPCIÓS PER TANULSÁGAI.....	109
1. A kommunista hatalom és az igazságszolgáltatás	109
2. A nyomozás eljárásai	111
3. A per tényeinek egyháztörténeti és kutatómódszertani hasznosítása	115
VIII. HIVATKOZOTT FORRÁSOK ÉS SZAKIRODALOM	125
IX. MELLÉKLETEK	131
X. UTÓSZÓ	317
NÉVMUTATÓ.....	319

BEVEZETÉS

A második világháború utáni évtizedben a politikai hatalom megszerzésére, s ezt követően a kommunista ideológia kiteljesítésére, egyeduralmának megvalósítására törekvő Román Kommunista Párt – a szovjet uralom befolyása alá került többi kelet-európai és balkáni országhoz hasonlóan – koholt, az ún. koncepciós kirakatperek módszerével távolította el a közéletből, a társadalomból a kommunista célok megvalósítása útjában álló személyeket, igyekezett megsemmisíteni az általuk képviselt eszméket, intézményeket.

Közismert tény, hogy a marxi-lenini ideológia tanítása a vallást a népet butító ópiumnak minősítette, az egyházat pedig az uralkodó osztályt kiszolgáló intézménynek, és az is, hogy a marxizmusra, illetőleg ezt a lenini-sztálini elvek alapján való továbbfejlesztésére épülő központ a szovjet fővárosban, Moszkvában működött.

A második világháborút követően angol-amerikai imperializmusnak nevezett kapitalista társadalmi rendszerrel szemben álló szovjet-szocialista rendszerben hangsúlyozottan előtérbe került a kereszténység és intézményei elleni küzdelem. A Szent-szék és a sztálini diktatúra közötti viszony egyértelműen csak a konfrontáció szóval jelölhető (PUSKÁS 2005: 98-9), a moszkvai ideológusok a Vatikánt az imperializmus kiszolgálójának, a „klerikális reakciót¹” az imperializmus legfőbb ügynökének minősítették (KAHLER 1999: 162).

¹ Reakciós mindenki, aki nem kommunista és/vagy antikommunista.

A Komintern, a kommunista internacionáléba tömörült pártok 1947. évi nemzetközi tanácskozásán Sztálin kijelentette: a társadalmi haladás meggyorsítása soron következő feladata az évezredes kereszténység megsemmisítése. A tanácskozást követő évben, 1948-ban ennek tudhatóan indult meg a szovjet tábor valamennyi országában az egyház elleni összehangolt támadás. Nem kétséges, hogy az időpontot, sőt részben a lebonyolítás módját is Moszkvában határozták meg (TOMKA FERENC 2005: 41–50, 68).

A kommunista diktatúrák szerves részét képezték a közgondolkodásunkban a „konceptiós per” fogalmával megnevezett, a törvényesség látszatával levezetett közismerten hazug „perek”.

Romániában, Erdélyben ilyen, a római katolikus egyház megtörésére rendezett perek közé tartozott a Márton Áron gyulafehérvári püspök eltávolítása céljából megrendezett per, az egyház és a Szentszék közötti kapcsolat korlátozása, illetőleg megszüntetése céljából megrendezett ún. temesvári per (fő vádlottja Pacha Ágoston temesvári megyéspüspök és Boros Béla titokban felszentelt püspök), s ilyen, a Scheffler János (a kormány által felfüggesztett) szatmári püspök elleni per.

A tanulmányunk tárgyát képező, Scheffler János (és társai) ellen indított per előtörténete (és háttere), előkészítése és kivitelezése nem elszigetelt történelem, hanem iskolapéldája a romániai konceptiós kirakatperek „életrajzának” és módszereinek. A nyomozati iratok a bírósági per anyagának ismeretében érdemesnek és tanulságosnak tartjuk e per hátterének, előkészítésének, a kihallgatások dokumentumanyagának és az ügyész-ségi-bírósági iratoknak az elemzését, mert valóságos adataival

hozzásegít a koncepciók perek „életrajzának” és módszereinek tényszerű megismeréséhez, másrészt a történész kutatók számára kiegészítő adalékokat szolgáltat a görögkatolikus egyháznak román állami betiltását követő sorsáról, pontosít és hitelesít a szatmári és a nagyváradi római katolikus egyházmegye kormányzására vonatkozó adatokat, helyreigazít, illetőleg helyesbít néhány, nyomtatásban megjelent (majd ennek nyomán tovább terjedő) téves adatokat, a perben szereplő, illetőleg a perrel kapcsolatos személyekre vonatkozó állításokat. Alapvető és időszerű üzeneteket hordoz az utókor számára.

Ennek fontosságát az is indokolja, hogy a per első- és másodrendű vádlottját, Dr. Scheffler János szatmári megyéspüspököt és Dr. Bogdánffy Szilárd szatmári püspöki titkárt, titokban felmentelt püspököt – mindketten a börtönben haltak meg – az egyház hivatalosan vértanúnak ismerte el és 2011-ben, illetőleg 2010-ben boldoggá avatta. Másrészt az is, hogy az elmúlt másfél évtizedben mindkettőjükéről több cikk, tanulmány jelent meg, sőt könyv is, felidézve meghurcoltatásuk egyes részeit, illetőleg Bogdánffy Szilárd perének bírósági tárgyalását is (BURA 2004: 243-7).

Tanulmányunk konkrét forrásait képezik a rendőrség, a csendőrség, a politikai rendőrség (Siguranța → Securitate²) hivatali jelentései, átiratai, a kultuszminisztérium dokumentumai, a kihallgatások jegyzőkönyvei, nyomozati iratok, a nagyváradi katonai ügyészség és a hadbíróság dokumentumai, a CNSAS

² A királyi Romániában: Siguranța Statului ’állambiztonság’, az intézmény neve a Román Népköztársaságban 1948. augusztus 30-tól Securitatea Poporului ’Népbiztonság’

dokumentumai³ alapján Scheffler Jánosról készített összefoglalók, valamint a Pakocs Károlyra vonatkozó dosszié összefoglalója⁴, Pakocs Károly *Háromszáz nap a föld alatt* című emlékirata, melyben megörökíti letartóztatása és az ellene folyó nyomozás történetét, és a (szintén kéziratban levő) *Küzdelem a lelki vakság ellen*⁵ című emlékirata ~ vitairata, valamint különböző egyházi levéltári dokumentumok (Szatmári Püspöki Levéltár, Vatikáni Levéltár: [Archivio Storico della S.C. per gli AA.EE. SS⁶]), végül a korszak eseményeivel, személyiségeivel foglalkozó nyomtatásban megjelent írások (könyv, tanulmány).

A fentebbiekben körvonalazott forrásanyag tanulmányozása ugyanakkor jelzi a jelenséget, illetőleg a romániai kommunista diktatúra igazságszolgáltatását tanulmányozó számára, hogy a román titkosrendőrség hatalmas irattárának nem ismert anyaga a koncepciós perek vonatkozásában (is) tények és részletek sokaságát őrzi. A Scheffler–Bogdánffy per vonatkozásában is a tanulmányozott dossziék anyagában csak utalások érzékeltetik, hogy a per koncepcióját gyártók tervekét készítették a letartóztatandókról, a kihallgatásokról, a szembesítésekről. Érdekes volna olvasni azokat a napi jelentéseket is, amelyeket a rabbal egy szobába zárt ügynökök (nyilván előre megadott szempontok alapján) naponta készítettek a fogoly (testi-lelki) állapotáról.

³ Fondul Informativ nr. 22748, Fondul Operativ nr. 136664.

⁴ Dos. nr. 43536.

⁵ Lelőhelyük: Gyulafehérvári Érseki Levéltár; Szatmári Püspöki Levéltár.

⁶ A Vatikáni Levéltár(ak) vonatkozó anyagáról olasz nyelvű másolat található a Szatmári Püspöki Levéltárban.

I. ELVI ÉS MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK

Munkánkban a forrásokban közölt konkrét szövegekre alapozunk, amelyeket azonban kritikusan kezelünk, keressük adataik, állításaik igazolását, ugyanakkor arra törekszünk, hogy az állambiztonsági, rendészeti vonatkozású dokumentumok szövegéből kiszűrjük az ideológiai közhelyeket, a sajátos kommunista stílus termékeit.

Számolnunk kell azzal is, hogy a Securitate (de a többi állami rendészeti intézmény) dokumentumaiban és jelentéseiben foglalt állítások nem feltétlenül hitelesek, nem egyszer célzatosan félrevezető, dezinformáló is lehetnek, s az állambiztonsági tisztek és más állami tisztségviselők állításairól és közléseiről esetenként feltételezhető, hogy a hivatali tisztséget betöltő személy állítása nem szükségszerűen azonos a hivatalos szemponttal, magánvélemény is lehet.

Hasznos módszertani eljárásnak tekintjük, ha a különféle típusú – hivatalos és/vagy irodalmi – szövegek értelmezésekor, értékelésekor kiaknázzuk a pszichológiai és szövegnyelvészeti elemzés módszereit is.

Tanulmányunk fő vonala a Scheffler–Bogdánffy perrel kapcsolatos tényekre, eseményekre, személyekre összpontosít, az oldalagosan kapcsolódó tényeket, személyeket érintő adatokat, észrevételeket – hogy ne zavarják az elemzés fő vonalát – jegyzetbe utaljuk és/vagy a mellékletben kapnak helyet.

A per ötlete, a hatalom általi előkészítése, megtervezése, a nyomozati szakaszban és magában a perben szereplő események, az érintett személyek és tevékenységük megértése, megfelelő mérlegelése és értékelése érdekében szükségesnek tartjuk az egész folyamat térbeli és időbeli körülhatárolását, illetőleg a per szempontjából lényeges jellemző vonásuk megjelölését.

A perben érintett személyeket életpályájuk, működésük a Kárpát-medence észak-keleti térségéhez köti, az események színhelye gyakorlatilag a szatmári és a nagyváradi római katolikus püspökség területe⁷, időben pedig a század 40-es éveéhez kötődnek.

A román királyság (majd a népköztársaság) területi-közigazgatási szervezetében Szatmár, Máramaros és Bihar megye rendőrsége (és ennek állambiztonsági osztálya, a Siguranța) is a Belügyminisztériumnak alárendelt nagyváradi területi rendőrfelügyelőséghez tartozott. Ennek megfelelően az állam biztonságát érintő kérdések nyomozását a régióban a rendőrség Nagyváradi Területi Igazgatóságának Állambiztonsági osztálya irányította, 1949 tavaszán-nyarán a nagyváradi Siguranța végezte a Scheffler János peréhez kapcsolódó első letartóztatásokat és a letartóztatottak kihallgatását is. A vádlottak érdemi kihallgatását, a tulajdonképpeni per előkészítését azonban 1949

⁷ Alapításakor öt fősperessége: a szatmári ~, beregi ~, máramarosi ~, ugocsai ~, ungvári fősperesség, amely állami közigazgatásilag megfelelt Szatmár, Bereg, Máramaros, Ugocsa és Ung vármegyéknek. – Vö.: EMLÉKKÖNYV. – Területe az első világháborút követően területe – a II. Bécsi Döntést követő 1940–1944 közötti megszakítással – három ország állami igazgatása alá került. Hasonlóképp átalakuláson ment át a nagyváradi egyházmegye területe is. (FODOR 2008: 136-7).

decemberétől átvette a Belügyminisztérium Állambiztonsági Főigazgatósága.

Tanulmányunkban nem foglalkozunk a korszak társadalmi-politikai eseményeivel, megítélésükkel, korukbeli vagy későbbi vonatkozásaikkal, ezekkel kapcsolatosan bőséges (szak)irodalom áll az érdeklődők rendelkezésére. A perben szereplők, elsősorban a fő vádlott helyzetének, cselekedeteinek megítéléséhez, mégis szükséges néhány tényt megemlítenünk. Így tudnunk kell azt, hogy Dr. Scheffler János 1942-ben olyan időpontban lett a szatmári római katolikus egyházmegye püspöke, amikor ez területileg azonos volt az alapítása (1804) korabelivel. Hasonlóképp alapítása korabelivel azonos volt a nagyváradi egyházmegye is, melynek 1942-ben apostoli kormányzójává lett.

A szovjet csapatok 1944. októberében megszállták az egész Kárpát-medence területét, katonai közigazgatást vezettek be.

A királyi Románia kormánya minden olyan intézkedést érvénytelennek tekintett, amelyet az 1940-ben Magyarországhoz visszacsatolt területeken a magyar hatóságok (illetőleg ezek hozzájárulásával) hoztak,⁸ így nem ismerte el a Szentszék által akkor visszaállított egyházmegyéket sem (AS: 125-7302/45)⁹, hasonlóképp a hozzájárulása nélkül kinevezett püspököt, Scheffler Jánost sem.¹⁰

⁸ C. Vișoianu román külügyminiszter közölte ezt a moszkvai hatóságokkal az 1945. január 13-i megbeszélésük alkalmával.

⁹ Számára csak az 1928-ban egyesített szatmári-nagyváradi egyházmegye létezett. – Andrea Cassulo nuncius 1945. X.16-án írt levele Domenico Tardini vatikáni államtitkárnak.

¹⁰ Személyét a román kormány nemzetiségi magatartása miatt („magyarosít”) is kifogásolta. Andrea Cassulo bukaresti nuncius 1945. V. 14-én

A második világháborút követően a szatmári egyházmegye püspöke számára gyakorlatilag lehetetlenné vált az egyházmegye más államok fennhatósága alá került részének kormányzása, ezért vikáriusokat (helynököket) nevezett ki¹¹ a magyarországi és a kárpátaljai területekre. 1945. nyarán külföldre távozott általános helynöke, Pakocs Károly is (BURA 2004: 150-1).

A Szentszék Scheffler Jánost 1946. január 12-én kinevezte a magyarországi, győri egyházmegye püspökévé (AS – Ungheria nr. 125-7284/45), kérésére azonban XII. Piusz pápa hozzájárult, hogy megmaradjon a szatmári egyházmegye élén.¹² Az állami felfüggesztésekor egyházmegyéje hivatalos ügyeinek intézését (a külföldről közben visszatért¹³) vikáriusára, Pakocs Károlyra bízta.

tudatta Domenico Tardinivel, a Szentszék külügyi államtitkárával, hogy Scheffler János szabadsága is veszélyben lehet, július 11-i jelentésében pedig azt, hogy az ellene felhozott vádak minden kétségen felül nem igazak, A püspök minden elismerést megérdemel, a pasztorális céloknak megfelelően működik. (Ungheria 125-4170/45).

¹¹ Szatmár megye közigazgatási hatóságától (Prefektúra) kapott három nyelvű (orosz-román-magyar) határátlépési engedéllyel Scheffler János püspök 1945. nyarán meglátogatta a magyarországi és kárpátaljai részekben fekvő plébániákat, kinevezte általános helynökéül Barót Mihályt, a kárpátaljai részekre Pásztor Ferencet.

¹² Indoka: egyházmegyéjét a jelenbeli állapotában nem szívesen hagyná püspök nélkül.

¹³ A Nagyvárad Állambiztonsági Iroda 1053/1947.VI.5-én kelt, a Belügyminisztérium Repatriálási Bizottsága részére címzett átiratában közölte „Jogtalan volt, hogy 1946. november 16-én 44/9606/1946 szám alatt Pakocs Károly nevére állampolgári igazolványt adtak ki Pakocs Károly nővére kérésére.”

II. AZ EGYHÁZAKKAL SZEMBENI (ROMÁN) POLITIKA ELVEI ÉS GYAKORLATA

1. Az elvek

Az államforma megváltoztatását követően, az 1947. december 30-án kikiáltott népköztársaságban a Moszkvában megfogalmazott irányelvek és a szovjet tapasztalatok és módszerek alkalmazásával Romániában is napirendre került a társadalom életének a marxista osztályharc szellemében és elvei szerinti teljes átszervezése.

Időközben a moszkvai ideológiai központban a korábbi, az egyházak teljes megsemmisítését hirdető álláspont ideológiai - taktikai indítékokból módosult, s a változtatások az államnak való alárendelésükre, szolgálatába való állításukat tűzték ki célul. Ennek egyik első, Romániát is érintő konkrét lépése a Rómával egyesült keleti szertartású, ún., unitus görögkatolikus egyháznak az ortodoxiába való visszatérítése volt.

A társadalmi átalakításnak, ennek keretében az egyházak kérdésének a fentebbi cél érdekében történő megoldására vonatkozó elvi és gyakorlati lépéseket Romániában is a kommunista párt (akkori nevén Román Munkáspárt) központi vezető testülete, a Központi Bizottság dolgozta ki. Az új államforma törvényes alapjául elfogadott alkotmányba¹⁴ a vallás- és lelkiismereti szabadságra vonatkozó cikkelyeket is bele foglaltak.

¹⁴ Szövegét magyarul a Romániai Magyar Szó közölte 1948. március 10-én. Az alkotmányt az országgyűlés 1948. április 13-án fogadta el.

Az alkotmányban foglaltak gyakorlati kivitelezése az egyházak vonatkozásában a kormányra, konkrétan a kultuszminisztériumra, az ennek keretében létesült egyházügyi alosztályra hárult. És természetesen a belügyminisztérium rendészeti szerveire (rendőrség, csendőrség, állambiztonsági hivatal).

A stratégiai kérdések és a konkrét kivitelezés taktikai gyakorlatának megtervezése kapcsán – a jegyzőkönyvek tanúsága szerint – a romániai kommunisták között olykor eltérő álláspontok szembesültek, más-más eljárásmód alkalmazására törekedtek a régebbi radikális álláspontot és az engedékenyebb szemléletmódot képviselők, és esetenként megjelentek sajátos román nemzeti szempontok is.¹⁵

A Szovjetunió (és a kommunista tábor) szembenállását a Vatikánnal minden szovjet megszállás alatti ország egységen elfogadta, az egyházakkal szembeni magatartásban és a gyakorlati lépések megtervezésekor figyelembe vette. A romániai kommunista hatalom is ennek megfelelően dolgozta ki az egyházak állami alárendeltsége kivitelezésének lépéseit.

A konkrét gyakorlatban az intézkedések történeti sorrendje a következő volt:

- Az új alkotmány szellemében elkészítették a felekezetek működését szabályozó kormányrendeletet, a kultusztörvényt.
- A kultusztörvény előírásainak szellemében betiltották a vallási jellegű egyesületeket és társulatokat.

¹⁵ Felvetődött szempont: Hogyan lehetne a többségében nemzetiségiek alkotta római katolikus egyházat románosítani?

– Meghatározták az egyházak működésének, területi-szervezeti felépítési követelményeit.¹⁶

– Az egyházaktól az alkotmány feltételeinek megfelelő működési szabályzat elkészítését kérték.¹⁷

– 1948. július 19-én felmondták a Vatikánnal kötött államközi szerződést, a konkordátumot.¹⁸

– Államosították az iskolákat és az oktatási intézményekkel kapcsolatos egyházi vagyont (1948. augusztus 3.).

– Miután az 1948. júliusában Moszkvában megtartott Pán-ortodox Kongresszuson elhatározták a keleti rítusú katolikus egyház felszámolását, Romániában is megkezdtek a kivitelezését, majd állami rendelettel hivatalosan megszüntették, az ortodox egyházba beolvasztották a görögkatolikus egyházat.¹⁹

Az állami intézkedések, a kultusztörvény 40-41. cikkelye a külföldi kapcsolatok állami ellenőrzés alá vonását, másrészt a pápai joghatóság érvényesítésének korlátozását, illetőleg megakadályozását célozta, ugyanis kimondta, hogy az egyházra külföldről nem gyakorolhatnak joghatóságot. Az állam nem titkolt elképzelése tehát Rómától független nemzeti egyház létesítése volt.

¹⁶ A Hivatalos Közlöny 177. számában 1948. augusztus 3-án jelent meg a 175. számú Kormányrendelet. A kultuszminiszteri rendelet két római katolikus egyházmegyét ismert el: a Kárpátokon kívüli területeket felölelő Bukarest-Iași-i és az Erdély teljes területét felölelő gyulafehérvári egyházmegyét.

¹⁷ A római katolikus egyház előterjesztett működési szabályzatát nem fogadták el az egyháznak a Szentszéktől, a római pápától való függősége miatt.

¹⁸ Gerald Patrick O'Hara nunciusnak nemkívánatos személyként 48 órán belül el kellett hagynia Romániát.

¹⁹ A rendelet december 1-jén jelent meg.

Az állami szándék (nyilvánvalóan) megtervezett és át gondolt bejelentése volt Takáts Lajos miniszteri rangú nemzetiségügyi államtitkár Szatmárnémetiben 1948. július 18-án elmondott, másnap a helyi sajtóban is közölt beszéde (BURA 2007a: 116-7).²⁰

Az államnak a nemzeti egyház alakítására vonatkozó elképzeléseit azonban keresztülhúzta a Szentszék 1948. június 29-i, az egyházmegyék kormányzására vonatkozó rendelete, a *Nominatio substitutorum*²¹.

A fentebb említett állami rendelkezések a katolikus egyház szempontjából két olyan következményhez vezettek, amelyek kapcsán a továbbiakban peres eljárások indultak, letartóztatások következtek:

- Az ortodoxiához nem csatlakozott (vagy erőszakkal csatlakozásra kényszerített, de ügyét később egyházilag rendező) görögkatolikus lelkészek kérdésköre, valamint az át nem tért hívek lelki gondozása és vallásgyakorlata.

- A római katolikus egyház el nem fogadott működési szabályzata.

²⁰ A Magyar Népi Szövetség székházában tartott gyűlésen elmondott beszédének szövegét a helyi napilap (Szabad Élet, IV. évf. 162. sz.) közölte.

²¹ Az *Utódok (helyettesek) kinevezéséről* kezdetű szentszéki rendelkezése szabályozta, hogy a szovjet megszállta országokban az érvényes egyházi joghatóság biztosításának rendjét, egyben ismertette a rendkívüli körülményekben alkalmazható különleges eljárásokat. A latin nyelvű rendelkezések teljes szövegét minden megyéspüspök megkapta, s ennek megfelelően kinevezte az utódait és szabályozta a joghatóság átadásának módozatát.

2. Gyakorlati következmények

A szatmári római katolikus egyházmegyét mindkét kérdéskör érintette, ugyanis a nagybányai görögkatolikus püspökség területe gyakorlatilag egybeesett a szatmári római katolikus püspökség (romániai) területével, az államtól megkívánt működési szabályzat elkészítésében pedig az államilag megszüntetett egyházmegyét (a püspök helyett kormányzó) Pakocs Károly vikáriusnak kellett képviselnie.²²

3. A szatmári római katolikus egyházmegyét érintő kérdések

– A közvélemény befolyása céljából a sajtó kulcsszerepet kapott az egyház elleni támadásban, a megjelenő cikkek az egyház „reakciós” személyiségeit támadták, ilyennek tekintették elsősorban a kommunista hatalom szempontjából veszélyesnek tartott vezető beosztású személyiségeket. A szatmári egyházmegye vonatkozásában Scheffler János és Scheffler Ferenc ellen jelentek meg támadó jellegű és rágalmozó cikkek.²³

– A rendőrség és a Siguranța (később: Securitate) fokozta az adatgyűjtést²⁴, az addig is megfigyelt egyházi személyek

²² Az állami hatóságok átmenetileg tudomásul vették a gyulafehérvári egyházmegyei főhatóság (Róma által is elfogadott) kezdeményezését, hogy a főhatóságot az egyházkormányzatilag főesperességekre lefokozott egyházmegyeképviseletében vikáriusok segítsék. Ezt 1950. január 1-sejétől már nem engedélyezték.

²³ A Romániai Magyar Szóban jelentek meg Scheffler Ferencet (1950.V.25-én) és Scheffler Jánost (1950. V. 26-án) támadó cikkek.

²⁴ A püspökségen dolgozó személyt (személyeket) pszichikai nyomással adatok közlésére kényszerített, akár beépített ügynöknek tekintették.

ellenőrzését, minden kapcsolatuk felderítését.(Vö.: 36-37. sz. melléklet). Feladatul kapják a célszemélyek, célcsoportok azonosítását, mind előzményeik, mind jelenlegi magatartásuk számbavételét és jelentését [38. sz. melléklet].

A szatmári római katolikus püspökség esetében az elsődleges célszemély Scheffler János (1947. szeptemberében felüggesztett) megyéspüspök, mellette általános helynöke Pakocs Károly kanonok, a püspökség gazdasági irodáját vezető Scheffler Ferenc, Szatmárnémeti plébánosa, Czumbel Lajos, (1947-től) Bogdánffy Szilárd püspöki titkár, egyben szatmári és nagyváradai egyházmegyei tanácsos (11. sz. melléklet).

Scheffler János püspök esetében az adatgyűjtés azt jelentette, hogy ügynökökkel jelentést készítették az egyházmegyében (bárhol) bemutatott szentmiséiről, az elhangzott beszédeiről, plébániai látogatásairól. Nyilvántartották (engedélyezett) határátlépéseit, a külföldön (Magyarországon) meglátogatott kapcsolatait.

A bukaresti belügyminisztérium kabinetje teljes körű információt kért a püspökségről, a nagyváradai területi állambiztonsági felügyelőség pedig utasította a szatmári rendőrség állambiztonsági osztályát, hogy figyelje a római katolikus püspökséget, mert ott kémközpont működik. (38. sz. melléklet). Scheffler János körültekintő jellemzését kérte a kultuszminisztérium is.

Jelentés készült Czumbel Lajos szatmárnémeti plébános vidéki (és külföldi) útjairól is éppúgy, mint a vidéken működő papokról.

Mindent megtettek a nunciatúrát felkereső személyek azonosítása céljából, figyelemmel kísérték az apostoli nuncius és/

vagy a nunciatúra alkalmazottainak vidéki útjait, kapcsolatait²⁵. Hasonlóképp a külföldről / a Vatikánból érkező személyekét.

A megfigyelésekkel párhuzamosan az állambiztonság szervei feladatukra kaptak olyan, az egyház vezető tisztségeibe alkalmas egyházi személyek felkutatását is, akik megfelelhetnek az állam számára, vagyis majd feltétel nélkül végrehajtják az államot kiszolgáló, az egyházat nyilvánvalóan bénító intézkedéseket²⁶.

Az állami intézkedések kapcsán nem mellőzhetjük annak a ténynek az említését, hogy az államigazgatás különböző központi szerveihez szovjet tanácsadók érkeztek, és a belügyminisztérium, a rendőrség és a politikai rendőrség vezető tisztségeibe is számos szovjet szakember, KGB ügynököt alkalmaztak.

²⁵ Patrick O'Hara 1947. május 5-6-án járt Szatmáron. A városban és az egyházmegyében Pakocs Károly vikárius kísérte végig. A nunciatúra küldötteként járt Szatmáron P. Haag Rafael jezsuita szerzetes; Tarziczius szatmári származású (román) iskolatestvér, (állítólag) a nunciatúra portása is, és közvetített P. Pál Ferenc román görögkatolikus jezsuita szerzetes.

²⁶ Ekkor került a látókörükbe a később szatmári esperesnek kinevezett Feri Vilmos (Nagybányán működő) minorita szerzetes is. (Vö.: 7. sz. melléklet)

III. A SZATMÁRI RÓMAI KATOLIKUS EGYHÁZMEGYE PÜSPÖKE ÉS PAPJAI ELLENI PER

A Scheffler János elleni koncepció per elindítása gyakorlatilag 1949. március közepén kezdődött. A Belügyminisztérium Népbiztonsági Főigazgatósága (Birtas Gavril állambiztonsági alezredes és Stănescu H(einz) állambiztonsági százados aláírásával) rádió közölte a Népbiztonság Tartományi Igazgatóságával a 48 óra visszavonhatatlan határidőn belül teljesítendő parancsot: továbbítsanak Scheffler János volt szatmári római katolikus püspök antidemokratikus tevékenységéről minden rendelkezésükre álló anyagot. (4. sz. melléklet)

A Tartományi Népbiztonság Igazgatósága Nagyváradon gyors munkát végzett, a négy oldalas, terjedelmes beszámolót már másnap, március 15-én (Elekes Toma állambiztonsági alezredes és egy százados (Olvashatatlan) aláírásával) elküldte (Vö.: 5. sz. melléklet).

Az állambiztonsági rendőrség megfigyelte, hogy P. Pál Ferenc bizánci rítusú jezsuita szerzetes a görögkatolikus egyház államilag történt megszüntetését követően (többször is) felkereste a bukaresti Apostoli Nunciatúrát, amiből azt feltételezték, hogy közvetítő lehet a nunciatúra és a katolikus egyház (a szatmári és a nagyváradi római katolikus püspökség) között.²⁷

²⁷ A román görögkatolikus egyháznak az ortodox egyházba való visszatérését kimondó, Gyulafehérváron 1948. október 21-én megtartott gyűlésig

Letartóztatásakor állítólag²⁸ (nála, vagy a lakásán tartott házkutatáskor) a szatmári püspökségről származó, a nunciaturára továbbítandó dokumentumot, levelet találtak.

1. Dr. Bogdánffy Szilárd püspöki titkár letartóztatása

A romániai római katolikus egyház és a Vatikánt képviselő nunciatura kapcsolatára épülő majdani per(ek) lehetséges alanya gyakorlatilag bármelyik püspökség lehetett, így a szatmári római katolikus püspökség is, ugyanis 1947-ben történt püspöki titkári kinevezése után hivatalos küldetésben Dr. Bogdánffy Szilárd is járt a nunciaturán. (1948 végén –) 1949 elején püspöki titkár, egyben a szatmári és a nagyváradi egyházmegye püspöki tanácsosa minőségében személyesen is kapcsolatba került és találkozott P. Pál Ferenc jezsuita szerzetessel, aki ebben az időszakban többször megfordult a szatmári püspökségen. Ez elegendő indítékot jelentett a hálót szövő hatalomnak, hogy a püspöki titkárt a kirakatper egyik jelentős sakkfigurájává kiválassza.

a Hunyad megyei Totești-en a rend által vezetett román görögkatolikus parókián működött, ezt követően szülőföldjén, Nagykárolyban, illetőleg Szatmárnémetiben és Nagyváradon tartózkodott; többször járt a püspökségen is. Részt vállalt a görögkatolikusnak maradt papok és hívek lelki gondozásában, az áttérek/visszatértek ügyének rendezésében.

²⁸ A Scheffler-per dokumentumaiból csak az állapítható meg, hogy a püspök elismerte, P. Pállal küldött egy levelet, illetőleg (a közvetett utalás szerint) P. Pál „rá vallott”. Nem bizonyított tény, hogy valóban meg is találták, s nem csak (a fizikai erőszak nyomán) ismerte el. P. Pált 1950. október 14-én kiengedték, dossziéja anyagát nem kutattuk.

Az állambiztonsági rendőrség tehát megszervezte Bogdánffy Szilárd letartóztatását. A nagyváradai püspökség épületében tartóztatták le 1949. április 5-én délután. Azt tervezték, hogy „tetten érik.”²⁹ Ez azonban nem sikerült, ugyanis Bogdánffy Szilárd a vonatban észlelt gyanús jelek³⁰ hatására a nála levő dokumentumot és levelet összetépte és a vonat WC-jébe dobta, majd – a vonat közben beért Nagyváradra – az állomással ellentétes oldalon szállt le, megkerülte a vonatot és az állomáshoz közel levő püspökségre sietett, ahol azonnal kiderült, hogy a levelet nem a vikárius küldte³¹.

A szekuritátésok a (papi civilben³²) utazó Riederer Ödön ortodoxszá lett görög katolikus lelkészt vélték Bogdánffy Szilárdnak, s őt akarták őrizetbe venni³³. Amint kiderült a tévedés, ők is a püspökségre mentek és ott letartóztatták Bogdánffy Szilárdot.

²⁹ Előző este egy ismeretlen nő a nagyváradai egyházmegye vikáriusa nevében írt levelet hozott, melyben Nagyváradra hívta, megjegyezve, hogy – ha van – hozza magával a nunciatúrára küldendő iratot.

³⁰ Meglátta a vagonban a nagyváradai levelet hozó nőt, a vonat Nagyváradra érkezése előtt rendőrök léptek be a vagonba és igazoltatni kezdték az utasokat.

³¹ Az írását utánzó levél volt.

³² Kolláréval.

³³ A lelkész személyes közlése.

1. 1. Kihallgatásai az Állambiztonsági Rendőrségen, Nagyváradon

A kihallgatások:

Nagyváradon, a Szekuritáté épületében Retezar Ioan kapitány kezdte meg a kihallgatását. A kihallgatások alkalmával készített jegyzőkönyvekből megállapítható a nyomozás menete, illetőleg kikövetkeztethetők a nyomozó/vallató tiszt módszerei.

Bogdánffy Szilárd letartóztatásának oka, a vádak:

A dokumentumokból nem állapítható meg, hogy aláírták-e vele a letartóztatását elrendelő parancs tudomásul vételét, a nyomozó / vallató tiszt azt közölte vele, hogy P. Pál Ferenc³⁴ jezsuita ügyében vizsgálják, akinél a szatmári püspökségről a nunciatúrára küldött dokumentumot találtak (tartalmát nem nevezték meg), amelyet fel is mutattak.³⁵ Ezt követően a Pál Ferencsel való ismeretségéről kérdezték, valamint az ortodoxiához nem csatlakozott görögkatolikus papokról.

Bogdánffy Szilárd elismerte, hogy egy, ezekről összeállított névsort ő továbbított Pál Ferencnek.

A vallató mellékesen megkérdezte, hogy Scheffler János püspöknek mi az álláspontja a görögkatolikusok ügyében, illetőleg azt, hogy milyen kapcsolatban van a püspök a nunciatúrával, miről tájékoztatták a nunciust.

³⁴ Családnevét a nyomozati iratokban következetlenül Pál és Páll alakváltozatban is írják.

³⁵ A felmutatott okirat valóban lehetett a hivatkozott személynél megtalált dokumentum, de lehetett [sok konkrét példa ismert] csak a megtévesztést szolgáló színjáték.

Megkérdezte, hogy van-e a püspöknek titkos levéltára, mit tartalmazott az egyházmegye helyzetéről 1948-ban készített jelentés, milyen külföldi pénzsegélyeket kapott a püspök, kapcsolatban volt-e Mindszenty bíborossal, mit tartalmaztak a szatmári irgalmas nővérekhez Kárpátaljáról érkezett levelek.

Bogdánffy Szilárdnak ezen kívül felhozták az ún. Rongyos Gárdában (1940 előtt) való részvételét is.

Bogdánffy Szilárd válaszai

A nyomozó kérdéseire adott válaszokból (Vö.: 12-15. számú melléklet) megállapítható, hogy Bogdánffy Szilárd megfontoltan, átgondoltan válaszolt: nem ismeri a titkári kinevezése előtti ügyeket, a kárpátaljai ügyeket sem. Arról tud, hogy a szatmári irgalmas nővérek postán érkezett levelet hoztak elolvasás végett a püspöknek, s Heveli Antal³⁶ édesanyja is elhozta és megmutatta a fia neki írt levelét.

A görögkatolikus egyházat biztosan nem szüntették meg, ugyanis a lelki hatalmat nem adták át a latin szertartású egyháznak. Pál Ferenc görögkatolikus lelkészt ismeri, a jelenlegi görögkatolikus helynökséghez tartozik, viszont azt nem tudja, hogy milyen kapcsolatban van a helynökséggel.

Dicséretesnek tartja, hogy (Pál Ferenc) a híveket a szentségekkel kiszolgálja, és a tervét, hogy lelki gondozást nyújt a görögkatolikus lelkészeknek.

A szatmári római katolikus püspökség és a görögkatolikus helynökség között az ortodoxiára való áttérés óta nincs kapcsolat. A püspök és alárendeltjei álláspontja: a latin szertartású papság

³⁶ Családnevét a különböző nyomozati iratokban eltérő változatokban írják: Heveli, Hevele, Heverly.

semmilyen görögkatolikus adminisztratív vagy ügyviteli kérdést nem sajátíthat ki magának.

A maga részéről az egyetlen segítség, amit akart adni, hogy legépelt és átadott egy Nagybányáról érkezett névsort.

A püspök a nunciussal a püspöki konferenciákon találkozott, a Vatikánnal nem levelezett. Megemlítette, hogy milyen kérdésekre vonatkozó leveleket kaptak a nunciatúráról, amelyekre válaszoltak is, másolatokat azonban nem készítettek és nem tartottak meg.

Az öt évről szóló, 1948. évben készített egyházmegyei jelentés másolatát elhelyezte a levéltárban.

A püspöknek nem volt titkos levéltára, a kompromittáló tartalmú iratokat eltépte.

A Katolikus Segély által kapott élelmiszerek, gyógyszerek elosztását a Megyei Egészségügyi Szolgálat és az Országos Gyermekvédelmi Tanács ellenőrizte.

Bogdánffy kijelentette: Semmiféle felforgató tevékenységben soha nem vett részt, nem volt tagja a Rongyos Gárdának; Pál Ferencet soha nem akarta kémtevékenységre felhasználni.

Megállapítja, hogy rendkívüli sok elfoglaltsága volt, így megtörténhetett, hogy a hivatali levélváltásban hibázott. Mint-hogy az önkritika elvéhez mindig hű volt, és ezután is az marad, ha ilyen hibája mutatkozik, azt elismeri és vállalja.

* * *

A Bogdánffy Szilárdval saját kezűleg íratott nyilatkozatokat a későbbiekben (minden bizonnyal több példányban) írógéppel átírták, hogy a különböző nyomozati és/vagy ügyészégi, bírósági dossziékban használhatók legyenek.

A kézírásos és gépelt szövegek összehasonlításából egyébként a vallatások menetére következtető megállapításokat tehetünk. A fogollyal megíratott önvallomás, nyilatkozat elkészítését mindig (a pert túlélő foglyoktól és más politikai foglyoktól is tudjuk) megelőzte a vallató és a fogoly közti, a nyilatkozat témájára vonatkozó (békésnek aligha minősíthető) „párbeszéd”. A fogollyal ilyenkor – a sokszor nagyon rég történt eseménnyel kapcsolatos – részletek aprólékos felidézését erőltették. A vallató tiszt közben szorgalmasan jegyeztetett, hogy aztán közölhesse, milyen részletek nem maradhatnak ki a fogoly által megírt nyilatkozat szövegéből.

Ha a fogoly önvallomása nem a nyomozó tiszt szándéka szerint készült, vagy – amikor a nyomozó írta a nyilatkozatot ~ jegyzőkönyvet – elégedetlen volt fogolynak a kérdéseire adott feleletével, újabb vita, erőszakoskodás következett, az önvallomást / nyilatkozatot újra íratta, s a nyomozói célkitűzés szerint megfogalmazott, alakított mondatok betoldását erőszakolta, illetőleg a fogoly feleletét a per megtervezőinek koncepciója szerinti megfogalmazásban írta.

A jelenség tetten érhető a Bogdánffy Szilárd vallató tisztjének a kézírásával készült nyilatkozatokban is, amelyekben nyilvánvalóan ő szövegezte meg a szóban elhangzottakat, majd aláíratta a fogollyal. A nyomozati iratok magától értetődően sohasem utalnak sem fizikai sem pszichikai kényszerítő eszközökre, eljárásokra.

Bogdánffy Szilárddal szemben a kihallgatások folyamán – a jegyzőkönyvek megszövegezéséből megállapítható – mind a Securitatén, Nagyváradon, mind a Bukarestben folytatott alkal-

maztak fizikai vagy egyéb erőszakot, amellyel testi-lelki megtörését célozták. Ő azonban ezekről nem beszélt, a tények egy részét fogolytársaitól származó információkból ismerjük.³⁷

Bogdánffy Szilárd vallatása Nagyváradon három hónapig tartott. Kézírásos nyilatkozataiból egy (gyakorlatilag két nap folyamán elkészült) és hat gépirásos jegyzőkönyv alapján a nagyváradi Securitatén folytatott nyomozás eredményét a nyomozó tiszt 1949. július 28-én készített beszámolóban összegezte. A nyomozás eredményeit összefoglaló jelentés három pontban foglalja össze a Pál Ferenc ügyében vizsgáltakat:

A római katolikus egyház mindenben segíti és támogatja az ellenálló görögkatolikus lelkészeket. A római katolikus papok ebben az értelemben csak általánosságokról szóló rendelkezéseket kaptak Scheffler püspöktől.

A szatmári irgalmas nővérek leveleket kapnak a Szovjetunióból, ezeket megmutatják Scheffler püspöknek.

Scheffler püspök titkos levelezést folytatott a nunciatúrával, Bogdánffy elmondta, hol találhatók a püspökség titkos különböző titkos jellegű iratai.

A jelentés szövegéből következtethetően a nyomozás folyamán megállapítottakat felhasználhatónak tartották a P. Pál Ferenc (és más görögkatolikusok) ellen indított eljárásban, másrészt Scheffler János püspök és a nunciatúra közötti kapcsolat dokumentálásában.

³⁷ Máramaroszigeten cellatársa volt Ion Ploscaru görögkatolikus püspök, aki a Bogdánffy Szilárddal szemben alkalmazott kínzások közül említi a csigába húzást, a büntető (ún. fekete) cellát (ágy nélküli, vizes betoncella). – Más rabtársai említették, hogy a kínzásai szóba hozásakor csak mosolygott, s „ki lehet bírni”-vel intézte el.

Bizonyosan ezt használták fel a szatmári irgalmas nővérek általános főnöknője (és titkárnője) letartóztatásának megindoklásául is.

2. Marosán Anna M. Leonárda és Both M. Klára szatmári irgalmas nővér letartóztatása

1949. augusztus 15-én Szatmárnémetiben letartóztatták **MAROSÁN**³⁸ **ANNA M. LEONÁRDÁT**, a szatmári irgalmas nővérek általános főnöknőjét és **MOGYORÓSI ILONA M. PALMÁCIA**³⁹ nővért, október 7-én pedig az általános főnöknő helyettesét és titkárnőjét, **BOTH M. KLÁRA** szatmári irgalmas nővért⁴⁰.

Mindháromjukat Nagyváradra vitték, ahol a Marosán Anna Leonárdát és Both M. Klárát a Népbiztonság Tartományi Igazgatóságán Scheffler János püspökről vallatták. A kihallgatások konkrét témája a Magyarországon élő Lőrincz Dominika irgalmas nővér levele volt, amelyben elküldte testvérenek a szibériai munkatáborból hozzá írt levelét⁴¹.

³⁸ A nővér román származású, családneve az állami okiratokban. Mureșan Ana.

³⁹ A nővérek az utcán nem jártak egyedül, a telefonközpontba hívott Mureșan Anna Leonárda nővér kísérőjeként őt küldték. Őt is letartóztatták, de az egyszerű szerzetesnő semmi hasznosítható adatot nem ismert, így kihallgatása a Securitatén céltalan. értelmetlen volt. Őt hónap fogvatartás után elengedték.

⁴⁰ Letartóztatásuk és kihallgatásuk körülményeit, tárgykörét a szatmári irgalmas nővérek szóbeli közlése és Both M. Klára nővér (kéziratos, levéltárunkban őrzött) visszaemlékezése alapján ismerjük.

⁴¹ A Szatmár megyei származású szatmári irgalmas nővér Magyarországon, Sátoraljaújhelyen tanított, testvére, Lőrincz István kárpátaljai lelkész 3 évi börtönbüntetésének letöltése után szibériai munkatáborba került,

Mind Marosán Anna Leonárdát, mind Both Klárát Lőrincz Dominikáról és testvéréről, Lőrincz Istvánról kérdezték. Az általános főnöknőnek arról kellett nyilatkoznia, hogy miért küldte át a levél másolatát Scheffler János püspöknek, Both M. Klára nővérnek pedig el kellett ismernie, hogy a főnöknő utasítására a levélről (írógéppel) ő készített másolatot, és ő vitte át a levelet a püspökségre.

Vallatásuk másik témája Scheffler János püspök személye volt. Személyiségéről, életmódjáról, és szokásairól kérdezték őket. Szatmárnémeti bombázása után – minthogy a püspöki palota két telitalálatot kapott – a püspök két hónapig az irgalmas nővérek zárdájában lakott, erről az időszakról faggatták őket.

A letartóztatásukat, fogságukat írásában megörökítő Both Klára nővér megállapítja, hogy a Lőrincz Dominika levelén kívül tőlük csak általánosságokat hallhattak⁴², munkájáról, elfoglaltságairól érdemi dolgot nem tudtak, Mogyorósi Ilona Palmácia nővér pedig teljesen kívülálló volt.

Marosán Anna Leonárdát és Both Klárát kihallgatásaik idején és azt követően is a Securitate fogdájában külön-külön cellában tartották, egy év eltelte után⁴³ áthelyezték őket a városi börtön fogdájába. A börtön fogdájából minden magyarázat

onnét (szovjet) postán levelet írt testvéreinek, aki ezt Szatmárnémetibe továbbította.

⁴² A püspök a templom kórusa melletti szobában lakott, a zárdában élő nővérek közül a folyosórészen a takarítón és az ételhordón kívül senki sem közlekedett.

⁴³ Marosán Anna Leonárda nővér súlyos beteg lett, hónapokig életveszélyben volt.

nélkül 1951. októberében kiengedték őket. Közzölték: haza mehetnek⁴⁴.

3. Pakocs Károly szatmári általános helynök letartóztatása

Az igazságszolgáltatásként működő kommunista titkosrendőrség számos jelentése közöl valótlan állításokat, némelyik hamis híreket, esetenként nem létező tényeket is.

– A Nagyváradai Állambiztonsági Szolgálat egy jelentése azt tudatja, hogy „Pakocs Károly 1940-ben belekeveredett egy Magyarország számára kémkedő szervezetbe. Vezetőségi tagja volt a Magyar Önvédelmi Szövetségnek és tiszteletbeli elnöke a „Fehérház Bajtársi Szövetségnek”. 1944-ben elhagyta az országot és Győrbe ment, 1946-ban illegálisan tért haza.”⁴⁵

– Nem létező személyt említ – (a kutató viszont a név kapcsán a magyar és a román titkosrendőrség közötti kapcsolat egy momentumának nyomára bukkanhat) – a Nagyváradai Tartományi Állambiztonsági Felügyelőség 1947. augusztus 13-i bizalmas jelentése, amelyben válaszol az Állambiztonsági Rendőrség Főigazgatóságától június elején kapott információra: „Még nem tudtuk megállapítani, hogy sikerült-e Scheffler János püspök-

⁴⁴ Egyszerűen, a kilétüket igazoló bármilyen igazoló irat nélkül kitették őket az utcára. (A nagyváradai püspökségre csengettek be, ahol ellátták, majd vonatra tették őket.)

⁴⁵ Vö.: Fond operativ 43405. – In: CNSAS 3. kötet 80-83. (Valamennyi állítás pontatlan és/vagy hamis.)

nek titokban Romániába hozni Vitéz magyar püspököt.”⁴⁶ (2. sz. melléklet)

– 1949. december 13-án Nagyváradról a Népbiztonság Tartományi Igazgatósága a Szatmári Állambiztonsági Szolgálat jelentése alapján bizalmasan közli a Népbiztonság Főigazgatóságával, személyesen Stănescu századossal⁴⁷, hogy a jelzett időpontban megérkezett Szatmárra a Vatikán küldötte, Scheffler János püspökkel és Pakocs Károly helynökkel tárgyalt, utasításokat adott a propagandára vonatkozóan és kétezer dollárt, továbbá, hogy a Vatikán irányelvei alapján Szatmárnémetiben megalakult a Kereszténydemokrata Párt, a szatmári nagy templomban kollektív eskütétel volt, Pakocs Károly vikárius és P. Godó segítségével. (Vö. részletesen: 3. sz. melléklet)

A Szatmári Állambiztonsági Szolgálat valótlan tartalmú jelentése azért figyelemre méltó, mert „személyesen bizalmas” címzettje a katolikus egyház ellen foganatosított lépésekben – konkrétan a Pacha perben is – kiemelt szerepű Heinz Stănescu állambiztonsági százados, másrészt azért, mert a jelentés négy nappal Pakocs Károly letartóztatása előtti keltezésű.

A bukaresti Népbiztonsági Főigazgatóságon (1949-ben) már körütekintő, aprólékos munkával tervezik és előkészítik a

⁴⁶ Magyarországon 1950. március 20-án letartóztatták Vezér Ferenc pálos-szentkúti plébánost, mint a leendő Grösz per (1951) egyik vádlottját. Semmi köze nem volt a Grösz ügyéhez. Kivégezték. (Vö.: ŐZE SÁNDOR – SARBÁK GÁBOR (szerk.): *Decus solitudinis. Pálos évszázadok*. Bp. 2007. – [A magyar kommunisták által megtervezett koncepciók perhez szükséges mellékszereplőnek már 1947-ben kiszemelhettek.]

⁴⁷ Stănescu, Heinz; [született: Rottenberg] – Vö.: *Út a vértanúsághoz. Bogdánffy Szilárd emlékkötet*, I. 180.

bukaresti Apostoli Nunciatúra eltávolítását, az egyház elleni koncepció (kémkedési) pereket (Temesvár, Szatmárnémeti), kivitelezésükben hasznosítják a szovjet titkosrendőrség tapasztalatait⁴⁸, együttműködnek a többi „népi demokratikus” állam rendőrségével is.⁴⁹

* * *

A Securitate 1949. december 17-én Szatmárnémetiben letartóztatta Pakocs Károly püspöki helynököt, Nagyváradra vitték a Securitate területi felügyelőségére, majd tovább Bukarestbe a Belügyminisztérium fogdájába.

A személyével kapcsolatos nyomozati anyagot azonban nem csatolták a Scheffler–Bogdánffy per anyagához. Zsiláva (Jilava) börtönéből szabadult 1950. október 14-én.⁵⁰

Pakocs Károly letartóztatása és a vele kapcsolatos nyomozás körülményeit, tárgyát a kiszabadulása után írt, *Háromszáz nap a föld alatt* című kéziratából ismerjük⁵¹.

⁴⁸ A Scheffler–Bogdánffy per dokumentumanyagában szereplő állambiztonsági tisztek közül KGB-s volt Mazuru Vladimir tábornok (született: Mazurov), Dulgheru Mihai (Mișu Dulbogher), Andreescu Matușei (Matusievici Nathan), Gheorghe Pintilie (alias Timofei Bodnarenko) állambiztonsági főigazgató. (Vö.: Út a vértanúsághoz. Bogdánffy Szilárd emlékkönyv. I. 180.)

⁴⁹ Az ÁVH munkatársai (Gerendás János és Knöpfler Tibor) 1947-ben személyesen hozták át a Scheffler Jánosról magyarországi kapcsolatairól ott összegyűjtött megfigyelési anyagot, s kölcsönös információcserére kértek a román állambiztonság munkatársait. (BURA 2004: 187)

⁵⁰ A pontos időpontot emlékiratából ismerjük. A más időpontot megjelölő hivatkozások tévesek.

⁵¹ Lelőhelye: Gyulafehérvári Érseki Levéltár. Hagyatékok: Pakocs Károly. – Az emlékiratban nem említi, hogy milyen helyzetben, közegben került

Az emlékiratban bemutatott események középpontjában a szerző személye áll, így rekonstruálhatjuk belőle a letartóztatása, bebörtönzése történetét. Megismerjük a kihallgatásai menetét és körülményeit. Megtudjuk, hogy vallatóját milyen témakörök érdekelték, milyen kérdéseket tett fel, s ő mit és hogyan válaszolt. Gyakorlatilag a kutató számára jól dokumentáltan mutatja be és szemlélteti a Szekuritáté (és általa a hatalom) sajátos módszereit.

3.1. A letartóztatás és az első kihallgatás

Délutáni órában a püspöki palotában egy rendőr kereste Pakocs Károlyt és közölte: hívatják a rendőrségre. Menjen előre, mondta, ő hátrébb marad.

A püspöki palotával szomszédos utcán robogó autó lassított Pakocs Károly mellett, a két kiugró pribék betuszkolta az autóba, a Szigurancára vitték.

Az irodában – írja le Pakocs Károly – a fő helyen egy (idegen⁵²) civil ült az asztalnál, mellette a Sziguranca szatmári parancsnoka, Weisz László⁵³ és a két pribék⁵⁴.

Az idegen kezdte meg a kihallgatását. Egy iratcsomóból neveket⁵⁵ sorolt fel, megkérdezte, hogy ismeri-e őket. Utána a

sor a megírására, nem tudjuk, működött-e megírásakor a szerzőben valamilyen szelekció, ami meghatározta, hogy mi kerüljön bele.

⁵² Számára idegen; ui. a szatmári parancsnokot ismerte.

⁵³ A közismerten Weisz László nevű Sziguranta-főnök az okiratokban Weisz Ludovic [=Lajos] néven szerepel.

⁵⁴ A megnevezés Pakocs Károlytól.

bukaresti útjairól kérdezte. Azt állította, hogy kapcsolata volt az Apostoli Nunciatúrával, titkos utasításokat hozott, illetőleg jelentéseket küldött, így például az egyházmegye helyzetéről 1948-ban készített, ötévenként esedékes jelentést.

Azután az egyházmegye magyarországi területén levő személyekről, elsősorban Barót Mihály vállaji plébánosról, a magyarországi részek vikáriusáról kérdezte. Megkérdezte, hogy milyen kapcsolatban volt az 1939-ben leleplezett Magyar Önvédelmi Szövetséggel, hogyan menekült külföldre.

Felelősnek nevezte P. Godó Mihály jezsuita szerzetes 1948. decemberi beszédéért, és azt állította, hogy vele titkos (politikai vonatkozású) összejövetelt szerveztek. Pakocs Károly ezt tagadta, ekkor *megfenyegették: majd fog vallani, ha megismeri a sziguranca módszereit.*

Leírták vele az elhangzott kérdésekkel kapcsolatos választ, vallomásait. Amikor ezzel elkészült, az idegen közölte: le van tartóztatva.

Letartóztatása után Pakocs Károlyt még aznap Nagyváradra vitték. Másnap, december 18-án Nagyváradon ismét kihallgatták. A nagyváradai kihallgatást végző nyomozó megismételte a Szatmáron vádként felhozott állításokat, de egyúttal meg is fogalmazta a vádat: a rendszer elleni titkos összeesküvés, a pápától való titkos utasítások közvetítése.

Nagyváradról még aznap elindították Bukarestbe, másnap, december 19-én érkezett a Belügyminisztérium fogdájába.

⁵⁵ Pakocs Károly az általa ismert nevek mellett megemlíti többet, akikről (ekkor) nem tudja kicsodák.

3.2. Vizsgálati fogságban a Belügyminisztérium börtönében

A Belügyminisztérium fogdájába elhelyezett (Vö.: 46. sz. melléklet) Pakocs Károly első öt napja kihallgatás nélkül telt el⁵⁶.

Az első kihallgatás:

Az első kihallgatását – 1949. december 24-én – a nyomozó tiszt a következő kérdésekkel kezdte: Püspök-e? Miért van itt? Miért hozták ide?

Pakocs Károly válasza: ő is szeretné tudni.

A nyomozó tiszt az előtte levő ügyiratcsomót⁵⁷ lapozva neveket sorolt fel, s megkérdezte, hogy ismeri-e őket: Révész Gábort, Monoki Ferencet, dr. Kiskőszegi Antalt, dr. Rábay Lászlót, Moiş Grigorét, Dellmann Ernőt.

A nyomozó tiszt ezután kijelentette: „Én nagyon becsülöm a katolikus papságot, mert jóval tanultabb és becsületesebb, mint a mi ortodox papságunk, melynek még a szerzetesei is vérbajosok. A katolikus papság hivatása magaslatán áll: bátor és őszinte. Ezt várom Öntől is, hogy bátor és őszinte lesz s akkor szép eredményhez fog jutni kihallgatása.”⁵⁸

Az első, rövid ideig tartó kihallgatás menete a Securitate pszichikailag jól átgondolt módszere szerint folyt le: a fogollyal kapcsolatba hozható nevek sorát említik, hogy ő felidézhesse

⁵⁶ Emlékiratában leírja, hogy az ellene felhozott vádakról, életének ezekkel kapcsolatos eseményeiről gondolkodott.

⁵⁷ Pakocs Károly a szatmári és a nagyváradai kihallgatás alapján érzékeli, hogy ez a Sziguranca nagyváradai területi felügyelősége által összeállított, hosszú ideje gyűjtött anyagot tartalmazza.

⁵⁸ Vö.: Háromszáz nap a föld alatt, 19. l.

magában az említett személyekkel kapcsolatos ismereteit, a vele kapcsolatos eseményeket, törhesse a fejét, hogy vajon miért hozták őket kapcsolatba vele, stb.

Az ortodox és a katolikus papokra való hivatkozás is szándékos, a vallatók-nyomozók jóindulatát, korrektségét kívánta elhíttetni, másrészt a fogoly éberségét csökkenteni, közlékenységét előmozdítani.

Pakocs Károlyt ezután két hétig nem vitték kihallgatásra, egyedül volt a cellájában. Gondolkodhatott. S ő ezt is tette. Elgondolkodott mindazokról, amiket a nagyváradi Szigurancán felhoztak és állítottak.

Megerősödött a gyanúja – amint emlékiratában említi –, hogy bizonyos püspöki hivatali dolgokról a hatóságok hogyan szerezhettek tudomást, s arra is rájött, hogy a nagyváradi Szigurancra mire alapozza a róla szóló rosszindulatú jelentését⁵⁹.

1950. január 8-án este átköltöztették egy kétszemélyes cellába⁶⁰, amelybe másnap cellatársat – személyiségének, magatartásának, gondolkodásának megismerése, tanulmányozása céljából beépített besúgót⁶¹ – is kapott.

– Pakocs Károly sajátos világlátására, emberismeretére, gondolkodásmódjára jellemző, hogy a beépített besúgóval kapcsolatosan a gyanú árnyéka sem ébredt fel benne, sem a belügy-

⁵⁹ A nagyváradi bíróságon őt is, Scheffler János püspököt is megidézték a magyarországi helynökségi plébániákkal való hivatalos levelezés ügyében folyó perben, de ott felmentő ítélet született.

⁶⁰ Ugyanazon a folyosón, a kijáráthoz közelebb levő 9-es számú cellába.

⁶¹ Costea József, magyarul is tudó vasgárdista ügyvédet.

minisztérium fogdájában, sem – ez megdöbbenő! – kiszabadulása után.⁶²⁾

Az érdemi vallatások, kihallgatások

Pakocs Károly érdemi kihallgatásainak időszaka: 1950. január 8. – 1950. április vége.

Vallatása első alkalommal este tíz órától éjjel két óráig tartott.

Pakocs Károly emlékiratában az ekkor elhangzott vádpontok közül egyet említ:

1948. december 8-án az egyik szatmári templomban⁶³, P. Godó Mihály jezsuitával együtt keresztényszocialista pártot alapítottak⁶⁴.

Ő ezt természetesen tagadta, ezért *a nyomozó tiszt öklével nyakszirten ütötte, csizmája sarkával a lábára tiport.*⁶⁵

1950. január 9-én is éjfél után vallatták. A kihallgatás pszichikai nyomással kezdődött: őszintén valljon, mert minden bizonyítékuk megvan, és a közelben vannak a tanúk is⁶⁶.

⁶² Ismerkedésük folyamán Costea ügyvéd elmondta, hogy Maniu vasgárdájának lelkes tagja volt, de jószándékú, ellenezte a túlzásokat, nem vett részt a vérengzésekben, mindössze prefektus volt, Groza Péter ellenfele. Elmondta, hogy az első vallatásoknál borzalmasan megkínózták, eltörték az orrcsontját. Életfogytiglanra ítélték, most, két év után a kihallgatásokból arra következtet, hogy perújrafelvétele lesz.

Pakocs Károly leírja: Míg vele voltam, kíméletesen bántak vele. Esténként sétára vitték és külön ellátást kapott, úgynevezett 'rezsim'-kosztot. (Délben leves és főzelék, este szintén két tál ételt!)

⁶³ A Székesegyházban.

⁶⁴ Szatmárnémetiben soha semmilyen pártalapítás, a kezdeményezés gondolata sem volt. Ez csak a Sziguranca jelentéseiben fordul elő, amelyekben ide sorolnak minden hitbuzgalmi egyesületet.

⁶⁵ A cellatárs ébren várta (!), aggódott érte, nagyon figyelmes volt vele.

A görögkatolikusokról kérdezték: Moiş Grigore görögkatolikus papról, a Bogdánffy Szilárdot látogató görögkatolikus papnövendékekről, majd a nunciatúráról kapott pénzről. Mennyi pénzt hozott? Moiş bevallotta, mondta a nyomozó.

Közben ismét erőszak: *nadrágszíjjal verték a hátát.*

Kérdés: Milyen címen adott engedélyt a román papnövendékeknek, hogy otthonukban Oltáriszentséget őrizzenek?

Válasz: Én nem engedélyt adtam, hanem fölvilágosítást, hogy a Szentszék milyen feltételek mellett engedi meg az Oltáriszentség háznál való őrzését⁶⁷.

Kérdés: Milyen iratot küldött Pál Ferenc jezsuita szerzetessel a nunciatúrára?

– Nem ő adta át [az iratot], de látta az irodában.

Kérdés: Ismeri-e Bogdánffy Szilárdot? Milyennek tartja?

– Lelkiismeretesnek.

A nyomozó tiszt azt állította, hogy Bogdánffy Szilárd bevallotta: ő is tudott arról, hogy át kell adni Pál Ferencnek a nunciatúrára küldendő kimutatást. Mit mondana szembesítésük esetén?

Pakocs Károly: „Ha ő szembesítés esetén azt mondaná, hogy én adtam át Pál Ferenc jezsuitának ezt a kimutatást, akkor én azt mondanám, hogy nem igaz. Én nem voltam ilyen összeköttetésben a nunciussal.”⁶⁸

⁶⁶ A Securitate egyik, általában használt érve: a többiek (az érdekeltek) is le vannak tartóztatva, ők (már) vallottak.

⁶⁷ Eszébe jutott: „az ifjabbik udvari káplán behozta hozzám az egyik túlbuzgóságban szenvedő papnövendéket, hogy adjak neki felvilágosítást az Oltáriszentség háznál való őrzése feltételeiről.” (i.m. 26.)

⁶⁸ Vö.: i.m. 28. – Kitérő válasz, ui. nem arra válaszol, hogy tudott-e róla, hanem azt közli: nem ő adta át.

Kérdés: Tud-e a szibériai levélről, amit Önök a nunciatúrára akartak juttatni?

– „Tudok [a levélről], de azt, hogy a nunciushoz küldte volna valaki, nem tudom.”

A továbbiakban Pakocs Károly elismerte, hogy olvasta a levelet⁶⁹. Megállapítja, hogy nagyon érdekes volt, azt azonban nem tudja, hogy került Pál Ferenc jezsuitához. Elismerte viszont, hogy Pál Ferencet néhányszor látta a püspökségen, Bogdánffy Szilárdhoz járt.

– Volt-e a püspöknél is?

– Ezt nem tudja, ő nem portás.

A levél kapcsán kikérdezték Lőrincz István őrdarmai esperes-plébánosról. Meg kellett magyaráznia, hogy miért érdekli őket [Szatmáron], ha [a plébánia] az egyházmegye orosz területén van.

Válaszában Pakocs Károly elmondta, hogy a Szentszék még nem rendezte egyházjogilag a szatmári egyházmegye területi problémáit. Ezt 1945-ben az orosz hatóságok is elismerték, s engedélyt adtak a püspöknek, hogy kánoni látogatást végezzen az ottani plébániákon.

A szintén nagykárolyi születésű Lőrincz Istvánról elmondta, hogy az 1944. évi orosz bevonulás után ruszin papok feljelentése alapján három évre ítélték és Kijevbe vitték. Büntetésének harmadik éve vége közeledett, amikor levelet írt Nagykárolyba és a Sátorlajaujhelyen az irgalmasrendi apácák zárdájában tanító húgának, Lőrincz Dominikának, s megírta, hogy plébániá-

⁶⁹ Pontosan el is mondta a tartalmát. (Vö.: 48. sz. melléklet)

jára nem mehet vissza, ezért születési helyére, Nagykárolyba fogják visszahonosítani.

Itthon várták, nem jött.

1949 elején Both Klára, a szatmári irgalmas nővérek titkára elhozta a püspöknek a Lőrincz Dominikának írt levél másolatát, ebből megtudták, miért nem jött.

A vallató tiszt megállapítása: A levelet azért akarták a Nunciusnak továbbítani, hogy árulkodhassanak az Orosz Tanácsköztársaság kegyetlenségéről.

Pakocs Károly kijelentette, hogy ő nem vállalja ezt a felelősséget. A püspök tőle független ember, azt tehet, amit akar. Kijelentette: ha a püspök valóban küldte volna a levelet, akkor sem lett volna jogtalan cselekedet, mert ők a Szentatyában atyjukat tisztelik, s neki joga van tudni arról, hogy mi van a fiaival.

Megválaszolta a Lőrincz Istvánra vonatkozó kérdést is: azért érdekli őket a sorsa, mert földijük, barátjuk és a joghatóságuk alatt levő egyházmegye munkás papja. Ehhez azt is hozzáfűzte, hogy egyébként őket az is érdekli, hogy egy katolikus pappal Argentínában mi történik⁷⁰.

A kihallgatások éjjel-nappal folytatódtak. A vallató tiszt részben visszatért a már vizsgált témákra, részben újakra, ezek P. Godó Mihály körül forogtak⁷¹.

Bruder Tarzíczius⁷² szerzetesről azt feltételezték, hogy ő a nunciatúrával összekötő kapocs⁷³. Pakocs Károlyt 1948. október

⁷⁰ Vö.: i.m. 29.

⁷¹ Az állam által kezdeményezett marosvásárhelyi mozgalmat és tagjait nyíltan elítélő jezsuita szerzetes tevékenysége ekkor már a Szekuritáте fokozott érdeklődési körét képezte.

3-án Tarzíciusz hívta táviratilag Bukarestbe, másnap, október 4-én pedig Pakocs Károly elment a nunciatúrára. (Megfigyelték, azonosították.)

Pakocs Károly az Emlékiratában említi: ekkor ismét fizikai bántalmazásban volt része: *nyakszírtén vágás; a fülét (ki)csavarták.*

– Mint a többi kihallgatáskor, vallomását most is le kellett írnia a szokásos módon: kérdés – felelet.

Március végi kihallgatásán a nyomozó a Magyar Önvédelmi Szövetségről⁷⁴ kérdezte. Pakocs Károly válaszában kifejtette, hogy az nem összeesküvés volt, hanem egy önvédelmi szervezet⁷⁵. Elmondta Magyarországra menekülése okát is és azt is, hogyan történt maga a szökése (Vö.: 50. sz. melléklet).

Az áprilisi kihallgatásokon külföldre menekülése utáni ottani tevékenységéről kellett beszámolnia, illetőleg az 1940 őszén Szatmárnémetibe való visszatérése utáni politikai és irodalmi tevékenységéről.

⁷² Tarzíciusz testvér: az iskolatestvér szerzetesi neve. Ő 1949-ben a nunciatúra elleni per vádlottja lett.

⁷³ Tarzíciusz járt az Apostoli Nunciatúrán, megfigyelték. Másnap Szatmárra utazott. Ugyanabban a vagonban utazott az állambiztonsági rendőrség nyomozója (éppen Pakocs Károly vallatója), aki figyelte. Amikor a milicisták igazoltatni kezdték az utasokat, Tarzícius kiment a wc-be és ott iratokat semmisített meg, állapította meg a nyomozó. – Vö. még: 52. sz. melléklet!

⁷⁴ A titkos szervezet tagjait a román állambiztonsági rendőrség (Siguranța) 1939-ben tartóztatta le, elítélte, illetőleg kitoloncolta az országból.

⁷⁵ Emlékiratában igen részletesen foglalkozik a MÖSz ügyével, elmondja, hogyan hallgatták ki annak idején, s hogyan menekült át Magyarországra. (Vö.: i.m. 52–60).

A vallató tiszt azzal vádolta, hogy 1940–44 között olyan – Nagyváradon, Erdélyben megjelenő – katolikus lapokban is közölt, amelyekben – a nagyvárad sziguranca jelentései alapján – szálasista, hitlerista cikkek jelentek meg⁷⁶.

A kihallgatások folyamán napirendre került minden olyan vele kapcsolatos dolog, amelyben Scheffler János püspök személye is érintett volt: Hogyan levelezett a püspökkel, miután 1945-ben külföldre távozott? Scheffler János miért sürgette a hazatérését? Hogyan jött haza?

Hazatéréséről Pakocs Károly a következőket mondta: 1946 szeptemberében a budapesti román külképviseleten benyújtott folyamodványban kérte hazatérésének engedélyezését. Minthogy a válasz késlekedett, november 13-án Vállajra⁷⁷ ment, ahol találkozott Scheffler püspökkel, akivel megbeszélték, hogy ő [a püspök] elintézi a hazatérését Weisz László szatmári sziguranca főnökkel.⁷⁸

Miután (feltételezhetően december elején) megkapta a püspök üzenetét, miszerint hazatérését tudomásul vették, a magyar hatóságoktól Vállajon december 6-án határátlépőt váltott és átment Csanálosra, onnét 8-án tért haza Szatmárnémetibe.

A Belügyminisztérium Repatriálási Bizottsága 1947-ben vizsgálta Pakocs Károly hazatérése körülményeit, a Nagyvárad Állambiztonsági Iroda pedig a Bukarestbe küldött jelentésében

⁷⁶ Ő: „Mi csak akkor vállalunk felelősséget irodalmi alkotásért, ha az a mi egyházi engedélyünkkel jelenik meg.” (Vö.: i.m. 62)

⁷⁷ Magyar határfalu (a romániai) Csanálossal szemben.

⁷⁸ Az ügyben Pakocs Károly nővére járt el.

jogtalannak minősítette azt, hogy részére 1946. november 16-án állampolgári igazolványt adtak

Áprilisban Pakocs Károly kihallgatása két hétig szünetelt. A vallató tisztet két kérdés érdekelte: a püspökségnek a nunciatúrával való kapcsolata és Pakocs Károly egyházi minősége:

– Hányszor járt Cisar érseknél? Nem Cisar érsek volt-e az összekötőjük a nunciussal?

– Püspök-e?

Pakocs Károly közölte: Csak a püspök helyettese. „Ő helyette kormányzom a szatmári egyházmegyét”.

A nyomozó tiszt – nunciatúrával való kapcsolatra visszatérve – P. Haag jezsuita szerzetesről kérdezte, akit a nyomozó a nunciatúra utasításai egyik továbbítójának tartott.

Az emlékirat szövege alapján (is) feltételezhető, hogy a vallató tiszt meg akarta tudni, hogy Pakocs Károly nem titokban felszentelt püspök-e. A titkos püspökök szentelése minden bizonnyal szerepelt a „kellemetlen kihallgatásnak” nevezett vallatásának P. Haag SJ-vel és ennek a nunciatúrával való kapcsolataira vonatkozó részében, melyről azt állítja, hogy „Kiszabadulásom után világosodott meg előttem a kihallgatás tárgya.”⁷⁹, s megfogalmazza meggyőződését: „a romániai katolikus egyház nem volt és nincs az egyházüldözésnek abban az állapotában, amely indokolná a titkolózást e téren ... Mit tehet ugyanis a titokban fölszentelt püspök? ... A kormány nem törődik azzal, hogy valaki papot szentel, szent olajat szentel, bérnál. A kormány

⁷⁹ Négy titokban szentelt püspök nevét említi: Schubert, Eröss Alfréd, Maczalik Győző, Boros Béla.

csak azzal törődik, ki kormányoz és képviseli az egyes egyházmegyéket; ki a felelős az egyes egyházmegyék kormányzati tényeiért. „ (Vö.: 51. sz. melléklet)

Pakocs Károly gondolatai (meggyőződése) gyaníthatóan a vallató – nyomozó tisztől is származhatnak, aki ezeket a kihallgatás / vallatás során (természetesen célzottan, tudatosan) kinyilvánította.

Az utolsó kihallgatások, ügyének lezárása

Kihallgatásának módja és formája 1950. májusában megváltozott. Többen, magasabb rangú nyomozó tisztek végezték a kihallgatását, akik rendszerint mind jelen voltak a kihallgatásokon, s akik átvették vele az öt hónapi nyomozás folyamán érintett egész kihallgatási anyagot⁸⁰. Ugyanazokról a kérdésekről többször is kérdezték, többnyire két alkalommal, de esetenként háromszor is.

Az emlékirat szövege nem nyújt semmilyen támpontot arra vonatkozóan, hogy a nyomozókat mi készítette erre az eljárásra. A legvalószínűbb az, hogy nyilatkozat-szövegeket oly módon kellett megfogalmazni, alakítani, amely megfelelt a nyomozó hatóság céljának, adott esetben lehetővé tegye a fogoly bíróságra küldésének és elítéltetésének az elkerülését.

Az utolsó kihallgatáson az ügyiratcsomót lepecsételték, és a magasabb rangú nyomozók mindannyian aláírták.

Az ügyével kapcsolatosan Pakocs Károllyal semmit sem közöltek, a dosszié lepecsételéséből és aláírásából ő arra követ-

⁸⁰ Ügyiratcsomója az általa írt nyilatkozatokkal egész könyvvé nőtt. (i.m.76)

keztetett, hogy a kihallgatásait befejezték, s hogy ügyével (legalábbis) a belügyminisztériumban végeztek.

Május 22 éjszakáján átvitték Zsiláva (Jilava) börtönébe.⁸¹

3.3. Zsiláva földalatti börtönében; a kiszabadulás előzményei

1950. szeptember 25-én Pakocs Károlyt egy őr felkísérte a földalatti cellából a zsilávai börtön gyümölcsös kertjébe, ahol a főhadnaggyá előléptetett nyomozótisztje és egy idősebb polgári ruhás személy várta.

A polgári ruhás személytől megtudta, hogy Szatmáron Czumbel Lajos a püspöki helynök, Scheffler János püspök pedig Körösbányán kényszerlakhelyen van.

Ezután a polgári ruhás rátért a tárgyra: „...Szatmáron nagy a rendetlenség, a felfordulás. Tudna-e ott rendet teremteni? Ott egyik-másik pap olyan kihívóan viselkedik az állami hatóságokkal szemben, hogy tanácsos volna néhányukat eltanácsolni onnét. Hajlandó-e Ön erre, mint püspöki helynök?”

– „Amennyiben rajtam áll, megteszem,” – válaszolta Pakocs.

Ezután a polgári ruhás közölte, hogy a nuncius már nincs Bukarestben, s azt is, hogy az erdélyi papságban mozgalom támadt az Egyház és az Állam feszült viszonyának megszüntetésére. Elolvasás végett átadta neki a marosvásárhelyi és a gyergyószentmiklósi papi összejövetelekről szóló tudósításokat és a stockholmi béke-kongresszussal kapcsolatos mozgalomról

⁸¹ 23-án hajnalban, fél négykor érkeztek Zsilávára.

szóló cikket. Átadott neki egy statutum-tervezetet,⁸² amelyről véleményét kérte.

Az egyház működési szabályzatáról készített tervezet elolvasása után Pakocs Károly kijelentette: Nem kétli a jó szándékot, de a tervezet egyházjogilag igen tökéletlen, javításra szorul. S bármilyen tökéletes is, az Apostoli Szentszék jóváhagyása nélkül a (romániai) egyház számára törvény nem lehet.

A polgári ruhás: „A Szentszékkal nem szűnt meg a kapcsolat, csak felfüggesztődött, mert amerikai állampolgár nunciust nem tűr meg a kormány. Megvan a lehetősége annak, hogy – ha más nunciust küld a Szentszék – Önök újra érintkezhetnek a Szentszékkal és nyerhetnek tőle meghatalmazást, hogy tárgyaljanak.”⁸³

3.4. Kiszabadulása

1950. október 13-án Pakocs Károlyt és Pál Ferenc jezsuita szerzetest személygépkocsival Zsiláváról a Belügyminisztérium börtönének irodájába vitték (Vö.: 55. sz. melléklet.)⁸⁴

Nyomozó tisztje közölte: „Ütött önnek a szabadság órája!”⁸⁵

Nyilatkozatot kellett írnia, hogy a börtön titkairól nem beszél másoknak.

⁸² Ezt a marosvásárhelyi–gyergyószentmiklósi mozgalomban részt vevő papok készítették.

⁸³ Vö.: Pakocs i.m.: 100.

⁸⁴ Pakocs Károlyt és Pál Ferencet más-más irodába vitték, külön-külön bocsátották szabadon.

⁸⁵ Sem Pakocs Károly, sem Pál Ferenc nem kerültek a Scheffler–Bogdánffy per vádlottai közé.

Egy polgári ruhás: „Irodalmi működéséről megállapítottuk, hogy Ön a nemes és higgadt művelődés embere.⁸⁶ Azt is megállapítottuk, hogy Ön egyháza vonatkozásában nyugodt ítéletű férfiú. Ezért arra kérjük, hogy hazamenet teremtsen rendet a szatmári papságban. Ott ugyanis olyan államellenes magatartás kezd úrrá lenni, amely végzetes lehet egyes személyekre is, az egyházmegyére is. Ismeri bizonyára Czumbel és Godó papokat. Ha hazamegy helyezze őket beljebb az országba.

Pakocs Károly – amint emlékiratában leírja – válaszában kijelentette, hogy Czumbel kanonoknak annyira joga van [Szatmáron lenni]⁸⁷, hogy a püspök sem helyezheti el, nemhogy a helynök, Godó pedig nem egyházmegyés pap, hanem jezsuita szerzetes.

A polgári ruhás: „Ha nem hagyják el Szatmárt, az állam gondoskodni fog róluk, hogy ne rontsák Szatmáron a levegőt.”

Pakocs: „Czumbel kanonoknak ajánlani fogom, hogy vonuljon el, Godó jezsuita felettesét pedig értesítem, hogy milyen veszély fenyegeti és kérni fogom, hogy helyezték el.”

A beszélgetésük befejeződött, a főhadnaggyá előlépett nyomozó tisztje jelezte: megyünk. Pakocs Károlyt gépkocsival a bukaresti érsekségre vitte.⁸⁸

⁸⁶ A nagyváradi Sziguranca által emelt világnézeti vádak ügyében szakértő gyanánt dr. Bányai Lászlótól, a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem rektorától kértek szakértői véleményt.

⁸⁷ A kanonokság Szatmárhoz köti.

⁸⁸ Vö.: Pakocs i.m. 103 - 106.

4. A Scheffler dosszié előkészítése

A román kommunisták stratégiai tervének megfelelően az 1950-es évek elején kialakult helyzetben arra kellett törekedniük, hogy számolják fel az állami elképzelésekkel szembe helyezkedő római katolikus papság ellenállását és mind a jászvásári, mind a gyulafehérvári egyházmegye kormányzója számukra megfelelő személy legyen.

A megoldásnak (elméletileg) két lehetséges módja volt: a romániai (erdélyi) egyház püspökei közt találnak az állam feltételeit elfogadó személyt, vagy olyan helyzetet teremtenek, amelyben a római katolikus egyház (a Szentszék) kénytelen lesz a román állam által is elfogadott személyt püspökké kinevezni.

Erdélyben az egyetlen le nem tartóztatott püspök az állam által felfüggesztett, 63. életévében járó, kényszerlakhelyén elszigetelt Scheffler János szatmári püspök volt. Ő azonban már 1949-ben elutasította az állam által kezdeményezett békepapsággal való együttműködést.

A hálót szövő kommunista hatalom megtervezett forgatókönyvében Scheffler János személyét két szerepben is számításba vethették. Úgy tűnik, hogy nem vetették el annak a lehetőségét sem, hogy valamilyen módon mégis rákényszerítik Scheffler Jánost a gyulafehérvári püspöki funkció elfogadására⁸⁹, ugyanakkor tervszerűen szőtték a hálót, gyűjtötték a felhasználható bizonyítékokat és előkészítettek egy megtervezett koncepciót

⁸⁹ Pakocs Károly 1950. november 19-i Körösbányán tett látogatása utáni állításai ellenmondásosak.

kirakatpert, amellyel gyakorlatilag az egész romániai katolikus egyházat kívánták megfélemlíteni és behódolásra kényszeríteni.

A két forгатókönyv – a Scheffler János álláspontjáról való tájékozódás, illetőleg a temesvárihoz hasonló kémkedési per kialakítása–kivitelezésének előkészítése mindvégig párhuzamosan haladt.

Scheffler János véleményét az erdélyi egyházmegye kormányzási kérdéseiről a gyulafehérvári kanonoki testületen keresztül tudakolták meg. A püspök – az őt 1952. január 17-én meglátogató kanonoknak – egyrészt megmondta, hogy nem ismeri el a gyulafehérvári egyházkormányzatot, másrészt kijelentette, hogy nem akar a kommunista rendszer idején egyházi vezető, püspök lenni, ezt csakis a Pápa kifejezett akarata esetén vállalná. (BURA 2011: 131).

Az Állambiztonsági Főfelügyelőség közben tervszerűen dolgozott egy újabb, a temesvárihoz hasonló per előkészítésén. Elővették a Scheffler János püspökről⁹⁰, illetőleg az egyházmegyeje területén működő papokról, szerzetesnőkről korábban összegyűjtött információs anyagot és hozzáláttak a koncepció per anyagának összeállításához.⁹¹

⁹⁰ Dr. Pop Iózséf (Gyulafehérváron működő) nagyváradi kanonok és Schriffert Béla nagyváradi helyettes ordinárius 1952. januári beszélgetéséből tkp. az következtethető, hogy Pop József tudott a Scheffler János ellen készülő eljárásról.

⁹¹ Bogdánffy Szilárdot 1951. novemberében már azért hozták az Állambiztonsági Főfelügyelőségre, hogy a kihallgatásain készített jegyzőkönyvek alapján javasolhassák Scheffler János letartóztatását.

4. 1. Bogdánffy Szilárd kihallgatásai a Belügyminisztériumban

A per dokumentumaiból (okirattal) nem tudjuk megállapítani, hogy 1949 végén (esetleg 1950. január elején) Bogdánffy Szilárdot melyik nap vitték Bukarestbe. Tény, hogy Pakocs Károllyal és Pál Ferenczel egy időben volt a Belügyminisztérium földalatti fogdájában, mégpedig Pakocs Károly közelében⁹², akinek kihallgatásaival párhuzamosan őt is ismét vallatták⁹³. Bogdánffy Szilárd tudott Pakocs Károly ottlétéről⁹⁴.

A Belügyminisztérium fogdájából ugyanazon a napon, 1950. május 23-án hajnali négy órakor vitték őket Zsilávára⁹⁵.

A Bogdánffy Szilárd 1950. január 9. – 1950. április 4-e közötti kihallgatásainak–vallatásának tematikája lényegében megegyezett a korábbi kihallgatásain felvetett kérdésekkel: a püspökség és a görögkatolikusok kapcsolata. Az 1950. januári kihallgatásain viszont Pakocs Károly szerepéről is kérdezték: Mit tudott Pakocs Károly a nunciatúrával való kapcsolatról, az oda küldött információkról? Tudott-e a Kárpátaljáról érkezett levélről, a nővérekhez érkezett levélről; az 1948-ban küldött jelentésről? Ki továbbította az információkat a nunciatúrára? P. Pálról, P. Haag jezsuitáról, Tarzíciusz iskolatestvérről kérdezték. Mi a Pakocs Károly szerepe az egyházmegyében? (A püspök rá bízta az egyházmegyét). [Vö.: 19-20, 22-27. sz. melléklet!]

⁹² Pakocs Károly a 12-es, Bogdánffy Szilárd a 10-es cellában.

⁹³ Bogdánffy Szilárdot összesen nyolcszor, Pakocs Károlyt (ő számolta) huszonegyszer. Vö.: *Háromszáz nap...* 79. oldal.

⁹⁴ Vallatójától, fényképét is megmutatta neki.

⁹⁵ Bogdánffy Szilárdot Zsiláváról tovább vitték a máramarosszigeti börtönbe.

Bogdánffy Szilárdot 1950. január 9. – 1950. április 4-e közötti időszakban nyolc alkalommal vallatták-hallgatták ki, minden alkalommal jegyzőkönyvet készítettek.

1950. május 22-én éjjel Bogdánffy Szilárdot (Pakocs Károllyal együtt) Zsilávára vitték, de őt tovább vitték Máramaros-sziget börtönébe.

Máramarosszigetről 1951. júliusában egy éjszaka átvitték Szatmárnémetibe, ahol (jelenlétében) a szatmári püspöki levéltárban (valószínűleg a nunciatúrával való kapcsolatokra vonatkozó) különböző iratokat kerestek.⁹⁶

* * *

A máramarosszigeti börtönből 1951. novemberében megint áthozták Bukarestbe a Belügyminisztérium börtönébe az 1949-ben letartóztatott Bogdánffy Szilárdot, és ismételten kihallgatták szatmári püspöki titkári tevékenységével kapcsolatosan.

Az 1951. december 11-én saját kézzel írt önvallomásában, nyilatkozatában azt kellett leírnia, hogy a letartóztatása előtt, amikor a Szatmári Római Katolikus Püspökségen püspöki titkári minőségben dolgozott, miként ismerte meg a püspökség tevékenységét. A nyilatkozat stílusa tanúsítja, hogy az ő megszövegezése, de tartalmának fonala érzékelteti, hogy a kérdés részletei megelőzően a nyomozóval folytatott aprólékos áttekintés tárgyát képezték. Leírja ugyanis, hogy ebben az időben (titkári tevékenysége folyamán) megismerte a püspökség egyházigazgatási tevékenységének a menetét, tudnia kellett tehát arról, hogy

⁹⁶ A levéltárból okiratokat vittek el, nem állapítható meg, hogy milyeneket.

a szatmári római katolikus püspökségnek a Római Katolikus Egyház Törvénykönyve szerint az RNK-beli legfőbb hatósága a Bukaresti Apostoli Nunciatúra, s hogy tudott arról, hogy az egyházmegye hivatalosan levelezett a Nunciatúrával, a papság és a hívek életével kapcsolatos kérdéseket jelentettek. A nyilatkozatban leírja, hogy emlékezete szerint ilyenek voltak: egyes egyházi épületek államosítása, a vallásos oktatás megszüntetése az iskolákban, a papság és a szerzetesek helyzete, letartóztatásuk vagy szabadon bocsátásuk, köztük Kárpátalján, a Szovjetunióban levőké is, olyanoké, akik Észak-Erdély magyar közigazgatása idején a szatmári püspökséghez tartoztak. Megírták a hívek vallási életének bizonyos nehézségeit, amit vasárnap és ünnepnapokon a templomi istentisztelet idején a hatóságoktól szervezett önkéntes munkák okoztak; [megírták] hívek deportálását, a görögkatolikus papok helyzetét a görögkatolikus és az ortodox egyház egyesítése után.

A nyilatkozat szerint Scheffler János püspöknek a Apostoli Nunciatúrával főként a Bukarestben tartott püspöki konferenciák alkalmával volt kapcsolata. Bogdánffy Szilárd elismerte, hogy egyszer vagy kétszer a püspök megbízásából ő is átadott a Nunciatúrára általa küldött levelezést.

Kijelenti, hogy az említett kérdésekre vonatkozó adatok gyűjtésére megbízást nem kapott.

Bogdánffy Szilárddal december 12-én és 14-én még két nyilatkozatot íratott Scheffler Jánosról. Az első nyilatkozatban arra kellett válaszolnia, hogy milyen viszonya volt a püspökkel. Felelete: egyházi kapcsolat, az alárendelté és az előljáróé. Ezt követi a nyilatkozat szövegében egy mondat, amely mind tar-

talmában, mind megfogalmazásában teljesen elüt a Bogdánffy Szilárd normális gondolkodásától, mindig meggondolt, tudatosan ellenőrzött kifejezésmódjától: „*De a bukaresti Apostoli Nunciatúrával való kémkedés vonalán nagy bizalma volt bennem, és elmondta nekem a Nunciatúrára küldött gazdasági, politikai, társadalmi és katonai jellegű információk egy részét.*”

Mind a mondat kifejezésmódja, mind tartalma kézzelfoghatóan érzékelteti, hogy a szövegbe betoldott mondat a nyomozó hatóságoktól származik, s tényszerűen valószínűsíti, hogy a szövegbe kerülésekor (a nyilatkozat megírásakor vagy előtte) a nyomozók valamilyen fizikai vagy pszichikai erőszakot (valamilyen gyógyszeres „kezelést”) alkalmaztak.

Ugyanazt a vallatói célkitűzést szolgálta a nyomozó következő kérdése is: „*Mutassa be bővebben, mit tud a Scheffler János püspöknek a Pápai Nunciatúra javára folytatott kémtevékenységéről.*”

Bogdánffy Szilárd válaszában ismétli az előbbi nyilatkozatában már felsorolt tényeket: a püspök (levelében) megemlítette a vasárnapi és ünnepnapok közmunkáit, a plébánia épületének lefoglalását, „kulákok” deportálását, a görögkatolikus papok helyzetét, a Kárpátaljáról érkezett levél pedig az ottani híreket.

Az 1951. december 14-i kihallgatásának témaköre lényegében ugyanaz, mint az előzőé. Nyilatkozata is nyilvánvalóan az előzőben elmondottak ismétlése, most azonban azt is megemlíti, hogy a levelezést egyszer vagy kétszer ő továbbította a Nunciatúrára, valamint azt, a Muresán Leonardához Kárpátaljáról érkezett levelet ő adta át a püspöknek. Erről azonban megjegyzi, hogy elolvasása után vissza kellett adnia a nővéreknek.

Ebbe a nyilatkozatba belefoglalták azt is, hogy Pál Ferencnek ő adta át az ortodoxiára át nem tért görögkatolikus lelkészek Moiş Grigore nyugdíjas által készített névsorát, hogy továbbítsa a Nunciatúrára, valamint azt, hogy letartóztatásakor is egy levelet (görögkatolikus lelkészek névsorát) vitt Pál Ferencnek Nagyváradra, hogy továbbítsa a Nunciatúrára, azonban ezt a levelet széttépte és a vonat wc-jébe dobta.

A nyomozó tiszt a fenti nyilatkozatokat felhasználva állította össze 1951. december 17-én a Scheffler János szatmári püspök tevékenységéről szóló Jelentést. A beszámoló megállapítja, hogy a püspök többször küldött a Pápai Nunciatúrára a Szatmári Római Katolikus Püspökség által gyűjtött információkat. A szatmári szerzetesnők révén több levelet kapott papoktól és szerzetesnőktől az ukrainai Kárpátaljáról, amelyek információkat közöltek az ottani papok életéről és a helyi hatóságok intézkedéseiről. Az így szerzett információkat a püspök elküldte a Nunciatúrára, hogy továbbítsák a Vatikánba.

A jelentés KÖVETKEZTETÉSE: a nyomozásból kitűnik, hogy a Szatmári Római Katolikus Püspökség a temesvárihoz hasonló méretű kémtevékenységet folytatott.

JAVASLATA: Tartóztassák le a kényszerlakhelyen található Scheffler Jánost és szállítsák nyomozás céljából az Állambiztonsági Főfelügyelőségre.

A Iosif Moldovan állambiztonsági hadnagy beszámolójára (az olvashatatlan aláírású) felettese kézírással ráírta: „A kérdőív adatait foglalják be Scheffler dossziéjába”

A Scheffler dosszié forgatókönyvének előkészítése kapcsán tíz nap múlva, 1951. december 28-án Bogdánffy Szilárdot újból kihallgatták. (Vö.: 33. sz. melléklet). Elővették a december közepén készített, az akkori kihallgatásakor egy becsúsztatott mondattal már kibővített nyilatkozatot, s ezt most a nyomozás célkitűzésének megfelelően tovább alakították. Az új szöveg: „Scheffler nagyon bízott bennem és kinevezésem után egy időre megtudhattam, hogy a szatmári püspökség, élén Scheffler János püspökkel, vallási tevékenysége mellett kémtevékenységet is kifejt a Vatikán javára. Scheffler János püspök kérte, hogy én is segítsen a kémtevékenységben, amit én alárendeltjeként elfogadtam. Így a Szatmári Római Katolikus Püspökségen a püspöki titkári tevékenységem mellett 1947-től 1949. április 5-i letartóztatásomig kémtevékenységet végeztem a Vatikán javára.”

A nyilatkozatban az előző nyilatkozatban említett dolgokat sorolják fel, amelyhez újabb elemként még betoldották: „a szatmári plébánia épületébe egy katonai egység rendezkedett be”. A nyilatkozat szövegében Bogdánffy Szilárd ehhez odaírta: „Erről a tényről azonban nem emlékszem pontosan, a Nunciatúrára küldött jelentés időpontjáról. És másokról, amelyek a jelen pillanatban nem jutnak eszembe.”

A vallatók célkitűzése világos: a fogoly ismerje el, hogy Scheffler János kémkedett, egyúttal pedig azt is, hogy ő segítette a kémtevékenységben.

Égészen nyilvánvaló az is, hogy a katonai egységre vonatkozó mondatot a vallató azért csúsztatta be a nyilatkozat szövegébe, hogy állíthassák: katonai vonatkozású tényt közöltek a nunciatúrával.

Bogdánffy Szilárdnak sikerült legalább annyit elérnie, hogy megjegyezhesse: erre [a jelentés időpontjára] nem emlékszik pontosan és még más dolgokra sem [Ez egyébként lehetett gyógyszerzés tényleges következménye is!]

Elemmezve ezt a tényt – szovjet katonai egység lefoglalta a plébánia épületét és ott rendezte be a parancsnokság székhelyét – mindenekelőtt azt kell megállapítanunk, hogy ez 1944. október utolsó napjaiban történt⁹⁷. Az akkor még más ország területéhez tartozó szatmári püspökség bizonyosan nem jelentette a bukaresti nunciatúrának, amellyel nem is lehetett kapcsolata. A tényről a bukaresti nunciatúra közvetlenül értesülhetett a titkára révén, amikor az 1945-ben Szatmárnémetiben járt.

A december 28-i kihallgatásakor készített nyilatkozatban Bogdánffy Szilárdnak nemcsak általánosságban kellett megemlítenie, hogy a püspökség információkat küldött a nunciatúrára, hanem nevesítenie is kell az információt vivő „futárokat” is: személyesen ő is volt „futár” és Pál Ferenc jezsuita szerzetes is.

A vallató megkérdezte azt is, hogy volt-e a püspöknek titkos levéltára. [A kérdés célja a „titkos” minősítés szerepeltetése!]

Az 1951. december 11. – 1951. július 31. közötti időszakban Bogdánffy Szilárdot 13 alkalommal vallatták, az ekkor készült nyilatkozatok között sok a saját kézzel írott.

Az 1951. december végi kihallgatása után Bogdánffy Szilárdot ott tartották a Belügyminisztérium börtönében, újabb kihallgatására azonban csak Scheffler János letartóztatása után, 1952. áprilisában került sor.

⁹⁷ A szovjet csapatok 1944. október 25-én vonultak be Szatmárnémetibe.

5. Scheffler János letartóztatása; vizsgálati fogsága a Belügyminisztérium börtönében

Scheffler Jánost 1952. március 10-én⁹⁸ tartóztatták le Körösbányán.

Nyomozati dossziéjában nincsen semmilyen, a letartóztatása körülményeire vonatkozó dokumentum. Nem tudjuk tehát, hogy az Állambiztonsági Rendőrség Hunyad megyei területi parancsnokságán közölték-e vele letartóztatása indítékát, vagy a területi felügyelőségről ennek mellőzésével küldték-e tovább Bukarestbe. Az Állambiztonsági Főigazgatóságon 1952. március 12-én 15:30-kor készített 176 számú Jegyzőkönyv igazolja a fogoly átvételét és személyi motozását. (Melléklet: 59/1)

5. 1. A kihallgatások tárgya és menete

Scheffler János kihallgatását a Belügyminisztérium vizsgálati osztályán – az öt nappal későbbi keltezésű két nyilatkozatából, illetőleg a következő napokon készítettekből kikövetkeztethetően – mindjárt az átvétele után megkezd(het)ték, és a folyamatos kihallgatások alkalmával ezeken felvet(het)tek minden, a későbbiek során az ügyével kapcsolatba hozható témát és nevet.

Az első kihallgatásoknak a célja elsősorban a fogoly kifárasztása, megtörése lehetett. Folyamatosságukra következtethetünk abból a tényből is, hogy a letartóztatott fogoly nyomozás céljából való bebörtönzéséről, gyakorlatilag valamelyik cellába

⁹⁸ Van olyan rendőrségi dokumentum, amelyben (tévesen) 9-e szerepel.

való elhelyezéséről), a nála, illetőleg a bőröndjében található tárgyak (pontosabb) leltározásáról csak az 1952. március 18-án 13:30-kor készült jegyzőkönyv rendelkezik (59. sz. melléklet).

A Scheffler János kihallgatásáról 1952. március 17-én készült jegyzőkönyv tanúsága szerint a püspök első kihallgatásának egyik tárgya az ukrajnai Kárpátalja papjaival való 1945 utáni kapcsolata volt. Meddig, kinek a révén, kikkel volt kapcsolatban? Ehhez kapcsolódóan azt akarták megtudni, hogy ezekről milyen információkat közölt a bukaresti Apostoli Nunciatúrával.

A jegyzőkönyv másik kérdése: Milyen összegű pénzt kapott a Nunciatúrától és mi célból? Hogyan osztották szét az összegeket?

A két nyilatkozatba foglalt válaszokból világosan kitűnik, hogy a kihallgatáson elhangzottakat rögzítő jegyzőkönyvbe foglalt feleletek konkrét megszövegezését hosszas „megbeszélés” előzte meg. Vagyis a nyilatkozat írott szövege nem úgy készült, hogy a nyomozó feltette (lediktálta) a kérdést, Scheffler János püspök pedig mindjárt le is írta a válaszát. A vallató tiszt kérdéseire adott feleletek általában a nyomozó és a fogoly közti párbeszéd folyamán születtek meg abban a megfogalmazásban, ahogy (akár a fogoly kézírásával, akár a nyomozó által írt) nyilatkozatba kerültek. Ez a „párbeszéd” a Scheffler János kihallgatásai során is ritkán lehetett békés, ugyanis nyilvánvaló, hogy a dolgok megítélésében, minősítésében a vallató kommunista tiszt és a fogoly püspök gondolkodás- és szemléletmódja⁹⁹ egymással ellentétes volt.

⁹⁹ A „kulák” szó használata nyilvánvalóan a nyomozó tiszt osztályharcos gondolkodásmódjára és nyelvezetére jellemző, s a szónak a püspök feleletében való megjelenése is arra utal, hogy a szövegbe feleletként

Már az első két nyilatkozat szövegéből érzékelhető, a későbbi nyomozati iratok pedig meggyőzően utalnak arra, hogy már a március 17-én leírt nyilatkozatok előtt, gyakorlatilag tehát az ezt megelőző „megbeszélések” alkalmával (valószínűleg több nap folyamán is) konkrétan szó volt arról a levélről, amelyet Pásztor Ferenc, a kárpátaljai Huszt plébánosa Molnár Károly máramarosszigeti plébánosnak írt, amelyet a plébános felolvasott a káplánjai előtt, majd (elolvasás végett) elküldött a püspöknek.

A püspök március 17-i nyilatkozatában foglalt, a Nunciatúrával közölt információkra vonatkozó kérdés már megszövegezésében is utalt arra, hogy az előző kérdések is gyakorlatilag a Nunciatúrával közölt információkra vonatkoztak, ugyanis a kérdés így hangzik: Milyen más információkat közölt **még** az Apostoli Nunciatúrával?

Következésképp a nyilatkozat megszövegezése előtt ezeket nyilvánvalóan megemlétték, sőt részleteikre, körülményeikre is kitértek.

A kérdésre „adott” felelet így nemcsak azt említi meg, hogy az Egyházi Törvénykönyv előírásának megfelelően 1948-ban jelentést küldött a püspökség helyzetéről, hanem azt is hozzáfűzi, hogy a jelentés 100 kérdésre válaszolt, s a jelentés másolata megtalálható a püspöki levéltárban. És ami lényeges, hozzászólás – a nyomozó tisztnek a per megtervezett forgatókönyve céljára készült megfogalmazásban –, hogy a kérdésekre adott válaszok közt voltak „az egyes katolikus iskolák államosítására,

bekerült mondatokat tulajdonképp a nyomozó fogalmazta meg, illetőleg diktálta a nyilatkozatot író fogolynak.

a hívek vasárnapi önkéntes munkájára, egyes papok letartóztatására és kiengedésére, valamint a vallásos oktatás felszámolására” vonatkozó információk.(Vö.: 60. sz. melléklet).

Ugyanez a jelenség érzékelhető a pénzsegély szétoztásának módjára vonatkozó kérdésre adott „felelet”-ből is. A válaszból ugyanis azt is megtudjuk, hogy a püspök a görögkatolikus papok részére segélyként küldött összegeket „személyesen Bogdánffy titkárom javaslatára” adta oda „Mois lelkésznek”, aki aztán elvitte „ahogy tudom, a nagybányai általános helynöknek, Sabounak” (61. sz. melléklet).

Vagyis a „valutázás”-ban bűnrészes szerepet kapjon Bogdánffy Szilárd is, s vádpontul szolgálhasson majd egy Mois Grigore és Sabău Vasile elleni eljárásban is.

Bizonyosra vehetjük tehát, hogy a belügyminisztérium állambiztonsági főigazgatóságán a püspök átvételét követő napokban folytatott kihallgatásokon szóba hoztak minden ügyet, amelynek a kémkedés tárgyaként szerepelnie kellett a tervezett per irataiban, illetőleg a vádiratban, és megemlítettek minden személyt, aki az eljövendő perben vádlott vagy legalább tanú szerepet kapott. Természetesen azokat a tényeket és kapcsolatok is szóba hozták, amelyeket – szükség szerint – más peres eljárásokban felhasználhattak.

Valószínűnek tartjuk, hogy az ügyek (tények, események) és a nevek (személyek) felemlegetése után Scheffler János számára is gondolkodási időt hagyhattak, ugyanis a következő nyilatkozat megírására csak egy hét múlva, 1952. március 24-én került sor.

A nyomozások általánosnak gyakorlata szerint ekkor Scheffler Jánossal is részletesen leírták az életútját, hogy a nyomozó hatóságoknak alkalma nyíljon olyan mozzanatok, tények után kutatni, amelyeket a peres eljárás során céljaik számára felhasználhatnak, hasznosíthatnak, illetőleg bukkanjanak olyan személyekre, akiknek emlegetése a vádak megfogalmazásakor, illetőleg az ítélet indoklásakor valamilyen (politikai) szempontból hasznosítható.

Scheffler Jánosnak az életútjáról írt nyilatkozatában – ezt nyilvánvalóan közölték vele – részletesen be kellett számolnia a testvéreiről, tanulmányairól, azokról a vezető (katolikus, görög-katolikus, ortodox) egyházi személyekről, akikkel élete folyamán találkozott, találkozásáról Patrick O’Hara nunciussal, Groza Péter miniszterelnökkel, más román miniszterekkel, az egyházmegyéjében végzett püspöki látogatásairól, a kényszerlakhelyre viteléről és a körösbányai életéről.

Nyilatkozatának az élete körösbányai szakaszáról szóló részéből idézzük azt az utalást, amely rávilágít az állami hatóságok politikájának egyik jellemző vonására, másrészt tisztázza a kényszerlakhelyén minden működéstől eltiltott püspök nagyon rövid ideig tartó lelkipásztori munkájának tartalmát, jellegét.¹⁰⁰

„A ferencrendiek kolostorában visszavonultan éltem. Nem vettem részt a pasztorációs munkában, amíg a ferences szerzetesek ott voltak,.....1952 elején a gyulafehérvári általános helynök írásban is kért és Faragó Ferenc kanonok révén is, hogy

¹⁰⁰ Néhány egyházmegyes pap nem értette, hogy a gyulafehérvári egyházmegyéhez tartozó helységben (filiában) milyen indítékkal és milyen lelkipásztori munkát vállalt.

vegyem át a plébánia igazgatását. Csak az igazgatás lelki részét vállaltam, az anyagiakat nem, a miniszter jóváhagyásával (!) 1952. februártól prédikáltam is és beteget is látogattam.”

A kommunista hatalom politikai gyakorlatára és módszereire jellemző, hogy – mint az tanulmányunk előbbi részében közöltekből megállapítható – miközben gyakorlatilag már több hónapja elhatározták, előkészítették Scheffler János letartóztatását és a kémkedési és hazaárulási per megrendezését, e mozzanatból következtethetően talán mégsem zárták ki esetleges „megpuhítása” lehetőségét sem, de az sem elképzelhetetlen (bár kevésbé valószínű), hogy ez a püspök éberségének elaltatását célozta volna.

Március 25-én a püspök egész nap tartó kihallgatásának témája az egyházmegye kárpátaljai részével való kapcsolata volt. Az erre vonatkozó kérdésekre válaszolva elmondta, hogy 1945-ben, amikor az egész szatmári egyházmegyét (saját kezdeményezésére) végiglátogatta, meglátogatta az akkor még el nem különített kárpátaljai plébániákat is (felsorolta a plébánosok nevét), ekkor nevezte ki vikáriusnak Pásztor Ferenc beregszászi plébánost. Vele Molnár Károly máramarosszigeti esperes-plébános révén tartott kapcsolatot 1948 végéig vagy 1949 elejéig; 4-5 levelet kapott tőle, illetőleg küldött neki.

A nyilatkozatban elismeri, hogy a kapott levelekből egyet ő adott át O'Hara nunciának, kettőt titkára, Bogdánffy Szilárd vitt el, és lehetséges, hogy egyet Pál Ferenc SJ.

Nyilatkoznia kellett O'Hara nunciusról. Őt 1947 elején ismerte meg, amikor Andrea Cassulo nuncius Bukarestből való távozása alkalmával minden püspököt meghívtak a nunciatúrára.

Találkozott vele 1947 májusban is, amikor végiglátogatta Erdélyt és Szatmárnémetiben is járt. Pénzbeli segílyt, ruhát, élelmiszert adott, ezeket szegény papok között, egyházmegyei intézmények és szociális gondozó intézmények között osztották szét.

A vallató tiszt mindenképpen azt akarta elérni, hogy a püspök ismerje el, hogy a nuncius „információk gyűjtésére utasította”. Minthogy ezt nem ismerte el, a nyomozó tisztnek sikerült a kérdésre adott feleletbe befoglaltatnia, hogy „időnként jelentést kért az egyházi dolgokról”, a leírt válaszmondatba pedig belesúsztatta a nyomozói szándéknak megfelelő kiegészítést: „a letartóztatott papokról, a megszüntetett katolikus iskolákról, az ortodoxiára áttért papokról, az ottmaradottakról vagy a visszatértekről”.

Külön nyilatkozat tárgyát képezte a kárpátaljai Lőrincz István (egyházmegyes pap) levele, melyet a Szovjetunióból a hivatalos szovjet postán küldött Magyarországon lakó testvérének, Lőrincz Dominika szerzetesnőnek. Testvére elküldte a levelet rendfőnökének Szatmárnémetibe, ő pedig elolvasás végett átküldte a püspöknek (Vö.: 65. és 66. sz. melléklet).

A levélről (valójában csak egy részéről) készült másolatot Scheffler János püspök odaadta Pál Ferenc Sjt-nek, hogy vigye el a nunciushoz, aki foglalkozott a letartóztatott papok eseteivel.

A levél aztán vádpontként szerepelt (sorrendben): Muresan Anna Leonárda, Both Klára (szerzetesnővérek; elküldte; illetőleg lemásolta, átvitte a püspöknek), Bogdánffy Szilárd (tudott róla), Pakocs Károly (általános helynök, valószínűleg tudott róla), Scheffler János (elküldte), Pál Ferenc SJ (vitte a nunciaturára) ügyében.

Az 1952. március 26-án készített nyilatkozatában a püspökségnek a Nunciatúrával való kapcsolatáról kellett beszámolnia. Konkrétan: 1944. augusztus 23-a után, milyen utasításokat kapott a püspök a Nunciatúráról és hogyan teljesítette a kéréseket.

A válaszból kitűnik: a nuncius azt kérte (levélben vagy személyesen), hogy közöljék az egyházmegye területén történt fontosabb dolgokat.

A vallató tisztet az érdekelte, hogy mit jelentettek¹⁰¹ a nunciatúrának, s az, hogy milyen forrásokból szerezték az információkat. A Szovjetunióba deportált hívekről szóló tudósítása kapcsán például a püspöknek nyilatkozatában fel kellett sorolnia mindazoknak a plébánosoknak a nevét, akik beküldték a püspökségre deportált hívek névsorát (Vö.: 67. sz. mellékelt)

Ugyanezen a napon került sor az egyházmegye Magyarországra került részeivel való kapcsolatának kérdésére. Scheffler János elmondta, hogy 1945 nyarán végiglátogatta az egyházmegye Magyarországon maradt részein található plébániákat is, s a látogatáson elkísérte Barót Mihály vállaji plébános, akit (akkor) általános helyettesévé nevezett ki.

Vele kapcsolatban is a kapcsolattartás módjáról kellett nyilatkoznia. Kapcsolatukról megtudjuk, hogy ez néhány levél volt, amelyeket a határmenti Csanáros plébánosa, Tillinger Ferenc közvetített. A püspök által írt levelek különböző egyházi természetű meghatalmazásokat tartalmaztak, így az olajszen-

¹⁰¹ A nyomozó tiszt szóhasználatában kizárólagosan a „jelent, jelentés” fordul elő, véletlenül sem fordul elő a fogalom valamilyen szinonimája: közöl, hírül ad, megmond, értesít, tudat, beszámol, referál; jelez, utal.

lésre vonatkozót. Lehetséges¹⁰², nyilatkozta a püspök, hogy Barót Mihály megírta Gyulai Mihály (lelkész) letartóztatását, az is lehetséges, hogy ezt is közölték a nunciatúrával. (68. sz. melléklet).

Március 27-én Tillinger Ferencről, 28-án Márton Józsefről, Fischer Jánosról, Gábrriel Jánosról (Mindhárman elkészítették a plébániájukról Oroszországba deportáltak névsorát. (69., 71, 72. sz. melléklet) és Pakocs Károlyról kellett nyilatkozatot írnia, s arról, hogy honnét ismeri őket. Nyilatkozatában általános helynökéről, Pakocs Károlyról elismerte, hogy tudott az általa O'Hara nunciusnak küldött információkról (70. sz. melléklet).

Március 29-i nyilatkozatában be kellett számolnia a szatmári római katolikus egyházmegyéről és személyeiről szóló (öt éves) 1948-ban készített jelentésről, amelyet a bukaresti Apostoli Nunciatúrától kapott száz kérdés alapján készítettek (A száz kérdés részletes tematikája: vö.: 74.számú melléklet!) és küldtek el a Nunciatúrára.

A nyomozókat természetesen az érdekelte, hogy név szerint kik szolgáltatták az adatokat, és hogy kivel küldte el a jelentést a Nunciatúrára.

A nyomozási eljárás következő szakasza az ügyészségre (törvényszékre) küldendő (immár gépírással) *Kihallgatási jegyzőkönyvek* elkészítése volt. 1952. március 31-én délelőtt 10–14,

¹⁰² A nyomozó nyilván említette a Gyulai Mihály lelkész (neve valamelyik korábban letartóztatott kihallgatása során, vagy valamilyen más rendőrségi iratból kerülhetett elő), a püspök hallhatott ugyan róla, de nyilvánvalóan nem emlékezhetett bizonyosan részletekre. Ilyen esetekben a nyilatkozataiban a minden bizonnyal erőszakoskodó nyomozó tiszt állító szóhasználata helyett feltételes módot használ.

délután 16–19 óra között készült el a négy kihallgatási jegyzőkönyv: 1) Scheffler János életútjáról, politikai szimpátiájáról; 2) kapcsolatáról az Apostoli Nunciatúrával; 3) 1944. augusztus 23-a utáni kapcsolata a Kárpátalján levő papokkal, levelezése Pásztor Ferencsel; az információknak a Nunciatúrára való továbbításával; 4) magyarországi látogatásai; levelezése Baróth Mihály helynökkel; közölték-e a Nunciatúrával Gyulai Mihály letartóztatását.

Másnap, április 1-jén tíz nyilatkozatot írtak a püspökkel: az utódai (és más beosztottak) kinevezéséről, a kinevezettek személyéről, a görögkatolikusokkal való kapcsolatáról, s be kellett számolnia a körösbányai kényszerlakhelyén őt meglátogatókról.

Az utódok kinevezéséről írt nyilatkozatából megtudjuk:

– Székiüresedés, halála vagy akadályoztatása esetére a bucaresti Apostoli Nunciatúra révén Rómából kapott rendelet szerint 1948-ban három általános helynököt nevezett ki: Czumbel Lajost, Szvoboda Ferencet és Dobos Jánost. Szatmárról való távozása után a kánonok szerint a teljes püspöki joghatóság Czumbel Lajosra maradt. Kijelenti: Ez idő [távozása] után nem tudja, hogy ebben a vonatkozásban milyen intézkedések történtek. (79. sz. melléklet)

– Szvoboda Ferencről: tudomása szerint áthelyezték Felsővisóra. (80. sz. melléklet)

– Dobos Jánosról: tudomása szerint áthelyezték Máramarosszigetre. (81. sz. melléklet)

– Révész Gáborról megírta, hogy 1946-ban írnoknak és levéltárosnak nevezte ki Bogdánffy Szilárd titkár és az általános

helynök alárendeltségébe. Bogdánffy letartóztatása után. Révész átvette a szatmári püspökség gazdasági hivatalának irányítását. (82. sz. melléklet)

– A görögkatolikusokkal kapcsolatos kérdésekre válaszolva kijelentette, hogy a nagybányai görögkatolikus egyházmegye általános helynökét személyesen nem ismeri.

A Nunciatúráról küldött segélyt Mois görögkatolikus lelkész által küldte el, s általa továbbította a kérést, hogy [a helynök] készítsen egy névsort egyházmegyéje görögkatolikus hitben maradt papjairól, majd a [kapott] névsort továbbította a nunciushoz. A helynök kérésére a püspöki palota kápolnájában pappá szentelte Ţinca Vasile görögkatolikus teológust, ugyanakkor, amikor Szeibel János római katolikus teológust is. (83, 84. sz. melléklet)

Látogatója Tyukodi Mihály színfalusi plébános volt, találkozott a ferenceseket meglátogató brádi lelkésszel. (Lásd. 86. sz. melléklet.)

Másnap, az 1952. április 2-án készített Kihallgatási jegyzőkönyvben (Vö.: 87. sz. melléklet) öt oldalon összegezték korábbi nyilatkozataiból a Nunciatúrával kapcsolatos adatokat, tényeket.

Ugyanezen a napon azt akarták vele elismertetni, hogy az Apostoli Nunciatúrára küldött információk közlése kémtevékenység volt. Scheffler János azonban nem volt hajlandó ezt kémtevékenységnek elismerni, minthogy ezeket a Nunciatúrával szembeni kötelezettségének tekintette.

Bizonyosan keményen vitatkoztak, s ennek kapcsán megállapította, hogy ha cselekedetei, vagyis a nunciatúrával való hivatali kötelezettségei a Köztársaság törvényei szerint kémkedés,

akkor mondhatná, hogy kémkedett, neki azonban a kémkedés nem volt szándékában.

A vallató tiszt nyilvánvalóan erőltette (talán kényszerítő eszközökkel is) a kémkedés beismerését, erről tanúskodnak a jegyzőkönyv utolsó kérdései:

– „A nyomozó hatóság kéri, hogy mutasson rá konkrétan, hogy kémkedett-e?”

Felelet:

Elismerem, hogy a Vatikán számára kémkedtem, de megjegyzem, hogy szándékom nélkül.

Kérdés: Milyen célból végzett Ön kémtevékenységet?

Felelet: Minthogy, amint mondtam, nem volt szándékomban kémkedni, nem állapíthatom meg ennek a kémtevékenységnek a célját. (Vö.: 88. számú melléklet)

Scheffler Jánost a per mellékszereplőinek beismerő vallomásával is rá akarták kényszeríteni a kémkedés elismerésére. Ezt tanúsítja Bogdánffy Szilárd kihallgatása a fentebbi jegyzőkönyv másnapján, 1952. április 3-án. M. Niculescu állambiztonsági alhadnagy három és fél órán keresztül (9:10–12:40 között) próbálta rávenni Bogdánffy Szilárdot: ismerje el, hogy segítette a püspököt a kémtevékenységben. Végül a kihallgatási jegyzőkönyvbe Bogdánffy feleletét a következő megfogalmazásban írta le: *„Scheffler püspök soha nem mondta nekem sem direkt, sem indirekt úton, hogy ösztönöz az általa kifejtett kémtevékenységre. Tudom azonban, hogy ő az ukrainai Kárpátaljáról és Magyarországról is kapott leveleket, amelyeket elküldtek a bukaresti Nunciatúrára általam, Pál Ferenc (jezsuita szerzetes) által vagy ő maga vitte.”*

A szöveg elemzéséből megállapítható, hogy az első mondatot Bogdánffy így is mondta. A második mondat tartalma és (nyelvtani) megfogalmazása egyaránt arról tanúskodik, hogy a mondatot nem Bogdánffy alkotta.

A jegyzőkönyv következő kérdésére („Mutasson rá konkrétan, milyen információkat küldött Scheffler János püspök a bukaresti nunciatúrára!”) adott felelet szövege – a nyomozó tisztnek már az előzőkből ismert megszövegezésében – ismétli az előzően már nyilatkozatba foglalt tárgyköröket. (Vö.: 90.sz. melléklet.)

M. Niculescu állambiztonsági alhadnagy Bogdánffy Szilárd kihallgatását követően ugyanaznap (12:45–13:50 között) Scheffler Jánost faggatta Bogdánffy Szilárd kémtevékenységéről, vagyis visszatért a Scheffler Jánossal az előző napon vitatott témára.

Scheffler János azonban kijelentette: *„Én sohasem beszéltem Bogdánffynak kémtevékenységről, ugyanis, amint előző nyilatkozataimban közöltem, nekem sem volt kémkedési szándékom.*

A vallató tiszt tovább erőltette a kémkedés elismerését, Scheffler János azonban kitartott álláspontja mellett: *„Amint fentebb kijelentettem, és más nyilatkozataimban is, én többször küldtem a Nunciatúrára információkat. Ha ez kémkedésnek számít, akkor elismerem, hogy kémkedtem, de megjegyzem, hogy ennek szándéka nélkül.”*

Scheffler János kihallgatását 1952. április 3-án délután is folytatták. Arról kérdezték, hogy ki küldte át (Kárpátaljáról Romániába) és ki kapta a Pásztor Ferenc kárpátaljai vikárius által írt leveleket, illetőleg ki továbbította (Romániából) az

általa írottakat, valamint arról, hogy még ki tudott, (az időközben meghalt) Molnár Károly máramarosszigeti plébános által neki elküldött levelekről.

Scheffler János azt nyilatkozta, hogy nem tudja, Pásztor Ferenc mi módon továbbította a leveleket. A nyilatkozatba feltételes módú megfogalmazásban került bele, hogy a segédlelkészek esetleg tudhattak a levelekről:

„Lehetséges, hogy ezekről a levelekről tudtak a segédlelkészei, és pedig Sípos Ferenc és Szemes Ferenc.” (91. sz. melléklet)

Nyilvánvalóan a vallató erőltette, hogy ez a feltevés a nyilatkozat szövegébe belekerüljön, hogy a nyomozó hatóság feltételezhesse a segédlelkészek bűnrészességét.

5.2. A nyomozásról készült jelentés és a nyomozó hatóság javaslata

A nyomozati iratok alapján az állambiztonság nyomozó osztálya BESZÁMOLÓT készített a Scheffler János szatmári római katolikus püspökkel kapcsolatosan végzett nyomozás addigi (első) szakaszáról. (Teljes szövege: 92. sz. melléklet) .Az 1952. április 22-i keltezéssel készült beszámoló lényege: Scheffler János püspök kémtevékenységet végzett a bukaresti Pápai Nunciatúra javára, tevékenységéhez hozzájárult titkára, Bogdánffy Szilárd. Konkrétan nem tudták megállapítani, hogy a Szovjetunióból milyen csatornán folytak az információk. Scheffler János tanúsítja [sic!], hogy még két pap tudott a dologról, Sipos Ferenc és Szemes Ferenc.

A jelentés javasolja Sípós Ferenc szigeti lelkész letartóztatását, valamint azt, hogy a magyarországi, illetőleg szovjetunióbeli érintett személyekre vonatkozó tényeket közöljék az illető országok hivatalos szerveivel.

Javasolja (a csempészésért elítélt) Tillinger Ferenc lelkész kihallgatását, és hat személy megfigyelését.

A beszámolót Gh. Enoiu állambiztonsági hadnagy készítette, egyetértése és jóváhagyása jeléül pedig Andreescu Matușei állambiztonsági őrnagy és N. Dulgheru állambiztonsági ezredes írta alá.

6. A mellékszereplők (a sakkjátszma „gyalogjai”) letartóztatása

6.1. Sípós Ferenc letartóztatása

Az egykori máramarosszigeti segédlelkészt, Sípós Ferencet 1952. V. 9-én tartóztatták le. Ekkor már Szatmárnémetiben működött, a Zárda-templom lelkésze volt.

Sípós Ferenc Máramarosszigeti káplánként 1949-ben tudomást szerzett arról, hogy Molnár Károly esperes-plébános Kárpátaljáról, Heveli Antal aknaszlatinai plébánosától egy nem postán érkezett levelet kapott, ezt jelentenie kellett volna a hatóságoknak, ő azonban ezt elmulasztotta. Sípós Ferenc letartóztatásának (a hivatalos) indítéka az volt, hogy általa állapítsák meg, milyen úton érkezett a levél.

Az állambiztonság nyomozóinak egyébként biztosan megvoltak az erre vonatkozó információik, és az ő személye csak az

általánosabb egyház ellenes játszma elemeként került a letartóztatásra javasolhatók közé. Ezt igazolja az a tény is, hogy az állam által kinevezett szatmári főesperes tudatta vele: tudomása van arról, hogy le fogják tartóztatni, ha aláírja, az ívet, hogy ezután felveszi az államsegélyt,¹⁰³ akkor elkerüli a letartóztatást.¹⁰⁴

Bukarestben, a Belügyminisztériumban tizennégy nap hallgatták ki, vallatták. A huszonegy kézzel, illetőleg géppel írt nyilatkozat azt tanúsítja, hogy Sípos vallatásakor is a szokásos módszereket alkalmazták, s az eljárás menete is a minden fogollyal azonos módú volt. Kihallgatásainak tárgya Molnár Károly esperes-plébános és az Aknaszlatináról érkezett levél volt: Hogyan kapta Molnár Károly a levelet? Mikor beszélt a levélről neki és Szemes Ferenc káplánnak? Kivel küldte el a püspökségre? Ki volt Molnár Károly főnöke [Scheffler János, majd Pakocs Károly] ? Ő [Sípos Ferenc] tartott-e kapcsolatot egykori kárpátaljai kollégáival?

Ténybelileg az történt, hogy plébánosa, Molnár Károly ebéd alkalmával említette (talán fel is olvasta) a levelet.

A Molnár Károlyról, illetőleg a levélről szóló nyilatkozatai mellett egy-egy nyilatkozatot írtak vele Szemes Ferencről, Krafcsik Sándorról és (a kárpátaljai) Heveli Antalról.

¹⁰³ A szatmári egyházmegye papjai visszautasították az államsegély felvételét.

¹⁰⁴ Vö.: HETÉNYI - VARGA: 413.

6.2. Szemes Ferenc letartóztatása

Szemes Ferenc és Krafcsik Sándor letartóztatását a Scheffler Jánosról készült BESZÁMOLÓhoz 1952. június 6-i „Jegyzet” következtetése indokolta: Nem tudni, hogy a Szovjetunióból hogyan jött a levél.

Letartóztatásakor – 1952. július 2-án – Szemes Ferenc a máramarosszigeti plébánia segédlelkésze volt. Bukarestbe vitték, az állambiztonsági főigazgatóságon készített első kihallgatási jegyzőkönyvének témája az ilyenkor szokásos: előző tevékenysége.

Az ügyiratcsomóban még három nyilatkozata – kihallgatási jegyzőkönyve található. Az egyikben arról kellett nyilatkoznia, hogy hányszor járt Szatmárnémetiben, Nagykárolyban, hogyan szerzett tudomást Sípos Ferenc letartóztatásáról, Szatmáron jártakor volt-e a püspökségen is. A második kihallgatásán Sípos Ferencről és a vele való kapcsolatáról kérdezték. A vallató tiszt Szemes Ferencet (a hatalom szemszögéből) negatívabb, visszahúzóbb magatartásúnak igyekezett beállítani, ugyanis a jegyzőkönyv szövegének egyik mondata szerint azért nem értett egyet Sípossal, mert „békeharcos gyűlésen” vett részt.

Az augusztus 4-én készült kihallgatási jegyzőkönyv témája Molnár Károly esperesplébános és a hozzá továbbított levél volt. Szemes Ferenc elmondja: a máramarosszigeti kápolnában misézett, a kápolnából kijöttkor nyolc év körüli gyermekek vették körül, egyikük egy levelet adott át neki, mondva, hogy egy mozdonyvezetőtől kapta [kb 40-50 méterre lehettek a szovjetből érkezett vonattól]. Ő átadta a címzettnek, Molnár Károly-

nak, aki (előtte és Sípos Ferenc előtt) elolvasta, majd elmondta, hogy miről ír Heveli; Pásztor Ferenc letartóztatását is említette.

Molnár Károly (valamikor) később mondta, hogy odaadta Krafcsiknak, hogy vigye el Szatmárra. (98. sz. melléklet).

6.3. Krafcsik Sándor letartóztatása

Krafcsik Sándor Máramarosszigeten a Román Államvasutak alkalmazottja, tisztviselő, egyházi kapcsolataiért figyelt, nyilvántartott személy volt¹⁰⁵, akit a marosvásárhelyi békepapi mozgalomról való véleménye miatt 1950-ben a Securitate már letartóztatott¹⁰⁶.

Krafcsik Sándort Szemes Ferencsel egy napon, 1952. július 2-án tartóztatták le.

A nyomozati iratok tanúsága szerint a per mellékszereplői közül időben a legtöbbet őt hallgatták ki. A kihallgatásai (az első kihallgatásait kivéve) egész nap tartottak, a tiszt által kézzel írt nyilatkozatok déli-délutáni időben készültek, a géppel írottak mindig 21:30-tól éjfél utánig.

Vallatásának tárgya lényegében kizárólag a Kárpátaljáról érkezett levél (levelek) továbbítása volt: tudta-e, hogy honnét jött, ismerte-e a (titkos) tartalmát, kinek adta át, hányszor vitt más alkalommal levelet a püspökségre.

¹⁰⁵ A Securitate megfigyelési jelentései szerint a Máramarosszigetről Szinér-váraljára távozott Börzsei Márton piarista az ő címére küldi a Szemes Ferenc segédlelkésznek írt leveleit. 1950-ben azt jegyzik föl, hogy a püspökség körlevelei az ő címére érkeznek.

¹⁰⁶ 1950-ben már volt letartóztatva, ugyanis amikor a Magyar Népi Szövetség többektől véleményt/nyilatkozatot kért marosvásárhelyi békepapi mozgalmat elindító gyűlésről, ő elmarasztalólag vélekedett.

Nyilatkozataiban Krafcsik Sándor csak azt ismerte el, hogy a máramarosszigeti plébános a plébánián készített leltárat küldte vele a püspökségre, esetenként pénzt. A küldeményeket mindig Bogdánffynak Szilárdnak adta át, Scheffler Jánosnak püspöknek soha semmit.

A vallató tisztek Krafcsik Sándor és Scheffler János szembesítésével próbálták a nyilatkozataik közötti ellentmondásokat feloldani, nyilvánvalóan a megtervezett forгатókönyv szerint azt kívánták Scheffler Jánosnak bizonyítani, hogy Krafcsik Sándor elismeri: többször vitt neki levelet, és azt, hogy ezek titkos tartalmúak voltak.

A szembesítés kérdéseire Krafcsik Sándor által adott feleletekből megállapítható, hogy fizikai és/vagy pszichikai kényszerből mondja, a nyomozó által megfogalmazott és belé sulykolt szöveget.

Krafcsik Sándor még a szembesítéskor sem ismerte el, hogy a levelet ő adta át a püspöknek, ui. a nyomozó kérdésére – „Milyen más titkos tartalmú leveleket *adott* még *át* Scheffler Jánosnak?” – adott válaszában sem állítja, hogy a levelet ő adta át – „*Nem vittem Scheffler Jánosnak más titkos tartalmú Kárpát-ukrajnából [jött] levelet*” –, válaszával egyben ellent mond az első kérdésre adott feleletben elhangzottaknak (Ti. hogy Molnár Károlytól 5 Kárpátaljáról titokban jött *levelet* vitt Scheffler Jánosnak.) (100. sz. melléklet)

7. Zsiláva börtönében – a perre várakozva

A Scheffler János dossziéjának lezárásakor, a Zsilávai börtönbe való átszállításuk előtt 1952. szeptember 11-én szembesítették Bogdánffy Szilárdot és Scheffler Jánost.

A szembesítés célját a szembesítési jegyzőkönyv bevezetője közli: „.... bizonyos ellentmondásokat állapítva meg Bogdánffy Szilárd és Scheffler János nyilatkozataiban, szembesítettük őket...”

Az ellentmondás az volt, hogy Scheffler János határozottan elutasította a kémkedés vádját, Bogdánffy Szilárddal viszont fizikai és (valószínűbben) pszichikai beavatkozással (nyugtató és hipnotikus hatású kábító gyógyszerezés)¹⁰⁷ aláírtak olyan nyilatkozatot, amelyben elismerte, hogy kémkedett.

A szembesítésnek nyilvánvaló célja Scheffler János megtörése volt, az állambiztonság nyomozói meg akarták mutatni, hogy (fizikai erőszakkal és/vagy gyógyszeres kezeléssel) el tudják érni, hogy a foglyok elfogadnak és bevallanak az állambiztonsági hatóságok tetszése és megfogalmazása szerinti kijelentéseket és állításokat. A szembesítéskor tehát Scheffler Jánosnak azt kellett látnia, hogy Bogdánffy Szilárd elismeri: kémkedett (34. sz. melléklet).

Ugyanez volt a célja a Krafcsik Sándorral való, ugyanaznap történt (az előbbieken már említett) szembesítésének is.

¹⁰⁷ A Szekuritáé a konokul szembeszegülők elmeállapotának befolyásolására a fogolynak kábító hatású Amytal injekciókat adatott be[amobarbitol]. (Vö.: Varró János 16 évre elítélt egyetemi tanár konkrét leírását. In: Varró János: *Erdélyi sorsvállaló. Egy erdélyi 56-os utolsó vallomása*. Korda Kiadó, Kecskemét, 2008. 148-9.)

Scheffler János közel három hónapot töltött a zsilávai börtön középső folyosójának 25. számú cellájában¹⁰⁸. Egykori cellatársai tanúvallomásai idézik fel mindennapjaikat, a foglyok életét. (POSITIO SUPER MARTYRIO 55–60, 218–220; BURA 2004: 214–220; BURA 2011: 136–143). A kommunista hatalom még ez idő alatt sem mondott le arról, hogy hátha sikerül megtörni, azaz rávenni: vállalja el a gyulafehérvári püspökséget, vezesse az egyházat az ő elképzelésük szerint. Meggyőzésével parlamenti képviselő, miniszter, a párt központi bizottsági titkára is próbálkozott.¹⁰⁹

7.1. Scheffler János halála

Scheffler János 1952. december 6-án 65 éves korában meghalt a zsilávai börtönben. Halálát a Zsiláva községi Néptanács 1952. december 6-án kiállított (kizárólag a temetése engedélyezésére szolgáló) *Igazolása* szerint 29-es sorszámmal jegyezték be a néptanács halotti anyakönyvébe.

Scheffler Jánost még december 6-án eltemették a börtön melletti ortodox temetőben. Halálát a börtön nyilvántartó irodája 17540/1952. XII.6. számú átiratában közölte a Belügyminisztérium Börtönök Ügyosztálya Nyilvántartási osztályával. (93. sz. melléklet).

¹⁰⁸ A zsilávai börtönbe érkezésekor az Állambiztonsági Főigazgatóság rendelkezése szerint a 25-ös számú cellába osztották be. (Vö.: 35. sz. melléklet)

¹⁰⁹ Szenkovics Sándor, Szatmár megye parlamenti képviselője, könnyűipari miniszter, Fazekas János, a Román Kommunista Párt Központi Bizottságának (egyik) titkára. (BURA 2004: 218, BURA 2011: 141)

Az Állambiztonsági Minisztérium válaszában közölte a Zsilávi Börtönnel, hogy haláláról nem értesíthetik a hozzátartozóit, a börtönben maradt személyes dolgait pedig leltározzák és raktárukban lepecsételten őrizték (Vö.: 94. sz. melléklet).

IV. A KONCEPCIÓS PER A NAGYVÁRADI KATONAI BÍRÓSÁGON

1953. áprilisában az ügyészség jegyzőkönyvbe vette [Vö.: 236/1953-as dosszié] és (külön-külön) közölte Bogdánffy Szilárd, Szemes Ferenc, Sárosi Ferenc és Krafcsik Sándorral, hogy bíróságra küldik. Mindegyik jegyzőkönyv megállapítja: (a fogoly) tanút nem javasolt; védőt hivatalból rendelni ki. (A foglyok a jegyzőkönyveket aláírták.)

Az Ügyvédek Tartományi Kollégiuma, az Ügyvédek Kollektív Irodája (Nagyvárad) 1953. április 17-én 228/6/ 1953-as átiratában közölte Molnos Ernővel ügyvéddel, hogy a Katonai Törvényszék kérelmére hivatalból kinevezték Scheffler János, Bogdánffy Szilárd, Sárosi Ferenc, Szemes Ferenc és Krafcsik Sándor vádlottak (236/953-es dosszié) védő ügyvédjévé, a tárgyalás napja: 1953. április 17.

Jelenléte a megbízási okiratot helyettesíti¹¹⁰.

Nagyvárad, 1953. április 10.

Igazgató, Olvashatatlan, sk. P.H. Titkár, Olvashatatlan, sk.

1. A katonai ügyész vádirata

A Nagyvárad Területi Katonai Ügyészséget képviselő Borotea Remus hadnagy, katonai ügyész a bevezetőül szolgáló igen hosszú politikai körítést követően, a nyomozati iratokra alapozva a Vatikán javára folytatott kémkedéssel, kémhálózat

¹¹⁰ A védő ügyvéd megbízásáról még hivatalos okirat kiállítását sem tartották szükségesnek.

szervezésével vádolta meg Scheffler Jánost, az adatgyűjtésben és az adatoknak a bukaresti Pápai Nunciatúrára való továbbításában nyújtott segítséggel vádolta Bogdánffy Szilárdot, egy Kárpátaljáról, Ukrajnából érkezett levél (a plébánosának) továbbításával vádolta Szemes Ferenc máramarosszigeti segédlelkészt, a feljelentés elmulasztásával a levélről tudomást szerző Sípos Ferencet, az információt tartalmazó levél Scheffler Jánosnak továbbításával Krafcsik Sándort.

Az ügyész javasolta a vádlottak bíróság elé küldését, Scheffler Jánost hazaárulás büntettéért, Bogdánffy Szilárdot, Szemes Ferencet és Krafcsik Sándort hazaárulásban való bűnrészességért, Sípos Ferencet pedig a feljelentés elmulasztása büntettéért.

(A teljes vádiratot lásd: 7.sz. mellékelt)

2. Az ítélet

A Nagyváradi Területi Katonai Bíróság a 236/1953-as ügyiratsomóba foglalt peres anyagot 1953. április 24-én tárgyalta. A bírói tanács elnöke Lazar Tudorache hadbíró százados volt, tagjai Casza Ștefan főhadnagy és Colceriu Simion hadnagy. Az ügyész: Borotea Remus hadnagy, katonai ügyész.

Napirenden: Scheffler János hazaárulással, Bogdánffy Szilárd, Szemes Ferenc és Krafcsik Sándor hazaárulásban való bűnrészességgel, és Sípos Ferenc, feljelentés elmulasztásával vádlottak bűnügyi perének tárgyalása.

A névsorolvasáskor jelen volt: Bogdánffy Szilárd, Szemes Ferenc, Krafcsik Sándor és Sípos Ferenc, valamint a hivatalból kirendelt védő, Molnos Ernő ügyvéd.

Nem jelentkezett Scheffler János vádlott, mert, amint a dossziéból kitűnik, meghalt.

A jegyzőkönyvvezető felolvasta a vádiratot, utána az elnök kihallgatta a vádlottakat.

A katonai ügyész a vádiratában rámutatott a tettükre és ezek jogi szövegbe besorolására. A besorolásuk alapján kérte a vádlottak elítélését.

Scheffler János vádlottat illetően kérte a nyomozás befejezését a Bűnügyi Perrendtartás 4. cikkelye 2. tétele alapján, kombinálva a Büntető Törvénykönyv 163. cikkelyével.

Molnos Ernő ügyvéd a vádlottak védelmében fenntartotta, hogy a vádlottak nem adtak az ország katonai és politikai helyzetére vonatkozó információkat, nem érintették az állam biztonságát, kérte, hogy mérsékeljék a vádlottakra alkalmazott büntetéseket, Sípos Ferencet illetően a feljelentés elmulasztására vonatkozóan megállapította, hogy alárendeltként nem jelentette fel felettesét.

A védelem úgy látja, hogy a vádlottak eddigi fogva tartásával nagyrészt lejárt a büntetés, ezért kéri, hogy ha lehetséges az előzetes fogsággal egyenlő büntetést adjanak.

A B Í R Ó S Á G,

Titkos tanácskozása után, tekintettel arra, hogy ennek a kérdésnek a helyes megoldása hosszabb időt igényel és mivel még más megoldandó ügyek is vannak, ezen indokokból, egyhangú szavazattal ELRENDELI: Az ítélet kihirdetését 1953. április 25-e déli 12 órára halasztja. -----

(1953. április 24. Aláírások)

Másnap, 1953. április 25-én a 259. számú *Jegyzőkönyv* (ki-vonat) tanúsága szerint a bíróság egyhangú szavazattal, enyhítő körülmények figyelembe vételével:

Bogdánfi Szilárdot 12 (tizenkét) év kényszermunkára,

Szemes Ferencet 6 (hat) év kényszermunkára,

Sípos Ferencet 2 (két) év javító börtönre,

Krafcsik Sándort 7 (hét) év kényszermunkára ítélte (az elő-zetes fogságuk beszámításával).

Scheffler János vádlottat illetően elrendelte a nyomozás meg-szüntetését.

3. Az ítélet megfellebbezése; a védelem érvei

Molnos Ernő ügyvéd az Állambiztonsági Katonai Egységek Katonai Törvényszékéhez Bukarestbe benyújtott fellebbezésében (624/1953. számú dosszié, iktatószáma: 3405, érkezett: 1953. augusztus 20.) közli az elítéltek fellebbezésének indítékait és kéri a fellebbezés elfogadását, az ítélet megsemmisítését, a vád alóli felmentésüket. Érvei:

I. INDOKOLATLANSÁG: a Polgári Perrendtartás 395. § I. 3. pontja az elkövetés semmisségét mondja ki azáltal, hogy [az Ítélet]

a) A hazaárulásban való bűnrészességre következtetett Bogdánffy Szilárd, Szemes Ferenc és Krafcsik Sándor vádlottak esetében, anélkül, hogy a bíróság ténybelileg és jogilag megállapította volna a fő elkövető Scheffler János hazaárulását, más szóval teljesen hiányzik az indoklás a „fő vétkes cselekedetre”, Scheffler János hazaárulására.

b) Teljesen elégtelennek bizonyul, s ez egyenlő az indokolatlansággal, hogy a bíróság milyen jogi alapon tekinti Bogdánffy Szilárd, Szemes Ferenc és Krafcsik Sándor cselekedeteiről, hogy azok magukba foglalják a hazaárulásban való bűnrészes-ség elemeit.

c) Jogilag teljesen elégtelenül indokolják, nem pontosítják, hogy Sipos Ferenc mikor követte el a neki tulajdonított bűncselekményt, nem tudván megállapítani, az időpontot, és azt, hogy alkalmazák-e a BTK 1. cikkelyének a szövegét, amelyet az analóg bűncselekményekre vonatkozóan 1949. április 30-án hoztak be.

II. LÉNYEGES MULASZTÁS: A Büntető Perrendtartás 395. § I., 5. pontja által előírt semmisség, melyet az által követtek el, hogy az Érdemi Bíróság nem válaszol a megfogalmazott védelemre olyan értelemben, hogy a terhükre írt cselekedetek nem képeznek hazaárulást – Scheffler János vádlott viszonylatában –, így nem lehet szó hazaárulásban való bűnrészségről, Bogdánffy Szilárd, Szemes Ferenc és Krafcsik Sándor vonatkozásában.

III. A BŰNCSELEKMÉNY ALKOTÓ ELEMINEK MEG NEM ÁLLAPÍTÁSA. A Bűnügyi Perrendtartás 395. § II.. 1. pontja, által előírtak semmisséget (érvénytelenséget) tud be minden vádnak, azáltal, hogy az Érdemi Bíróság elmulasztotta megállapítani, hogy melyek a vádlottak terhére rótt vádak alkotó elemei.

IV. SÚLYOS TÉNYBELI TÉVEDÉS. Semmisség a Büntető Perrendtartás 395. § II. 6. pontja előírása szerint, ha a Bogdánffy Szilárd, Szemes Ferenc, Krafcsik Sándor terhére írt vádponto-

kat a dossziében található bizonyítékokkal ellentétesen és a bizonyítékok elferdítésével állapították meg.

V. TÖRVÉNYSÉRTÉS: Semmisség a Büntető Perrendtartás 395. § II. 9. pontja előírása szerint, melyet azáltal követnek el, hogy:

- a) Nem vették figyelembe a BTK 191 §-nek előírásait,
- b) Nem vették figyelembe a BTK 121 § előírásait, kombinálva a BTK 191 §-vel.
- c) Nem vették figyelembe a BTK 228 § előírásait, kombinálva a BTK 1. §-vel.
- d) Nem vették figyelembe a Hivatalos Közlöny 1929. VI. 12-i 126. számában közölt Törvény a konkordátum ratifikálására IV. cikkelyének előírásait.

Molnos Ernő védőügyvéd ezt követően kifejtette a fellebbezésben megfogalmazott indítékokat:

I. Megállapítja, hogy egy bírósági határozatnak az indoklása azt jelenti, hogy a határozatnak szükségszerűen egyeznie kell az előtételben megfogalmazott megindoklással. Az indoklás kettős bizonyítást kíván. Egyrészt meg kell állapítania a cselekedet meglétét, ami nemcsak a bizonyítékokra mutatót jelent, hanem az elemzését is, másrészt meg kell állapítani a cselekedetek megfelelését az ítéletben alkalmazott törvény szövegével, vagyis mind a ténybeli indoklás, mind a jogi indoklás szükséges.

Az indoklást – kettős nézőpontjából – úgy kell elkészíteni, hogy az ítélet rendelkező részében egy logikus, világos, bizonyosságot maga után vonó következtetés jelenjék meg.

Ebből következik, hogy az így bemutatott tényállásban a bűncselekmény minden eleme találja meg a helyét a tényállásban (más szavakkal a tényállás egyezzek meg pontosan a rendelkezésben alkalmazott szöveg törvényes nyomtatásának), és a bíróság köteles rámutatni, miért és hogyan jutott oda, hogy a levont tényállásból következtetett egy, a bünygyi törvény által büntetett cselekedet létre.

Ezeknek a bizonyítások a maguk rendjén szükségessé teszik a törvény szövegének az elemzését, alkotó elemeire bontását (a Büntető Perrendtartás 395. § II. 1. pontja kötelezi erre a művelre a semmisség szankciójával)

A hazaárulásban bűnrészességgel vádolt három vádlott esetében a bíróságnak ténybelileg és jogilag is pontosan bizonyítania kellett volna, hogy volt hazaárulás büntette, hogy aztán rámutasson, hogy a vádlottak hogy jutottak el a bűnrészességhez. Nem juthatunk el a bűnrészesség létrehoz, amíg nem állapították meg a „fő vétkes cselekedetet”, és nem bizonyították, hogy ez a cselekedet magába foglalja az elkövetett büntény, ebben az esetben a hazaárulás elemeit.

Bogdánffy Szilárdot, Szemes Ferencet és Krafcsik Sándor teljesen elégtelenül indokoltan hazaárulásban való bűnrészességgel vádolják, s anélkül, hogy ténybelileg és jogilag rámutassanak az indokokra, ami miatt Scheffler Jánost a fő elkövetőt vádolják, elmulasztja, hogy rámutasson, miben áll a hazaárulás ténye, és miért minősítik annak.

A védőügyvéd megállapítja, hogy a hazaárulásban való bűnrészesség létezésének három feltétele van: 1) léteznie kell a hazaárulás büntettének, 2) egy bűnrészességi cselekménynek

másodlagosan, vagyis indirekt úton és közvetlenül hozzá kell járulnia a törvénytelen cselekedet kibontakozásához, és 3) feltételezi a szándékosságot, a bűntett elkövetésének a közös akarását; a bűnrészesnek ismernie kellett volna a fő vádlott célját, és részt kellett volna vennie a tett elkövetésében.

Minden jogi állításnak megfelelő ténybeli eleme kellett volna hogy legyen.

A bírósági határozat sehol sem mutat rá pontosan arra, hogy mivel vádolják Scheffler János fő vádlottat. Annyit jegyeznek meg, hogy a börtön igazolása szerint meghalt.

A határozat arra sem mutat rá, hogy az információk közvetlenül Scheffler János révén jutottak el a Nunciatúrára, lehet ugyanis, hogy ő is csak közvetítő volt. Az indoklásban rá kellett volna ténybelileg mutatni, hogy a fő elkövető megszerzett és eredetiben vagy másolatban, egészében vagy részben továbbított valamilyen tervet, írást, dokumentumot, amelyet a BTK alkalmazott 191. §-a említ, hogy így a bűntény minden eleme találja meg a neki ténybelileg pontosan megfelelőt.

Az indoklás nem kielégítő, ami a ténybeli indokolatlansággal egyenlő. S ha [a határozat] a fő tettet ténybelileg elégtelenül indokolja, a jogi indoklására még annyit sem tett.

Íme, mire redukálódik az Ítélet indoklása: „A fő vétkes cselekedet harmadik elemét az a körülmény képezi, hogy Scheffler János tevékenységét a román népi demokratikus állam legbecsesebb értékei, vagyis belső biztonsága ellen fejtette ki, elkövetvén a legkegyetlenebb törvénytelenséget.”

Scheffler János hazaárulást követ el, mert „elárulja” stb. Azt kellett volna [az Ítéletnek] kifejeznie, hogy miben áll ez az

„elárulja”. Nem mutat rá, hogy a tettei miben fenyegették az állam belső biztonságát. Ez általánosság, mert hazaárulás csak az, ami a BTK 191 §-ban előírtakkal azonos természetű.

Nem mutat rá, hogy Scheffler János tettei miként és milyen mértékben felelnek meg ezeknek. Mindez az Ítéletben olyan általánosság, ami jogi szempontból nem indoklás.

Bogdánffy Szilárd és vádlott bűntársai esetében az Ítéletnek rá kellett volna mutatnia, hogy ezek a tevékenységek valamilyen módon segítették a fő cselekményt, s az beilleszthető a BTK 190 §-ben előírtakba, vagyis hazaárulás (191 §), olyan információk vagy titkos jegyzetek átadása, ami az ország területének védelmére, az állam biztonságára, a hadsereg mozgósítására, az ország területének gazdaság mozgósítására vonatkozik.

Az Ítélet „társadalmi, gazdasági és politikai” életre vonatkozó információkról beszél. Rá kellett volna mutatni, hogy ezek az információk miért veszélyeztetik az állam biztonságát.

A bűnrészesség harmadik eleme a szándékosság. Ugyanazzal az elégtelen indoklással találkozunk. Ugyanazon a bűncselekmény elkövetésének közös szándékában való bűnrészesség azt jelenti, hogy a bűntársnak ismernie kell a fő elkövető által követett célt, és el kell követnie a cél elérésére segítő cselekedetet.

Az Ítéletnek tehát rá kellett volna mutatnia (megjelölve a bizonyítékokat is), hogy amikor Bogdánffy Szilárd, Szemes Ferenc, Krafcsik Sándor akarták, hogy Scheffler János kövesse el a hazaárulás bűntettét, azért adták át / közölték [az információt], hogy Scheffler János továbbítsa egy idegen hatalomnak. Rá kellett volna tehát mutatnia, hogy ők hárman és Scheffler János együttesen el akarták követni a hazaárulás bűntettét.

Sípos Ferenc vonatkozásában a védőügyvéd megállapítja, hogy az indoklásból nem derül ki, hogy a feljelentés elmulasztása valóban társadalmilag veszélyes tette vonatkozik-e; másrészt, hogy a törvényhozó nem szabályozta a fel nem jelentés speciális anyagát, és a szándékosságot.

Az Ítéletre vonatkozó lényeges mulasztásra vonatkozóan Molnos Ernő ügyvéd utal arra, hogy a vádlottak védelme kapcsán elmondta, hogy a hazaárulásban való bűnrészesség elemei nem állnak össze, mert a fő vádlott tettei nem képeznek hazaárulást, minthogy a szolgáltatott információk nem vonatkoznak az ország katonai és politikai helyzetére és nem érintik az Állam biztonságát.

Az Ítélet elmulasztja, hogy erre válaszoljon. A mulasztás lényeges, ugyanis a védelem természete olyan, hogy elfogadása esetén megváltoztatta volna a per megoldását.

A súlyos ténybeli mulasztás indoklására elmondja, hogy a Határozatban először azt állítják (lásd a ténybeli indoklás első részét), hogy Bogdánffy Szilárd, Sípos Ferenc, Szemes Ferenc és Krafcsik Sándor vádlottak Scheffler Ferencsel együtt 1945-től szolgáltattak információkat a Nunciatúrának.

Az ítélet tartalmából is kitűnik, hogy csak Scheffler Ferenc és Bogdánffy Szilárd volt kapcsolatban a Nunciatúrával. Szemes Ferenc az információkat Molnár Károlynak, ő Krafcsik Sándornak adta át. Síposnak nem volt semmilyen kapcsolata, egyetlen vétke, hogy tudomása volt egyetlen levélről, amit Molnár Károly kapott.

A tévedés nyilvánvaló, s egyúttal vele jár egy súlyos ellentmondása is, ami egyenlő a megindokolatlansággal.

Bogdánffy Szilárdra vonatkozóan az ítélet rámutat, hogy sikerült neki Scheffler rendelkezésére bocsátani „egy sor információt” az ünnepnapokon végzett közmunkákról, római katolikus papok letartóztatásáról, kulákok kisajátításáról, az iskolai vallásoktatás megszüntetéséről, stb...

Hogy Bogdánffy azt nyilatkozta, hogy gyűjtötte ezeket az információkat a szatmári szerzetesnők segítségével, és hogy ő elismerte, hogy ő az információkat a Szovjetunióból, Ukrajnából, Kárpátaljáról Krafcsik Sándor közvetítésével kapta, s hogy mindezek az információk a bukaresti Nunciatúra birtokába jutottak, ő lévén a püspökség és a Nunciatúra közötti küldönc. A dossziében levő iratokból és főként a 182. oldalon levő nyilatkozatából ellenkezőleg, az tűnik ki, hogy ő rámutatott:

1. az általa vitt információk szigorúan szolgálati jellegűek voltak, csak egyházi jellegű kérdésekkel voltak kapcsolatosak, küldönc szerepe csak ezeknek az információknak a továbbadására korlátozódott;

2. nem felel meg az igazságnak, hogy ő gyűjtötte az információkat;

3. csak az információk egy részéről szerzett tudomást, és ezt is utólagosan;

4. a szerzetesnőktől kapott levelezést, de sehol nem állította, hogy az a levelezés másra vonatkozott volna, mint szigorúan egyházi információkra;

5. a püspöktől hallotta, hogy információkat kapott a szerzetesnőktől, de sehol nem pontosította a kihallgatáskor, hogy milyen információkról van szó;

6. rámutatott, hogy csak utólag tudta meg, hogy egyes információk az ünnepnapokon végzett közmunkára vonatkoztak, papok letartóztatásra, kulákok kisajátítására, az iskolai vallás-oktatás megszüntetésére;

7. az általa vitt levelezés „nyugdíjakra, a püspök egészségi állapotára, felfüggesztésére, stb” vonatkozott;

8. tudta, hogy politikai, társadalmi, gazdasági jellegű információkat közöltek, de nem tudja „pontosítani” milyeneket;

9. semmilyen kapcsolata nem volt Krafcsikkal, és utólag sem hallott a püspöktől egyes papok letartóztatásáról és kiszabadulásáról, legfeljebb gyaníhatta, hogy ezeket a híreket Krafcsik hozta, stb.

Krafcsikról azt állítja az ítélet, hogy továbbított egy Ukrajná-ból, egy paptól érkezett levelet, melynek tartalma „letartóztatott papokra vonatkozott”, míg a 184. oldalon levő nyilatkozatában azt állítja, hogy továbbított egy Ukrajnából (Aknaszlatináról), egy paptól érkezett levelet, amely levélben a pap azt írja, hogy „jól van, a hívek járnak a templomba”. Továbbá az ítélet azt állítja, hogy összesen öt levelet vitt, hagyván, hogy úgy értelme-zék, hogy ezek információs anyagot tartalmaztak a 190–191. § értelmében, holott a vádlott rámutatott, hogy „Molnár Károly-tól Scheffler püspöknek írt levelezésről, és pedig anyagiakról és pénzről” van szó, tehát nem arról, hogy ennek a levelezésnek törvénytől tiltott jellege van.

A BTK 191. §-nek megsértésére vonatkozóan a védőügy-véd megállapítja, hogy e cikkelynek megfelelően a hazaárulás büntetnének elemei: 1) a román állampolgárság, 2) a megszer-zésre, továbbításra, közlésre, lemásolásra irányuló cselekedet,

3) a 191 §-ben megemlíttett tervekre, iratokra, dokumentumokra vonatkozó, 4) az ellenség vagy ügynöke, vagy valamilyen ellenséges ügynökség, javára történő megszerzés, továbbítás, közlés, 5) szándékosság.

Figyelmesen elemezve ezeket az elemeket, megállapítható, hogy a hazaárulást nem lehet elkövetni egyszerű információkkal, amelyek a társadalom, a gazdaság vagy a politika területére vonatkoznak, csak olyanokkal, amelyek a BTK 190 §-ben említett tervekre, iratokra vagy dokumentumokra kell vonatkoznak, márpedig ez a törvénycikk megállapítja, hogy ezek az ország területének védelmére, az Állam biztonságára, a hadsereg összpontosítására, a nemzetgazdaság mozgósítására stb. kell vonatkozzanak.

A szöveg egyszerű kifejtése mutatja, hogy ebben az esetben mennyire távol áll a tényállás a törvényhozó által jelzett állapothoz.

A BTK 189. cikkelyének összehasonlításából a 190. és 191. cikkellyel kitűnik, hogy nem létezik hazaárulás csak akkor, ha a cselekedet a Román Állam biztonságát fenyegeti, más szóval...

Csak a 186. és 187. cikkelyben előírt cselekedeteket büntetik, ha azok egy szövetséges államot érintenek, amelyikkel Románia „együtt harcol”, tehát háború idején.

Megvizsgálván a Scheffler vádlott elleni vádakat, kitűnik, hogy ezek nem sorolhatók be a 190. vagy a 191. cikkelybe, mert a) az információk nem vonatkoznak a Román Államot érintő tervekre, iratokra, dokumentumokra, b) ha elfogadjuk, hogy a Román Államot érintő dokumentumok, semmiképp sem érintik

az Állam biztonságát, területének védelmét, a gazdaság mozgósítását.

a) Az ítéletben noha nem mutatnak rá a Scheffler vádlottat érintő cselekedetekre, indirekten kitűnik, hogy őt azzal vádolják, hogy a Nunciatúrával közölt 1) ünnepnapon végzett közmunkával kapcsolatos, 2) római katolikus papok letartóztatására, 3) az iskolai vallásoktatás megszüntetésére, 4) kulákok kisajátítására vonatkozó információkat.

Viszont a dosszié dokumentumaiból nem tűnik ki, hogy az információknak legalább egy része romániai helyzetre vonatkozik, a maradék pedig az ukrainai, kárpátaljai helyzetre.

b) Az átadott információk egyike sem érinti az Állam biztonságát, a terület védelmét, a hadsereg mozgósítását vagy összevonását, a gazdasági mozgósítást. Nem szólnak az állam biztonságáról, a kormányzási formáról, felelős állami tisztségviselőkről, állami vállalatok vezetőiről.

Egy információ, még római katolikus pap letartóztatása sem veszélyezteti az állam biztonságát.

Egyetlen információ sem sorolható a gazdaság mozgósítása kategóriába. Az, hogy közölték, hogy kulákokat kisajátítottak, nem dokumentum, tudott dolog volt, a Kormány mindig világossá tette, hogy a kulákok, a kulákság korlátozásának politikáját követi.

Az Alkotmány 11. cikkelye 2. bek. kimondja: „A demokratikus állam a kapitalista elemek következetesen korlátozásának és eltávolításának politikáját folytatja.” A cikkely első bekezdése szerint a kulák gazdaságok kapitalista alakzatok.

A törvényhozó egyébként a BTK 190-191. cikkelyében, az állam rendjére vonatkozó iratok kiszivárogtatására gondolt, amint ez az Alkotmány 16–17. cikkelyének tartalmából kitűnik.

Jelen esetben [legfeljebb] szándékos (ál)hírterjesztésről lehetne beszélni, nem hazaárulásról.

Egyébként, figyelembe véve, hogy a konkordátum ratifikálásáról szóló, a Hivatalos Közlönyben 126/1927. számmal közzölt törvény rendelkezéseinek megfelelően szabad a püspökök és a Vatikán közvetlen kapcsolata lelki és egyházi ügyekben, csak ennek a fentebb idézett szövegnek a megsértésével tekinthető, hogy az ünnepnapokon való közmunkára, papok letartóztatására és kiszabadulására, az iskolai hitoktatás megszüntetésére vonatkozó információk nem sorolódnak be a lelki vagy „egyházi” anyagba.

Az iskolai hitoktatás megszüntetését illetően, ez törvényes intézkedés, alkotmányos, éppenséggel nyilvános, tehát nem titkos. Az Alkotmány 84. cikkelye 3. bek. kimondja: az iskolát elválasztják az egyháztól, stb.

Bogdánffy Szilárdot, Szemes Ferencet, Krafcsik Sándort hazaárulásban való bűnrészesség miatt ítélték el. A fentebb bemutatott tényekben rámutattunk, hogy csupán a 190-191. tc. megsértésével állítható, hogy a Scheffler vádlott rovására írt tettek megfelelnek a hazaárulást alkotó elemeknek. Ebből következően Bogdánffy Szilárdot és vádlottársait csakis a törvény megsértésével ítélték el hazaárulásban való bűnrészességgel.

A következőkben rámutat, hogy még abban az esetben is, ha a fő elkövető tette megfelelne a hazaárulás büntettének, Bogdánffy Szilárd, Szemes Ferenc és Krafcsik Sándor cseleke-

detei nem valósítják meg a hazaárulásban való bűnrészesség büntényét.

Rámutattunk, mondja, hogy a Scheffler vádlottnak tulajdonított cselekmények jogilag nem sorolhatók a törvényhozó szerint a 190-191. cikkelyekbe, rámutattunk, hogy a bűnrészesség meglétéhez léteznie kell ugyanazon bűncselekmény elkövetése közös akaratának, és szükséges, hogy bűntársai, akiknek segítséget kellett adniuk a cselekedet fő elkövető általi elkövetésében ismerjék a fő elkövető célját. Jelen esetben sem Bogdánffy Szilárd, sem Szemes Ferenc, sem Krafcsik Sándor nem ismerték a fő elkövető, Scheffler által követett célt. Ráadásul Szemes Ferenc nem közölt a fő elkövető Schefflerrel semmilyen információt, csak Molnár Károly főesperesnek továbbított egy valamilyen Heverley A.¹¹¹ által Ukrajnában írt levelet, mely egy vasutas közvetítésével, aki pedig gyerekekre bízta, jutott el Szemes Ferenc vádlotthoz. Szemes Ferenc nem ismerte a levél tartalmát, csak miután átadta a címzettnek, tehát a bűnrészességnek minősített cselekedet teljesítése után.

Hogy lehet szándékosságról beszélni (ennek az elemnek a cselekmény pillanatában kell léteznie, nem a cselekmény megtörténte után), amikor a vádlott, a levelet Molnár Károlynak átadva nem ismerte a Scheffler célkitűzését, sem a Molnár célkitűzését, de a levél átadásakor a levél tartalmát sem ismerte.

Bogdánffy Szilárdot illetően is ugyanez a helyzet, ő kijelentette, hogy csak utólag hallott Schefflertől a levél tartalmáról, miután a levél az ő birtokába került.

¹¹¹ Helyesen: Heveli Antal

Hasonló Krafcsik Sándor vádlott esete is, sem a Scheffler, sem a Molnár szándékát nem ismerte, nem ismerte a Molnár Károly által Scheffler püspöknek küldött levelezés tartalmát, egyetlen levél kivételével, amely szigorúan magánkérdésekről szólt, melyek nem esnek a 190. cikkelybe (kombinálva az 1 §-sal).

A feljelentés elmulasztása kapcsán rámutat, hogy a törvényhozó a 228. cikkellyel csak az összeesküvés fel nem jelentését bünteti, így jelen esetben ezt nem lehet alkalmazni, következőképp kéri Sípos vádlott felmentését is.

V. A FELLEBBEZÉSI TÁRGYALÁS

Az Állambiztonsági Katonai Egységek Katonai Törvénytörvényseke, Bukarest 624/1953. sz. dossziéjába foglalt 1953. július 31-én készült jegyzőkönyv megállapítja:

Ezen jegyzőkönyv által megállapítjuk, hogy a fenti időpontban a Perrendtartás 401. cikkelyének megfelelően kifüggesztették a Bogdánfi¹¹² Szilárd, Szemes Ferenc, Sipos Ferenc és Krafcsik Sándor fellebbezésének tárgyalási időpontja, a megállapított nap: 1953. aug. 25.

A Nagyváradi Területi Katonai Bíróság 1953. augusztus 25-én tárgyalta újra a pert, a bírói tanács elnöke Petrescu Alexandru tábornok, a bírók: Mohor Rudolf, hadbíró százados, és Gabai Gheorghe, hadbíró főhadnagy, a katonai ügyész: Bolohan Zamfir hadbíró hadnagy.

A Nagyváradi Területi Katonai Bíróság a 624/1952-as dossziéba foglalt 609/1953-as Döntése:

A bíróság áttanulmányozta a vádlottaknak a Nagyváradi Területi Katonai Bíróság 1953. április 24-i 259. számú ítélete elleni fellebbezést, Gabai Gheorghe hadbíró főhadnagy felolvasta az ügyben készített jelentést, a fellebbezőket képviselő Molnos Ernő ügyvéd kifejtette a(z ítélet) hatálytalanítására vonatkozó indokait, kérte a vádlottak felmentését.

A TÖRVÉNYSZÉK számba vette az április 24-i 259. számú ítéletet és indítékait, a vádlottaknak a védő által megfogalmazott öt indítékát, melyekkel az ítélet megsemmisítését kérték.

¹¹² Bogdánffy

Az érdemi bíróság megállapítja, hogy Scheffler János vádlott meghalt 1952. december 6-án, elrendeli az ellene folytatott eljárás megszüntetését a Bűnügyi Perrendtartás 4. cikkelye, II. pontja alapján (kombinálva a BTK 163. cikkelyével);

Tekintettel arra, hogy a fellebbezés I. és II. indokában a fellebbezők fenntartják, hogy a megfellebbezett ítéletben csak a fellebbező Bogdánffy Szilárd, Szemes Ferenc és Krafcsik Sándor bűnrészessége tetteit elemzik, anélkül, hogy érdemben foglalkoznának és indokolnák a fő elkövető Scheffler János terhére megállapított vétséget, s azt, hogy cselekedetei besorolhatók-e a hazaárulás vétségébe,

hogy jogilag és ténybelileg teljesen elégtelenül indokoltak a vádlottaknak tulajdonított cselekedetek, alkotó elemeik nem felelnek meg a vétségének, ami egyenlő a megindokolatlansággal, mivel az érdemi bíróság nem elemzi ténybelileg és jogilag, mit tekintett a fellebbezők cselekedetében a hazaárulás cselekedete alkotó elemeinek;

hogy Sípos Ferenc esetében a bíróság nem állapítja meg, hogy mikor követte el a neki tulajdonított vétséget, holott ez szükséges lett volna a BTK 1. §-nak a BTK 228. §-e analógiájának alkalmazásakor, vagyis 1949. április 30-a után követte-e el;

hogy az elkövetőt tekintve nem állnak össze a hazaárulás bűntettének alkotó elemei, minthogy a szolgáltatott információk nem érintik országunk katonai és politikai helyzetét, és ezek nem érintik az Állam biztonságát sem, és az érdemi bíróság elmulasztja ennek megvitatását az ítélet megindoklásában, a mulasztás lényeges;

Tekintettel arra, hogy a megfellebbezett ítélet tartalmának ellenőrzésekor megállapítja, hogy az érdemi bíróság semmilyen

szempontból nem foglalkozik a Scheffler János által elkövetett cselekedetekkel, akit a fellebbezőkkel együtt hazaárulásért küldtek a bíróságra,

Tekintettel arra, hogy az érdemi bíróság megállapíthassa a fellebbező Bogdánffy Szilárd, Szemes Ferenc és Krafcsik Sándor terhére hazaárulásban büntársként elkövetett cselekedeteket, az érdemi bíróság köteles lett volna megállapítani a Scheffler János, cselekedeteit, a fő elkövetőét, akit hazaárulásért küldtek bíróságra, meg kellett volna állapítania, milyen információkat küldött a bukaresti Apostoli Nunciatúrára, s hogy ez külföldre továbbította-e, és azt is, hogy ezek a cselekedetek magukba foglalják a hazaárulás alkotó elemeit.

Tekintettel arra, hogy a fellebbezők terhére rótt bűnrészes-séget megállapíthassa, az érdemi bíróság kötelessége volt, hogy mindegyikük cselekedeteit külön elemezze, megállapítva, hogy mindegyik fellebbező mit követett el, és hogy ezek a cselekedetek magukba foglalják a bűnrészség elemeit,

hogy az érdemi bíróság ahelyett, hogy így járna el, a megfellebbezett ítélet tartalmában általános, elvont szempontokat jelent ki, anélkül, hogy indokolná és külön elemezné mindegyik fellebbező tetteit, ami a semmisséggel egyenlő;

Sípos Ferenc fellebbező esetében a bíróság nem keresi és nem állapítja meg, hogy ennek volt-e tudomása a Kárpátaljáról küldött levél tartalmáról, s azt sem, hogy a fellebbező által az első nyomozáskor adott nyilatkozat szerint 1947 januárjában a kárpátaljai határ nyitott volt, mindez szükséges lett volna e fellebbező tétének megítélésekor, hogy alkalmazhassák a Hivatalos Közlöny 25. számában 1949. április 30-án közzétett 187/1949-es Határozatot.

Így lévén, a fellebbezők által megfogalmazott semmisség indoka a Bűnügyi Perrendtartás 395. cikkelye I. pontjában I. rész 3. pontjában megfogalmazottak értelmében megalapozott, következésképp el kell fogadni;

Tekintettel arra, hogy a megfellebbezett ítélet tartalmából megállapítható, hogy a fellebbezők védője az érdemi bíróság előtt fenntartotta, hogy a fellebbezők cselekedetei nem foglalják magukba a hazaárulás büntettének alkotó elemeit;

Tekintettel arra, hogy az érdemi bíróság az ítélet semmilyen szempontjából nem tárgyalja a fellebbezőknek ezt a védekezését,

Tekintettel arra, hogy a fellebbezők eme védekezésének az ügyben való tárgyalása lényeges, mert természetes, hogy a fellebbezőknek tulajdonított tetteket jogilag megfelelően sorolják be,

Így lévén, a fellebbezők által megfogalmazott II. indok, a fellebbező által megfogalmazott hatálytalanítás, melyet a Bűnügyi Perrendtartás 395. cikkelye I. pontjában I. rész 5. pontja előír, a lényeges mulasztás megalapozott, következésképp el kell fogadni;

Tekintettel arra, hogy az ügynek az érdemi bíróság általi megítélése után a Hivatalos Közlönyben 1953. május 14-én közzét 202. Határozattal módosították a Büntető Törvénykönyvet, és a hazaárulás vonatkozásában új cikkelyeket vezettek be, a 194¹–194⁴-et, amelyek kedvezőbb rendelkezéseket tartalmaznak;

Hogy, a BTK 3. cikkelye rendelkezése szerint, ha a büntett elkövetése után és a tettesnek a jogerős ítélettel való elítélése előtt közbejön egy, vagy több egymást követő törvény, azt a törvényt alkalmazzák, amelynek rendelkezései kedvezőbbek a tettes számára;

Így lévén, a semmisségre, a lényeges mulasztásra alapozott indokok megalapozottak, következésképp el kell fogadni őket a Büntető Eljárás 406. cikkelye alapján, és az ügyet ugyanannak a Bíróságnak egy másik tanácsa elé kell küldeni, amely vegye figyelembe a jelen Határozat útbaigazításait, és amelyik a Büntető Eljárás 3. cikkelyének rendelkezései szerint vegye figyelembe a Büntető Eljárás 194³ és 194⁴ cikkelyének rendelkezéseit is.

Tekintettel arra, hogy a megsemmisítését kérő I. és II. indoknak az elfogadása révén a fellebbező által megfogalmazott többi indok érdektelenné válik, következésképp ezeket nem kell vita tárgyává tenni.

Ezen indokokból,

A TÖRVÉNYSZÉK

A nép nevében

DÖNT:

Elfogadja Bogdánffy Szilárd, Szemes Ferenc, Krafcsik Sándor és Sipos Ferenc fellebbezők hatálytalanítást kérő I. és II. indokát, ... megsemmisíti a Nagyváradi Területi Katonai Bíróság 1953. április 24-i 259. számú ítéletét minden fellebbező ügyében.

Újratárgyalásra küldi az ügyet ugyanannak a Törvényszéknek egy másik bírói tanácsa elé, amely tekintetbe fogja venni a Büntető Törvénykönyv 3. cikkelye alapján a Büntető Eljárás 194² és 194³ cikkelyének rendelkezéseit is, amint azokat a 202. sz. Dekrétum 1953. május 15-én bevezette.

Nem teszi vita tárgyává a többi hatálytalanítási indokot, mert érdektelenek.

(Aláírások)

VI. A KONCEPCIÓS PER VÉGJÁTÉKA

1. Bogdánffy Szilárd halála

Bogdánffy Szilárdot 1953. augusztus 26-án Nagyváradról a nagyenyedi börtönbe szállították, ahol 1953. október 1-jén meghalt.

2. Változó irányelvek, célkitűzések, társadalmi körülmények

Sztálin halálát követően¹¹³ módosult a moszkvai kommunista egyházpolitika, az új célkitűzés az egyháznak teljesen az állam szolgálatába való állítása lett. Romániában – a római katolikus egyház vonatkozásában – az állam az eddigi célkitűzései vonatkozásában látható eredményeket ért el, a békepapi mozgalommal megosztotta a papságot (és a híveket), akadályozta, hátráltatta a lelkipásztori munkát, ezzel párhuzamosan politikai (ritkábban közjogi) perek révén tovább folytatta az állami elképzelésekkel szembehelyezkedők, ellenállók felszámolását¹¹⁴. Ennek ellenére továbbra sem szűnt meg az ellenállási mozgalom s következménye, a zűrzavaros helyzet. A katolikus egyház püspökei börtönben voltak, így – felszentelt püspök hiányában¹¹⁵ – a papok utánpótlását sem biztosíthatta. A román állam

¹¹³ 1953. március 5.

¹¹⁴ 1953. október 23: P. Godó Mihály SJ pere, október 24., Hieronymus Menges helyettes bukaresti ordinárius pere, stb.

¹¹⁵ A Scheffler János elleni per elindításakor (szabadlábbon) csak a 83 éves nyugdíjas Fiedler István püspök élt Nagyváradon.

következetesen ragaszkodott célkitűzéseihhez, az 1948-ban meghozott törvényeinek maradéktalan érvényesítéséhez, ehhez kívánta hasonítani a romániai katolikus egyház működését, az egyház számára pedig egy (lehetőleg vele kiegyező) püspök létezését a Szentszéknek tett engedmény tétele nélkül biztosítani.

Kényszerlakhelyéről Bukarestbe vitték tehát Alexandru Cisar érseket, ő azonban hamar meghalt¹¹⁶, moszkvai nyomásra kiengedték¹¹⁷ az idős Pacha Ágoston temesvári püspököt. Az ő halála¹¹⁸ folytán a kormány hozzálátott az egyetlen élő, Márton Áron szabadon bocsátásának előkészítéséhez. Ehhez azonban szükségesnek látták az állami vonallal még szembehelyezkedők eltávolítását.¹¹⁹

Ilyen körülmények között a Scheffler János – Bogdánffy Szilárd koncepció per – fő vádlottjai meghaltak – mellékszereplőinek személye a hatalom számára érdektelenné vált.

¹¹⁶ 1953. augusztus 25-én, meghalt 1954. január 7-én.

¹¹⁷ Tulajdonképpen – szovjet nyomásra – csere történt, egy, a németek által a Pacepa-perben bebörtönzött román (tkp KGB-s) kém szabadon bocsátását a németek Pacha Ágoston szabadon bocsátásához kötötték.

Vö.: POP FELICIAN - ROBERT LÁSZLÓ: *Istoria secretă a Sătmăruului*. Editura Citadela, Satu Mare, 2010. (A kicserélt kémet (Horobeț) később az RKP megyei bizottságának szervezési titkári beosztásába helyezték.) 212-220.)

¹¹⁸ Meghalt 1954. november 4-én.

¹¹⁹ 1954. novemberében-decemberében letartóztatják a később „jurisdikciós per” néven elítélt csoport tagjait.

3. A per újratárgyalása, a mellékszereplők felmentése

A per újratárgyalására 1955. február 2-én került sor. Az ítélethirdetést, hivatkozva a késői időre, s arra, hogy a dosszié iratainak tanulmányozása hosszadalmas, az 1955. február 3-ára halasztották.

Az 1955. február 3-i ülésen a Nagyváradi Területi Katonai Bíróság megállapította:

[az áttekintést mellőzzük]:

Tekintettel arra, hogy a fő elkövető Scheffler János halála folytán nem lehetett a terhére rótt, a hazaárulás vétségébe sorolt cselekedetet megállapítani,

Tekintettel arra, hogy a bűnrészesség dialektikus egységben van a fő bűncselekménnyel, jelen esetben a hazaárulással, és hogy noha nem lehetett megállapítani a fő elkövető, Scheffler János által elkövetett tetteket, nem létezvén a Büntető Törvénykönyv 191. cikkelyébe foglalt hazaárulás bűntette, nem létezhet semmilyen bűnrészesség a hazaárulásban bűncselekményében sem, amelyet a 121. törvénycikk foglal magába (kombinálva a Büntető Törvénykönyv 191. cikkelyével), melyet Szemes Ferenc, Krafcsik Sándor és Bogdánffy Szilárd terhére lehetne írni.

Elemezve a három alapvető feltételt, melyeknek léte kötelező a bűnrészesség vétségének tartalmához, éspedig:

1) A vétkes tettet, 2) a szándékot, 3) magát a bűnrészességnek mondott cselekményt, a Törvényszék megállapítja, amint már fentebb rámutattak, hogy az első feltételt, vagyis a fő vétkes cselekedetet nem lehetett megállapítani a fő elkövető Scheffler János számára, tehát ez a feltétel nem létezik,

a másik két feltétel, a szándékosság, a bűnrészesség létezéséhez léteznie kell az elkövetését célzó közös akaratnak, hogy segítsék a fő elkövetőt a cselekmény végrehajtásában, vagyis a hazaárulásban, és hogy a fő elkövető által követett cél ismert legyen a bűntársaktól, akiknek éppen a cél megvalósításában kellett segítséget nyújtaniuk a fő elkövetőnek.

Az adott esetben megállapították, hogy sem Bogdánffy Szilárd, sem Szemes Ferenc, sem Krafcsik Sándor nem ismerte a Scheffler János által követett célt.

Ráadásul Szemes Ferenc semmilyen információt nem közölt Scheffler Jánossal, ő csak Molnár Károly esperesnek továbbított egy bizonyos Heverly¹²⁰ Antal által Molnár Károlynak címzett levelet.

Megállapították, hogy Szemes Ferencnek nem volt tudomása a levél tartalmáról, csak miután megkapta Molnár Károly, vagyis miután átadta a címzettnek, vagyis a bűnrészességnek minősített tett elkövetése után.

Így hát nem lehet szándékosságról beszélni, mert ennek az elemnek a tett elkövetése pillanatában kell léteznie, s Szemes Ferenc a levél átadásakor nem ismerte annak tartalmát.

Hasonlóképp Krafcsik Sándornak sem volt tudomása a Scheffler által követett célról, és nem ismerte a Molnár által Schefflernek küldött levél tartalmát.

Így tehát ebből a szemszögből ezek nem foglalják magukba ezt az alapvető feltételt sem, hogy létezzék a bűnrészesség feltétele.

¹²⁰ Heveli

Ami a harmadik feltételt illeti, vagyis magát a bűnrészességet, amely a segítség tevékenységéből áll, a Törvényszék megállapítja, hogy az információk egyike sem érinti az Állam biztonságát, a terület védelmét, a mozgósítást, hadsereg összehívását és gazdasági mozgósítást.

Tekintettel arra, hogy a bíróság következtetéseiben csak konkrét, precízen megállapított tényekre alapozhat, és ha a vádlottak vétkessége nem volt bizonyossággal megállapítható, tettük a „dubio pro ree” elv szférájába kerül, amely szerint mindenki ártatlan, amíg a bűnösségét meg nem állapították, ezen elv alapján a Törvényszék felmenti minden vétkesség alól Szemes Ferencet és Krafcsik Sándort a bűnrészesség a hazaárulásban büntette alól.

Tekintettel arra, hogy a dosszié 27. lapján található halotti kivonatból kiderül, hogy Bogdánffy Szilárd vádlott meghalt a nagyenyedi börtönben, a Büntető Eljárás 4. cikkelye II. tétele alapján és a BTK 163. cikkelye alapján megszünteti a bűnügyi eljárást,

Sípos Ferenc vétsége, a feljelentés elmulasztása az állam biztonságát nem érintő levelet érint, egyébként 1949. április 30-a előtti időpontban történt, ezért az ekkor közölt módosító eljárás erre nem is volt alkalmazható.

A fenti indokokból és a Katonai ügyész következtetésével egyetértésben, egyhangú szavazattal ártatlannak nyilvánítja Szemes Ferencet, Krafcsik Sándort és Bogdánffy Szilárdot a hazaárulás vétségében,

Következésképpen:

A TÖRVÉNYSZÉK A NÉP NEVÉBEN DÖNT:

Minden vétkesség alól felmenti Szemes Ferencet és Krafcsik Sándort a hazaárulás vétségének vádja alól, megszünteti a hazaárulás vétségének vádjával Bogdánffy Szilárd ellen indított eljárást. Felmenti Sípos Ferencet a feljelentés elmulasztása vétsége alól.

(Mellőzzük a törvénycikkekre hivatkozást). [Következnek az aláírások]

Molnos Lajos védőügyvéd 1954. I. 15-én kérelmezte Sípos Ferenc ideiglenes szabadlábra helyezését: már közel két éve (1952. V.9.) van letartóztatva, s az ügy újratárgyalásán ennél többet nem kaphat, indokolt a szabadlábra helyezése a végleges tárgyalásig.

VII. A KONCEPCIÓS PER TANULSÁGAI

1. A kommunista hatalom és az igazságszolgáltatás

A jelen tanulmány tárgyát képező bírósági „per” előkészítése és kivitelezésének lépései is konkrétan tanúsítják, hogy a román politikai rendőrség/titkosrendőrség lényegében igazságszolgáltatásként [„igazság” szolgáltatás?] is működött, hiszen lényegét tekintve azonos volt vele. A kommunista hatalom számára pedig az igazságszolgáltatás a diktatúra és az elnyomás eszköze volt.

Ezt a célt szolgálják a megtervezett kirakatperek. Az egyház elleni lehetséges perek egyike volt a szatmári római katolikus egyházmegye püspöke ellen indítható / indítandó per, melynek azt kellett bizonyítania, hogy a szatmári püspökségen is a temesvárihoz hasonló, az Apostoli Nunciatúra javára folyó kémtevékenység folyik.

A központi hatalom nyomozó szervei a többi kommunista országhoz hasonlóan (és velük együttműködve)¹²¹ munkálkodtak a kirakatperek előkészítésén, aminek első lépése a célszemélyek kiválasztása, megfigyelésük volt, majd mérlegelték, hogy ki legyen a per fő vádlottja, s az igazság látszatát keltve kik lehetnek a vele kapcsolatba hozható bűntársak.

A lehetséges szatmári per célpontja nyilvánvalóan az egyházmegye püspöke, Scheffler János kellett hogy legyen. A Népbiztosság Tartományi Igazgatóságának jellemzése szerint ő

¹²¹ Az ún. szocialista országok illetékes hatóságai évenként megtartott közös tanácskozáson egyeztettek a kérdésben.

„Politikai szempontból nagyon veszélyes elem, a rendszer megátalkodott ellensége, magas műveltségű, nagyon szorgalmas, befollyással rendelkezik a papságra és a hívekre.” (6.sz. melléklet).

A vele kapcsolatba hozható személyek közül Pakocs Károly kanonokot, vikáriusát emelik ki, aki már egy 1940 előtti ún. kémszervezetben érintett volt.

A perben szereplő bűntársaknak a hatóságok általi kiválasztásában megállapítható jelenség a tudatos válogatás ~ mérlegelés jelensége. Konkrét példája a Sípos Ferenc¹²² és Szemes Ferenc esete, mellettük ugyanis az ügyben még hat személyt figyeltettek.

Meg kellett tervezni a kimondottan vallási, egyházi jellegű, esetenként a semleges hétköznapi dolgok politikai síkra terelésének módozatát is. Példája a perben szereplő, a Szibériából postán küldött levél, amely valós tény, tartalma közömbös, a levél küldőjének ügye pedig – a szóban forgó levél érkezése előtt – jóval hamarabb ismert (beszédtéma) volt a püspöki hivatalban, és küldője hazajöttét várták.¹²³

A belügyi hatóságok ismerték a Bukarestből hivatalosan úton érkezett segélyek tartalmát, szétosztásának módját és körülményeit, ismerték az egyházmegyeről 1948-ban küldött (elfogulatlan, tárgyilagos) jelentést is. Ezekből a tényekből kellett közhelelyekből épített politikai színezetű általánosításokat megfogalmazni, amelyeket aztán vádként hangoztathattak.

A nyomozás folyamán felszínre került, a görögkatolikusokat érintő kérdésekről megkérdezték Scheffler Jánost is és a per

¹²² Nem ő továbbította plébánosának a Kárpátaljáról érkezett levelet; letartóztatását más egyházi ügyek befolyásolták.

¹²³ Vö.: 48. sz. melléklet.

másodrendű vádlottját, Bogdánffy Szilárdot is, a vádiratban többnyire az ő kapcsolatait és kijelentéseit idézték.¹²⁴

A nyomozás során idézett tények reális magva azonban nem fedi a szándékos törvénysértés fogalmát, a törvényekben előírtakat. A reális mag ilyen minősítése – például: hazaárulás – mindig a nyomozók műve.

2. A nyomozás eljárásai

A nyomozó tisztek tulajdonképpen előre megfogalmazott vádpontokhoz igazított vallomások kialakítására törekedtek. A vallatások folyamán feltett kérdésekkel igyekeztek olyan válaszokat kapni, amelyeket aztán ők az előre meghatározott minősítéshez igazíthattak, esetenként a fogalmak kiforgatásával, más-kor közhelyek hangoztatásával, akár pedig a maguk irracionális következtetéseivel.

A vallatók a vádat tulajdonképpen nem konkrét (tárgyi) bizonyítékokra alapozták, hanem a fogoly beismerő vallomására. Azt kellett tehát elérniük, hogy a letartóztatott fogoly elismerje a kívánt cselekedetet, írja alá az erről felvett jegyzőkönyvet: ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok. Esetenként (rendszerint éppen akkor, amikor kényszerből írta alá) azt is odaírátták: senkitől sem kényszerítve.

A nyilatkozat szövegének a megkívánt célhoz igazítására szolgált alkalmanként egy-egy jegyzőkönyv ismételt leírása.

¹²⁴ Mind a Scheffler János, mind a Bogdánffy Szilárd vallomásait a görög-katolikus perekben használhatták fel, így a Sabău–Săsăran csoport (a nyomozás során említett Vasile Ținca, Ioan Dragomir is, és még mások) 1952-beli perében.

Összehasonlítva ezeket a jegyzőkönyveket, a későbbi időpontban készült jegyzőkönyvben a némelyik kérdésre adott – rövidebb-hosszabb) betoldásokkal kiegészített – válaszból megállapíthatjuk, hogy a nyomozó miért is írta át még egyszer a nyilatkozatot.

A fogoly kifárasztásának általában használt eszköze a napokon át reggeltől estig tartó kihallgatás volt, illetőleg a rendszeres késő estétől hajnalig folyó vallatás.

Az állambiztonsági tisztek az első kihallgatások alkalmával felhívták a foglyok figyelmét arra, hogy a hatóságok már mindent tudnak, tőlük őszinte beismerő vallomást várnak, ami majd megkönnyíti a helyzetüket (elbírálásukat). Aztán amikor a vallatások folyamán a foglyok nem akarták elismerni a nyomozók által megfogalmazott vádakat, következett a fenyegetés: úgyis be fogják ismerni, ha megismerik a Siguranța¹²⁵ (Securitate) módszereit. A foglyok megtörésére a fizikai erőszak különböző formáit alkalmazták, attól függően, hogy vallomásra bírásuk volt-e a cél, avagy testi-lelki megtörésüket akarták-e elérni, így kényszerítve őket a valótlan állítást tartalmazó jegyzőkönyv aláírására.

Pakocs Károly megfélemlítésére (akinek egyéniségét az 1939-es ügye és menekülése kapcsán is ismerték és a jelen ügyben történő kihallgatásaival párhuzamosan beépített besúgó révén is tanulmányoztak) elég volt néhány ökölcsapás, lábbal taposás, viszont P. Pál Ferencet jezsuita szerzetest olyan brutálisan verték, hogy műtetre volt szükség, hogy talpra állhasson¹²⁶, Bogdánffy Szilárdot büntető (vizes) betoncellában tartották, csigára

¹²⁵ Valószínűleg „hagyományból” így emlegették.

¹²⁶ Nem marasztalható el azért, amiért elismerte, hogy dokumentumot továbbított a nunciatúrára.

húzták¹²⁷, némely vallomása azt valószerűsíti, hogy pszichikai kezelést (nyugtató és hipnotikus hatású injekció) is kapott.¹²⁸

Krafcsik Sándor a törvényszéki tárgyaláson már ki merte mondani: Nem ismeri el a vallatása során aláírt jegyzőkönyvet, melyet csakis azért írt alá, hogy hagyjanak már neki békét. Másrészt – amint közölte – nem olvasta amit aláírt, nem is olvashatta el, mert szemüveg nélkül nem lát, márpedig a Szekuritátén, a kihallgatásokon nem hordta a szemüvegét.

Scheffler János is bizonyosan megszenvedte a vallató tiszt fizikailag kifárasztó terrorját, valószínűleg a lelki-pszichikai terort is, amikor például azt kívánták vele elismertetni, hogy Sípos Ferenc és Szemes Ferenc tudtak a kárpátaljai levelezésről. Erre a kérdésre vonatkozó nyilatkozatában ezt érzékeltetik a feltételes mondatai: Azt hiszem,... ; Lehetséges, hogy hallottak róla....

A püspök mindvégig visszautasította az antidemokratikus tevékenység és a kémtevékenység vádját: sohasem volt szándékában kémkedni, Bogdánffy Szilárddal sem beszélt sohasem ilyen tevékenységről. Mindaz, amit elküldött a Nuncitúrára (88-89. sz. melléklet), hivatali kötelezettsége volt.

Álláspontját napokon át mindvégig fenntartotta, végül így került (kerülhetett) a vallató tiszt által írt jegyzőkönyvbe: „Az információk összegyűjtésének és elküldésének tevékenysége, amelyet végeztem tárgyilagosan tekintve szerintem nem kémtevékenység, minthogy ezeket a Nunciatúrával szembeni köte-

¹²⁷ Közben kérdezték: akar-e még kapcsolatban lenni a pápával?

¹²⁸ Ezt valószerűsíti a kézzel írt vallomásának írásmódja is, valamint a mindig ragyogóan világos fogalmazású Bogdánffy egy-egy mondata is. (Nem emlékszem...)

lezettségemnek tekintetem. Ha ezek a cselekedetek, amelyeket végeztem, a Köztársaság törvényei szerint kémkedés cselekedetét képezik, akkor szerintem kémkedtem. Ez a dolog azonban nem volt szándékomban.”

A Scheffler Jánost kémkedéssel, hazaárulással, Bogdánffy Szilárdot és a többieket bűnrészességgel vádoló per bírósági kivitelezése tervét a hatalomnak a fő vádlott halála következtében módosítania kellett. Mindenekelőtt ismertté kellett tenni Scheffler János addig hivatalosan titkolt halálát.

Az első hadbírószági tárgyalás alkalmával tehát a hadbírószágnak kérnie kellett, hogy a Zsilávi Börtön parancsnoka a kitűzött tárgyaláson meg nem jelent vádlottat küldje át a tárgyalás elhalasztott időpontjára. Az új időpontra aztán megérkezett az igazolás: meghalt. A hadbírószág tehát megállapította: a hatóságok igazolták a vádlott elhunytát.

A továbbiakban a hadbírószági tárgyalás lényegében formális volt. A katonai ügyész a politikai hatalom előre elkészített receptje alapján készült vádiratában megállapította, hogy az 1950. júniusában elítélt kém- és hazaáruló banda elleni per [a Pacha Ágoston és társai elleni temesvári per] leleplezte a Vatikán volt romániai képviselői (és meghatalmazottai) által kezdeményezett, az angol-amerikai imperializmus hasznára kifejtett ellenséges tevékenységét, ezért őket kiűzték az RNK-ból. Az ő szolgálatukba állt Scheffler János, Bogdánffy Szilárd (és társaik), hogy „segítsék a szabad népek fegyveres leigázásának bűnös tevékenységében.”

Scheffler János belépett a kémhálózatba, megszervezte a kémhálózatot, információkat gyűjtöttek az ország közéletének minden területéről, gazdasági, politikai, társadalmi és katonai

területről, valamint a Szovjetunió, Kárpátalja területéről, ezeket elvitte ~ elküldte a bukaresti Pápai Nunciatúrára.

A tényállást – állította az ügyész – Scheffler János és Bogdánffy Szilárd beismerő vallomása (is) igazolja.

A dossziében található beismerő vallomásokra hivatkozó ügyészt egyáltalán nem zavarta, hogy a jegyzőkönyvekben rögzített nyilatkozatukban a foglyok valójában mást, avagy egészen mást állítanak. Az is feltételezhető, hogy az ügyész egyáltalán el sem olvasta a vádlottak nyilatkozatát, s csak a vallató tiszt beszámolójának következtetésére alapozott.

A hadbíróság ítélethirdetésének későbbi időpontra halasztása pedig tulajdonképpen az egész pert irányító központi hatalom szándékának és véleményének megismerését szolgálta.

3. A per tényeinek egyháztörténeti és kutatásmódszertani hasznosítása

A nyomozás folyamán készült kézírásos nyilatkozatokban és a géppel írt kihallgatási jegyzőkönyvekben található adat- és tényanyag, illetőleg elemzése megerősíti a korszak egyháztörténeti tényeire vonatkozású ismereteinket.

1. A második világháború után az utódállamok határai a szatmári egyházmegye területét ismét a két világháború közötti helyzetnek megfelelő részekre szabdalták. A szatmári római katolikus püspökségnek az esztergomi érsekségen keresztüli hivatalos kapcsolata a Szentszékkal¹²⁹ a világháború utolsó időszakában

¹²⁹ A háborús események folytán területe már 1944. októberében szovjet megszállás, majd román közigazgatás alá került.

megszakadt, a világháború 1945-ben történt befejezése után pedig a Románia területén működő valamennyi római és bizánci rítusú katolikus püspökség számára a bukaresti Apostoli Nunciatúra vált az őket a Szentszékkal összekötő egyházi intézménnyé.

2. A még befejezetlen világháború körülményei között, és a világháborút lezáró békekötés előtt az egyházmegye Románián kívüli területekre eső részeit egyházjogilag a Szentszék újabb rendelkezéssel még nem szabályozhatta, így ezek ekkor még a szatmári püspök joghatósága alatt maradtak. Scheffler János megyéspüspök – a második világháború előtti időszak tapasztalatai és gyakorlata szellemében – 1945 nyarán hivatalos román hatósági engedéllyel utazott az egyházmegye Magyarországra és Kárpát-aljára [ekkor még szovjet csapatok megszállta, Csehszlovákiához tartozó területre] eső részeire, azokat végigjárta, az egyházi joghatóság gyakorlására pedig vikáriusokat (általános helynököket) nevezett ki. Ugyanekkor megadta nekik mindazokat a felhatalmazásokat, amelyekre a püspököt helyettesítve szükségük van vagy lehet, s tudatta a várható jövőre vonatkozó szentszéki rendelkezéseket.

Az országhatárok megszilárdulása és a határokon át való közlekedés nehézségei következtében a következő két-három évben püspökség és a magyarországi vikárius közötti személyes kapcsolat és a postai levelezés gyakorlatilag hasonlóképp három-négy alkalomra korlátozódott, a kárpátaljai vikáriussal való kapcsolat pedig néhány alkalmi levélbeli üzenetváltás után teljesen megszakadt.

3. A püspök számára esedékes ötévenként kötelező „ad limina” pápai látogatásra Scheffler Jánosnak 1948-ban nem volt

lehetősége, ezért a nem megvalósítható személyes beszámoló helyett jelentését a bukaresti Apostoli Nunciatúra közvetítésével kellett elküldenie. Minthogy 1943-ban hivatalos látogatása elmaradt¹³⁰, beszámolójának az 1938–1948 közötti időszakra kellett vonatkoznia. A bukaresti Apostoli Nunciatúra közvetítésével megkapta a beszámoló összeállításához szükséges kérdéseket, ennek alapján kellett bemutatnia az egyházmegye területi szerkezetét, a plébániák és filiák számát, papok és szerzetesek, a papszentelések számát, a hívekét, a hitbuzgalmi intézményeket, s meg kellett említeni az egyházmegyében adódott egyházi jogi (házassági perek rendezése, stb) kérdéseket.

4. A Scheffler János és Bogdánffy Szilárd nyilatkozataiból kitűnik, hogy a bukaresti Apostoli Nunciatúra több alkalommal megbeszélést folytatott a romániai katolikus egyház püspökeivel. Összehívták őket (1946-ban) Andrea Cassulo nuncius távozásakor, tanácskoztak a püspökök állampolgári eskütétele kapcsán, az állam által kért Statutum (az egyház működési szabályzata) ügyében, valamint 1948 őszén a görögkatolikus egyház állami megszüntetésekor, a püspöki konferencia álláspontjának megfogalmazásakor.

5. Bogdánffy Szilárd az egyik nyilatkozatában megemlíti, hogy a katolikus püspökök 1948 őszén tartott konferenciáján foglalkoztak a görögkatolikus egyháznak az állam általi megszüntetése és az ortodoxiába való beolvasztása kérdésével, elutasították és törvénytelennek minősítették az egyház ügyébe való állami beavatkozást.

¹³⁰ Egy éve volt püspök, nem számolhatott be öt éves püspöki tevékenységről.

Ennek szellemében jelenti ki Bogdánffy Szilárd: A görög-katolikus egyházat biztosan nem szüntették meg, ugyanis a lelki hatalmat nem adták át a latin szertartású egyháznak, a görög-katolikus egyházmegyéket – a görögkatolikus püspökök letartóztatása, a püspökségek állami felszámolása után – közvetlenül a Szentszéknek alárendelt helynökségekként működnek. A máramarosi görögkatolikus egyházmegye egyházkormányzási kérdéseinek intézője a nagybányai görögkatolikus helynökség lett.

A Romániában kialakult helyzettel kapcsolatosan pedig a római katolikus püspökök álláspontja – a Szentszékkel egyetértésben – az volt, hogy nem avatkoznak be a görögkatolikusok egyházkormányzási ügyeibe.

6.) Scheffler János szatmári római katolikus püspök a görög-katolikus egyháznak az ortodoxiával való állami beolvasztása kapcsán a latin szertartású papság számára semmilyen írásbeli utasítást nem adott. A szóbeli útbaigazítása is csak általános jellegű volt: a lelkészek legyenek az ortodoxiához nem csatlakozott, továbbra is görögkatolikusként maradni akarók segítségére. (Adjának nekik misebort, ostyát; segítsék őket miseintenciókkal, stb.)

A nyomozás során adott nyilatkozatokból megtudjuk, hogy 1948-ban a máramarosi görögkatolikus egyházmegye lelkészeinek többsége csatlakozott az ortodoxiához, de (a különböző kényszerítő körülmények enyhülése folytán) többen (hamarosan) rendezni kívánták egyházi helyzetüket, visszatértek a görögkatolikus egyházba.

A nyilatkozatok, jegyzőkönyvek nem nyújtanak semmilyen támpontot az egyházi helyzetük rendezésének gyakorlati megoldásáról, módjáról, viszont következtetni tudunk arra, hogy ez

az egyház rendelkezéseinek megfelelően a nagybányai görög-katolikus helynök révén történt, aki erről a Szentszéket a bukaresti Apostoli Nunciatúra útján értesítette.

A Scheffler–Bogdánffy per anyagából kitűnik, hogy a nagyváradai és a nagybányai görögkatolikus helynökséghez tartozó ügyek rendezésében (valamint a papjaikkal való lelki foglalkozásban), ugyanakkor e helynökségek és az Apostoli Nunciatúra közötti kapcsolat tartásában szerepe volt (a térségbe költözött) P. Pál Ferenc (bizánci és római szertartású) jezsuita szerzetesnek.

P. Pál Ferenc SJ (amint ez a per dokumentumaiból kitűnik) üzeneteket és dokumentumokat közvetített a nunciatúra és a szatmári római katolikus püspök között is.

Letartóztatásakor a püspök által a nunciatúrára küldött (rövid) levelet találtak nála.

7.) Scheffler János a püspöki tevékenységét leíró nyilatkozatában (79. sz. melléklet) közli, hogy 1948-ban a Szentszék rendelete alapján (a püspöki szék megüresedése – halála vagy más okból való akadályoztatása – esetére) kinevezte utódjelöltjeit: Czumbel Lajos, Szvoboda Ferenc, Dobos János sorrendben. Szatmárról való távozása után így a teljes püspöki joghatóság Czumbel Lajosra maradt.

Hozzáfűzi: Nem tudja, hogy ez után ebben a vonatkozásban milyen intézkedések történtek.

Scheffler János saját kezű írása kétségtől hiteles adat, a törénész számára vitathatatlanul pontosít, egyben helyreigazítja a különféle kiadványokban nyomtatásban megjelent téves adatokat, némely kortársára vonatkozó helyt nem álló állításokat.

Ezek szerint nem igaz az a feltevés, hogy Scheffler János püspök 1948-ban utódjául Pakocs Károlyt és Dr. Bogdánffy Szilárdot jelölte¹³¹, valamint az sem, hogy a fentebb említett három utódjelölt arra az esetre vonatozik, ha ő vagy a vikáriusa a kormányzásban akadályozva lennének¹³². Nem helyt álló az sem, hogy Pakocs Károly a letartóztatása után még mindig szerepelt az ordináriusjelöltek között.¹³³ Ezt egyébként maga Gerard Patrick O'Hara nuncius is cáfolja, aki a Szentszék Államtitkárságának írt átíratban az ordináriusjelöltek nevének közlése után megjegyzi: Pakocs neve nem szerepel a kinevezettek között.¹³⁴

8. A per dokumentumai Scheffler János börtönben töltött éveivel kapcsolatosan is pontosít(hat)nak nem bizonyított, illetőleg bizonyosan nem igaz állításokat.

Valószínűleg téves az állítás is, mely szerint Scheffler János megfordult a máramarosszigeti börtönben¹³⁵. A belügyminisz-

¹³¹ Sípos Ferenc kéziratban levő egyháztörténelmét [348/B] idézi Tempfli 202. 343.: „A fenti dekrétum [Nominatio substitutorum] előírásainak megfelelően Scheffler püspöknek két substitutust kellett kineveznie. Valószínűleg Pakocs Károly vikárius és Dr. Bogdánffy Szilárd volt az a két személy. Mivel akkor, amikor a püspököt Körösbányára vitték egyik sem volt szabad, a püspök átadta az egyházmegye kormányzását Czumbel Lajosnak, a második helyre Szvoboda Ferenc, harmadiknak Dr. Dobos János szerepelt a felterjesztésben.”

¹³² Ezt Tempfli Imre írja Pakocs Károlyról szóló könyvében (TEMPFLI 2002. 183), szövege nem egyezik a hivatkozott Pakocs és Sípos szövegekkel.

¹³³ „Valótlan tény, hogy letartóztatása után már nem volt az új helyettes ordinárius-jelöltek között.” – írja TEMPFLI 2002: 948.

¹³⁴ Archivio Storico della S.S. per gli AA. EE. SS., R 252-6336/50, keltezése: 1950. X. 9. (Az olasz nyelvű másolat : In: SzPL.)

¹³⁵ Korábban egy Máramarosszigeten megjelent írás, valamint egy mezőpetri származású rab munkatáborbeli fogolytársának állítására hivatkozva erre mi is utaltunk. (BURA 2004.)

tériumban lefolytatott kihallgatásai időpontját alapul véve a nyomozás iratainak lezárását követően és a Zsilávára való átszállítását megelőzően 1952 nyarán mintegy hat heti Bukarestben való jelenlétét nem tudjuk dokumentumokkal (nyomozati iratokkal) igazolni. Valószínűtlen és indokolatlan, hogy őt ekkor elvitték volna Máramarosszigetre, ugyanis vádlott társai is valamennyien Bukarestben maradtak, s a Belügyminisztérium börtönéből mindannyiukat együtt vitték át Zsilávára.

Bizonyosan valótlan P. Puni Emil SJ közlése, mely szerint „Tyukodi Mihály római katolikus papnak sikerült a börtönben [Zsiláván] Scheffler püspök úrral valamilyen formában kapcsolatba kerülnie, ő gyóntatta, ő adta az utolsó feloldozást, mielőtt a börtönben meghalt.”¹³⁶

Ez a közlés is, mint sok más, történeti vonatkozású írásban terjengő „folklórszerű” történet, az adatok hitelessége ellenőrzésének fontosságára figyelmeztet.

9) A Scheffler–Bogdánffy per dokumentumai lehetőséget kínálnak Dr. Bogdánffy Szilárddal kapcsolatosan elterjedt összefüggések ~ állítások helyesbítésére, pontosítására is. Scheffler János megyéspüspök egyértelműen közli, hogy az ő személye 1948-ban nem szerepelt az általa ordinárius utódul kijelöltek között. 1949-ben történt püspökké szentelése nem hozható összefüggésbe az utódok jelölésére vonatkozóan 1948-ban kiadott szentszéki rendelettel. (Az viszont természetes volt, hogy a Szentszék 1949-ben Scheffler János püspök véleményét is meg-

¹³⁶ Vö.: Hetényi Varga Károly: *Szerzetesek a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában* 2. Lämpás Kiadó, Abaliget. 310. oldal

kérdezte, a titokban történt felszentelés után pedig Bogdánffy Szilárdot eljövendő megyéspüspök utódjának is tekintette.)

A nyomozás és a per irataiból egyértelmű, hogy nem titkos püspök volta miatt tartóztatták le. A nyomozati iratokban – nyilatkozatok, kihallgatási jegyzőkönyvek – és a per ügyészégi, törvényszéki iratanyagában sehol, egyetlen kérdés vagy utalás sem történik titkos püspök voltára. Valószínűtlen, hogy az állambiztonsági hatóságok a kihallgatások folyamán – ha tudták volna – ezt szándékosan elhallgatták volna.

Bebörtönzése idején Bogdánffy Szilárd felszentelt püspök voltáról – Ioan Ploscaru görögkatolikus püspök 1994-ben tett tanúságtétele igazolja – még a vele Máramarosszigeten egy cellában raboskodó görögkatolikus püspökök sem tudtak.¹³⁷

Megalapozatlan állítás és/vagy feltételezés, miszerint a Bogdánffy Szilárdnál letartóztatásakor talált dokumentum¹³⁸ okozta volna további személyek letartóztatását.

Az állambiztonsági sakkozók „bűnjel” teremtő tervét, lépését Bogdánffy Szilárd kivédte.

10. Pakocs Károly korábbi papi pályafutása folyamán a püspökségen különböző irodai beosztásokban is dolgozott, 1941. október 1-jétől a szatmári egyházmegye kormányzásával megbízott erdélyi egyházmegye püspökének, Márton Áronnak

¹³⁷ Vö.: Congregatio de Causis Sanctorum P.N. 1948. *Bogdánffy Szilárd – Positio super martyrio et fama martyrii*. Roma, 2003. (Deposites testium c. fejezet 21-22. (168-169.)) [Ioan Ploscaru 1994. július 9-én tanúsítja: Bogdánffy Szilárdot 1949. februárjától ismerte, 1951-ben Máramarosszigeten egy cellában volt vele és Ioan Suciu püspökkel. Egyikük sem tudta, hogy B. Sz. felszentelt püspök.]

¹³⁸ Pakocs Károly emlékirataiban, illetőleg ezekre alapozó munkában olvasható.

helynöke, ugyanezt a tisztséget töltötte be 1942-től dr. Scheffler János püspöksége idején is.

Távozását Romániából téves információ alapján jelentette Bukarestbe a Nagyvárad Állambiztonsági Szolgálat: „1944-ben elhagyta az országot és Győrbe ment.”¹³⁹ A hírt (valószínűleg) egy temesvári újsághírré alapozhatták.¹⁴⁰

A Scheffler János elleni koncepció per megtervezői és szervezői őt kihagyták a kirakatper sakkfigurái közül, ő más szerepet kapott. Az 1949. decembere – 1950. októbere közötti letartóztatását követően Pakocs Károly az állammal való kiegyezés szorgalmazója, egyben a Gyulafehérváron létesített teológia tanára és dékánja lett.

Az életéről és koráról 2002-ben külföldön megjelent közel másfélezer oldalas munka¹⁴¹ utal ugyan az 1949-ben történt letartóztatására, de – amint a könyv szerzője közli – „[letartóztatásáról] visszaemlékezéseiben szinte semmit sem ír, csak a dátumot említi meg” (TEMPFLI 2002: 199). Értelemszerűen ennek tudható be, hogy mind a vele és korával foglalkozó munkájába nem valós (feltételezésekre, magánvéleményekre alapozó) állítások kerültek Ilyenek: Az el nem készült Statútumok miatt tartóztatták le; Páter Godó (beszéde) miatt tartóztatták le; Valahová a Regátba, talán Pitești-be szállították. (TEMPFLI 2002:

¹³⁹ Vö. Fond operativ 43405. (80)

¹⁴⁰ A bukaresti nuncius írja jelentésében, hogy az állítást egy temesvári újságban olvasta, hogy a Szentszék Pakocs Károlyt akarja kinevezni győri püspöknek. Közli: nem volt ilyen szándék. (Ungheria 125-7284/45.)

¹⁴¹ Tempfli Imre: *Sárból és napsugárból. Pakocs Károly püspöki helynök élete és kora 1892–1966*. Budapest, 2002. – Ismertetésével az Írói életút és korrajz. Korunk, 2003. 7: 121-8. c. tanulmányban foglalkoztunk.

199, 200), stb., s ennek természetes következményeképp a későbbiekben ezek tovább gyűrűztek a fenti munkájára hivatkozó más írásokban is.

Nem tekintjük tanulmányunk feladatának annak megválaszolását, hiszen csak találgatásokba bocsátkozhatnánk, hogy a fentebb említett terjedelmes munka szerzője miért mellőzte a „Háromszáz nap a föld alatt” című, az írói hagyatékot őrző levéltárban¹⁴² ugyanabban a hagyatéki dobozban található emlékiratot¹⁴³.

11. Történeti vonatkozású kutatómunkában kiemelt fontosságú a forráskezelés. Az állambiztonsági rendőrségnek (a csendőrségnek, a kultuszminisztériumnak, stb) a koncepciók megindítását előkészítő időszakbeli dokumentumai, valamint a rendőrségi vallatás dokumentumai megerősítik a kutatómódszertan általánosan érvényes követelményét: az adat helytálló voltát (lehetőleg) több forrásból is igazolni kell.

12. A Szekuritátén megírt jegyzőkönyvek vizsgálatakor nem mellőzhető készítésük körülményeinek az ismerete; tartalmának valóságának hiteles feltárásához tanácsos a leírt vallo-
más szövegnyelvészeti¹⁴⁴ és pszichológiai, esetenként a grafológiai elemzése is.

¹⁴² A szerző hat évig volt Gyulafehérváron teológus. Később licenciátusi vizsgára, majd doktorátusra készülve is kutatta a levéltár anyagát.

¹⁴³ A kiváló szépírói stílusban megírt, irodalmi elemzésre méltó emlékiratból élénk társul kép lényeges vonásokkal bővíti és kiegészíti és magyarázza a korábbi munkában megrajzolt személyiség képét. Az emlékirat kritikai elemzése azonban nem képezi jelen tanulmányunk tárgyát.

¹⁴⁴ Mind a Scheffler János, mind a Bogdánffy Szilárd nyelvhasználatában hangsúlyozott a világos, a fogalmak pontos használatára való törekvés.

VIII. HIVATKOZOTT FORRÁSOK ÉS (HIVATKOZOTT) SZAKIRODALOM

- ADRIÁNYI GÁBOR 2004. *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy.* Budapest.
- ANDERCĂU, VASILE 2005. *Adevăruri trăite.* Roman, Ed. Serafica.
- ANDREICA, GHEORGHE 2000. *Târgșorul Nou. Închisoarea minorilor: 1948–1950.* Ploiești
- AS = Archivio Storico della S. C. per gli AA. EE. SS. – Scheffler János
- AS = Archivio Storico della S. C. per gli AA. EE. SS – Pakocs Károly
- ASV = Archivio Segreto Vaticano
- A szatmári püspöki egyházmegye *EMLÉKKÖNYVE* fennállásának századik esztendejében (Schematismus centenarius) 1804–1904. Szatmáron, 1904.
- BÁNKÚTI GÁBOR – GYARMATI GYÖRGY (Szerk.) 2010. *Tanulmányok a katolikus egyház történetéből 1945–1989.* Budapest.
- BOTH KLÁRA (nővér) feljegyzései. (Kézirat) In Szatmári Irgalmas Nővérek Levéltára., Szatmárnémeti.
- BOTTONI, STEFAN 2006. *Megtorlás forradalom nélkül.* In: Új Magyar Szó 2006. IX. 27.: 1., 4.
- BURA LÁSZLÓ 1995. *A kisemmizettek és üldözöttek védelmében.* In: Szatmári Friss Újság VI.évf.15: 5., (1995. I. 24.)
- BURA LÁSZLÓ 2000. *A keleti szertartású kereszténység múltja és jelene Szatmárban.* In: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 12 (2000) 1-4: 163-181.

- BURA LÁSZLÓ 2004. *Köztünk élt Scheffler János Szatmár vértanú püspöke*. Szatmárnémeti
- BURA LÁSZLÓ 2007. *A szatmári római katolikus egyházmegye 1945–1956 között: az Egyház Rómától való elszakításának kísérlet*. In: Uő.: *Vizsgáljuk meg ezek okát!* Csíkszereda. 109-134.
- BURA LÁSZLÓ 2007a. *Az egyház(ak) és az állam bonyolult kapcsolatai Erdélyben, Romániában*. In: *Nyelvünk és kultúránk*, 2007/1: 93-108.
- BURA LÁSZLÓ 2007b. *Írói életút és korrajz*. In: Uő.: *Vizsgáljuk meg ezek okát!* Csíkszereda. 248-161.
- BURA LÁSZLÓ 2011a. *Boldog Scheffler János*. Szatmárnémeti
- BURA LÁSZLÓ 2011b. *Pakocs (Pakots) Károly. Az írói életmű és az alkotó személyisége kutatásának és értékelésének néhány kérdése és szempontja*. In: *Erdélyi Múzeum LXXIII*. 2011. 2. füzet. Kolozsvár. AZ Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása.
- CNSAS 18340. Consiliul Securității Statului. Dos. Nr. 18340. vol. 3. Arhiva Operativă. Fond Anchetă. *Scheffler Ion și alții*.
- COMISIA PREZIDENȚIALĂ PENTRU ANALIZA DICTATURII COMUNISTE DIN ROMÂNIA 2007. *Raport final*. Editori: Vladimir Tișmăneanu, Dorin Dobrinco, Cristian Vasile. Editura Humanitas, București.
- CONGREGATIO DE CAUSIS SANCTORUM P.N. 1791. *Positio super martyrio Ioannis Scheffler Episcopi Satmariensis*, Roma, 2002.

- DELETANT, DENIS 2001. *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948–1965*. Editura Polirom, Iași.
- DOBOȘ, DĂNUȚ (Coordonator) 2008. *Biserica Romano-Catolică din România în timpul prigoanei comuniste (1948-1989)*. Iași
- FODOR JÓZSEF 2008. *A nagyváradi egyházmegye főpásztorai a XX. században. Joghatósági viták egy váradi pap szemével*. Kolozsvár
- Fond Informativ. Dos. nr. 22748. (Scheffler J.)
- Fond Operativ. Dos. nr. 136664. (Scheffler J.)
- GIANONE ANDRÁS 2010: *Az Actio Catholica története Magyarországon 1932–1948*. ELTE BTK Történettudományi Doktori Iskola. Monográfiák 1.
- GIURESCU, Constantin C. 1994: *Cinci ani și două luni în Penitenciarul de la Sighet. 7. mai 1950 – 5. iulie*. Editura Fundației Culturale Române. București
- GODÓ MIHÁLY, P. 2002: *ÖNÉLETRAJZ. TESTAMENTUM*. Kolozsvár.
- HETÉNYI VARGA KÁROLY 1996. *Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában*. III. Abaliget
- HETÉNYI VARGA KÁROLY 2002. *Szerzetesek horogkereszt és a vörös csillag árnyékában*. 2. Abaliget
- INIȚOIU, CICERONE 2000. *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar A–B*, lucrare revizuită de prof. univ. Florin Ștefănescu. Editura Mașina de scris, București.

- INIȚOIU, CICERONE 2006. *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar A–B*, lucrare revizuită de Filip-Lucian Iorga. Editura Mașina de scris, București.
- INIȚOIU, CICERONE 200?. *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar P–Q*, lucrare revizuită de Filip-Lucian Iorga. Editura Mașina de scris, București.
- II. JÁNOS PÁL 1987. *Dominum et vivificantem. A Szentlélek az Egyház és a világ életében*. Budapest.
- JELA, DOINA: *Lexiconul negru*. Editura Humanitas, București, 2001.
- KAHLER FRIGYES 1999. *Hitüldözés és túlélés diktatúrákban (szovjet magyar párhuzamok)*. In: Felekezetek és identitás Közép-Európában az Újkorban. Szerkesztette: Illés Pál Attila. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség. Budapest–Piliscsaba.
- LÉNÁRD ÖDÖN 2008. *Történelemszemlélet*. METEM Könyvek 65.
- MÉSZÁROS ISTVÁN 2000. *Állok, Istenért, egyházért, hazáért. Írások Mindszenty Józsefről*. Budapest
- MINDSZENTY JÓZSEF 1989. *Emlékiratai IV.*, Budapest.
- NAGY MIHÁLY ZOLTÁN 2007. *A román Egyházügyi Hivatal irattárának hasznosíthatósága az egyháztörténeti kutatásokban*. In: Varga Szabolcs – Vértesi Lázár (Szerk.): *Az 1945 utáni magyar katolikus egyháztörténelem megközelítései*. 2007.
- NAGY MIHÁLY ZOLTÁN – VINCZE GÁBOR 2004. *Autonomisták és centralisták. Észak-Erdély a két román bevonulás között*

- (1944. szeptember – 1945. március) Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár – Csíkszereda
- PAKOCs KÁROLY: *Háromszáz nap a föld alatt*. (Kézirat; Gyulafehérvári Érseki Levéltár)
- PAKOCs KÁROLY: *Harc a lelki vakság ellen*. (Kézirat; Szatmári Püspöki Levéltár; Gyulafehérvári Érseki Levéltár)
- Pakocs Carol. CNSAS Dos. nr. 43536 [12418]; 149568
- PLOSCARU, IOAN 1993. „*Lațuri și teroare*”. Editura Signata, Timișoara.
- PUSKÁS LÁSZLÓ 1999: *Romzsa Tódor élete és halála*. Nyíregyháza.
- PUSKÁS LÁSZLÓ 2005. *Megalkuvás nélkül. Boldog Romzsa Tódor élete és vértanúsága*
- RAȚIU, A 1997. *Persecuția Bisericii Române Unite*. Oradea
- România sub teroarea comunistă*
- Raportul credinței 2007. *Biserica Romano-Catolică din România în timpul prigoanei comuniste 1948-1989*. Conferința Episcopilor Catolici din România. Iași
- ȘTIRBU, CODRUȚA MARIA – MARCEL ȘTEFAN 2000. *Din istoria Bisericii Române Unite 1945-1989*. Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2000.
- TEMPFLI IMRE 2000. *Dr. Scheffler János pásztorlevelei és utolsó írásai*. Szatmárnémeti
- TEMPFLI IMRE 2002. *Sárból és napsugárból. Pakocs Károly élete és kora*. Budapest
- TOMKA FERENC 2001. *Halálra szántak, mégis élünk. Egyház-üldözés 1945–1990 és az ügynökkérdés*. Budapest.

- TOMKA MIKLÓS 1991. *Magyar katolicizmus 1991*. Katolikus Társadalomtudományi Akadémia, Budapest.
- Út a vértanúsághoz. Bogdánffy Szilárd emlékkötet I-II. (Kiadja) Nagyvárad Római Katolikus Püspökség. Varadinum Script Kiadó Nagyvárad, 2011.
- VARGA ATTILA: *Reglementarea constituțională a bisericilor din România, începând cu 1918*. Altera (2). 1986. 4: 115-124.
- VISKI FERENC, ifj. 1996. *Bilincseket és börtönt is*. Koinónia.
- VINCZE GÁBOR 1999. *Illúziók és csalódások. Fejezetek a romániai magyarság második világháború utáni történetéből*. Csíkszereda
- VINCZE GÁBOR: A romániai magyar kisebbség történeti kronológiája 1944–1989.

IX. MELLÉKLETEK

A Mellékletekben a Belügyminisztérium hatáskörébe tartozó intézmények – Rendőrség, Állambiztonság (Siguranța, Siguranța Poporului, Securitate), Csendőrfelügyelőség – nyomozási eljárásának dokumentumait, a Kultuszminisztérium, illetőleg a Nagyváradai Katonai Bíróságon Scheffler János és társai ellen lefolytatott per ügyészségi és hadbírószági dokumentumait közöljük.

A vonatkozó dokumentumok sokszáz oldalnyi terjedelme, illetőleg számos okirat ismétlődő szövege miatt valamennyinek teljes egészében való közlését fölöslegesnek, szükségtelennek ítéltük, ezért a lényegében azonos szöveget ismétlő nyilatkozatok közül egyet-egyet közlünk, másrészt – a terjedelem csökkentése céljából – a jegyzőkönyvbe vett nyilatkozatokból is (többnyire) mellőzzük a bevezetések ismétlődő tölteléksszöveget.

A hatóságok (intézmények) dokumentumai mind román nyelvűek, magyarra fordításuk a szerző munkája. Szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy a fordításokban az eredeti román szövegek mondatszerkezetének, stílusának, nyelvezetének megőrzésére törekedtünk, ebből eredően nem törekedtünk az eredeti szövegek nyelvhelyességileg vagy stilisztikailag esetleg kifogásolható megfogalmazásainak a magyar irodalmi nyelv szabályai szerinti átalakítására.

Néhány esetben azonban [...] zárójelbe tett szóval mégis érthetővé kellett tennünk egy-egy mondat másként hiányos szövegét. Esetenként szükségesnek láttuk, hogy a hivatalos

román szövegek, avagy a nyomozás folyamán készült nyilatkozatok egy-egy adatát, kifejezését lapalji jegyzetben feloldjuk, érthetővé tesszük.

Megjegyzésként közöljük, hogy a szöveg a nyilatkozó kézírása-e vagy gépirásos változat, és esetenként azt, hogy a közölt rész a dokumentumnak csak részlete.

A nyomozati iratok a személynevek írásában következtelenek, az eltérő írásmódú alakokat a névjegyzékben közöljük, a téves névalakokat szükség esetén lapalji jegyzetben helyesbítjük.

1. sz. melléklet:

Nagyváradai Tartományi Állambiztonsági Felügyelőség
Állambiztonsági Rendőrségi Ügyosztály
Belső információs hivatal
2516 S. / 1947. VI. 28.

Állambiztonsági Rendőrség Igazgatósága
Bukarest

Van szerencsénk jelenteni a következőket:

Amint azt a szatmári székhelyű Rendőrkapitányság közölte a 764 S./ június 18-i jelentésében, a petei magyar határrendészeti szervek kapcsolatba léptek a Szatmári Rendőrkapitányság állambiztonsági osztályával és tájékoztatást kértek Scheffler János római katolikus püspök tevékenységéről és politikai irányzatáról és a Czumbel Lajos kanonokéről. Ez alkalommal a magyar rendőrök tájékoztatták a szatmári állambiztonságot, hogy Scheffler János püspök f. év. június 8-án és 9-én Magyarországon volt, Mátészalkán, ahol az oda való Zribay Sándort pappá szentelte.

Június 9-én egy konferenciát tartott a mátészalkai római katolikus papokkal. A magyar rendőrök még közölték, hogy komoly jelek mutatják, hogy Scheffler püspöknek kapcsolata van Mindszenty magyar pátriárkával.

Scheffler püspök átlépése Magyarországra lehetséges volt, mert mezőgazdasági munkák végzésére határátlépési engedélye van, ugyanis a szatmári római katolikus püspökségnek mezőgazdasági területei vannak Magyarországon.

A szatmári római katolikus püspökség Magyarország területére is kiterjed, egészen Debrecenig, Mindszenty pátriárka igazgatása alá [tartozik].

A magyar rendőrök még közölték, hogy Czumbel Lajos kanonok ezelőtt kb. 8-4 héttel titokban átment a határon Szatmárról Magyarországra, meglátogatta testvérét, aki pap Szatmárcseke községben. Ez alkalommal Czumbel Lajos rendszerellenes propagandát fejtett ki Magyarország és Románia ellen. A mátészalkai állambiztonsági rendőrség ezért letartóztatta, de sikerült megszöknie.

Amint azt a f. évi 2209 S./ június 25-i jelentésünkben közöltük, a 58325/ 1947. április 9-i rendeletüknek megfelelően, az ügyben szereplőket más személyekkel együtt a Szatmári Rendőrkapitányság állambiztonsági osztálya közlelő felügyeli, megállapításait időben közöljük.

Szíveskedjenek megtudni, hogy utasítottuk a Szatmári Rendőrkapitányságot, hogy vonja vissza Scheffler János római katolikus püspök mezőgazdasági munkaigazolványát és vizsgálják ki a Czumbel Lajos kanonokra vonatkozó vádat, tartóztassák le, és adják át a Bíróságnak, amit aztán tovább jelentünk.

Birtás Gavril, sk, főfelügyelő, P.H.,

Ion Olteanu, sk. Fő komisszár, az Állambiztonsági Osztály Főnöke.

2. sz. melléklet

Nagyváradai Tartományi Állambiztonsági Felügyelőség
Állambiztonsági Rendőrségi Ügyosztály
Belső információs hivatal
5424 S. sz./ 1947. VIII 13.

Bizalmas

ÁLLAMBIZTONSÁGI RENDŐRSÉG IGAZGATÓSÁGA

Bukarest

A f. évi 17100 S/ július 28-i rendeletükre;

Van szerencsénk jelenteni,

A nyomozásainkból, amelyeket eddig folytattunk, nem tudtuk megállapítani, hogy Scheffler János püspöknek sikerült-e titokban Romániába hozni Vitéz¹⁴⁵ magyar püspököt.

Tájékoztatást kértünk a Nagykárolyi Állambiztonsági Igazgatóságtól a f. év június 5-én Csanáloson tartott vallási szertartásról, és a hírrel kapcsolatban, ami távozása után a faluban keringett, mi szerint jelentős pénzösszeget ajánlott volna fel a határzóna hatóságainak, hogy megkönnyítsék Vitéz püspök¹⁴⁶ csalárd bejövetelét.

Bármilyen a fentnevezett pappal kapcsolatosan megszerzett vonatkozást időben jelentünk.

Birtás Gavril, sk, főfelügyelő, P.H.,

Ion Olteanu, sk. Fő komisszár, az Állambiztonsági Osztály
Főnöke.

¹⁴⁵ Azonosítatlan személy.

¹⁴⁶ Azonosítatlan személy.

3. sz. melléklet

A Népbiztonság Tartományi Igazgatósága, Nagyvárad
Sz.: 13/34489 / 1949. dec.13.

Személyesen bizalmas

A Népbiztonság Főigazgatósága részére
Stănescu százados elvtársnak

Bukarest

Az 1949. dec. 3-i 13/33255. sz. jelentésünk folytatásaként jelentjük, hogy a Vatikán küldötte, akit a beszámolónkban a szatmári Katolikus Akcióra vonatkozóan jeleztünk, a kijelölt időpontban megérkezett, vagyis a beszámolóban jelzett időpontban, a küldött nevét nem tudtuk azonosítani, mert nem állt szóba csak Scheffler János püspökkel és Pakocs Károly helynökkel. A dolognak a titkosságára való tekintettel a szatmári Állambiztonsági Szolgálat informátornője eddig nem sürgölődött Scheffler János püspök mellett, hogy megtudja a küldött nevét.

Amint a Szatmári Állambiztonsági Szolgálat jelenti nekünk, a Vatikán küldötte utasításokat adott a propagandára vonatkozóan, ami következik, valamint 2000 (kétezer) dollárt, amit használjanak propaganda céljára, amint az informátornő jelezte, a pénzt Delman András volt szatmári kereskedő fogja leire átváltani. Rogoz Vasile, a Földművesek Frontja volt titkára, jelenleg a szatmárhegyi Szövetkezet felelőse kapta Scheffler János püspöktől a fő feladatot, hogy felvásároljon.

A szatmári Állambiztonsági Szolgálat informátornőjét az Arad megyei Sag¹⁴⁷ községbe fogják küldeni, hogy a községbeli papnak különböző utasításokat vigyen.

¹⁴⁷ Valószínűleg a Krassó-Szörény megyei Sacu helység (vö.: Szabó M. Attila:

Az információkból, amelyekkel a szatmári Állambiztonsági Szolgálat rendelkezik, a Vatikán irányelvei nyomán Szatmárnémetiben megalakult a Kereszténydemokrata Párt, a párt pénztárosának Cora szatmári ügyvédet választották, aki e célból egy speciális nyugtatömböt kapott, amelybe bevezeti a tagoktól beszédett tagdíjakat. Eddig beléptek, illetőleg bekapcsolódtak a pártba az összes római katolikus egyesületek, amelyeket felszámoltak.

A szatmári nagy templomban kollektív esküt vettek tőlük Pakocs Károly vikárius, akit Páter Guidó¹⁴⁸ segített, aki az eskü előtt rámutatott: a mi diplomáciai vezetőnk és a Keresztény Párt feje a római Pápa., akit mi hűségesen és hittel fogunk követni, az esküt kollektíven tették le, és a következő szöveggel:

„Esküszünk, hogy soha sem fogjuk elhagyni Szűz Mária zászlaját, amely a Keresztény Párt zászlaja, amelynek élén Őszent-sége a római Pápa áll, Isten minket úgy segítjen.”

A Keresztény Párt szervezés alatt áll, Páter Guidó¹⁴⁹ elkészített még egy egészen más esküszöveget, mint a fenti esküszöveg, azzal az indokkal, hogy ha a Securitate tudomást szerez a fentiekről, azt az esküszöveget mutassák meg, amelyet Páter Guidó¹⁵⁰ készített.

Egy jezsuita, aki a tavaly előkészített és Magyarországra küldött három fiataalt, jelenleg visszatért Szatmárnémetibe és ismét felkészít öt fiataalt, akiket Magyarországra fognak küldeni szakosodni.

Erdély, Bánság és Partium történeti és közigazgatási Helységnevére Csíkszereda, 2003. 2. 848.)

¹⁴⁸ Páter Godó

¹⁴⁹ Helyesen: Páter Godó

¹⁵⁰ Ua.

Szerdán, december 7-én Dr. Scheffler János püspöknél egy titkos gyűlést tartottak, amelyen részt vett Heim Pál, a szatmári Mondiala Gyár műszaki igazgatója, Cora¹⁵¹ ügyvéd a szatmári Ideiglenes Városi Bizottságtól, Bogdán András a Szatmári Villanytelepről, Dr. Teveli József szatmári ügyvéd és Pater Eötvös,¹⁵² aki jelenleg Józsefházán lakik, Szatmár megyében, a fentiek mindegyikének speciális küldetése van a megye területén, hogy összehangolja a propagandát és különböző információkat gyűjtsön a megyéből. Ezen a gyűlésen részt vett még bizonyos Palkó felesége, aki az Erkel Ferenc¹⁵³ utca 19. szám alatt lakik.

Az ezen a gyűlésen elhangzott megbeszéléseket illetően informátornőnk nem tudta egészében megtudni, mert elküldték a templomba.

Jelenleg a propaganda kifejtésére mind városon, mind vidéken egy új terven dolgoznak. Az újonnan beszervezendő elemeket illetően ezek a munka mezejéről valók kell hogy legyenek, de olyanok, akiknek felelősségteljes munkája van a Pártban és az Államigazgatásban, hogy kompromittáló adatok gyűjtésére használják őket, és hogy idejében tudassanak bármilyen intézkedést, amelyet a Párt vagy a kormány ellenük hoz.

A problémát tovább figyeljük, bármilyen pozitív megállapítást időben jelentünk.

Palcovici Iosif, állambiztonsági százados, sk

Teriteanu Cornel, állambiztonsági hadnagy, sk.

¹⁵¹ Ardelean Coriolan

¹⁵² Helyesen: Eötvös Frigyes iskolatestvér

¹⁵³ Helyesen: Erkel Ferenc utca

4. sz. melléklet

Népbiztonsági Főigazgatóság

Rádió – 42.

Sz.: 138/1872/ 1949. III.14.

A Népbiztonság Tartományi Igazgatósága részére

Nagyvárad

Továbbítsanak 48 óra visszavonhatatlan határidőn belül minden rendelkezésükre álló anyagot Scheffler János volt szatmári római katolikus püspök antidemokratikus tevékenységéről.

Birtás G. állambiztonsági alezredes, sk.,

Stănescu H., állambiztonsági százados

P.H.. Összekötő csoport. Végrehajtva. Sz. 896 / 1949. III.14.

5. sz. melléklet

A Népbiztonság Tartományi Igazgatósága, Nagyvárad
Sz.: 13/7006/ 1949. március 15.

A Népbiztonsági Főigazgatóság részére
Bukarest

Az 1949. III.14 - 132/1872. sz. rendeletük alapján Scheffler János szatmári római katolikus püspökre vonatkozóan,

Van szerencsénk a következőket jelenteni:

A szatmári római katolikus püspökség, amelynek élén dr. Scheffler János áll, Észak-Erdély visszafoglalása után kiterjesztette joghatóságát Magyarország és Ukrajna kárpátaljai területére, amelyek közvetlenül a magyarországi pátriárka irányítása alá tartoznak. Mindszenty pátriárka letartóztatásáig a püspökség¹⁵⁴ ennek közvetlen irányítása alá tartozott.

1940 előtt Scheffler János püspököt úgy ismerték, mint egyike azoknak, aki tevékenységét a horthysta magyar kémkedés szolgálatába állította.

1940-ben a szatmári római katolikus püspökségen egy kém-szervezetet felfedezése alkalmával kompromittáló anyagot találtak, valamint fegyvert a magyar kém szervezet használatára.

Ebbe a kém szervezetbe közvetlenül bele volt keverve Scheffler János püspök testvére is, Scheffler Ferenc kanonok.

A magyar megszállás alatt megállapították, hogy a szatmári római katolikus püspökség, Scheffler János közvetlen irányítása alatt a magyar fasizmus szolgálatába állt, így a püspökség egész

¹⁵⁴ Értsd: a szatmári római katolikus püspökség.

sor papja intenzív tevékenységet fejtett ki. A vezetése alatt álló kanonokok többsége, intenzív tevékenységet fejtett ki annak a rendszernek a fenntartása érdekében, akik közül kitűnt Pakocs Károly, aki 1940-ben bele volt keverve a Magyarország javára kémkedő szervezetbe, és tagja volt a M. Ö. Sz.-nek és tiszteletbeli elnöke a kommunista ellenes Fehérházi Bajtársak szervezetnek.

Scheffler Ferenc kanonok, Scheffler János testvére felelős szerkesztőként vezetett 1941-től 1944-ig minden észak-erdélyi napilapot, intenzív tevékenységet fejtve ki a lapok révén az együttlakó nemzetiségek ellen, amely indokból 1945-ben Scheffler Ferencet a kolozsvári népbíróság elé küldték.

Dr. Czumbel Lajos kanonokot, aki Scheffler püspök legbenső munkatársa, 1945-ben antidemokratikus tevékenysége miatt internálták.

Jelenleg is Scheffler János püspököt a fentemlített kanonokok veszik körül, és ezek a legmegbízhatóbb munkatársai, mindannyiuknak nagy tapasztalata van a felforgató- és kémtevékenységben.

A Dr. Scheffler János vezette szatmári római katolikus püspökség keretében – ami jelenleg kiterjed a Szovjetunió, Ukrajna kárpátaljai területére és Magyarországra is Debrecenig – az Actio Catholicát irányítják, Szatmáron pedig egy egész sor egyházi egyesület és intézmény működik, amelyben az Actio Catholica vonalán folyik tevékenység, s ezeknek az egyházi egyesületeknek a tagjait antidemokratikus szellemben vezetik és működtetik.

Ezek: a Szatmári Szerzetesnők Kolostora, akiknek nagy része német származású, a sváb lakosságú falvakból származik, még a határon túl levőkből is. Ilyen még a Nők Mária Kongregá-

ciója, a Férfiak Mária Kongregációja, a Szent Ferenc Harmadrend, a Katolikus Nőszövetség, a Katolikus Caritas, melyek mind katolikus vallásos egyesületek és kiterjednek [a püspökség] tevékenysége egész hatótávolságára.

1947-ben gyakran utazott Magyarországra katolikus egyházi vezető minőségében, utasításokat adva a Magyarország területén levő kanonokoknak, elsősorban a választások idején, még egy rendeletet is kiadott, hogy a római katolikus papság Magyarország területén propaganda tevékenységet fejtsen ki, támogassák Barankovics propaganda akcióit, és harcoljanak a demokratikus pártok ellen.

Ellenőrzött információkkal rendelkezünk, hogy ez alkalommal rábírta Tolnai Lajost, a Magyar Demokrata Párt képviselőjét, hogy Mindszenty magyarországi pátriárka mellett tiltakozzék, hogy ezáltal sérüljön az egyháznak a választásokra vonatkozó álláspontja.

1947-ben Scheffler János kiküldte Czumbel Lajos kanonokot Nagybánya vidékére, Győr Pál¹⁵⁵ felsőbányai pap kíséretében, amely alkalommal megzavarta a felsőbányai rendőrség osztaga, a tényt megerősíti a Felsőbányai Rendőrség, 1947-ben Czumbel Lajos Felsőbányán volt több gyanús elem kíséretében, és összegyűltek a felsőbányai városi erdőben. Erre a gyűlésre eljuttattuk a mi informátorunkat is, aki elmondta, hogy különböző propaganda irányelveket dolgoztak fel a Katolikus Akció vonalán, amelyek legyenek feldolgozva különösen a magyar lakosság körében, utasításokat adva, hogy élezzék a sovinizmust.

¹⁵⁵ György Pál

Czumbel kanonokot Kuharic mészáros kísérte, aki őrizetbe vételekor elismerte, hogy június folyamán meglátogatta egy magyar tiszt, egy felforgató szervezetből, Magyarországról, aki Győr¹⁵⁶ felsőbányai pap kíséretében meglátogatta, és a tiszt több ellenállási és önvédelmi csoport létrehozására ösztönözte, amely csoportok egy Anglia és Amerika és a Szovjetunió közötti háború kitörése esetén megfelelő segítséget adjanak az angol-amerikai országoknak és hadseregnek. Ez a mészáros belekeveredett az 1946-ban Máramarosban felfedezett felforgató szervezetbe.

Scheffler János szoros kapcsolatot tart fenn a budapesti Jézus Társasággal, a Scheffler János által létesített fiókkal. 1947-ben Scheffler János a fentemlített társaságtól két szerzetes pedagógust kért, akik 1947. szeptember 6-án érkeztek Romániába, akiket az érmihályfalvi Határbiztonsági Hivatal szervei őrizetbe vettek és megvizsgáltak. Német Tibor és Máté József Jézus-társaságiak ellenőrzésekor „A proletárdiktatúra gazdaságpolitikai bírálata” és „A proletárdiktatúrától a kommunizmusig” című könyvet találták. Ezek a munkák hevesen támadták a szocializmust.

Az országba útlevéllal érkezett két szerzetest nevelőnek hívták Szatmárnémetibe a Római Katolikus Konviktusba Scheffler János püspök és Schmiedt Péter¹⁵⁷ konviktusigazgató közbenjárására, akit antidemokratikus magatartása miatt, magyar állampolgár lévén, 1948-ban kiutasítottak Romániából Magyarországra.

¹⁵⁶ György (Pál)

¹⁵⁷ Neve: Schmiedt Ferenc SJ

Ugyancsak 1947-ben Scheffler János a papok és a hívek körében megszervezte, hogy a püspökség által kibocsátott meghívóval bizalmas találkozásra, reggelire hívta őket, amely alkalmakkor különböző összegeket fizessenek különböző jótékony célokra a püspökség javára.

Mind az Actio Catolica, mind ennek az elágazásai, amelyeket Scheffler irányított, mint az „AGRUL”, körzetünkben Amerikai Katolikus Segély (Var Relief Service N.C.W.C.) nyilvánult meg, különböző árukat hozva és szétosztva, amely alkalommal propagandát is fejtettek ki. Ezek a segélyek elsősorban Nagybánya városába érkeztek, ruha és élelmiszer, 1947 nyarán érkeztek. Vagonnal érkeztek. A vagonokat Tandarer és Călăraș városokban rakodták, a Var Relief Service adta át. Ezekkel a vagonokkal Nagybányára jött Máté Dumitru Iași-i római katolikus pap, és Söring pap, francia állampolgár, a Bukaresti Caritas Szolgálattól, Gean francia szenátor, az árukat szétosztó bizottságtól. Az Actio Catolica fenti képviselői közvetlenül Scheffler János püspökkel vették fel a kapcsolatot és az ő irányelvei szerint dolgoztak. 1947. július hónapban Scheffler János püspök a nagybányai római katolikus plébániára küldött 30.000.000 leit, a Pápától kapott segélyből, melyet elsősorban a Szovjetunióból visszatért személyeknek osztottak ki. Nyilvánvalóan ezeknek az összegeknek a szétosztását úgy végezték, hogy előbb jól megpolitizálták a népi demokrácia rendszere ellen.

Az egész Actio Catolica ügyekben az Actio Catolica vonalán Scheffler János szorosan együtt működött dr. Rusu Alexandru volt máramarosi görögkatolikus püspökkel.

1947. augusztus 8-án a csanálosi csendőrörs értesített bennünket, hogy Scheffler János Romániából Csanálosnál átment Magyarországra és szándéka, hogy csalárd módon áthozza Vitéz püspököt¹⁵⁸, akit a magyar rendőri hatóságok nyomoznak. Magyarországra érkezése után gyűlést tartott a Mátészalka környéki papoknak, és utasításokat adott, hogy tevékenykedjenek a Katolikus Akció vonalán.

1947 folyamán Scheffler János püspök utasítást adott Tillinger Ferenc csanálosi plébánosnak, hogy titokban juttassa el a titkos postát Romániából Magyarországra és Magyarországról Romániába, amely alkalmakkor egy sor csempésztést végeztek. 1947-ben Tillinger Ferenc papot és másokat letartóztattak, és az összeállított iratokkal bíróságra küldték. A nyomozások folyamán Scheffler János elismerte, hogy ilyen rendelkezéseket adott.

1948. május 8-án Scheffler János egy levelet kapott Csehszlovákiából Sörös József tanár paptól, aki levelében kérte, hogy a Munkácson levő pap testvérét, Sörös Jánost engedje el, hogy Csehszlovákiába mehessen, mert Munkácson a plébánián már nem nagyon vannak hívek és kisajátították [a plébániát]. A levélből kitűnik, hogy a csehszlovákiai római katolikus papok és Scheffler János leveleznek a szovjetunióbeli papokkal, fekete posta útján, vagyis futárok révén, akik titokban lépik át a határt.

1948. július 25-én szentelték fel Színfaluban (Szatmár megye) a római katolikus templomot, amelyen részt vett Scheffler János püspök is. A vallási szertartást is ő végezte latin és német

¹⁵⁸ Magyarországon nem volt Vitéz nevű püspök

nyelven, a lakosság sváb lévén, utána a püspök német nyelven prédikált. Azt mondta, hogy legyenek türelemmel és higgyenek, mert rövidesen visszakapják a javaikat, értésükre adván így, hogy rövidesen megváltozik a vezetés rendszere.

1948. augusztus 21-én ellenőrzöttek tudomásunkra jutott, hogy Scheffler János rendeletet adott a római katolikus iskolák pap tanárainak, amelyben megtiltotta, hogy az állami iskolákban tanítsanak, akkor is, ha meghívják őket bizonyos tantárgyak tanítására.

Dr. Scheffler János dr. Dragomir Ioan görögkatolikus esperessel folytatott beszélgetése alkalmával megígérte neki, hogy a nagybányai püspökség megszüntetése esetén lehetőséget ad dr. Rusu Alexandru püspöknek a szatmári római katolikus püspökségen való elszállásolására.

1948. novemberben a rendőrség szerveinek a különböző szatmári spekulánsoknál tartott kiszállása folyamán őrizetbe vették és bíróságra küldték Katz Hermant Szatmárnémetiből, aki elismerte, hogy állandó kapcsolatban volt a szatmári római katolikus püspökséggel, és többszáz dollárt vásárolt tőle Scheffler Ferenc, aki Scheffler János mellett dolgozik gazdasági igazgatóként, és semmit sem csinálhat Scheffler János előzetes hozzájárulása nélkül. Katz Herman spekuláns letartóztatásakor Scheffler Ferenc eltűnt a helységről.

1948 folyamán felfedeztek Bikszádon a görögkatolikus kolostorban egy bandát, amely Marina Gheorghe sztárecből, a kolostor főnökéből, és Atanasie Maximból állt, akik jelentős idegen valuta összeget birtokoltak és vele illegálisan kereskedtek, melyet segélyként a bukaresti Pápai Nunciatúrától kaptak.

A Katolikus Akció keretében a bazilita rend vezetői és szerzetesei a nagybányai görögkatolikus püspökségtől és a szatmári római katolikus püspökségtől kapott vallási missziók révén tevékenykedtek,

Alexandru Pop, a prislopi kolostor papja Marina Gheorghénak írt leveléből kitűnik, ő javasolta, hogy létesítsék a bazilita szerzetesrend keretében a Kereszt egyesületét, vagy a Keresztény Irgalom egyesületét, vagy az Orivet¹⁵⁹ Hegyi egyesületet, amely harcoljon a materializmus ellen és tegye a szélsőbal elé. Ez a szervezet intenzív propagandát fejtett ki a demokratikus rendszer ellen, és akcióikat mindenben segítette Scheffler János püspök.

1948-ban Scheffler Jánost eltiltották a püspöki funkció gyakorlásától és egyszerű papként ismerték el, nem adhatott ki egyházi rendeleteket és rendelkezéseket. Nevezett nem tartotta tiszteletben a Kultuszminisztérium rendelkezéseit. Szeptemberben egy körlevelet adott ki, amelyben irányelveket adott, hogyan neveljék a gyermekeket. Ezt a körlevelet azután adta ki, miután a Kultuszminisztérium rendeletére kivették az iskolák órarendjéből a gyermekek vallásos nevelését.

Az év folyamán Scheffler Jánost a szatmári Állambiztonsági Hivatalba hívták és tudatták vele, hogy nincsen joga semmiféle körlevelet kiadni az illetékes hatóságok engedélye nélkül. Tudomásul vette és erről írásbeli nyilatkozatot is adott. Ezután gépirásos körleveleket kezdett kiadni, nem használta a postát, és bizalmas emberek révén küldte ki a papoknak és a szerzetesnőeknek.

¹⁵⁹ Valószínűleg: Orient ('keleti') hegy

Először dolgozta fel Scheffler János a papságnak, hogy az egyházi vagyon esetleges leltározása esetén, figyeljenek arra, hogy az elhunyt személyek adományait, vagy a más forrásokból érkezetteket, ne tegyék fel, hogy egy esetleges esetben minél többet lehessen megóvni, nehogy az Állam tulajdonába kerüljön.

1948-ban kiadtak egy „Pogányok ezrei – kiáltanak segítségért” kezdetű körlevelet, amely révén kötelezettséget vállaltak a pogányokért mondott misékre.

1948. decemberben kiadtak egy géppel írt körlevelet a vallásos nevelés és a hit növeléséért, és néhány nap múlva egy újabb körlevelet „A húsvéti böjt megszentelése”, amelyben irányelveket ad a papoknak és a szerzetesnőknek, milyen módszereket alkalmazzanak a gyermekek és a hívek nevelésében.

Ellenőrzött információkkal rendelkezünk, hogy a püspökség részéről intézkedéseket hoztak, hogy azok a szerzetesnők, akik tanárként vagy más minőségben dolgoztak az iskolákban, vegyüljenek el a hívek között, főként vidéken, ahol az Actio Catolica irányelvei szerinti tevékenységet fejtsenek ki., abban az esetben, ha felelősségre vonják őket, miért hagyták el állandó lakhelyüket, nyilatkozzák azt, hogy információkat kaptak, hogy kiemelik és lágerbe viszik őket.

Az utóbbi időben megállapítottuk, hogy nem ad ki írásbeli körözhvényeket, csak szóbelit, oly módon, hogy a papokat kisebb számban meghívják a püspökség székhelyére ahol szóbeli utasításokat kapnak.

/ Czeller Ludovic, állambiztonsági alezredes,

Olvashatatlan, sk., százados

Elekes Toma, sk. állambiztonsági százados

6. sz. melléklet

A Népbiztonság Tartományi Igazgatósága, Nagyvárad

Sz.: 13/22697/ 1949. augusztus 16.

A Népbiztonsági Főigazgatóság részére

Bukarest

A f. év július 1-jei 118.sz. / 77201 rendeletük és folytatólagosan a 13. sz./ 22318 / aug 18-i – rádión közölt – rendeletükre a következőket jelentjük:

Nevezett Scheffler János, született 1887. X. 29-én, Kálmándon,...

1944-ig a szatmári magyar irredentizmus vezetője és irányítója volt, minden politikai tevékenységét a horthysta kémkedés szolgálatába állította, a német fasiszta csapatok Magyarország területére lépése után fokozott tevékenységet fejtett ki a fasiszta rendszer fenntartása érdekében.

1944 után kapcsolatot tartott a határon túli magyar reakcióval, speciálisan Mindszenty pátriárkával. A magyarországi választások alkalmával a római katolikus papok részére körlevelet írt, hogy a választásokon Barankovitsot, a katolikus párt főnökét támogassák. Az Actio Catolica vezetője Máramaros, Szilágy, Szatmár megyében, valamint Magyarországon egész Debrecenig.

Jellemzése: politikai szempontból nagyon veszélyes elem, a rendszer megátalkodott ellensége, magas műveltségű, nagyon szorgalmas, befolyással rendelkezik a papságra és a hívekre.

Palcovici Iosif, állambiztonsági százados, sk

Teriteanu Cornel, állambiztonsági hadnagy, sk.

7. sz. melléklet

NYILATKOZAT¹⁶⁰

Kb 1948 tavaszán Nagybányán tartott papi gyűlésen nyomós szavakkal készítetett minden résztvevőt a pápa mellett kitartásra, legyenek hűek az egyházi eszmékhez, ne engedjenek az ellenséges propaganda megtévesztéseinek (értve a kormánypropagandát) szóban, sajtóban vagy bármi módon. Ugyanakkor szólott a leltár iratok elkészítéséről, hogy ti. csak a legszükségesebb dolgok kerüljenek be a leltárba, új dolgok ne vétessenek bele.

Az iskolák államosítása alkalmával az apácákat nem engedik hogy tanítást vállaljanak, nehogy ez által is terjedjen a modern demokratikus ideológia. Meggyőződése, hogy demokratikus magatartásomat neki jelentették és ezért, vagy azért is követelje Nagybányáról való elhelyezésemet az aradi minorita rendfőnökségnél.

Ezen nyilatkozatom saját iniciatívámból¹⁶¹, mentesen minden erőszaktól történt.

Nagybánya, 1949. aug. 27.

Dr. Feri Vilmos, sk.
minorita áldozópap

¹⁶⁰ A nyilatkozatot magyar nyelven írta.

¹⁶¹ rom. *iniciativă* < m. 'kezdeményezés'

8. sz. melléklet

NAGYVÁRADI TARTOMÁNYI RENDŐRFELÜGYELŐSÉG részére
49165. sz. / 1947. II.10.

TELEFONÉRTESÍTÉS

Jelentsék minél sürgősebben Dr. Scheffler János püspök tevékenységét. Főként a múltbeli és a jelenlegi politikai tevékenysége érdekel. Zamfir, igazgató

9. sz. melléklet

TELEFONÉRTESÍTÉS

13772 / 1947. február 18.

NAGYVÁRADI TARTOMÁNYI RENDŐRFELÜGYELŐSÉG
A RENDŐRSÉG FŐFELÜGYELŐSÉGE részére

A 49165. sz. / 1947. II.10-i parancsukra, Dr. Scheffler János szatmári püspök tevékenységére vonatkozóan jelentjük, hogy 1940 előtt a legaktívabb magyar irredentaként volt ismert.

A Szatmári Püspökségen 1940-ben egy kémszervezet tagjainak a letartóztatása alkalmával és a házkutatáskor kompromittáló anyagot találtak.

Testvére, Scheffler Ferenc, jelenleg a püspökségen kanonok és Pakocs Károly, szintén kanonok belekeveredtek és azzal a szervezettel kapcsolatosan letartóztatták őket.

1940-ben Scheffler Ferenc az észak-erdélyi horthysta napilapok ösztönzője volt, amiért 1945-ben letartóztatták, a kolozsvári Népbíróság azonban felmentette.

Dr. Pakocs Károly¹⁶² a magyar kommunistaellenes „Fehérházi Bajtársak” szervezetnek az elnöke volt.

A magyar uralom alatt Scheffler János püspök horthysta rendszer fanatikus eleme volt.

Észak-Erdély felszabadulása után, minthogy a szatmári római katolikus püspökség Magyarország területére is kiterjed egészen Debrecenig, és Scheffler János vezetése alatt áll, ez Mindszenty, Magyarország hercegprímása irányelvei szerint dolgozik, aki a magyarországi reakció szellemi vezetője.

Rendőrfőfelügyelő, Birtaş, sk.

Komisszár: Elekes.

[Kézírással:]

947.II.18.

A magyar probléma nyilvántartási adataiból kitűnik, hogy jelezték, hogy tagja volt az Erdély Partizánjai magyar terrorista szervezetnek, amelyet Nagybányán lepleztek le 1947. I. 9-én. Komisszár, Olvashatatlan, sk.

10. sz. melléklet

Fond operativ 43404. 4. kötet 171-177.

A Nagyvárad Állambiztonsági Szolgálat jelenti Pakocs Károlyról, hogy magyar irredenta, sovinsizta, tüzes nacionalista, 1947-ben ellenséges megnyilvánulásai voltak.

¹⁶² Pakocs Károlynak nem volt doktori címe.

11. sz. melléklet

Szatmári Városi Rendőrség

Állambiztonsági Hivatal

A nagyváradi Tartományi Rendőrfelügyelőségnek
Hivatkozva a 788-S/1946. számú rendeletére,

Jelenti:

A szatmári római katolikus püspökségen egy Magyarország javára működő kémgóc működik, amelynek speciális feladata, hogy a határon különböző eszközökkel fiatalokat juttasson át, a határővezetben működő római katolikus papokat használják fel, akik a püspökség rendelkezésre állnak és minden segítséget megadnak a határon túlra küldötteknek. Információkkal rendelkezünk, miszerint kapcsolataik Erdély egész területére kiterjednek, amint ezt már számtalan esetben jeleztük is, de ellenőrzésük nagyon nehéz, mert ezek a papok régi harcosok, akik régen mind, azaz 1936-tól aktívan részt vettek a Magyar Önvédelmi Szervezetben.

Információink szerint Pakocs kanonok, aki jelenleg Magyarországon, Győrben van, aki a „Fehér Ház Bajtársi Szövetség” elnöke volt, vissza szándékszik térni Romániába. 1936–1940-ben a Magyar Önvédelmi Szervezet vezetője volt, amely a magva ennek a földalatti szervezetnek.

Fejős Stefan rendőrfelügyelő

Weisz Ludovic komiszár, az Állambiztonsági Iroda vezetője

12. sz. melléklet

NYILATKOZAT (gépírás)

Pál lelkésszel való kapcsolatomról és görög katolikus vallási tevékenységével kapcsolatban a következőket nyilatkozom:

Pál lelkészt 4-5 hónapja ismerem, azelőtt nem ismertem, Tudom, hogy görögkatolikus pap, Totești-en működött Hunyad megyében. Miután az ottani görögkatolikus ház és parókia felszámolódott, Nagykárolyba és Szatmárra települt.

Tudom, hogy görögkatolikus maradt és nem tért át az ortodox vallásra, ahogy tudom egyedül igyekezett a görögkatolikus vallásúaknak maradtak lelkészévé lenni. A volt máramarosi görögkatolikus egyházmegye hierarchikus egyházkormányzási főnöke a jelenlegi görögkatolikus helynökség. Pál lelkész ehhez tartozik. Nem tudom, hogy Pál lelkész milyen kapcsolatban van ezzel a helynökséggel.

Biztos továbbá, hogy a katolikus egyház keretében a görögkatolikus egyház nem lett megszüntetve, a lelki hatalmat nem adták át a latin szertartású (római katolikus) egyháznak.

A görögkatolikus helynökség és a római katolikus [egyház] között nem volt kapcsolat a görögkatolikusoknak az ortodox egyházba való globális áttérése után. Senki a szatmári központi kormányzástól nem járt a nevezett görög katolikus helynökségnél. Az utóbbi ideig ez a helynökség nem adott életjelt, amelyről nekünk biztos tudomásunk lett volna. Én személyesen senkit sem ismerek ennek a helynökségnek a képviselői közül.

Pál görögkatolikus lelkész vallási tevékenységéről általánoságokat tudtam, a hívek szentségekkel való kiszolgálását. Még

tudtam, tervezte, hogy foglalkozik görögkatolikus lelkészekkel is, lelki gondozást nyújt nekik. Vallási szempontból ez dicséretes. Személy szerint nem tudnám megmondani, hogy milyen személyek látogatták meg Pál lelkészt. Konkrét adatokat a tevékenységéről nem tudok, nem működtem együtt vele.

Biztosan tudom, hogy az elbocsátott Scheffler János püspök is szigorúan ragaszkodott az elvhez, hogy nem avatkozik a görögkatolikus vezetésbe, minthogy külön helynökséggel rendelkeznek.

Nem tudok arról, hogy latin szertartású pap beleavatkozott volna a görögkatolikus klérus vagy nép külső ügyeinek vezetésébe. Egyetlen esetet sem ismerek. Ellenkezőleg, ismerem a nevezett püspök és alárendeltjei biztos elvét: amíg létezik görögkatolikus helynökség, a latin klérus nem sajátíthat ki magának semmilyen görögkatolikus adminisztratív vagy anyagi ügyviteli kérdést.

A görög katolikusoknak nyújtott segítségünk tisztán lelki jellegű és csak a latin szertartású templomokban. Nyilvánvalóan ezt a magatartást kívánja meg a felsőbb egyházi vezetés is. Amíg a Szentszék Rómából nem szünteti meg ezeket a görögkatolikus helynökségeket, vagyis görögkatolikus igazgatási központokat, ez utóbbi nem keres kapcsolatot a görög katolikus egyházzal csak a helynökségek révén.

Az egyetlen segítség, amit Pál lelkésznek nyújtani akartam, hogy átadok neki egy névsort azokról, akik nem tértek át az ortodox vallásra, egy körülbelüli számot azokról, akik áttértek, s azokról, akiknek tisztázatlan a helyzete, egy kis összesítő statisztikával és megjegyzésekkel.

Amikor megtudtam az előző nyilatkozatomban vázolt körülmények között, hogy Pál lelkész talán titokban más görögkatolikus személyekkel dolgozik, elhatároztam, hogy félre húzódom és többé nem keresem.

Azt a névsort széttéptem a vonatban és a WC-be dobtam.

Ezeket a tényeket nem titkoltam el, kezdettől bevallottam és világosan kinyilatkoztattam, holott titokban tarthattam volna, nem lévén ellenkező bizonyíték.

Nagyvárad, 1949. április 5.

Bogdánffy Szilárd

13. sz. melléklet

IV. NYILATKOZAT (gépírás)

Tegnap délután szóbelileg nyilatkoztam a görögkatolikus papoknak egy rövid névsoráról, amelyet átadtam Pál lelkésznek.

A névsor eredetijét Grigore Moiş nyugdíjas esperes állította össze kézírással. Pál lelkész átnézte és apró módosításokat végzett, és kért, hogy gépeljem le, amit megtettem, átadva neki a névsort. A névsor egyetlen oldalra volt írva.

A szatmári püspökség tevékenysége menetét az 1947-es tanév végén történt püspöki titkári kinevezésem előtti időszakból nem ismerem.

Tudom, hogy 1947 nyarán a püspök segélyt kapott külföldi valutában. Ezt az ügyet egyébként rendőrségi úton megállapították a bixádi görögkatolikus szerzetesek perében.

A szatmári római katolikus püspökségnek, amióta ott dolgozom, nem volt magyarországi kapcsolata. Ezt tanúsítja a sok

dokumentum, amelyet a magyarországi Mindszenty-per kapcsán külföldi kapcsolatairól készítettek.

Bátorkodom kijelenteni:

A Pál lelkésznél talált kompromittáló iratok nem tőlem származnak. Ha azonban Pál lelkész jónak látja, hogy egyházi érdekből eltitkoljon vagy általam fedezzen valamilyen magasabb személyiséget, vállalom, hogy a bűnként bemutatott tényért járó büntetést elszenvedjem. Hazudnék azonban, ha a kompromittáló irat szerzőjének mondanám magamat.

Kijelentem, hogy életemben nem vettem részt semmilyen felforgató szervezkedésben. Az 1939-beli, Rongyos Gárda néven ismert esetben, amelyet bűnömül róttak fel, teljes alázatossággal mondom:

1939. októberben vizsgálati fogságba kerültem, letartóztatnak, mert gyóntató lelkészként, amint ezt az akkor készített jegyzőkönyvek mondják, nem jelentettem a katonai hatóságoknak egyik Emil Gojdu Líceumbeli tanulómat.

Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy kéznél vannak olyan személyek, akik világosan tanúskodhatnak ártatlanságomról. Maurițiu Catana, a Gojdu Líceum igazgatója,

Ezt az 1939-ben történt sajnálta az egész akkori nagyváradi társadalom, amely tisztelt engem korrekt demokrata román barát magatartásomért. Egyébként valószínűleg megtalálhatók még a Hadbíróság 1939-beli iratai is, amelyek ártatlanságomat teljességgel igazolják.

Mindig demokratikus magatartásom volt, nem vettem részt felforgató tevékenységben, ezért 1944-ben nem menekültem el, részt vettem a demokratikus oktatás megszervezésében.

Demokratikus magatartásomat igazolja a zsidókkal szembeni viselkedésem is, tanúsítják a Gojdu Líceumbeli zsidó tanulók is. Ma is Nagyváradon él Dr. Herbert Wunsch, akit hosszú ideig ingyen helyettesítettem, amikor el akarták űzni Nagyváradról megmentettem. A deportáláskor közbenjárásommal a csend-öröknél magamat is veszélyeztettem,

Ha a nép érdeke azt kívánná, hogy valakit elítéljenek, s a bíróság kezébe adja magát, a csendörök kezére adom magam. A hiba, amelyet elismertem, okot ad rá.

Egész életem az utolsó részletig ellenőrizhető. Mindig óvakodtam bármilyen felforgató tevékenységtől. Nem volt kapcsolatom felforgató tevékenységet folytató személyekkel.

Külön utalni kívánok a Pál lelkésszel való kapcsolatomra. Vallási szempontból tetszett nekem a tény – őszintén mondom – hogy a jezsuita szerzetes, Pál, hű maradt a katolikus egyházhoz, kereste, hogyan apostolkodhat a görögkatolikusok, világiak és klerikusok között. Ezekről a dolgokról beszélgettünk néha és segítettem is, amint lentebb és korábbi nyilatkozataimban leírtam. Tudom, hogy ezekben az időkben egy tökéletes szocializmushoz való elérésért folyó tépelődések néha tragikus összeütközésekhez vezetnek, amikor valaki száz százalékban akarja vallási eszméit szolgálni és mindenestül akar a szocialista fejlődés követelményeihez alkalmazkodni. Nem kerestem ellenben soha, hogy Pál lelkészt felforgató vagy kémtevékenységben használjam.

Mint a nagyváradai egyházmegye nemrég Szatmárra áthelyezett lelkésze nem ismerem egyáltalán a volt szatmári egyházmegye északi részét, amely jelenleg Oroszország kárpátaljai részét képezi.

Az erről a területről szóló, nekem ma bemutatott, a vallási életről beszámoló (levél) nekem teljesen ismeretlen.

Elismerek még egy dolgot: a püspöki titkári tevékenységem olyan rendkívüli elfoglalt egy saját tulajdonú kis földterület kezelésével, hogy megtörténhet, hogy hivatali levélváltást eszközölhetek, amelyben idegen maradok.

Az önkritika elvéhez azonban olyan nagyvonalú és hű vagyok és akarok maradni, hogy elismerem a hibámat vagy ahol az mutatkoznék, és alávetem magam a hatóságoktól eldöntött büntetésnek és őszintén meg akarok javulni.

1949. IV.6

Bogdánffy Szilárd, sk.

14. sz. melléklet

NYILATKOZAT (kézírás)

Alulírott a következőket nyilatkozom:

Az oroszországi Kárpátalja területén levő plébániák 1806-tól a „Szatmári Római Katolikus Püspökség részét képezték, 1921 után Szatmári apostoli kormányzóságba” szerveződtek, 1941–1946 között újból az egységes szatmári egyházmegyéhez tartoztak. Ezeknek a plébániáknak a hierarchikus helyzete tudomásom szerint még nem tisztázódott, még nem neveztek ki számukra külön püspököt.

Amikor a terület a Szatmári Püspökséghez tartozott, az ottani papokat Szatmáron nevelték.

Ismerek eseteket, amikor a beregszászi irgalmas nővérek postán levelet küldtek a szatmári irgalmas nővéreknek. Ha ezek a

levelek valamit tartalmaztak annak a területnek a római katolikus lelkészeiről, elhozták őket a Szatmári Püspökségre, amelyhez korábban hierarchikusan a kárpátaljai papság tartozott. A beregszászi nővérek főnökének a nevét Mureșan Leonarda, a Szatmári Irgalmas Nővérek Főnövére tudhatja megmondani.

Hasonlóképp Heveli Antal szülei a Szilágy megyei Kaplonyban élnek. Tudok esetről, amikor a lelkész édesanyja kereste a szatmári püspököt, hogy megmutassa a fiától kapott levelet.

Az Orosz Kárpátalja határainak titkos átlépéséről nincs tudomásom. Lehetetlennek tartom.

1949. IV. 6.

Bogdánffy Szilárd

A nővéreknek említett leveleiből részleteket, vagy az egészet lemásolták maguk a nővérek, írógéppel.

Az orosz kárpátaljabeli lelkészekről anyagi életükre vonatkozó híreket mondtak, a közigazgatási hatóságok által elrendelt megszorításokról. Egyesek elvesztették a lakásukat és a templom sekrestyéjébe vonultak vissza. (Ilyen a Heveli lelkész esete is.) Lelki téren nem szenvedtek megszorításokat. Szabadon működhetnek a templomokban, ünnepi alkalmakkor körmenetet rendezhetnek (húsvétkor, feltámadáskor, Úrnapján). A plébániák mezőgazdasági földjeit államosították. A szerzetes nővérek még dolgoznak a kórházakban, egyszerűsített szerzetesi ruhákban.

A szatmári püspöknek 2-3 hivatalos útja volt Bukarestben (a katolikus püspökök konferenciája, a Kultuszminisztériummal kapcsolatos ügyek). Ilyen alkalmakkor találkozott a bukaresti apostoli nunciussal, a Szentszék képviselőjével. A püspöknek be kellett számolnia a vezetése alatt álló püspökség helyzetéről.

A kárpátaljai római katolikus plébániák egy új püspök kinevezéséig a püspöki hierarchia vonatkozásában még a szatmári püspökhöz tartoznak (gyakorlatilag azonban nem vették fel vele a kapcsolatot). Az Egyház vezetőitől a plébániákról kért hivatkozásokat a szatmári püspökség esetében az Orosz Kárpátalja plébániáira vonatkozóan hivatalból adják. Azt hiszem, hogy a fentemlített (plébániák) adatai bekerültek a hivatkozásokba.

Kiegészítve a gépirással másolt levelekre: Úgy tudom, hogy a másolatokat Klára nővér gépelte. Címe: Szatmári Irgalmas Nővérek, Szatmárnémeti Ștefan cel Mare utca.

1949. IV. 7.

Bogdánffy Szilárd.

15. sz. melléklet

NYILATKOZAT (gépirás)

Alulírott a következőket nyilatkozom:

1. A római katolikus papságnak a görögkatolikus papsággal szembeni magatartásáról, a görögkatolikus egyháznak az ortodoxszal való egyesítése után Scheffler János püspök a szatmári püspökséghez tartozó római katolikus papoknak szóbeli útbaigazítást adott (körlevelet nem írt). Az adott útbaigazítás értelmében, a római katolikus lelkészek mindenben legyenek a segítségére azoknak a görögkatolikus lelkészeknek, akik nem csatlakoztak az ortodox valláshoz, továbbra is görögkatolikusként akarván maradni. A szóbeli útbaigazítás részleteket nem pontosított, a körülményekre hagyva a nyújtott segítséget.

Tudomásom szerint ez az útbaigazítás nem sok esetet érintett, a Szatmár és Máramaros megyei görögkatolikus papok legnagyobb része (vagyis a nagybányai görögkatolikus egyházmegye) áttért az ortodox vallásra. A görögkatolikus papságnak egy nagyon kis százaléka nem csatlakozott, ezek elsősorban családjuk körében kerestek menedéket (szülők, testvérek, apósok, stb). Ezek a görögkatolikusnak maradt lelkészek, azokkal együtt, akik visszatértek, saját, a nagybányai görögkatolikus egyházmegye helynökségének egyházkormányzati igazgatása alatt maradtak

Ezt a helynökséget nem rendelték alá valamelyik római katolikus püspökségnek, közvetlenül a római Szentszéktől függő maradt, melyet a bukaresti Apostoli Nunciatúra képviselt. Nem tudom, hogy milyen kommunikáció és kapcsolatai voltak a nagybányai helynökségnek a bukaresti apostoli nunciatúrával. Volt néhány eset, amikor ez a Nunciatúra a görögkatolikusok ügyében Scheffler János püspökhöz fordult, amelyekről részletesen írtam az előző nyilatkozataimban.

2. P. Haag római katolikus jezsuita szerzetesen kívül Scheffler János püspöknél nunciatúrai futárként járt a nunciatúrának egy alkalmazottja (kapus vagy valami ilyesmi). Szemüveget viselt, nevét nem tudom. Nem voltam jelen, amikor Scheffler püspökkel beszélt, nem tudom, miről beszéltek.

3. Scheffler Jánosnak nem volt titkos levéltára. A szobájában az íróasztala mögött a két ablak között volt egy fiókos álló íróasztala [pulpitus], ennek fiókját mindig kulccsal zárta. Nem tudom, mi volt a fiókban. Ahogy észrevettem, ebben tartotta a titokban tartott irományokat.

Nagyvárad, 1949. április 11. Bogdánffy Szilárd, sk.,

16. sz. melléklet

NYILATKOZAT (gépírás)

Alulírott a következőket nyilatkozom:

Az Orosz Kárpátaljáról a szatmári irgalmas nővérekhez (kolostor, Ștefan cel Mare utca) postán érkezett levelek, információim szerint az ottani egyházi személyek helyzetéről és életéről általában szóltak. Néha részleteket, konkrét eseményeket is leírtak. Például, a szerzetesnők és a plébános elvesztették lakásukat illetőleg saját házukat. A nővérekkel letétették a szerzetesi öltözéküket. Elvesztették a szőlőjüket. Leírták az állás nélkül maradt nővérek életét, miután kikerültek a tanügyből, kézi munkából tartják fenn magukat, vagy bekapcsolódnak a közigazgatási hatóságok által szervezett munkacsoportokba. Az istentisztelet szabad, még a nyilvános körmeneteket is megengedik. Elvesztették a lakást és a sekrestyébe költöztek.

Ezek a levelek indirekt úton felfednek valamit a közigazgatási hatóságoknak az egyházakkal szembeni eljárásmódjairól.

Ezeket a leveleket odaadták Scheffler János püspöknek, hogy olvassa el őket. A szerzetesnők hozták őket, volt 2-3 alkalom, amikor nekem adták át, hogy továbbítsam a Püspök úrnak. Nem tudok a püspöknek olyan értelmű általános utasításáról, hogy ezeket a leveleket neki adják át. A leveleket visszaadták és a nővéreknél találhatók.

Nagyvárad, 1949. április 30. Bogdánffy Szilárd

17. sz. melléklet

NYILATKOZAT (gépírás)

Alulírott a következőket nyilatkozom:

Scheffler János püspök úrnak tudomásom szerint nem volt titkos levéltára. Amint tudom, az volt a gyakorlata, hogy még a hivatalos leveleket is eltépte, ha titkos vagy kompromittáló tartalmuk volt. Jelen voltam néhányszor, amikor a Püspök úr ilyen leveleket eltépett. Emlékszem, amikor egy ilyen esetről megjegyezte: Ez a levél ne jusson senkinek a kezébe.

Ezek a levelek általában a bukaresti Apostoli Nunciatúráról jöttek. A következő esetekre emlékszem: Irányelvek a püspökök magatartására a jelenlegi kormánynak az állam és az egyház viszonyára vonatkozó intézkedései kapcsán. Dogmatikai kételyeket támasztott, hogy alkalmazhatók a kormány intézkedései az egyházi kánonokra. A nunciatúra egységes megoldásokat keresett az RNK minden püspöksége számára. Az eljárások másolatát a nunciatúra leveleihez másolatban csatolták. Ilyen kérdés volt: az eskü, amelyet a püspököknek le kell tenniük a Legfelsőbb elnökség előtt, a kormány terve az egyházmegyéik határainak megváltoztatásáról és a püspökségek számának meghatározásáról, egyes püspökök felmentéséről; az állam terve a római katolikus egyház működési Szabályzatáról; egységes programú teológiai intézet és tanári kara alakításáról, a görögkatolikusok helyzete a görögkatolikus és az ortodox egyház egyesítése után.

Az ezekre küldött, a Nunciatúrának címzett válaszokról nem őriztek meg másolatokat. A tisztán dogmatikai vagy kánoni tartalmú (házassági ügyekben való felmentés) átiratokat iktat-

ták és a püspöki levéltárban megőrizték. A püspök megbízásából néhány ilyen iratot én is letettem a püspöki levéltárba, amelyek közül, azt hiszem, nem mindnek volt iktatószáma. Így első sorban a Püspök jelentése az egyházmegyéről az utolsó tíz évben, 1938–1948 között. Ez a jelentés másolatban megmaradt a püspökség levéltárában. Mivel az utolsó ilyen jellegű jelentést 1938-ban küldték a Szentszéknek, a jelenlegi, 1948-as jelentést az 1938-as iratokhoz tettem, azon indokból, hogy az 1948-as postai közlekedés nehézségei miatt csak egy ideiglenes jelentést lehetett készíteni, hogy ez kiegészítse az 1938–1948-as jelentés hiányait. Ez a megoldás jónak tűnt, hogy az 1938-as, 1939-es évhez tegyek néhány diszkrétebb jellegű iratot.

Ugyancsak a levéltárba helyeztem el a Püspök napi feljegyzéseit és szentbeszédeit, a levéltár utolsó szekrényébe.

1848/49-ben néhány, nem a helyére letett iratot, amelynek diszkrétebb jellege volt, visszatartottam az általam használt íróasztalban. Ezek általában a püspököknek a kormánnyal folytatott vitatott kérdésekre vonatkozó levelezését tartalmazták, főként a teológiai intézetről. Itt tartottam Scheffler püspök úr 1948 októberének első negyedében kiadott,

„Pasztorális utasításait”, hogy hogyan végezzék a hitoktatást a templomokban, miután az 1948/49-es tanévben újjászervezett iskolákban megszűnt a hitoktatás. Azt hiszem, hogy itt tartottam a római Szentszék által az egyház részleges vagy teljes „üldözés” esetére a papok részére adott liturgiai meghatalmazások listáját.

A Szentszéknek az ortodoxiára áttért görögkatolikus papok visszafogadására vonatkozó utasítását a könyvtáram egyik fel-

vágatlan könyvébe tettem, Mihălcescu: *Ortodox hitvallás*, vagy Aristoteles: *De Anima* című könyvébe. Lehet, hogy a rendeletnek egy másolatát is itt hagytam, ugyancsak egy felvágatlan könyvben.

A nagybányai görögkatolikus vikárius jelentésének egy másik példányát a püspökség papságának jelenlegi névsorával, melyet előző nyilatkozatomban említettem, a püspökség dísz- (vagy átépítés alatt levő) levő termében szekrény alá rejtettem, amelyben a volt szatmári egyházmegyei papi szemináriumi kápolna kellékeit és bútorzatát őrzik.

Egy másik, diszkrétén kezelt kapcsolat és levelezési kategória volt az amerikaiak által fenntartott bukaresti „Katolikus Segéllyel” (Kiseleff sétány 55.). A Katolikus Segély tevékenysége másfél évig tartott (1947 június – 1948 október) az Egészségügyi Minisztérium ellenőrzésével és támogatásával. Az egészségügyi minisztériumi ellenőrzést Szatmárnémetiben a Megyei Egészségügyi Szolgálat végezte és az Országos Gyermekvédelmi Tanács. Az adományokról és szétosztásukról író-asztalfiókomban volt egy dosszié. Az egyházi ruhák szövetanyagából tartalékoltunk az egyházmegye idei tanévében még össze nem gyűlt seminaristái részére, valamint az egyházi ruhák tekintetében szegényebb papok részére, ezt Révész lelkes elrejtette a szatmári székesegyház padlásán.

Az említett dossziében nem szerepel néhány, a bukaresti Katolikus Segély által Scheffler püspöknek ajándékozott néhány dolog. Emlékszem egy piros reverendára, miseruhára, kis mennyiségű kávé, kakaó, tea, melyeket a háztartásban elhasználtak. Kis mennyiségű gyógyszer, amelyet az igazoló iratok-

kal együtt a levéltárban rejtettünk el a levéltár közepén levő egyik szekrényben, 10 doboz Salvarsan és egy kis mennyiségű penicillin volt. Azt hiszem nem őrizték meg, az 1947/48-as tanév telén a szatmári seminaristák részére küldött kb. 500 kg liszt szállítását igazoló iratot.

Az adományokat a teherautóival szállították, a használt ruhaneműt és az élelmiszereket a CFR vagonjaival, melyeket a Katolikus Segély küldöttje kísért.

A Salvarsan kísérő irata mégis lehet, hogy az említett dossziében van.

Scheffler Jánosnak nem volt közvetlen levelezése a Vatikánnal, sem más országok katolikus egyházi központjaival, kivéve az 1940–1944 között a volt szatmári egyházmegyéhez tartozó területek vikáriusaival, ezekről a kapcsolatokról szoltam az előző nyilatkozataimban. Scheffler püspök szándékosan került amerikai egyházi személlyel való bármilyen levelezést. Egyetlen kivételt ismerek, 1948 nyarán egy 10 kg-os, a szatmári vámhivatal által ellenőrzött csomagot kapott Nyiri István amerikai plébánostól, amely kávé, kakaót, szappant, konzerveket és más apróságokat tartalmazott. ezt a csomagot egy levélben megköszönte.

Scheffler püspök előfizetője volt két külföldi katolikus folyóiratnak, a francia *L'Ami du Clergé*-nek és a svájci *Schweizerich Kirchenzeitung*-nak. Ezek a folyóiratok postán érkeztek. Az utolsó két évben többnyire nem érkeztek meg a címzési helyükre. A megérkezett példányokban mindig volt egy-egy kommunistaellenes cikk, ezért a Püspök megsemmisítette őket.

1949. május 1.

Bogdánffy Szilárd

18. sz. melléklet

REFERÁTUM: (gépelt)

Nevezett BOGDÁNYFY SZILÁRD szatmári római katolikus pap, akit Páll Ferenc ügyében vizsgáltak, a következőket nyilatkozta:

– A római katolikus egyház segíti és mindenben támogatja az ellenálló görögkatolikus lelkészeket. A római katolikus papok ebben az értelemben rendelkezéseket kaptak Scheffler püspöktől. A szatmári római katolikus püspökség ebben a tekintetben kapcsolatban van MOIS GRIGORE görögkatolikus lelkésszel. Elismeri, hogy személyesen ő volt az, aki PÁLL lelkésznek átadta a görögkatolikus papok kimutatását, amelyet MOISTól kapott.

– A szatmári irgalmas nővérek különböző országokkal leveleznek, így leveleket kapnak a Szovjetunióból (Kárpátaljáról) is. Ezeket a leveleket megmutatják Scheffler püspöknek, aki tanulmányozza őket, és ő (BOGDÁNYFY) is ismételt esetben vitt ilyen leveleket a szerzetes nővérektől és adott át Scheffler püspöknek. Ezek a levelek bizonyos lelkészek és szerzetesnők helyzetével foglalkoztak és a szovjet hatóságoknak az ellenük hozott intézkedéseivel.

– Scheffler püspök titkos levelezést folytatott a nunciatúrával. Elmondta, hogy hol található a Püspökségnek különböző titkos jellegű iratai.

A fentiekről részletes jelentéseket küldtünk 1949. április 14-én 5/9475-es számmal, április 7-én 5/9475-ös számmal, 1949. május 1-jén 3/11520-as számmal, és 1949. június 28-án 5/17694-es számmal.

/ Retezar Ioan szekuritátés kapitány (helyett)

Cirack hadnagy, sk.

19. sz. melléklet

1950. január 9. Előttünk adta, Vânătoru, sk, szekuritátés alhadnagy

NYILATKOZAT (kézírás)

Alulírott Bogdánffy Szilárd ... a következőket nyilatkozom:

Pereni egyetemi hallgatót 1948 őszétől ismerem, éspedig a szatmári román görögkatolikus egyház megszüntetésétől Pereni egyetemi hallgató a római katolikus templomokat kezdte látogatni. Ahogy én tudom, nevezett tisztviselő az Országos Útügyi Hivatalnál. A kolozsvári egyetem jogi karára beiratkozott hallgató volt. A görögkatolikus teológiai akadémiák megszüntetéséig a nagyváradi egyesült román teológián tanult.

Volt görög katolikus teológusként kapcsolatban volt a nyugdíjas Grigore Moiş esperessel és volt plébánosával, Ion Drago-mirral. Ez a kapcsolat röviddel a görögkatolikus egyház megszüntetése után megszakadt, mert a nevezett papok eltűntek Szatmárnémetiből.

Tudomásom szerint Pereni egyetemi hallgató a következő esetekben és kérdésekben lépett kapcsolatba a Szatmári Római Katolikus Püspökséggel:

Egyszer egy levelet hozott a nyugdíjas Grigore Moiş esperestől a szatmári római katolikus általános helynöknek, Pakocs Károlynak. Egyszer misebort vitt a Szatmári Római Katolikus Püspökségről Grigore Moişnak. Amint tudom, a nagybányai székhelyű Máramarosi Görögkatolikus Püspökségnek még lehetősége volt, hogy az egyházmegye papjai között terjessze a

többféle privilégiumot és meghatalmazást tartalmazó listát, amelyet a római Szentszék a bukaresti Nunciatúra révén a katolikus papoknak adott különleges alkalmakra, mint templomok hiánya, a Szentszékkal való kapcsolatba lépés lehetetlensége, üldözés szenvedésének állapota. Ezek között szerepelt az is, hogy egy templom nélkül maradt katolikus pap magánlakásban mutathat be szentmisét. Moiş Grigore esperes, amint tudom, bemutatott ilyen magán szentmisét, azonban nem tudom milyen meghatalmazás alapján járt el ezeknek a szentmiséknek a bemutatásakor. Valószínűleg kapott a Nagybányai Görögkatolikus Püspökségtől, de az is lehetséges, hogy Pakocs Károly szatmári római katolikus helynöktől kapta.

Egy másik esetben Pereni egyetemi hallgató átadta nekem a Máramarosi-Nagybányai Egyházmegye görögkatolikus papjainak névsorát azzal a céllal, hogy Pál Ferenc lelkész révén küldjék el a bukaresti Apostoli Nunciatúrára. A névsor az említett görögkatolikus püspökség papjainak a következő kategóriáit tartalmazta: 1) az ortodoxiához csatlakozott papok, 2) és a nem csatlakozottak. Lehet, hogy tartalmazott néhány nem tisztázott helyzetű papot is. A névsor Grigore Moiş kézírásával volt írva, azzal a kéréssel, hogy a kéziratot gépeljék le írógéppel. A névsort én gépeltem le és adtam át Páll Ferenc lelkésznek, Grigore Moiş kérésének megfelelően eltépve az eredeti kéziratot.

Egy másik eset Pereni egyetemi hallgatóval: Scheffler János szatmári püspök egyszer utasította a Szatmári Római Katolikus Püspökség gondnokságát, hogy üzenje meg Dragomir Ioannak, a görögkatolikus és az ortodox egyház egyesítése után megszüntetett görögkatolikus parókia plébánosának, hogy özszentsége

Ion Dragomir menjen el Bukarestbe a jezsuita szerzetesekhez. A Scheffler püspök úr rendelkezésének megfelelően alulírott kértem Pereni egyetemi hallgatót, hogy továbbítsa ezt az üzenetet, Pereni egyetemi hallgatóval a templomban találkoztam szentmise után. Nem ismerem a célját, hogy Ioan Dragomirt miért hívták a bukaresti jezsuitákhoz.

Pereni egyetemi hallgató az RNK római katolikus teológiáján akarta folytatni a tanulmányait, melynek létrehozását és engedélyezését várták a Kultuszminisztériumtól. Ennek a teológiai intézetnek a tantervét a Kultuszminisztérium az 1948/49-es év telén jóváhagyta és megjelent a Hivatalos Közlönyben. Várták még az akadémia működési helyének a kijelölését és a tanév megkezdését. Tudom, hogy Pereni egyetemi hallgató többször érdeklődött a szatmári római katolikus püspökségen, hogy megjött-e ehhez a püspökséghez a szóban forgó akadémiára vonatkozó értesítés.

Pereni egyetemi hallgatóval csak a szatmári római katolikus püspökségen vagy a templomban és az utcán találkoztam. Nem ismerem családi körülményeit.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok.

Bukarest, 1950. január 9. Bogdánffy Szilárd, sk.

20. sz. melléklet

1950. január 9. Előttünk adta, Vânătoru, sk, szekuritátés alhadnagy

NYILATKOZAT (kézírás)

Alulírott Bogdánffy Szilárd ... a következőket nyilatkozom:

Információim szerint a katolikus püspökök 1948 őszén tartott konferenciáján az RNK területén működő különböző rítusú (görögkatolikus, római katolikus, örmény) püspökök és apostoli kormányzók a következő határozatokat hozták a görögkatolikus és az ortodox egyház egyesítése elleni ellenállás érdekében:

A katolikus püspöki testület ezt az egyesítést törvénytelennek és a Román Népköztársaság Alkotmányában szavatolt vallás-szabadsággal ellentétesnek tekinti.

A római katolikus papok bocsássák az ortodoxiához nem csatlakozott görögkatolikus papok rendelkezése a szentmise egyénileg, magánlakásban történő bemutatásához szükségesséket.

Az ortodoxiához nem csatlakozott görögkatolikus híveknek lehetősége van a római katolikus templomok látogatására. A római katolikus lelkészeknek joga van bármilyen rítusú hívő kiszolgálására és szentségekkel való ellátására, tartsák azonban szem előtt aényt, hogy a római katolikus szertartás alapján a görögkatolikus hívőket ne tekintsék a római katolikus rítusra térteknek.

Hogy a papok titokban misézhessenek vagy egyes papi funkciókat gyakorolhassanak, a titokban élő papok részére bizonyos privilégiumokat és felmentéseket adnak.

Az ortodoxra áttért görögkatolikus papok visszafogadására vonatkozóan Scheffler János püspök úrnak az volt a határozata, hogy újabb rendelkezésekig ezt a visszafogadást a görögkatolikus egyházi hatóságok végezzék. Nem tudom, hogy ezt a határozatot a katolikus püspökök bukaresti konferenciáján hozták-e, vagy csak Scheffler püspök úr egyéni magatartása volt.

Valószínű, hogy a fentemlített konferencián intézkedéseket javasoltak, hogy az állás és állami fizetés nélkül maradt görögkatolikus papok, ha nem találtak még más foglalkozást vagy életlehetőséget, kapjanak anyagi segílyt a Szentszéktől.

A fentemlített konferencián kivétel nélkül részt vettek az RNK-beli összes katolikus rítusok vezetői a bukaresti Apostoli Nuncius, Patrick O'Hara elnökle alatt.

A feni konferencia az RNK Kormányához tiltakozást fogalmazott meg a görögkatolikus és az ortodox egyház egyesítése ellen, és elhatározták, hogy az RNK területén egyházi vonalon továbbra is fenntartják a görögkatolikus rítusú egyházat.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok.

Bukarest, 1950. január 9. Bogdánffy Szilárd, sk.

21. sz. melléklet

(Kivonatban; kézírás; nincs keltezve, sem aláírva.)

NYILATKOZAT

1. Kétszer vittem levelet Scheffler János püspök úrtól Alexandru Cisarnak, 1948 szeptemberben és 1949 januárban vagy februárban, és Cisartól levelet hoztam.

2. Nem tudom miről szóltak a levelek.

Az első alkalommal vittem a Scheffler püspök által a katolikus egyház működési módjára vonatkozóan készített tervet.

22. sz. melléklet

1950. január 16. Előttünk adta, Olvashatatlan, sk, szekuritátés alhadnagy

NYILATKOZAT (Kézírás)

Alulírott, Bogdánffy Szilárd ... a következőket nyilatkozom:

Pakocs Károly tudott-e a Szovjetunióból érkezett levelekről?

Nem tudom biztosan, hogy Pakocs Károly kapott volna vagy közvetített volna ilyen levelet, vagy hogy Scheffler püspök úr megmutatta-e neki a leveleket.

A Scheffler püspökkel folytatott beszélgetéseiből, azt hiszem, hogy volt tudomása a levelekben jött hírekről.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok.

Bukarest, 1950. január 16. Bogdánffy Szilárd, sk.

23. sz. melléklet

1950. január 18. Előttünk adta, Olvashatatlan, sk, szekuritátés alhadnagy

NYILATKOZAT (Kézírás)

Alulírott, Bogdánffy Szilárd ... a következőket nyilatkozom:

A szatmári szerzetesnők főnökének, Muresan Mária Leonardának közvetlen kapcsolata volt Scheffler János püspök úrral, e célból használta titkárnőjét, Bot(h) Klárát.

A Szovjetunióból jött leveleket Bot(h) Klára titkárnő révén adták át Scheffler püspöknek. Egyetlen esetre emlékszem, amikor Muresan Mária Leonárda főnöknő nekem adott át egy ilyen, a szovjetunióbeli postán lebélyegzett levelet, hogy továbbítsam Scheffler János püspök úrnak.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok.

Bukarest, 1950. január 18.

Bogdánffy Szilárd, sk.

24. sz. melléklet

1950. január 18. Előttünk adta, Olvashatatlan, sk, szekuritátés alhadnagy

NYILATKOZAT (Kézírás)

Alulírott, Bogdánffy Szilárd ... a következőket nyilatkozom:

A szovjetunióbeli Ukrán Kárpátalja római katolikus plébániái a Szatmári Római Katolikus Püspökséghez tartoztak. Tekintettel arra, hogy a Szovjetunió és a Vatikán között nincsen diplomáciai kapcsolat és tekintettel arra, hogy egyházi szempontból Scheffler János püspök valamelyest ezeknek a plébániáknak egyházi szempontból lelki főnökének érezte magát, az Őszentsége vezetése alatt álló szatmári egyházmegyeről adott jelentés, melyet a bukaresti apostoli nunciatúra révén a Szent-székeknek küldött, beszámolót tartalmazott a Szovjetunió fentnevezett területének plébániáira vonatkozóan.

A szovjetunióbeli Ukrán Kárpátalja római katolikus plébániái helyzetére vonatkozó híreket, amint tudjuk, Őszentsége Scheffler püspök úr a szatmári irgalmas nővérekhez a Szovjetunióból érkezett levelek révén kapta.

Eszembe jut, hogy ilyen, a bukaresti Apostoli Nunciatúrára címzett jelentést, mely magába foglalta a Szovjetunió fentnevezett papságágáról és plébániáiról szóló beszámolót, én is továbbítottam a Nunciatúrára.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok.

Bukarest, 1950. január 18.

Bogdánffy Szilárd, sk.

25. sz. melléklet

1950. január 18. Előttünk adta, Olvashatatlan, sk, szekuritátés alhadnagy

NYILATKOZAT (Kézírás)

Alulírott, Bogdánffy Szilárd ... a következőket nyilatkozom:

Az 1946/47-es tanév végétől 1949. április 5-ig a Szatmári Római Katolikus püspökség püspöki titkára voltam.

Ebben a beosztásban püspököm, Scheffler János megbízásából néhányszor Bukarestbe utaztam az RNK-beli Apostoli Nunciatúrára, a római Szentszék képviselőjére az RNK-beli római katolikus egyházmegyék legfelső hatóságára,. A kérdések, amelyekben levelezést továbbítottam körülbelül a következők voltak: felmentések különböző házassági ügyekben, papszentelések, szerzetesi fogadalmak, stb., a szatmári és a nagyváradi római katolikus egyházmegyék, Scheffler János püspöknek az RNK kormánya részéről való elismerése, a Scheffler püspök vezetése alatt álló egyházmegye papság helyzetére vonatkozó jelentések, amelyek között egyszer volt egy, a szatmári egyházmegye Szovjetunió területén levő papságára vonatkozó is. Ez utóbbi kérdésben Scheffler püspök úr a szatmári irgalmas nővérek főnöknőjéhez, Mureșan Mária Leonárdához postán érkezett levélből kapott információkat.

A bukaresti Apostoli Nunciatúrával való levelezés érintette az RNK kormánya és az RNK-beli római katolikus püspöki testülete által vitatott kérdéseket is. Pénzt sohasem kaptam.

A bukaresti Római Katolikus Érsekséghez kétszer utaztam, egyszer az RNK-beli katolikus egyház működési szabályzata

ügyében, második alkalommal a Szatmári Római Katolikus Egyházmegye papsága költségvetéses állásainak csökkentése ügyében.

Scheffler püspök úr és a Nunciatúra közti levelezést továbbítottak még jezsuita szerzetesek, Haag atya és Páll Ferenc, és Bruder Tarzicius szerzetes. Ezek személyes kihallgatáson voltak Scheffler püspök úrnál, amelyeken nem voltam jelen.

Az RNK-beli ortodox és görögkatolikus egyházak egyesítése után az ortodox egyházba át nem ment papság és hívők helyzetére vonatkozóan Scheffler püspök úr elve az volt, hogy amíg működik a Szatmár megyei, nagybányai görögkatolikus egyházmegye püspöki helynöksége, Öszentsége nem avatkozik bele az ügyeikbe. Alkalmilag azonban továbbított a bukaresti Apostoli Nunciatúra által az ortodoxiára át nem tért nagybányai papságnak küldött anyagi segítséget. Azt hiszem, hogy ezt a segítséget Grigore Moiş nyugdíjas görögkatolikus lelkésznek adták át, valószínűleg ennek a segítségnek a céljából készíteték el a nagybányai egyházmegye görögkatolikus papságának a névsorát, amely a görögkatolikus és az ortodox egyház egyesítése utáni helyzetre vonatkozott, vagyis hogy átmentek-e az ortodox egyházba vagy nem. Ezt a bukaresti Apostoli Nunciaturának címzett névsort átadtam Pál Ferenc lelkésznek.

Egy ehhez hasonló névsort kaptunk a Szatmári Római Katolikus Püspökségen a nagybányai görögkatolikus egyházmegye helynökétől, Sabăutól, hogy adjam át Pál Ferencnek. Scheffler püspök úr megbízásából ezt a levelet át kellett adnunk Nagyváradon Pál Ferenc lelkésznek, hogy továbbítsa a bukaresti Apostoli Nunciaturára. A névsorhoz Scheffler püspök úr egy pár kísérő sort írt, amelyet a Nagyváradra utazásom előtt, a

szatmári állomásra indulásom pillanatában kaptam. A vonatban nem volt alkalmam elolvasni, amint emlékszem a Scheffler püspök úr által említettekől, a levél a Scheffler püspök úr betegségéről való beszámoló volt, beszámoló a szatmári római katolikus papság helyzetéről és hírekről az egyházmegyének a szovjetunióbeli területén levő papságáról. Tartva a nagyváradi állomáson való motozástól ezt a levelet széttéptem és megsemmisítettem. Tudtam, hogy a katolikus egyházmegyék és a román állam között feszült helyzet van, féltem, hogy ez a levél, bár szigorúan vallási jellegű volt, a jelen helyzetben nehogy kompromittáló legyen püspököm, Scheffler János számára.

Scheffler püspök urat 1948. szeptember 17-én az RNK kormánya felmentette. Ez az esemény egybeesett a püspök úr megbetegedésével, aminek következtében vissza kellett vonulnia az aktív igazgatási munkától.

Scheffler püspök úr az egyházmegye igazgatási munkáját püspöki helynökére, Pakocs Károlyra bízta. A bukaresti Apostoli Nunciatúrával való kapcsolatát azonban megtartotta, amíg a római Szentszéktől rendelkezést kap egyházi az RNK kormánya általi felfüggesztését követő helyzetének tisztázásáról.

Őszentsége Pakocs Károly helynök nem lévén felszentelt püspök, a főpapi liturgia szertartásait Scheffler püspök úr végezte.

Visszavonultságában Scheffler János püspök úr nem szűnt meg érdeklődni a szatmári egyházmegye helyzetéről, vallási és aszketikai tanácsokat adott a lelkészeknek, akikkel találkozott.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok.

Bukarest, 1950. január 18.

Bogdánffy Szilárd, sk.

26. sz. melléklet

1950. március 31. Előttünk adta, Olvashatatlan, sk, szekuritátés alhadnagy

NYILATKOZAT (gépírás)

Alulírott Bogdánffy Szilárd ... a következőket nyilatkozom:

Scheffler János püspöknek nem volt titkos levéltára. Rendszerint széttépte azokat a leveleket, amelyek titkos levéltár anyagát képezték volna.

1948 őszén az Egyházi Törvénykönyv kánonjainak megfelelően Scheffler püspök úrnak öt éves jelentést kellett küldenie a vezetése alatt álló egyházmegyeről.

Mivel ilyen jelentést nem készítettek 1943-ban, mert Scheffler püspök úr működésének első évében volt, az egyházmegye helyzetére vonatkozó előadásnak az 1938–1948 közötti időszakra kellett vonatkoznia.

A jelentést a római Szentszékhez a bukaresti Apostoli Nunciatúra révén kellett elküldeni. Minthogy az utolsó ilyen jelentést 1938-ban küldték a Szentszéknek, az 1948-as jelentést a szatmári püspöki levéltárban az 1938-as iratok közé helyezték el az 1938-as jelentés másolata mellé. Az 1948-as jelentés ily módon való elhelyezése az 1938-as dokumentumok közé adta az ötletet, hogy ily módon az irattárban az 1938-as iratok közé el lehet rejteni néhány titkos természetű iratot. Ennek következményeképp helyeztem el az 1938–1939-es iratok közé néhány, az 1948–1949-es időszakból való titkos jellegű iratot. Amint emlékszem, ezek az iratok a Kultuszminisztérium és az RNK-beli

katolikus püspöki testület által feszült légkörben vitatott kérdésekre vonatkoztak.

A szatmári római katolikus egyházmegye 1942-beli területe, amikor az egyházmegye élére Scheffler János püspök urat kinevezték, az 1945/1946-beli határmódosítások révén jelenleg 4 ország területére terjed, magába foglalja az RNK-beli, csehszlovák köztársaság-beli, magyarországi, és a szovjetunióbeli Ukrajna kárpátaljai plébániáit.

A fentemlített 1948. évi jelentés, minthogy Scheffler János püspök úr helyzete egyházjogi szempontból nem volt megoldva, magába foglalta mindazokat a plébániákat, amelyeket 1942-ben vezetése alá helyeztek. A politikailag más országokba tartozó plébániákra vonatkozó közlések nagyon rövidék és tömörök.

A szatmári egyházmegyének a Szovjetunió területén levő plébániáiról Scheffler püspök úr néhány Kárpátalján a Mureșan Mária Leonárda főnöknő vezette szatmári irgalmas nővéreknek írt levél alapján kapott információkat.

Nem lévén diplomáciai kapcsolat a Szovjetunió és a római Szentszék között, és nem lévén kapcsolat a szovjetunióbeli plébániák és a Vatikán között, amint tudom, Scheffler János püspök úr néhány alkalommal információkat közölt ezekről a plébániákról a bukaresti Apostoli Nunciatúra révén, a fentebb említett, a szatmári irgalmas nővéreknek küldött levelek alapján.

Nem tudom pontosan, hogy a Szovjetunióból mikor írták ezeket a leveleket a szatmári irgalmas nővéreknek. Nekem úgy tűnik, hogy 1948 tavaszától, amikor az ukrainai Kárpátalja és az RNK közötti postai levelezés normalizálódott.

A szatmári egyházmegyéhez tartozó, más országok területén levő plébániákat püspöki jogú egyházmegyei helynökök vezetik, így Scheffler János püspök úr igazgatási tevékenysége jelenleg nem terjed ki ezeknek a plébániákra.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok.

Bukarest, 1950. március 31. Bogdánffy Szilárd, sk.

27. sz. melléklet

1950. április 4. Előttünk adta, Olvashatatlan, sk, szekuritátés alhadnagy

NYILATKOZAT (kézírás)

Alulírott Bogdánffy Szilárd... a következőket nyilatkozom:

Milyen időszakban küldtek normális időben jelentést a szatmári püspökségről a Vatikánnak?

Ötéves időszakonként.

Mit tartalmaztak ezek a jelentések?

Az egyházmegye életére vonatkozó közléseket tartalmaztak: A Püspök személyéről, a püspökség állapotáról, statisztika a plébániákról, a hívekről, az egyházi, a szerzetesrendekről, a papság képzéséről, a szentségek kiszolgáltatása fegyelmről, a hívek vallási életéről.

Mikor küldtek utoljára ilyen jellegű jelentést?

1948 őszén.

Mikor kell legközelebb ilyen jelentést küldeni?

Normálisan a kánonok szerint 1953-ban.

Az 1948-as jelentés után küldtek-e még a Vatikánnak jelentést és hányszor?

Vagy háromszor küldtek még rövid közlést a Vatikánnak, híreket, amelyeket Scheffler püspök úr a szovjetunióbeli papokról hallott.

Küldtek-e még korábban is ilyen jelentéseket és milyen időközökben?

Küldtek 1948 után is, de hogy milyen időközökben nem tudom, mert nem meghatározott időközben küldték, hanem esetenként, ha a Püspök úr hírt hallott a szovjetunió-beli papokról. Ezeket a jelentéseket 1948 nyarán kezdték küldeni.

Milyen információkat közöltek a Vatikánnal ezekben a jelentésekben?

Híreket közöltek a szovjetunióbeli papokról. Papokat letartóztattak, egyeseknek elvették a plébániai házáat, lakásul a sekrestyét rendezték be, a szentségek kiszolgáltatása és a szentmise bemutatása szabad, sőt körmeneteket is lehet tartani, például Úrnapján 10 (tíz) nappal Pünkösöd után. Az információkat a szatmári irgalmas nővéreknek írt levelekben küldték. Ezek a levelek a szovjetunióbeli szerzetes nővérekről szóló híreket is tartalmaztak, például a kórházakban alkalmazott szerzetesnők nem hordhatnak szerzetesi egyenruhát, a szerzetesnők, akik tanügyben dolgoztak kézimunkával foglalkoznak, a helyi hatóságok által szervezett munkacsoportokban vesznek részt.

Milyen módon jutottak el ezek az információk Scheffler püspökhöz?

A szatmári irgalmas nővérek révén, akikhez a levelek a Szovjetunióból postán érkeztek.

Milyen formában küldték ezeket az információkat a Nunciatúrára?

Hír formájában. Egy alkalommal Pál Ferenc lelkész továbbította, egy másik esetben általam is, Pál Ferenc vitt még egy névsort a nagybányai görögkatolikus papokról a görögkatolikusoknak az ortodoxokkal való egyesítése után: áttértek-e az ortodox vallásra, letartóztatták őket vagy szabadok, elrejtőztek vagy eltűntek.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok.

Bukarest, 1950. április 4.

Bogdánffy Szilárd, sk.

28.sz. melléklet

NYILATKOZAT (kézírás)

Alulírott Bogdánffy Szilárd ... a következőket nyilatkozom:

A Szatmári Római Katolikus Püspökség püspöki titkára minőségében dolgoztam 1947 nyarától 1949. április 5-éig, amikor letartóztattak. Ebben az időben megláttam és megismertem ennek a püspökségnek az egyházigazgatási menetét. A püspökségnek a Római Katolikus Egyház Törvénykönyve szerint az RNK-beli legfőbb hatósága a bukaresti Apostoli Nunciatúra. Ezért volt hivatalos levelezésben az egyházmegye ezzel a Nunciatúrával. Egyes kérdéseket, amelyek érintették a papság és a hívek életét jelentették a Nunciatúranak, rendszerint azért, hogy segítségét kérjék olyan kérdésekben, amelyek kapcsolatban voltak az állami hatóságoknál foganatosított eljárásokkal. A következő

kérdésekre emlékszem: egyes egyházi épületek államosítása, elfoglalása, a vallásos oktatás megszüntetése az iskolákban, az ifjúság vallásos képzése a templomokban. Anyagi élet, a pap-ság és a szerzetesek helyzete, letartóztatásuk vagy szabadon bocsátásuk, ide értve azokat a Szovjetunióban, az ukrainai Kárpátalján levő papokat, szerzetes személyeket, akik a Észak-Erdély magyar közigazgatása alatt a szatmári püspökséghez tartoztak. A hívek vallási élete az állami hatóságok részéről bizonyos nehézségeket szenvedett: önkéntes munkák szervezése vasárnapokon és ünnepnapokon a templomi istentisztelet idején, hívek, kulákok deportálása, kiemelték őket házaikból, vagyonukból, a görögkatolikus papok helyzete a görögkatolikus és az ortodox egyház egyesítése után.

Scheffler János püspök úrnak az RNK-beli Apostoli Nunciatúrával főként a Bukarestben tartott római katolikus püspöki konferenciák alkalmával volt kapcsolata. Egyszer vagy kétszer a Scheffler püspök úr megbízásából én is átadtam a Nunciatúrán a Scheffler püspök úr levelezését. Más szerepem ebben az ügyben nem volt. Nem kaptam megbízást olyan adatok gyűjtésére, amelyek a fentemlített kérdések valamelyikét érintették, nem is volt valamilyen ilyen irányú tevékenységem.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok.

Bukarest, 1951. december 11. Bogdánffy Szilárd, sk.

29. sz. melléklet

1951 december 12. Előttünk adta, Moldovan, sk, szekuritátés hadnagy

NYILATKOZAT (kézírás)

Alulírott Bogdánffy Szilárd,... a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

Mikor és milyen körülmények között ismerte meg Scheffler János püspököt?

Felelet:

Scheffler János püspököt 1931-ben ismertem meg, amikor teológus hallgató voltam, de jobban akkor ismertem meg, amikor 1947-ben püspöki titkárnak nevezték ki Szatmárnémetibe, ahol ő püspökként működött.

Kérdés:

Milyen viszonyban volt Scheffler János püspökkel?

Felelet:

Köztem és Scheffler János püspök között egyházi kapcsolat volt, az alárendelté és előljáróé. De a bukaresti Apostoli Nunciatúrával való kémkedés vonalán nagy bizalma volt bennem, és elmondta nekem a Nunciatúrára küldött gazdasági, politikai, társadalmi és katonai jellegű információk egy részét.

Kérdés:

Mutassa be bővebben, mit tud a Scheffler János püspöknek a Pápai Nunciatúra javára folytatott kémtevékenységéről.

Felelet:

Scheffler János püspök a következő információkat küldte a Pápai Nunciatúrára, és személyesen általam:

- A vasárnapokon és ünnepnapokon szervezett önkéntes munkákról

- A katonai körről¹⁶³, amely elfoglalt egy plébánia épületet.

- Egyes épületek államosításáról.

- A deportált és házaikból kiemelt kulákokról és vagyonuknak a hatóságok általi elkobzásáról.

- Egyes papok letartóztatásáról és szabadon bocsátásáról.

- A vallásos oktatás megszüntetéséről az iskolákban.

- Az ortodoxiára át nem tért görögkatolikus papok helyzetéről és egyebekről.

A fentebbiekben elmondottakon kívül Scheffler püspök leveleket kapott a szatmári szerzetes nővérek révén a Szovjetunióból, Ukrajnából, a kárpátaljai szerzetesnőktől ez a levelezés híreket foglalt magába az ukrajnai, kárpátaljai szerzetesnők és papok helyzetéről, egyes papok letartóztatásáról és szabadon bocsátásáról, házuknak a hatóságok általi elfoglalásáról, az oktatásban dolgozó szerzetesnőket elbocsátották szolgálatukból, a kórházakban dolgozók helyben maradtak. [:Másfél sor olvashatatlan.:]

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és senkitől sem kényszerítve aláírok.

Bukarest, 1951. december 12.

Bogdánffy Szilárd, sk.

¹⁶³ cercul militar 'katonai körzet'

30. sz. melléklet

1951 december 12. Előttünk adta, Moldovan, sk, szekuritátés hadnagy

NYILATKOZAT (kézírás)

Alulírott Bogdánffy Szilárd,... a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

Mikor és milyen körülmények között ismerte meg Scheffler János püspököt?

Felelet:

Scheffler János püspököt 1931-ben ismertem meg, amikor teológus hallgató voltam, de jobban akkor ismertem meg, amikor 1947-ben püspöki titkárnak nevezték ki Szatmárnémetibe, ahol ő püspökként működött.

Kérdés:

Milyen viszonyban volt Scheffler János püspökkel?

Felelet:

Köztem és Scheffler János püspök között egyházi kapcsolat volt, az alárendelté és előljáróé, 1947-től nagy bizalma volt bennem, és elmondta nekem a Nunciatúrára küldött információk egy részét, melyek gazdasági, politikai és társadalmi jellegűek és a közélet minden területéről valók voltak. Ettől az időponttól kezdődően tudtam, hogy Scheffler János püspök kémkedett a Pápai Nunciatúra javára.

Kérdés:

Mutassa be bővebben, mit tud a Scheffler János püspöknek a Pápai Nunciatúra javára folytatott kémtevékenységéről.

Felelet:

Scheffler János püspök a következő információkat küldte a Pápai Nunciatúrára, és személyesen általam:

- A vasárnapokon és ünnepnapokon szervezett önkéntes munkákról

- A katonai körről, amely elfoglalt egy plébánia épületet.

- Egyes épületek államosításáról.

- A deportált és házaikból kiemelt kulákokról és vagyonuknak a hatóságok általi elkobzásáról.

- Egyes papok letartóztatásáról és szabadon bocsátásáról.

- A vallásos oktatás megszüntetéséről az iskolákban.

- Az ortodoxiára át nem tért görögkatolikus papok helyzetéről és egyebekről.

A fentebbiekben elmondottakon kívül Scheffler püspök levelet kapott a szatmári szerzetes nővérek révén a Szovjetunióból, Ukrajnából, a kárpátaljai szerzetesnőktől ez a levelezés híreket foglalt magába az ukrajnai, kárpátaljai szerzetesnők és papok helyzetéről, egyes papok letartóztatásáról és szabadon bocsátásáról, házuknak a hatóságok általi elfoglalásáról, az oktatásban dolgozó szerzetesnőket elbocsátották szolgálatukból, a kórházakban dolgozók helyben maradtak, az egyetemet végzeteket különböző munkákban alkalmazták és így normálisan keresnek.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és senkitől sem kényszerítve aláírok.

Bukarest, 1951. december 12.

Bogdánffy Szilárd, sk.

31. sz. melléklet

NYILATKOZAT (kézírás)

Alulírott Bogdánffy Szilárd, püspöki titkár a következőket nyilatkozom:

1939-ben hitoktató, vallástanár voltam a nagyvárad Ema-nuil Gojdu fiúliceumban. 1939-ben, mint iskolalelkész volt egy esetem, amely miatt két hónapot szenvedtem kihallgatás céljából letartóztatva.

Az eset a következő volt: a fent jelzett időpontban a líceumi tanulók gyóntatásakor, iskolalelkészként felkeresett egy VIII. osztálybeli tanuló, Sáky Zoltán, akinek kapcsolata volt egy erdélyi magyar szervezettel. Ez a tanuló, a román hatóságok által letartóztatva, hogy helyzetén könnyítsen, kihallgatásakor azt nyilatkozta, hogy a lelkész fenyítése következtében megjavult, elhatározva, hogy megszakítja kapcsolatát az illető szervezettel. Hivatkozva rám, mint lelkészre, 1939 októberben engem is letartóztattak kihallgatás céljából.

Az említett szervezetet 1939. októberi letartóztatásomig nem ismertem. A kihallgatáson hallottak alapján tudom, hogy ezt romániai magyarok szervezték 1939-ben. Kitörvén 1939-ben az elmúlt világháború, egy Románia és Magyarország közötti háború esetére a romániai magyarok közt egy szervezet jött létre, melynek célja az erdélyi magyarok megvédése volt és a Romániába lépő magyar csapatok segítése, e célból a magyar hadseregtől pénzt és fegyvert kaptak.

Letartóztatottként Nagyváradon és Kolozsváron voltam. Amint ezt Kolozsváron a katonai törvényszék börtönében hallot-

tam, ebben a börtönben körülbelül 120 letartóztatott volt, akiknek kapcsolata volt ezzel a szervezettel. Bizonyos közbelépések következtében ezek közül a letartóztatottak közül a különböző hitvallású papokat 1939. december 20-án átadták a Magyarországnak. Amint hallottam, a szervezet vezetőit a román hatóságok elítélték és egy Bukarest környéki börtönbe bezárták. A kolozsvári kihallgatás céljából letartóztatottak nagy részét három hónap után szabadon bocsátották.

Észak-Erdély 1940. augusztus 30-i átadása után a magyar hatóságok akkori nacionalizmusa szellemében kitüntetést osztottak szét azoknak, akiknek a románok részéről valamilyen szenvedésben, üldözésben vagy igazságtalanságban volt része a magyar értelmezés szerint. Ezt a kitüntetést, Nemzetvédelmi Keresztet adományozták mindazoknak, akiket 1938 októberében letartóztattak a fentnevezett szervezettel kapcsolatosan. Köztük nekem is.

A nevezett magyar szervezetben nem vettem részt sem letartóztatásom előtt, sem 1939. októberi letartóztatásom után. Semmilyen más földalatti szervezkedésben nem vettem részt.

Amint a kolozsvári katonai börtönben letartóztatottaktól hallottam 1939 októberében, a fentemlített magyar szervezet kapcsolatban volt a magyar hadseregből egy Csontos nevű őrnaggyal. A szervezet vezetőit a román katonai bíróság elítélte, a következő nevekre emlékszem: Macskássy Attila, Póczy István, Tankóczy Kálmán, Adorján Péter, Lengyel András. Hallottam még, hogy a nevezett szervezet Magyarországról jött robbanó anyaggal rendelkezett, dinamittal, melyet az udvarhelyi ferences kolostorban helyeztek el. Más fegyverzetről nincs

tudomásom. A robbanó anyag Magyarországról csempészek révén érkezett. Úgy hallottam a kolozsvári börtönben, hogy a román hatóságok egy ilyen anyag szállításának elfogása révén fedezték fel a mozgalom részleteit és elágazásait.

A szervezetnek Magyarországról küldött pénzről azt hallottam, hogy a román katonai hatóságok megtalálták a névsorokat és az átvett és a szervezet tagjai között szétosztott összegek táblázatát.

A robbanó anyag célja, amint azt a kolozsvári börtönben hallottam, az volt, hogy 1939-ben, a két állam közti háború esetén segítsék az Erdélybe, Románia ellen belépett magyar katonai osztagok mozgását.

Úgy tudom, hogy ez a szervezet a román katonai hatóságok általi felfedezése előtt nem hajtott végre merényleteket. Sohasem hallottam ilyenről.

A börtönben még hallottam, hogy a letartóztatottak közül egyeseket azzal vádoltak, hogy megkísérelték rádióadó készítését.

A szervezettel kapcsolatosan nem hallottam tiltott nyomtatványok terjesztéséről.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok.

Bukarest, 1951. december 14.

Bogdánffy Szilárd, sk.

32. sz. melléklet

NYILATKOZAT (kézírás)

Alulírott Bogdánffy Szilárd,... a következőket nyilatkozom:

A szatmári római katolikus püspökségen püspöki titkárként működve hivatali feladataimhoz tartozott egy információs anyag közvetítése, amelyet a Szatmári Római Katolikus Püspökség a bukaresti Pápai Nunciatúrára küldött. Püspöki titkárként dolgoztam 1947 nyarától letartóztatásomig, 1949. április 5-ig.

Ez az információs anyag általában a következő kérdéseket tartalmazta: Egyházi épületek államosítása vagy elfoglalása; Az iskolai vallásoktatás megszüntetése; A hívek gondjai a hatóságokkal a vasárnap és ünnepnapokon szervezett önkéntes munkák kapcsán. A papság és a szerzetesnők helyzete, egyes papok letartóztatása és kiszabadulása, beleértve ebbe a kárpát-aljai, Ukrajnában, a Szovjetunióban levő papokat és szerzetesnőket is. Az ortodoxiára át nem tért görögkatolikus papok helyzete. Plébánia épület, amelyet a katonai kaszinónak foglaltak le.

Az információs anyag közvetítő küldőjeként a következő szerepem volt:

Kétszer továbbítottam, átadván a nunciusnak Scheffler János szatmári püspöknek a bukaresti Pápai Nunciatúrára írt levelezését.

Továbbítottam egyszer vagy kétszer a Kárpátaljáról, Ukrajnából, a Szovjetunióból az ottani szerzetesnőktől a szatmári szerzetesnőkhöz érkezett levelet, melyet főnöknőjüktől, Mureșán Leonardától kaptam, hogy adjam át Scheffler János püspöknek és adjam vissza, ha elolvasta.

Átadtam Páll Ferenc szatmári lelkésznek az ortodoxiára át nem tért görögkatolikus lelkészek egy névsorát, hogy továbbítsa a Nunciatúrára, amikor Szatmárnémetiből Bukarestbe megy. Ezt a névsort Moiş Grigore nyugdíjas görögkatolikus lelkész készítette.

1949. április 5-i letartóztatásomkor egy levelet vittem Szatmárról Nagyváradra Páll Ferenc lelkésznek, akinek azt el kellett vinnie a Pápai Nunciatúrára. Ezt a levelet széttéptem és a vonat wc-jébe dobtam, tartalmazta a Nagybányai Püspökség görögkatolikus lelkészeinek a névsorát. Ezt a névsort Sabău nagybányai püspöki helynöktől küldve kaptam.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok.

Bukarest, 1951. december 15. Bogdánffy Szilárd, sk.

33. sz. melléklet

1951 december 28. Előttünk adta, Olvashatatlan sk, szekuritátés hadnagy

NYILATKOZAT (kézírás)

Alulírott Bogdánffy Szilárd püspöki titkár, ... a kérdezettekéről a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

Mikor és kinek a megbízásából kezdett Ön a Román Népköztársaság elleni kémtevékenységet kifejtteni?

Felelet:

1947-ben püspöki titkárnak neveztek ki a Szatmári Római Katolikus Püspökségre, főnököm Scheffler János püspök volt.

Scheffler nagyon bízott bennem és kinevezésem után egy időre megtudhattam, hogy a szatmári püspökség, élén Scheffler János püspökkel, vallási tevékenysége mellett kémtevékenységet is kifejt a Vatikán javára. Scheffler János püspök kérte, hogy én is segítsem a kémtevékenységében, amit én alárendeltjeként elfogadtam. Így a Szatmári Római Katolikus Püspökségen a püspöki titkári tevékenységem mellett 1947-től 1949. április 5-i letartóztatásomig kémtevékenységet végeztem a Vatikán javára.

Kérdés:

Milyen információkat küldött a Püspökség a Nunciatúrára?

Felelet:

Információkat küldött minden közérdekű területről, vagyis gazdaságait, politikait, szociálist, katonait, amint következik:

Egyes épületeknek az Állam hatóságai révén történt államosításáról.

Kulákok letartóztatásáról és a kulákok vagyonának elkobzásáról az Állami hatóságok által.

A helyi és vidéki politikai szervezetek által szervezett önkéntes munkákról.

Az ortodoxiához nem csatlakozott görög katolikus papok helyzetéről.

A vallásos oktatás megszüntetéséről az iskolákban. és a püspökség által hozott intézkedésekről az ifjúság vallásos nevelése céljából.

Egyes papoknak az Állam hatóságai részéről történt letartóztatásáról és szabadon bocsátásukról.

A tényről, hogy a püspökség egyes épületeit elfoglalták az Állam hatóságai.

A tényről, hogy a szatmári plébánia épületébe egy katonai egység rendezkedett be, erről, a Nunciatúrára küldött jelentés időpontjáról azonban nem emlékszem pontosan.

És másokról, amelyek a jelen pillanatban nem jutnak eszembe.

Hasonlóképp, a szatmári szerzetesnők révén papokról és szerzetesnőkről érkeztek információk A Szovjetunióból az ukrajnai Kárpátaljáról. Ezek az információk tárgyalták a szovjet hatóságok általi intézkedéseket, az oktatási és a kórházokbeli feltételeket, ahol szerzetesnőket alkalmaztak, egyes papoknak a hatóságok általi letartóztatásáról és szabadon bocsátásáról, a hatóságok által elfoglalt plébániai épületről és másokról. Ezeket az információkat a szatmári szerzetesnők főnöknője, Mureşan Leonárda adta át Scheffler püspököknek. Ezeket az információkat többnyire elküldték a Nunciatúrára, hogy továbbítsák a Vatikánba.

Kérdés:

Hogyan és ki által küldte el Ön az információkat a Nunciatúrára?

Felelet:

Az információkat a Nunciatúrának Scheffler püspök általam adta át, és más futárok révén, mint Páll Ferenc. Nem tudok más futárról, aki Scheffler püspökhöz jött és nem tudom, hogy hoztak-e információt. Tudom, hogy pénzüsszegek érkeztek a Püspökhöz a görögkatolikus papok megsegítésére, az összeget nem tudom. Ezt a pénzt Moiş Grigore lelkésznek adták át, aki átadott a Püspöknek egy névsort az ortodoxiára ár nem tért görögkatolikus papokról, hogy küldjék el a Nunciatúrára.

Kérdés:

Volt-e a Szatmári Római Katolikus Püspökségnek titkos levéltára?

Felelet:

Kimondottan titkos levéltára nem volt, azonban a titkos jellegű iratok egy részét Scheffler püspök elrejtette más iratok közé, másokat megsemmisített. Nekem tudomásom volt néhány eldugott iratról, amelyeket azonban nem találtam, amikor 1951-ben elvittek a levéltárba.

Kérdés:

Hová ment, amikor letartóztatták?

Felelet:

Nagyváradra mentem, hogy Pál Ferenc lelkésszel találkozam és átadjam neki Scheffler püspöknek egy, a Nunciaturára küldött levelét. Ez a levél információkat közölt a Nunciaturával Scheffler püspök részéről. A vonaton utazva, igazoltatva lévén a milícia hatóságai által, és félve egy motozástól, amelynek révén megtalálnák a kompromittáló levelet, eltéptem a borítékot a levéllel, és bedobtam a vagon WC-jébe. Nagyváradon letartóztattak, de semmit nem találtak nálam, mert a borítékot a vonaton eltéptem.

Kérdés:

Hányszor volt Ön levéllel a Pápai Nunciaturán?

Felelet:

Kétszer voltam, amikor harmadszor egy ilyen levelet vittem Nagyváradra Pál Ferenc lelkésznek, letartóztattak.

Kérdés:

Milyen tartalma volt a levelezésnek, amit a Nunciaturára vitt?

Felelet:

Vallási, politikai, gazdasági és szociális jellegűek voltak.

Kérdés:

Ki segítette még, hogy a Pápai Nunciatúra részére kémtevékenységet folytasson?

Felelet:

Az említett személyeken – Scheffler püspök, Grigore Moiş, Mureşan Leonárda és alulírott – kívül még emlékszem a nagybányai görögkatolikus püspöki helynökre, Sabău Vasilére, aki elküldte a szatmári püspökségre a görögkatolikus papok névsorát.

Ez a nyilatkozatom, amelyet fenntartok és aláírok.

Bukarest, 1952. január 28.

Bogdánffy Szilárd, sk.

34. sz. melléklet

Jegyzőkönyv

Készült Bukarestben, 1952. szeptember 11-én

Én, Moldovan Iosif szekuritátés alhadnagy, Niculescu Mihai szekuritátés alhadnagy segédkezésével, mindketten az Állambiztonsági Főigazgatóság részéről, bizonyos ellentmondásokat állapítva meg Bogdánffy Szilárd és Scheffler János nyilatkozataiban, szembesítettük őket, az eredmény a következő:

Bogdánffy Szilárd

Kérdés:

Ismeri-e a maga előtti személyt?

Felelet:

Igen. Ismerem, Scheffler János püspök.

Bogdánffy Szilárd, sk

Scheffler János

Kérdés:

Ismeri-e a maga előtti személyt?

Felelet:

Igen. Ismerem, Bogdánffy Szilárd, a titkárom.

Bogdánffy Szilárd, sk

Bogdánffy Szilárd

Kérdés:

Mit tud Scheffler Jánosnak a Vatikán javára folytatott kémtevékenységéről?

Felelet:

Tudom, hogy Scheffler János kémtevékenységet folytatott a Vatikán javára, különböző személyektől információkat gyűjtött, amelyeket aztán a bukaresti Pápai Nunciatúrára küldött.

Ezeket az információkat az ország közéletének minden területéről gyűjtötték, valamint egy sor információt Ukrajnából, a szovjet Kárpátaljáról, a szovjet szervek által hozott intézkedésekről.

Bogdánffy Szilárd,sk

Szekuritátés alhadnagy,

Moldovan I., sk.

35. sz. melléklet

Román Népköztársaság

Sz.: 60.215.

Belügyminisztérium

1952. szeptember 11.

Állambiztonsági Főigazgatóság

JILAVA BÖRTÖN

Küldötteink révén a következő letartóztatottakat küldjük Önöknek:

Bogdánffy Szilárd - *a 24-es cellába*
Scheffler János - *a 25-ös cellába*
Szemes Ferenc - *a 26-os cellába*
Sípos Ferenc - *a 27-es cellába*
Krafcsik Sándor, - *a 28-as cellába,*

hogy bebörtönözzék őket abban a börtönben a Területi Katonai Ügyészség rendelkezésére.

Szekuritátés ezredes
B(er)tylev Fr., sk. P.H.
Szekuritátés őrnagy
Fernia sk.

Jilava Börtön

Bejövetei szám: 13203.

1952. év, IX, hó 12. nap.

Bebörtönzik őket.

*51.09.12. Olvashatatlan, sk.*¹⁶⁴

¹⁶⁴ A dült betűs részek kézírásos szöveg.

36. sz. melléklet

B802/1947.II.18.

Belügyminisztérium - Központi Repatriálási Bizottság
A Nagyváradai Rendőrség – Biztonsági Rendőrségi Ügyosztály
Nagyon sürgős - 7/57800/R

Kérjük, hogy tájékoztassanak a jelenleg Németországban tartózkodó Pakocs Károly, született 1892-ben, Nagykárolyban, Szatmárnémeti, Széchényi utca 5. szám alatti lakosról: állampolgársága, nemzetisége (származása), milyen indokból és miért ment el, milyen magatartása volt az országban, tagja volt-e valamilyen fasiszta szervezetnek és milyen szerepe volt. Hasonlóképp az országban letelepedésére vonatkozó adatokat.

Határidő: 1947.II. 20.

Florentin Cernăian, főigazgató helyettes

37. sz. melléklet

1053/1947.V.8.

Nagyváradai Siguranța

Bizalmas

Szatmárnémeti Rendőrkapitányság részére

A f. évi 20.S/ április 28-i jelentésükre,

Intézkedjenek, hogy jelentsék nevezett Pakocs Károly politikai és jogi előéletét, valamint az 1944-ben Magyarországra történt távozása körülményeit. Ugyanakkor jelentsék, nevezett helyzetéről mit állapított meg az Igazoló Bizottság.

Minél sürgősebben jelentsék, hogy mi is jelenthessük a Rendőr Főfelügyelőségnek, hogy részünkre a nyomozási eljárási parancsot kiadhassák.

Birtas Gavril,

Ion Olteanu főkomisszár, rendőrbiztos, a Siguranța főnöke.

38. sz. melléklet

Nagyvárad Rendőrség

Biztonsági Rendőrségi Ügyosztály

11898/ 1947. dec. 4.

Szatmárnémeti Rendőrség részére

A 2866.S/ 1946. dec. 22-i jelentésre

Intézkedjenek, hogy fokozzák a tájékoztató akciót, hogy konkrét adatokat szerezzenek a szatmári római katolikus püspökség kémgócával kapcsolatosan. Részletes jelentést küldjenek mindegyik gyanús személy tevékenységének pontosítására (előzményeikkel, előéletükkel), magatartásukkal és jelenlegi politikai magatartásukkal, hogy jelenthessük a Rendőr Főfelügyelőségnek.

Birtas Gavril, tartományi rendőrfőfelügyelő,

dr. Elekes Toma, komisszár, a Biztonsági Rendőrségi

Ügyosztály főnöke.

39. sz. melléklet

EMLÉKIRAT RÉSZLETEK

(Pakocs Károly: *Háromszáz nap a föld alatt*)

„A miniszter keményen rám nézett és így bocsátott el: „Sajnálom, de ezt a szöveget el nem fogadhatom a dogmatikai indoklások miatt. Hogyan írom alá én, az ortodox vallású miniszter, hogy a római pápa, Szent Péternek a primátusban utódja stb. Ez az önök hitbeli ügye. Egy nem katolikus állammal kötött jogi munkában ennek helye nincs... – Utoljára figyelmeztetem Önöket, hogy nyújtsanak be megfelelőbb tervezetet. Ha nem nyújtanak be ilyet: a Kormánynak meglesznek a maga eszközei arra, hogy jobb tervezetet nyújtsanak be.”

Ezt jelentettem az érseknek és a nunciatúra-vezetőnek. De már ekkor sejtettem, hogy valamiképpen ennek az ügynek az áldozata lettem.” (*Háromszáz nap a föld alatt*, 4.)

40. sz. melléklet

„Október 4-én délelőtt 11 órakor már bent is voltam a miniszterelnök előszobájában. Pop apátkanonokot azonnal fogadta a miniszterelnök s egy óráig beszélgettek már bent...

Egy órai várás után utánam küldött a miniszterelnök. Azonnal magyarul szólított meg, előadtam az ügyemet ...

(*Háromszáz nap a föld alatt*, 4.)

Még egy órát töltöttünk el együtt hárman ... Félretéve minden hivataloskodást, őszintén beszélt el élményeit, s

többek között elmondta azt is, hogy miért került Márton Áron püspök elfogatására sor.

– Ne higgyétek, hogy az Egyházért vagy a hitéért szenved. A pünkösdi beszéde és a fehérlovas vonulása Gyimesről Csíksomlyóra az ő végzete ... Egyébként jól van; minden nap megkapja a maga cigaretta mennyiségét; újságot és könyveket olvashat a kemény góbé-koponya, akinek hiába beszéltem annak idején, hogy legyen okosabb.

Jól megjegyeztem ezt a vallomást és ebből megértettem, hogy sokszor egészen mást takar a lepel, mint amit a tájékozatlan társadalom gondol.

Mi azt gondoltuk, hogy az egyház szervezeti szabályzatának áldozata az erdélyi püspök. Lehet, hogy ezt az ügyet a kormányzati politikai akarátának való ellenállás egyik ténye gyanánt fogta föl a kormány, s ezért politikai és nem vallási szemszögből sürgette a meghódolást a miniszter.” (*Háromszáz nap a föld alatt*, 5.)

41. sz. melléklet

„Gyakori bukaresti járásomat azonban a rendőri közegek félremagyarázták. S kezdték ellenem gyűjteni a „terhelő” adatokat. Hogy kik voltak az eszközök, biztosan nem tudom. De egy feltűnő jelenet szeptet ütött a fejembe.

A püspöki asztalnál étkeztem, mivel 1948. dec. 6-án a város polgármestere lefoglalta a kanonoki lakásokat, azok közt az enyémet is, és 24 óra alatt kilakoltatott a püspöki palotába ... Egyik esti étkezés alkalmával R.G. udvari káplán a következő kijelentést tette:

– Ma megfogott az utcán egy halmi fiatalember – ismerősöm –, és arra akart kényszeríteni, hogy időnként találkozzam vele a törvényszék utcájában és tegyek jelentéseket az egyházmegyei ügyekről.

Ezt olyan hangon mondta, mint aki kikerülhetetlenül kellemtelen helyzetbe került.

Összenéztünk a Püspökkel.

A fiatal pap amúgyis meglehetősen fékezetlen ember benyomását keltette rendszertelen életmódjával. Sok gondot okozott a Püspöknek.

Attól az időtől kezdve a fiatal pap elmaradozott a püspöki hivataltól, sőt püspöki engedelem nélkül igen gyakran utazott haza falujába, s általában került a velünk való találkozást. Az egyházmegyei irodai munkát is szinte egészen abbahagyta; úgy-hogy nekem kellett lennem egyszemélyben helynöknek, irodaigazgatónak, titkárnak, iktatónak. A fiatal ember egészen a gazdasági irodához szegődött.” (*Háromszáz nap a föld alatt*, 5-6.)

42. sz. melléklet

„Október második felében szüretelt a püspöki szőlő utoljára ... A fiatal pap a sajtó-ház felől magából kikelve kiáltott a Püspök felé:

– Ne tessék beleavatkozni az én dolgomba. Itt hagyom az egészséget!

És ezt tette a szüretelő munkások és a házi alkalmazottak színe előtt.

A Püspök hallgatott. Csodálkoztam és megkérdeztem:

– Hogy tűrheted ezt?

A Püspök így felelt:

– Félek ettől a fiatalembertől.

Eszembe jutott az az esti jelenet, amelyet már említettem. Én kitettem volna a szűrét minden félelem ellenére. Ezt azonban a Püspök nem merte megtenni. Később megértettem, hogy miért.” (*Háromszáz nap a föld alatt*, 6.)

43. sz. melléklet

„– Hol járt Ön október 28-án?

– Bukarestben,

– Miféle titkos utasításokat hozott onnét a nunciustól?

– Semmiféle utasítást.

– Nono, ezt. R. G. tisztelendő úr másképpen tudja! – figyelmeztetett kaján mosollyal.”

...

„Azonban az érsekségen tényleg kaptam egy bizonyára a nuncius útján érkezett szentszéki intézkedést a közelgő (1950. évi) szentév rendezésére vonatkozólag. Úgy látszik, ez jutott tudomására a helybeli sziguranca-főnököknek, s így került a bukaresti út bűnei közé a „titkos utasítások” hozatala. Hirtelen megvillant az eszemben a kérdés: „Honnét tudja ezt a rendőrség?” S mint a villámcsapás villant fel előttem az udvari káplán alakja. Eszembe jutott a közlése, hogy a rendőrség mit kívánt tőle. Eszembe jutott a december 14-i délutáni bocsánatkérés. És megdöbbsentem.” (*Háromszáz nap a föld alatt*, 8.)

44. sz. melléklet

„Meglépetésemre sorolni kezdte azokat az adatokat, amelyeket az ötödéves rendes jelentésekben szoktunk közölni a Szentszékkal, s amely éppen 1948-ban volt esedékes. Mindjárt láttam, hogy a kezükben van a jelentés másolata. Kitől? ... Ezt csak az azóta már letartóztatott titkártól kaphatták meg, ami egészen nem valószínű; vagy pedig a második udvari paptól, akinek különleges viselkedése legalábbis alapul szolgálhat annak feltevésére, hogy a nagyfokú megfélemlítés hatása alatt kiszolgáltatta a különben semmi rendkívülit nem tartalmazó hivatalos egyházmegyei jelentést.” (*Háromszáz nap a föld alatt*, 8.)

45. sz. melléklet

„– Ami nem történt meg, azt nem állíthatom, ...

– Jól van, majd fog Ön vallani, ha megkóstolja a sziguranca módszereit! – szólt fenyegető hangon.” (*Háromszáz nap a föld alatt*, 10.)

46. sz. melléklet

„Rács-ajtájú zárkák sora tárult eléem. A négyes számút kinyitotta előttem és betessékelt. Velem együtt bejött s meghajolva előttem így szólt:

– Aici e departamentul Dumneavoastră! (Itt van az ön részlege.)

Aztán magamra hagyott, rám reteszelve a rács-ajtót, amelyen át a folyosóra lehetett látni.

Körülnéztem új lakásomban, amelyet mint később megtudtam, „garsoniera” (legénylakás) néven neveztek. Rendes ágy, tiszta lepedővel, párnával. A rács-ajtóval szemben széles nagy ablak egy másik folyosóra nyílóan, ahol állandóan börtönörök sétálgattak. Az ablak mellett a sarokban kőasztalka s előtte kőülés. Az asztalon piros bádorpohár. Lakásomhoz tartozott még ezeken kívül egy kis fülke hideg-meleg zuhannyal és vízvezetékessel illemhely. Ragyogó tiszaság mindenütt. Ez megnyugtató.”

(Háromszáz nap a föld alatt, 17.)

47. sz. melléklet

(Costea József vasgárdista ügyvédről)

„Míg vele voltam, kíméletesen bántak vele. Esténként sétára vitték és külön ellátást kapott, úgynevezett „rezsím”-kosztot, amely reggel három darab kockacukorból s teából egy darabka kenyérrel, délben két – meglehetősen szűken mért – csajka igen ízesen elkészített levesből és főzelékből, este pedig a délihez hasonlóan két tányér ételből állott.

A kihallgatásokból azt következtette, hogy perújrafelvétel lesz folyamatban s erre hozták.” *(Háromszáz nap a föld alatt, 24.)*

48. sz. melléklet

„1949 elején beállít a püspöki irodába a szatmári irgalmas nővérek főnöknőjének titkára, Both Klára nővér. Felment a püspökhöz és vitt neki egy levélmásolatot, amelyet Lőrincz Dominika irgalmas nővér küldött át az irgalmas nővérek főnöknőjének. Ez a levél Szibériából érkezett szabályszerűen az orosz postán. A levél tartalma a következő volt:

... Büntetésem letelte után, ahelyett, hogy szülőföldemre vagy plébániámra kerültem volna vissza, elhoztak Ungvártól 8000 kilométerre, Mongólia határára. Itt teljesen szabad vagyok, de nem szabad hazautaznom.

Leírja a levélben 1948 karácsony estjét. Leírta, hogy éjjeli őr egy nagy gyárüzemben kettedmagával. Igen nagy a hideg. Azért megnövesztette a szakállát, hogy ne fázzék. Karácsony éjjelét a társaival együtt töltötte a vértanúk vidámságával. Lóhúsból jó pecsenyét sütöttek maguknak és hazagondoltak...

Leírta továbbá, hogy a gyárban igen sok magyar és német hadifogoly dolgozik. Megkísérelte, hogy papi hivatását gyakorolhassa közöttük. Azonban teljes ridegséggel, elfásultsággal találkozott náluk. Nem érdekli őket semmi: sem Isten, sem haza, sem barát. Egykedvűen élik életüket és várják a várhatatlant.

Nagyjából ez volt a levélben.”

Kihallgatóm így szólt

.....

Ön felelős volt azért, hogy a Püspök ezt a levélmásolatot Páll Ferencnek adta továbbítás végett.

– Kérem, én nem vállalom ezt a felelősséget. A Püspök tölem független ember. Ő azt tehet, amit akar. Ha valóban küldte volna is ezt a nunciushoz, az nem volt jogellenes cselekmény.

.....

Azért, mert a Szentatyában atyánkat érezzük, s neki joga van tudni, hogy mi történik a fiaival.”

(Háromszáz nap a föld alatt, 29.)

49. sz. melléklet

„.....sorra bemutatkozik mindenkinek, nekem is:

– Chereuşa mérnök Moldovából.

Én is megmondtam a nevemet. Elmosolyodott és így folytatta:

– A szatmári püspöki helynök.

– Honnan tudja ?– kérdeztem meglepődve?

– A szomszéd 11-es cellából jövök. Ott van Páll Ferenc jezsuita, akivel egy ágyon aludtam hosszabb ideig. Ő meglátta Önt az ajtórésein át, mikor a fürdőbe vitték Önöket. S elmondta ezt nekem.

.....

A mérnök, aki egyébként a vasgárdának volt egyszerűen csak beírt tagja az egyetemen, bevallotta azt is, hogy Páll Ferenc jezsuita atya nem engem, hanem a Püspököt várta a börtönben, ugyanis Püspökömre vallott a nagyváradi szigurancán. Az én bebörtönzésemen nagyon csodálkozott.”

(Háromszáz nap a föld alatt, 46.)

50. sz. melléklet

(A Magyar Önvédelmi Szövetség (Rongyos Gárda) 1939-es ügyéről)

„Este 9 órakor bejött az ügyész kezében egy névsorral. Felolvasott 9 nevet, köztük az enyémet és a Szeibel irodaigazgatóét is. Föllélegeztem; tehát valószínűleg engem is szabadlábra helyeznek.

Úgy is történt. Jelezte, hogy ideiglenesen hazamehetünk. Majd megint hozzám jött és jelezte, hogy még nincs vége mindennek. Ez szeget ütött a fejembe.

Éjfélig vártunk. Majd detektívek jöttek utánunk és levezettek a börtönirodába, ahol ujjlenyomatokat vettek tőlünk, majd nyilatkozatokat arról, hogy bántódásunk nem volt, s amit elvettek tőlünk, visszakaptuk hiány nélkül.

Hajnalgig vártunk lent az irodában. Aztán két autóba ültettek bennünket és kivittek az állomásra, ahol beszállásoltak a Szatmár felé induló vonatba. A detektív még utánunk kiáltott:

– A viszontlátásra.

Én pedig magamban ezt mondtam: „Engem ugyan nem fogsz viszontlátni.”

Az úton az irodaigazgatóval beszélgettem a jövő lehetőségekről, s arról, hogy nekem nem tanácsos az országban maradnom, mert ... a tiszteletdíjaimnak és a káptalani tagok fizetésének áthozatala valuta-vétség volt, s nem akarom bajba hozni az idegösszeomláshoz közel álló nagyprépostot, akinek rendelkezésére intézem Budapesten a pénzügyet.

.....
Számításom az volt, hogy az átmenő román vonatról valame-
lyik magyar állomáson – bár engedély erre nincs – leszállok.”

(*Háromszáz nap a föld alatt*, 59.)

51. sz. melléklet

(P. Haag-gal kapcsolatosan)

„A kellemetlen kihallgatás után visszatérve cellámba sokig
gondolkodtam a hallottakon.

Kiszabadulásom után világosodott meg előttem a kihallgatás
tárgya. Megtudtam, hogy P. Haagot a Malmaison nevű kém-
elhárítóban faggatták útjairól (egyik későbbi fogolytársam
ugyanis együtt volt vele s elmondta P. Haag esetét). Megtudtam
azt is, hogy a Szentszék több paptársunkat nevezte ki címzetes
püspökké és szenteltette föl titokban. Így lett püspök Schubert
bukaresti kanonok, dr. Erőss Alfréd gyulafehérvári teológiai
tanár, majd ennek halála után dr. Maczalik Győző gyulafehér-
vári kanonok, dr. Boros Béla temesvári kanonok.

A tapasztaltak után az a meggyőződés alakult ki bennem,
hogy a romániai katolikus egyház nem volt és nincs az egyház-
üldözésnek abban az állapotában, amely indokolná a titkolózást
ezen a téren.

Mit tehet ugyanis a titokban fölszentelt püspök? Mit tehet
olyan püspök, akiről a papság nem tudja, hogy püspök? Sem-
mit ... A segédpüspökök kinevezése – amennyiben nincs utód-
lási joggal összekötve – egyáltalán nem érdekli a kormányt. A
kormány nem törődik azzal, hogy valaki papot szentel, szent
olajat szentel, bérnál. A kormány csak azzal törődik, ki kor-

mányoz és képviseli az egyes egyházmegyéket; ki a felelős az egyes egyházmegyék kormányzati tényeiért.

A titkolózásban a mai rendszer mindig politikai hátsó gondolatokat gyanít, amit nem visel el.

A börtönben velem történekből ezt a következtetést kellett levonnom.”

(Háromszáz nap a föld alatt, 74.)

52. sz. melléklet

„Július közepe táján egy Iași-i építőmérnököt hoztak a cellába.

.....

Megtudva, hogy katolikus pap vagyok, elújságolta a legújabb egyházi eseményeket: a nunciatúra kiutasítását az országból. Tőle tudtam meg, hogy a nunciatúrát kémkedési perbe fogta az állam. A koronatanú a nunciatúra gépkocsivezetője volt, aki a különböző követségekre vitte Del Mestri nunciusi titkárt. Vele együtt szerepelt a perben több iskolatestvér szerzetes is, akiket a szerzetesi iskolák bezűntetése után a nunciatúra házi szolgálatra alkalmazott. Közűttűk volt a Szatmár megyei származásű Bruder Tarziczius, akit a minisztériumi vállatóm mindenképpen kapcsolatba akart hozni velem. Innét értettem (meg), hogy engem is vádló tanűnak szeretett volna a perbe beállítani.

A mérnök olvasta a perre vonatkozó napisajtót is. A vádak szerint a nuncius az egyes pűspűköktől hadi jelentűségű híreket szedett volna össze és továbbított volna az amerikai követségnek. Külűnűsen a temesvári pűspűkség volt érdekelt a perben. A vád szerint ugyanis dr. Boros Béla titokban felszentelt pűs-

pök útján küldött volna jelentéseket a temesvári püspöki iroda az egyházmegye területét megszállva tartó orosz hadseregről.

.....

A per magyarázatát abban látom, hogy a kormányzat mindenképpen el akarta távolítani az országból az Apostoli Szent-szék képviselőjét. Az első lépés erre 1949. január elején történt, amikor a kormány megszakította a diplomáciai összeköttetést a Szentszékkal és fölmondotta az 1930-ban életbe lépett konkordátumot. ...

A mérnök elbeszélése után sokáig elmélkedtem az egyház-kormányzat különböző tényeiről; arra a következtetésre jutottam, hogy több mindent nagyobb körültekintéssel és előrelátással kellett volna intéznünk. Viszont megnyugodtam abban is, hogy a végtelen Bölcsesség jóvá tehet mindent, amit az emberi szűklátókörűség és gyengeség elrontott.”

(Háromszáz nap a föld alatt, 89 -90.)

53. sz. melléklet

Szeptember 25-e

„Néhány perc múlva levette szemem takaróját s előttem állott belügyi vallatóm, aki azóta törzsőrmesteri rangból főhad-nagyságra lépett elő. Vele egy idősebb polgári ruhás őr, akinek igen megnyerő arca volt.

Kint a szabadban, a börtön gyümölcsösében voltunk.

A polgári ruhás úr elparancsolta a börtönőrt mellőlem, azután leültetett egy faládikóra; ők maguk is hasonló faládikón foglaltak helyet.

.....

Ekkor megszólalt a másik úr:

– Tudja-e, hogy mi minden történt azóta, hogy Ön fogva van?

– Nem.

– A szatmári püspöki helynök Czumbel Lajos. Ismeri?

– Hogyne ismerném! Kanonoktársam és jó barátom.

– És dr. Scheffler János püspökről tud valamit?

– Bizonyára otthon van, feleltem, bár a kérdésből megérezttem, hogy vele is történnie kellett valaminek.

– Nincs otthon, szólt mosolyogva, hanem egy Baia de Criș nevű ferences kolostorban van.

– Sohasem hallottam ezt a nevet. Azt hittem, hogy valamilyen moldovai minorita rendházban lakatják a Püspökömet. Bele-nyilallott a szívembe. Azt gondoltam, hogy a görögkatolikus püspökök sorsára jutott. A polgári ruhás úr észrevette rajtam, hogy elszomorít a hír. Igyekezett megnyugtadni:

Nincs semmi baja a püspöknek. Mindenét magával vihette és ott gyakorolhatja is a papságot, csak haza nem szabad mennie.

Ez kissé megkönnyített.

Azután rátért a tárgyra:

Nézze, Szatmáron nagy a rendetlenség, a felfordulás. Tudna-e Ön ott rendet teremteni: Ott egyik-másik pap kihívóan viselkedik az állami hatóságokkal szemben, hogy tanácsos volna néhányukat eltanácsolni onnét. Hajlandó Ön erre, mint püspöki helynök?

.....

– Amennyiben rajtam áll, megteszem.

Azután rátért a világegyházra.

– Tudja-e, hogy a nuncius már nincs Bukarestben?

– Tudom. Valamelyik cellatársamtól hallottam.

– És tud-e arról, hogy az erdélyi papságban mozgalom támadt az Egyház és az Állam feszült viszonyának megszüntetésére?

– Nem.

Erre átadott nekem néhány magyar nyelvű cikket. Azután így szólt:

– Olvassa át a cikkeket. A főhadnagy úrral vonuljon el abba a helységbe! – s egy közel levő őrszobára mutatott.

Vallatómmal együtt elvonultam a mutatott helyiségbe s elolvastam a cikkeket.

Tudósítások voltak a marosvásárhelyi és gyergyószentmiklósi papi összejövetelekről, amelyekben több szatmári papnak a neve is szerepelt. ...

Ugyanott volt szó a stockholmi béke-kongresszussal kapcsolatos mozgalomról is.

Vallatóm kezembe adott egy statutum-tervezetet is. Át olvastam azt is. Miután elkészültem az olvasással, visszatértem a főhadnaggal együtt a polgári ruhás úrhoz és visszaadtam az írásokat.

– Mit szól hozzájuk? – kérdezete fürkésző szemmel az idegen.

– Nem kétlem, hogy ezek a papok jót akarnak; a statutum-tervezetük azonban egyházjogilag igen tökéletlen munka; nagyon sok javításra szorul és bármilyen tökéletes munka volna is, az Apostoli Szentszék jóváhagyása nélkül ránk nézve törvénné nem lehet, feleltem őszintén.

Az idegen úr így folytatta:

– A Szentszékkel nem szűnt meg a kapcsolat, csak felfüggesztődött, mert amerikai állampolgár nunciust nem tűr a kor-

mány. Megvan tehát a lehetősége annak, hogy – ha más nunciust küld a Szentszék – Önök újra érintkezhessenek a Szentszékkal és nyerhetnek tőle meghatalmazást, hogy tárgyaljanak.

– Ez igen üdvös volna.

– Látom, hogy Ön higgadt főpap,.: Ennek örülök – szólt az idegen. Azután intett a börtönőrnek, hogy hozzon szilvát a gyümölcsösből.

.....

Miután befejeztük az evést, az idegen úr átadott a börtönőrnek és kezet fogva velem elbocsátott.

– Esetleg még beszélgetni fogunk egymással, szólt búcsúzóban.”

(Háromszáz nap a föld alatt, 99–100.)

54.sz. melléklet

„Ebéd után elgondolkodtam a délelőtti nagy eseményén. Mi történt azóta, hogy otthonról elhoztak? Hogy került a papság kezébe a Statutum-ügy?”

.....

A stockholmi békemozgalom érthetetlen volt előttem; de gondot nem okozott, mert ezt tisztán polgári vonatkozású ügynek gondoltam. Egész nap, sőt éjjel is gondolkodtam a lehetőségeken.”

(Háromszáz nap a föld alatt, 101.)

55. sz. melléklet

Október 13.

„Az ör bezárta mögöttem a cella ajtaját, 16 társat hagytam magam mögött.”

.....

A hadnagy rátekintett a közelembe levő fogolyra:

– Páll Ferenc?

– Igen, felelte az illető.

Ránéztem, s fölfedeztem benne azt a román szertartású jezsuita szerzetes atyát, aki miatt került börtönbe Bogdánffy Szilárd, a szatmári irgalmas nővérek általános főnöknője és ennek titkárnője és később dr. Scheffler János szatmári püspök is.

Ő is átesett ugyanazokon a mozzanatokon, amelyeken én. Az ő útítaskája is a raktárban maradt.

Miután megkapta a tőle elvett pénzösszeget, az örök átadtak bennünket a fényes hatülékes gépkocsi milicistáinak. Kettőnket a hátsó ülésre ültettek s közénk ült harmadiknak egy milicista, aki figyelmeztetett, hogy nem szabad beszélgetnünk.

Jól megnéztem Pál pátert. Bizony hamuszürke volt az arca és jól táplált kerek arca megnyúlt a másfél évi börtönélet alatt.

.....

A gépkocsi megállott a börtön-osztály kapuja előtt, ahol 1949. december 19-én letett a nagyváradi sziguranca gépkocsi-ja. Mindjárt előjött két börtönőr; lefödte szemünket és bekísért a fölvételi iroda előszobájába. Pál pátert elszakították tőlem és bevitték valamelyik más helyiségbe. ...

Eltelt egy óra, két óra, három óra ...

Ekkor belépett a váró-szobába vallatóm, a főhadnagy... Intett, hogy kövessem... A felvonó föl vitt a megszokott negyedik emeletre...

A főhadnagy bevitt egy irodahelyiségbe, amelyben sohasem voltam. Ott már várt egy főbb rangú tiszt. Leültetett. Néhány szót váltott halkán a főhadnaggal. Vallatóm komor arccal rám nézett és vontatott katonás hangon a következő kijelentést tette:

– V-a bātut ceasul libertății! (Ütött szabadulásának az órája)

Megremegtem. Vártam és mégis váratlanul jött a szabadulásnak ez a módja.

– Köszönöm, feleltem megilletődve.

Aztán elémbé tett egy papirost és írószert, amint ez minden szabadulás alkalmával szokásban van, Egy nyilatkozatot írtam arról, hogy a börtön titkairól nem beszélek másoknak.

Aztán eltávoztak mindketten és bejött egy fiatal polgári ruhás férfi, aki körülbelül ezeket a szavakat intézte hozzám:

– Irodalmi működéséből megállapítottuk, hogy Ön a nemes és higgadt művelődés embere.

(Amint ezt később megtudtam, ezt a jellemzést dr. Bányai László kolozsvári magyar egyetemi rektortól kapták, akit az ellenem a nagyváradi szigurancán emelt vádak ügyében szakértő gyanánt megkérdeztek.)

.....

– Azt is megállapítottuk, folytatta az ismeretlen úr, hogy Ön az egyháza vonatkozásában nyugodt ítéletű férfiú. Ezért arra kérjük, hogy hazamenet teremtsen rendet a szatmári papságban. Ott ugyanis olyan államellenes magatartás kezd úrrá lenni, amely végzetes lehet egyes személyekre is, az egyházmegyére is ...

Az idegen úr így folytatta a hozzám intézett beszédét:

– Ismeri bizonyára Czumbel és Godó papokat.

– Igen.

– Ha hazamegy, helyezze őket beljebb az országban!

Válaszom ez volt:

– Czumbel kanonoknak annyira joga van Szatmáron maradnia, hogy még a püspök sem helyezheti el. Őt a kanonokság Szatmárhoz köti. Én tehát át nem helyezhetem, mint püspöki helynök. Godó Mihály pedig nem egyházmegyei pap, hanem a jezsuita szerzet tagja; ezért fölötte nincs rendelkező hatalmam.

– Pedig nekik el kell hagyniuk Szatmárt, mert ha nem, majd gondoskodik róluk az állam, hogy ne rontsák Szatmáron a levegőt.

Gondolkodtam egy ideig, hogy mit lehetne tennem ebben az ügyben, Tudtam ugyanis, hogy az idegen úr nem tréfál s az állam sokkal nagyobb hatalom, semhogy érvényt ne tudna szerezni akarátának. Azért így válaszoltam neki:

– Czumbel kanonoknak ajánlani fogom, hogy vonuljon el. Godó jezsuitának a fölöttesét pedig értesíteni fogom, hogy milyen veszedelem fenyegeti ezt a többszörösen megállapítottan oktalan embert, s kérni fogom, hogy helyezték el máshová.

Ezzel a válasszal az idegen úr meg volt elégedve.

Kezet nyújtott és eltávozott.”

.....

Utána bejött Leonida főhadnagyom s jelezte, hogy megyünk.

Jelezte, hogy az érsekségre visz s ott kell maradnom másnap (Szombat) estig, amikor majd egy detektív eljön utána és elvisz a vasúti állomásra.

(Háromszáz nap a föld alatt, 103 - 106.)

56. sz. melléklet

(Október 14.)

A vonatom este 8 és 9 között indult.

(Háromszáz nap a föld alatt, 108.)

57. sz. melléklet

(Október 15.)

Vasárnap.

„Megváltoztattam misézési szándékomat és a püspöki kápolnába mentem.”...

„Előkerült Révész Gábor is, akire kihallgatásaim alkalmával sajnálatosan sokat hivatkozott a Sziguranca. Remegett. Szepegett. Nem éreztettem vele, hogy a 300 napban neki is van valamelyes része.”

(Háromszáz nap a föld alatt, 109.)

SCHEFFLER JÁNOS ANYAGA

58. sz. melléklet

823.

1951. december 17.

BESZÁMOLO

Nevezett Scheffler János szatmári püspökre vonatkozóan

Az 1951. november 29-én a Szigeti Börtönből az Állambiztonsági Főfelügyelőségre hozott Bogdánffy Szilárd római katolikus lelkészre vonatkozó nyomozásokból kitűnnek a következők:

Nyilatkozataiban elmondja, hogy 1947-ben püspöki titkárként alkalmazták a szatmári római katolikus püspökségen.

Ettől az időponttól kezdődően (Scheffler János püspök bizalmi embere lévén) többször elküldték a bukaresti Pápai Nunciatúrára a Szatmári Római Katolikus Püspökség által gyűjtött információkkal.

Bogdánffy Szilárdnak tudomása volt arról, hogy Scheffler János püspök kémtevékenységet folytat, abból származóan, hogy a bukaresti Pápai Nunciatúrára küldött, a gazdasági, politikai, katonai, szociális tevékenység területéről származó információkat először megbeszélte ő és Scheffler János püspök.

Hasonlóképp tanúsítja, hogy Scheffler János püspök a szatmári szerzetesnők révén több levelet kapott papoktól és szerzetesnőktől az ukrainai Kárpátaljáról, a Szovjetunióból. Ezek révén a levelek révén tájékoztatva volt az ottani papok életéről és a helyi hatóságok egyes intézkedéseiről.

Ezeket az információkat Scheffler János püspök elküldte a Pápai Nunciatúrára, hogy továbbítsák a Vatikánba.

KÖVETKEZTETÉSEK

A Bogdánffy Szilárdval kapcsolatosan elvégzett nyomozásokból kitűnik, hogy a Szatmári Római Katolikus Püspökség kémtevékenységet folytatott, hasonlóan nagy méretűt, mint a temesvári.

Feltehető, hogy Scheffler János püspöknek a papok és a szerzetesnők soraiból szervezett kémügynöksége volt az ukrajnai Kárpátalján, a Szovjetunióban is.

JAVASLATOK

A fentiek kapcsán javasoljuk a Hunyad megyei Körösbányán kényszerlakhelyen található Scheffler János püspök letartóztatását és nyomozás céljából az Állambiztonsági Főfelügyelőségre szállítását.

Iosif Moldovan szekuritátés hadnagy.

Kézírással: A beszámoló alapján foglalják be Scheffler dossziéjába a kérdőív adatokat.

Olvashatatlan, sk.

59. sz. melléklet

176. sz. JEGYZŐKÖNYV átvételtől és testi motozásról

Készült ma, 1952. március 12-án, 15:30-kor Bukarestben

Mi, Gh. Alnulcan őrmester, az Állambiztonsági Főfelügyelőség részéről, a ránk ruházott jogok alapján elrendeljük a börtönbe átvételét nevezett Scheffler Jánosnak, aki 1897. október 29-én született Kálmán helységben, Nagykaroly kerületben, Mihály és Ilona fia, foglalkozása lelkész, lakhelye: Szatmárnémeti, I.C. Frimu utca 2. szám.

Testi motozásakor a következő tárgyakat és értékeket találtuk nála: (Következik felsorolásuk.)

Szolgálatos tiszt: Gh. Alnulcan őrmester, sk.

Megmotozott: J. Scheffler, sk.

59/a. sz. melléklet

128. sz. JEGYZŐKÖNYV bebörtönzésről és testi motozásról

Készült ma, 1952. március 18-án, 13:30-kor Bukarestben

Mi, Neacșu Gheorghe, az Állambiztonsági Főfelügyelőség részéről,

elrendeljük Scheffler János – született 1887. X. 29-én Kálmádon, Nagykaroly kerületben. Mihály és Ilona fia, püspök foglalkozású, lakhelye: kényszerlakhelyen ferenc-rendi kolostorban – nyomozás céljából való bebörtönzését.

A személyes motozás elvégzéskor nevezettnél a következő tárgyakat találtuk: Eterna típusú karóra, 480 lei 54 bani készpénz, bőr pénztárca, két kis kereszt fekete gyöngyökkel, egy kulcs, egy szemüvegtok, egy személyazonossági igazolvány, egy szemüvegtok, egy pár fekete cipő, egy karton bőrönd, egy sötétkék ruha, egy gyapjú pokróc, egy gyapjú törülköző, 3 ing, egy pár alsónadrág, 6 zsebkendő, egy fekete kalap, egy gyapjú törülköző és egy nyári, 5 gallér, 2 pár nadrágtartó, 2 fej alá való kispárna.

Szolgalatos tiszt, Olvashatatlan, sk.

A megmotozott: Scheffler János, sk.

60. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. március 17-én., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, született 1887. okt. 29-én Kálmádon, Nagykároly kerület, Nagybánya tartomány, Mihály és Ilona fia, nőtlen, jelenleg le-tartóztatott, utolsó lakhelyem: kényszerlakhelyen Körösbányán, a kérdezettek a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

1945, augusztus 23-a után tartott-e kapcsolatot az ukrainai Kárpátalja római katolikus papjaival?

Felelet:

1945, augusztus 23-a után folytattam kapcsolataimat az ukrainai Kárpátalja római katolikus papjaival, ugyanis erről a

területről kb. 40 plébánia tartozott a szatmári római katolikus püspökséghez.

Kérdés:

Meddig és milyen eszközökkel tartotta ezt a kapcsolatot?

Felelet:

Az ukrajnai Kárpátalja római katolikus papjaival 1948 végéig vagy 1949 elejéig tartottam a kapcsolatot. A kapcsolatot Molnár Károly máramarosszigeti római katolikus esperes révén tartottam; erről a dologról azt hiszem tudott a két segédlelkésze, Sipos Ferenc és Szemes (Supacher) Ferenc.

Kérdés:

Mutasson rá, kik voltak az ukrajnai kárpátaljai római katolikus papok, akikkel kapcsolatot tartott?

Felelet:

Az ukrajnai Kárpátalja római katolikus papjai közül csak Pásztor Ferenc beregszászi esperessel tartottam kapcsolatot, akit 1945-ben e területre helynökömmé neveztem ki.

Kérdés:

Milyen jellegű volt ez a kapcsolat?

Felelet:

Részemről vallásos jellegű leveleket írtam neki. Ő a leveleiben az egyházi jellegű kérdések mellett írt nekem néhány letartóztatott és kiengedett papról, a vallásos oktatás megszüntetéséről az iskolákban, lehet, hogy a kárpátaljai szerzetes nővérek helyzetéről is, és az ottani kulákok helyzetéről

Kérdés:

Milyen más információkat közölt még az Apostoli Nunciatúrával?

Felelet:

A bukaresti Apostoli Nunciatúra kérésére elküldtem egy áttekintést a híveimről és néhány papról, akiket Oroszországba deportáltak. 1948-ban, az Egyházi Törvénykönyvnek megfelelően egy részletes jelentést a püspökség helyzetéről. Ez a jelentés 100 kérdést tartalmazott. Egy másolata megvan a szatmári püspökség levéltárában. A 100 kérdés közt válaszoltam az egyes katolikus iskolák államosítására, a hívek vasárnapi és ünnepnapjaink önkéntes munkájára, egyes papok letartóztatására és kiengedésére, valamint a vallásos oktatás felszámolására vonatkozóakra.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1951. március 17.

61. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. március 17-én., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, ... a kérdezettekre a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

Milyen összegű pénzt kapott a Nunciatúrától és mi célból?

Felelet:

O'Hara nunciustól kaptam egy millió leit, vagyis körülbelül 550 000 leit a szatmári egyházmegye szegény papjai számára

és az egyházmegye egyéb céljaira, kb. 450 000 leit a szegény, görögkatolikusnak maradt papok részére.

Kérdés:

Hogyan osztották szét ezeket az összegeket?

Felelet:

Az egyházmegyém részére kapott összeget az 1947-49 és 1950-es évben a kanonokoknak és azoknak a papoknak, akik nem kaptak államsegélyt, például Ilosvay Lajos, Szvoboda Ferenc, Ágoston István avasfelsőfalui, Gellért Lőrinc mikolai, Fényi Ferenc alsóhomoródi plébánosok, a görögkatolikus papok részére szétosztottam néhánynak személyesen Bogdánffy titkárom javaslatára, de aztán Moys lelkésznek adtam összegeket, amelyeket elvitt, ahogy tudom a nagybányai általános helynöknek Sabounak.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1951. március 17.

62. sz. melléklet

NYILATKOZAT

[Részlet]¹⁶⁵

... „A ferencrendiek kolostorában visszavonultan éltem. Nem vettem részt a pasztorációs munkában, amíg a ferences szerzetesek ott voltak. A szatmári püspökséggel való kapcsolatomból állott, hogy a kolostor előljárója révén kértem személyes dolgaimat, a szükséges ágyneműt, néhány ruhát és könyvet.” ...

[Utolsó bekezdése:]

„1952 elején a gyulafehérvári általános helynök írásban is kért és Faragó Ferenc kanonok révén is, hogy vegyem át a plébánia igazgatását. Csak az igazgatás lelki részét vállaltam, az anyagiakat nem, a miniszter jóváhagyásával 1952. februártól prédikáltam is és betegeket látogattam.”

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Bukarest, 1951. március 24.

Scheffler János, sk,

¹⁶⁵ Mellőzzük a nyolc oldalas nyilatkozatnak azokat a részeit, amelyekben a testvéreiről, a tanulmányairól, munkahelyeiről ír, találkozásairól vezető (katolikus, görögkatolikus, ortodox) egyházi személyekkel, találkozásairól O'Hara nunciussal, Groza Péter miniszterelnökkel, más román miniszterekkel, az egyházmegyében végzett látogatásairól, kényszerlakhelyre viteléről, a körösbányai életéről.

63. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. március 25-én., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, ... a kérdezettekre a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

Mikor és milyen körülmények között volt látogatóban az ukrajnai Kárpátalján?

Felelet:

Minthogy az ukrajnai Kárpátalja plébániai a szatmári római katolikus egyházmegyéhez tartoznak júniusban vagy júliusban látogatóban voltam ezeken a plébániákon.

Kérdés:

Kitől kapott meghatalmazást, hogy meglátogassa ezeket a plébániákat?

Felelet:

Mivel akkor ez a terület Szatmárhoz tartozott, nem volt elkülönítve, 1945-ben végiglátogattam az egész területet, beleértve az ukrajnai Kárpátalját is, saját kezdeményezésemre, anélkül, hogy ezt bárkitől feladatul kapnám.

Kérdés:

Ki állította ki a szükséges engedélyt?

Felelet:

Abban az időszakban nem volt szükség útlevelekre, elég volt egy három nyelvű (román, magyar, orosz) igazolás, amelyet a szatmári Prefektúra állított ki.

Kérdés:

Milyen útmutatást adott információk gyűjtésére és kinek?

Felelet:

Az ukrajnai Kárpátalján kapcsolatba léptem a plébánosokkal, akiket meglátogattam, és pedig Beregszászon Pásztor Ferenc esperes plébánossal, Munkácson Sörös János plébánossal, Ungváron Bujaló Bernárd esperessel, Nagyszöllösön Bártfay Kálmán plébánossal, Huszton Tőkés György plébánossal, Szlatinán (ahonnét átmentem Máramarosszigetre) Hevele Antal plébánossal. Ez alkalommal neveztem ki általános helynökömmé e területre Pásztor Ferencet. Ezek közül senkinek nem adtam információ gyűjtésére vonatkozó utasításokat.

Kérdés:

Tartott-e kapcsolatot ez után az ukrajnai Kárpátaljával. milyen eszközökkel és meddig?

Felelet:

Ezután Pásztor Ferenc általános helynökömmel 1948 végéig vagy 1949 elejéig tartottam kapcsolatot. Ez idő alatt 4 vagy 5, tisztán egyházi (vallási) jellegű levelet küldtem neki. Ebben az időszakban ő szintén 5-6 levelet küldött nekem, amelyek az egyházi kérdések mellett néhány információt is tartalmaztak a letartóztatott vagy elmenekült papokról, a szerzetesnőkről és az akkor felosztatott katolikus felekezeti iskolákról, a vallásos oktatás megszüntetéséről az iskolákban.

Kérdés:

Kinek révén tartotta ezt a kapcsolatot?

Felelet:

Pásztor Ferencsel Molnár Károly máramarosszigeti esperes-plébános révén tartottam kapcsolatot. Erről a kapcsolatról azt hiszem tudtak a segédlelkészei, Sipos Ferenc és Szemes Ferenc is.

Kérdés:

Kinek küldték el és kivel az információkat?

Felelet:

A kapott információkból néhány közölve lett a bukaresti Apostoli Nunciatúrával. Egy levelet személyesen én adtam át O'Hara nunciának, kettőt titkárom, Bogdánffy vitt, és lehetséges, hogy egyet Páll Ferenc vitt.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. március 25.

64. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. március 25-én., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, ... a kérdezettekre a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

Mikor és milyen körülmények között ismerte meg O'Hara nunciust?

Felelet:

O'Hara nunciust 1947 elején ismertem meg Bukarestben, amikor minden püspököt meghívtak Cassulo nuncius távozása alkalmával.

Kérdés:

Miről beszélgettek ekkor?

Felelet:

Ez alkalommal az egyházi jellegű kérdések mellett O'Hara nuncius beszélt nekünk a katolikus segélyről, amelyet később kapni fogunk és megígérte, hogy meglátogatja az egyházmegyéket.

Kérdés:

Milyen utasításokat adott O'Hara nuncius az információk gyűjtésével kapcsolatosan:

Felelet:

O'Hara nuncius nem adott utasításokat adatok gyűjtésére vonatkozóan, de időnként jelentést kért az egyházi dolgokról: a papok kinevezéséről, letartóztatottakról és szabadon bocsátottakról, a megszüntetett katolikus iskolákról és intézményekről, az ortodoxiára áttért katolikus papokról, az ottmaradtakról vagy a katolikus egyházba visszatértekről.

Kérdés:

Mikor látogatta meg O'Hara nuncius, ki volt a kíséretében?

Felelet:

O'Hara nuncius titkára, Kirk kíséretében 1947 májusában látogatott meg Szatmárnémetiben, amikor meglátogatta a többi erdélyi egyházmegyét. Csak egyházi célja volt.

Kérdés:

Milyen segélyeket kapott O'Hara nuncius részéről és miben állott ez a segély?

Felelet:

O'Hara nuncius részéről kb. egy millió lei pénzbeli segélyt kaptam, valamint ruhákat, gyógyszert és élelmiszert.

Kérdés:

Kinek osztották szét a segélyeket?

Felelet:

A segélyeket O'Hara nuncius utasításainak megfelelően osztották szét, amint következik:

A pénzekből 550 000 leit az én egyházmegyém szegény papjai között lett szétosztva, kb. 450 000 lei pedig a görögkatolikus papoknak.

A ruhákat az egyházi személyzetnek osztották szét. A gyógyszereket a Szatmár egyházmegyei kórházak kapták. Az élelmiszereket a Szatmár egyházmegyei katolikus intézmények kapták, egy részüket pedig a szociális gondozó intézmények.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. március 25.

65. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. március 26-án., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök,... jelenleg letartóztatott, utolsó lakhelyem: kényszerlakhelyen Körösbányán, a kérdezettekre a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

Kicsoda Lőrincz Dominica és milyen körülmények között ismerte meg?

Felelet:

Lőrincz Dominika a Szatmári Irgalmas Nővérek Kongregációjához tartozó szerzetes nővér és Lőrincz István az ukrainai Kárpátalján Ungvár mellett levő Ördarma plébánosának nővére. Gyermekkoromból ismerem testvéreivel együtt, mert a szatmárnémeti szemináriumhoz tartoztam és közel laktam az ő falujukhoz.

Kérdés

Mikor látta utoljára?:

Felelet:

Lőrincz Dominikát utoljára 1936-ban láttam Gyulafehérváron lelkigyakorlat alkalmával, ő volt ott a szerzetes nővérek főnöke.

Kérdés:

Tartott-e vele azóta kapcsolatot?

Felelet:

Attól az időtől nem tartottam vele kapcsolatot. 1948-ban a szatmári nővérek egy levelet kaptak Lőrincz Dominikától, amelyről nekem is küldtek egy másolatot.

Kérdés:

Mit tartalmazott ez a másolat?

Felelet:

Ezt a levelet Lőrincz István írta a Szovjetunióból, ahol deportált volt. Azt írta benne, hogy el volt ítélve 3 évre, s miután kiszabadult, egy lágerbe internálták. Aztán írt a nehéz sorsáról, hogy szenved a hidegtől és a szegénységtől, hogy kihulltak az arany fogai a szájából és az aranyért kenyeret vásárolt. Hasonlóképp megírta, hogy mindezt saját és családja bűneiért való bűnhődés szellemében viseli. A levélben egyebek is voltak, amikre nem emlékszem.

Kérdés:

Mit csinált ezzel a levéllel?

Felelet:

Miután elolvastam el lett küldve O'Hara nunciusnak

Kérdés:

Kivel küldték el O'Hara nunciusnak?

Felelet:

A levelet Páll Ferenc szerzetessel lett elküldve a nunciusnak.

Kérdés:

Milyen céllal küldték el a levelet O'Hara nunciusnak?

Felelet:

Mivel tudtam, hogy a nuncius foglalkozik a letartóztatott papokkal, és ez is egy konkrét eset volt.

Kérdés:

Küldött-e még hasonló leveleket O'Hara nunciushoz?

Felelet:

Hasonló leveleket nem küldtem O'Hara nunciushoz.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. március 26.

66. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. március 25-én., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, született 1887. okt. 29-én Kálmándon, Nagykároly kerület, Nagybánya tartomány, Mihály és Ilona fia, nőtlen, jelenleg letartóztatott, utolsó lakhelyem: kényszerlakhelyen Körösbányán, a kérdezettekre a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

1944. augusztus 23-a után tartott-e kapcsolatot az ukrainai Kárpátalján levő szerzetes nővérekkel, és kinek a révén?

Felelet:

Az ukrainai Kárpátalján levő szerzetes nővérekkel kapcsolatot tartottam 1944. augusztus 23-a után, a szatmári irgalmas nővérek közvetítésével a következő módon: Ha a szatmári irgalmas nővérek levelet kaptak az ukrainai Kárpátaljáról, megmu-

tatták nekem a leveleket; részemről én azt kértem, hogy tolmácsolják üdvözetemet. A levelek Both Klára révén voltak nálam.

Kérdés:

Mit tartalmaztak a Both Klára által hozott levelek?

Felelet:

A Both Klára által hozott levelek információkat közöltek az ottani nővérekről a katolikus iskolák megszüntetése után, egyes letartóztatott papokról és más egyházi dolgokról.

Kérdés:

Ki tudta még, hogy Ön olvasta a leveleket, amelyeket a nővérek kaptak az ukrajnai Kárpátaljáról?

Felelet:

Ezekről a levelekről tudott még a titkárom, Bogdánffy Szilárd és valószínűleg az általános helynököm, Pakocs Károly.

Kérdés:

Kinek továbbították a levelekből szerzett információk?

Felelet:

A levelekből szerzett információkat senkinek nem továbbították.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. március 25.

67. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. március 26-án., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, született 1887. okt. 29-én Kálmándon, Nagykároly kerület, Nagybánya tartomány, Mihály és Ilona fia, nőtlen, jelenleg letartóztatott, utolsó lakhelyem: kényszerlakhelyen Körösbányán, a kérdezettekre a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

Milyen utasítások kapott a Nunciatúráról 1944. augusztus 23-a után?

Felelet:

A bukaresti Apostoli Nunciatúra 1944. augusztus 23-a után többször kérte levélben vagy személyesen, hogy jelentsük a szatmári egyházmegye igazgatási területén történt fontosabb dolgokat.

Kérdés:

Teljesítette-e a Nunciatúra által kérteket és hogyan?

Felelet:

A bukaresti Nunciatúra által kérteket mindenkor végrehajtottuk, jelentést küldve a kért információkról.

Kérdés

Mutasson rá részletesen minden információra, melyet a Nunciatúrára küldött!

Felelet:

A bukaresti Apostoli Nunciatúrára a következő információkat küldtem:

- Névsort a Szovjetunióba deportált hívekről.
- Jelentést a letartóztatott és kiszabadult papokról.
- Jelentést a megszüntetett katolikus iskolákról és intézményekről.

- Jelentést a megszüntetett Szemináriumról,
- Jelentést a szerzetesnők helyzetéről,
- A görögkatolikus hitükben megmaradt, az ortodoxiára tért, és az üldözött egyházba visszatért lelkészek névsorát,

Kérdés:

Milyen eszközökkel gyűjtötte a fentemlített információkat?

Felelet:

A fentemlített információkat a következő módon lettek összegyűjtve:

- A deportált hívek névsorát az alárendeltségembe tartozó lelkészekről kaptam kérésem alapján.

- A letartóztatott és kiszabadult papokról, a megszüntetett iskolákról és bentlakásokról és a megszüntetett szemináriumról én magam tudtam,

- A szerzetesnők helyzetéről Mureșan Leonarda főnöknőt kérdeztem,

- A görög katolikus papok helyzetéről készült névsort én kértem a nagybányai általános helynöktől, Sabău kanonoktól.

Kérdés:

Mutasson rá konkrétan azokra a személyekre, akik segítettek ezeknek az információknak az összegyűjtésében!

Felelet:

A személyek, akik segítettek engem az információk, speciálisan a deportált hívekre vonatkozó összegyűjtésében, a

következők voltak: Gyulai László nagykárolyi plébános, Lőrincz János kálmándi plébános, Steib Ferenc börvelyi plébános, Kassay Kelemen kaplonyi plébános, Tillinger Ferenc csanálosi plébános, Márton József fényi plébános, Merlák Ferenc csomaközi plébános, Magyar Bálint szaniszlói plébános, Mártonházy György mezőpetri plébános, Kuliffay Mihály mezőteremi plébános, Diczig Béla nagymajtényi plébános, Gábiel János erdődi plébános, Fischer János szakaszi plébános, Monostori Ferenc nagymadarászi plébános, Czumbel Lajos szatmárnémeti plébános, Barna József túrterebesi plébános, Csonth Ignác józsefházi plébános, Kőrösi Károly színérváraljai plébános.

Kérdés:

Mutasson rá, hogy a fentiek mindegyikétől milyen információkat kapott!

Felelet:

[Felsorolja mindegyiket külön-külön és mindegyiknél megírja, hogy a plébániájáról deportáltak névsorát küldte be.]

Kérdés:

Kinek a révén küldte az információkat a bukaresti Apostoli Nunciatúrára?

Felelet:

Az információkat én személyesen vittem a bukaresti Apostoli Nunciatúrára a püspöki konferencia alkalmával, melyet minden évben tartottak, titkárom, Bogdánffy Szilárd és Páll Ferenc.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. március 26.

68. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. március 26-án., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, ... a kérdezettekre a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

Mikor, milyen alkalomból látogatta meg a magyarországi plébániákat?

Felelet:

A magyarországi plébániánál 4 alkalommal voltam. Így 1945 nyarán egyházi jellegű látogatást végeztem a Mátészalka környéki plébániákon. Hasonló céllal látogatást végeztem 1946-ban, amikor Máriapócson megismertem Mindszenty hercegprímást, találkoztam Czapik Gyula egri érsekkel, Dudás Miklós hajdúdorogi és Kriston András címzetes püspökkel. Ezen a látogatáson elkísért Barót Mihály, aki általános helyettesem az adott területen. Később 1947-ben voltam utoljára Mátészalkán, ugyancsak egyházi ügyben.

Kérdés:

Az 1947-beli utolsó látogatása után tartott-e kapcsolatot a magyarországi területtel?

Felelet:

1947 októberében volt nálam látogatóban Szatmáron általános helynököm, Barót Mihály. Ezután küldtem még néhány levelet Barót Mihálynak Tillinger Ferenc csanálosi plébános révén, amelyek nem jutottak el Barót helynökhöz, mert a Tillingernél tartott házkutatáskor megtalálták őket.

Barót Mihály helynököm is küldött nekem leveleket, ugyancsak a csanálosi Tiilingerrel.

Kérdés:

Milyen jellegük volt a Barót Mihály által küldött leveleknek?

Felelet:

A Barót Mihály által küldött levelek egyházi jellegűek voltak.

Kérdés:

Mit tartalmaztak még a Barót Mihály által írt levelek az egyházi kérdéseken kívül?

Felelet:

Az egyházi ügyeken kívüli és adminisztrációs kérdéseken kívül Barót Mihály közölte velem Gyulai Mihály lelkész letartóztatását.

Kérdés:

Közölte-e valakivel Gyulai Mihály letartóztatását?

Felelet:

Nem tudom biztosan, hogy közöltem-e ezt a dolgot a bukaresti nunciussal, de azt hiszem közöltem.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. március 26.

69. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. március 27-án., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, ... a kérdezettekre a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

Mikor és milyen körülmények közt ismerte meg Tillinger Ferencet?

Felelet:

Tillinger Ferencet 1914-től ismerem, amikor tanítványom volt a szatmárnémeti szemináriumban

Kérdés:

Milyen kapcsolatban volt ez után Tillinger Ferencel?

Felelet:

1942-ig kollegiális viszonyban voltam Tillinger Ferencel, ugyanis mindketten papok voltunk; 1942 után amikor püspök lettem, kapcsolatunk feljebbvaló-alárendelt lett.

Kérdés:

Milyen utasításokat adott Tillinger Ferencnek 1944 augusztus 23-a után?

Felelet:

Minthogy 1946 november hónapja után általános helynököm, Barót Mihály Vállaj községben lakott Csanáros közelében, ahol Tillinger lelkész volt, megbíztam, hogy vigye el hozzá és hozza el Baróttól a leveleket.

Kérdés:

Hány levelet kapott és hányat küldött Tillingernek és mit tartalmaztak ezek a levelek?

Felelet:

Barót Mihálynak 1945-1947 között 4 vagy 5 levelet küldtem, s tőle is körülbelül ennyit kaptam. A neki küldött levélben én adtam neki különböző meghatalmazásokat, olaj szentelésre, és más egyházi természetűeket. Barót Mihály a nekem küldött levelekben írt az egyházmegyéem magyar részen levő területén levő papok helyzetéről. Lehetséges, hogy Barót Mihály közölte velem a Gyulai Mihály letartóztatását is.

Kérdés:

Mit csinált a Tillinger révén Baróttól érkezett levelekkel?

Felelet:

A papok helyzetéről [szóló rész] és a Gyulai Mihály letartóztatása lehetséges hogy közölve lett a bukaresti Nunciatúrával, a többi, egyházi vonatkozású rész nekem maradt.

Kérdés:

Mikor látta utoljára Tillinger Ferencet és milyen alkalommal?

Felelet:

Tillinger Ferencet utoljára 1948 nyarán láttam, amikor meglátogattam a nagykárolyi börtönben, egy kis csomag élelmiszert vittem neki, anélkül, keveset beszélünk, a beszélgetésen jelen volt a börtön igazgatója is.

Kérdés:

Mit tud a Tillinger Ferenc 1947-es letartóztatásáról?

Felelet:

Ahogy hallottam, Tillinger Ferencet azért tartóztatták le, mert a lakásán Csanáloson tartott házkutatás alkalmával több magyar pénzért találtak nála és egy nyugtát valami dollárról.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. március 27.

70. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. március 28-án., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, a kérdezettekre a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

Kicsoda Pakocs Károly?

Felelet:

Pakocs Károly a szatmári egyházmegye papja, kanonok és volt általános helynököm, jelenleg, ahogy tudom, a gyulafehérvári teológiai akadémián tanít.

Kérdés:

Mikor ismerte meg Pakocs Károlyt és milyen alkalommal?

Felelet:

Pakocs Károlyt 1910-től ismerem, amikor felvették a szatmári szemináriumba.

Kérdés:

Milyen kapcsolatba volt azóta vele?

Felelet:

1910-től, amióta ismerem, 1942-ig kollégák voltunk. 1942-ben, amikor püspök lettem, kapcsolatunk a feljebbvaló és alárendelt kapcsolata lett. Abban az évben ki lett nevezve általános helynökömmé a szatmári egyházmegyébe.

Kérdés:

Tudott-e Pakocs Károly az Ön által a nunciatúrának küldött információkról?

Felelet:

Pakocs Károly tudott az általam O'Hara nunciusnak küldött információkról.

Kérdés:

Hol tartózkodik Pakocs Károly és mivel foglalkozik?

Felelet:

Ahogy tudom, jelenleg Pakocs Károly Gyulafehérváron van és tanár a Teológiai Akadémián.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. március 28.

71. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. március 28-án., Niculescu Mihai, sk,
szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök,
... a kérdezettekre a következőket nyilatkozom:

Márton Józsefről.....

Elkészítette a falujából deportáltak névsorát.

72. sz. melléklet

Fischer Jánosról.....

Elkészítette a falujából deportáltak névsorát.

73. sz. melléklet

Gábrriel Jánosról.....

Elkészítette a falujából deportáltak névsorát.

74. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. március 29-án., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, ... a kérdezettekre a következőket nyilatkozom:

Kérdés:

Küldött-e 1948-ban valamilyen jelentést a bukaresti Apostoli Nunciatúrára?

Felelet:

1948-ban írásbeli jelentést küldtem a bukaresti Apostoli Nunciatúrára.

Kérdés:

Mit tartalmazott a jelentés?

Felelet:

A jelentés beszámolót tartalmazott a szatmári római katolikus egyházmegye személyeiről, egy száz kérdést tartalmazó vázlat alapján.

Kérdés:

Mutasson rá konkrétan, mire vonatkozott ez a száz kérdés!

Felelet:

- Az egyházmegye eredetére és történetére,
- Az egyházi személyekre:
- püspök: neve, keresztnéve, hogy teljesíti a kötelezettségeit, tartott-e egyházmegyei zsinatot; meglátogatta-e az egész egyházmegyéjét, stb.

- általános helynök: hányan vannak, kik azok, hogyan teljesítik kötelezettségeiket,
- a székesegyházi káptalan: mikor létesült, van-e jóváhagyott működési szabályzata, hogyan teljesíti,
- más lelkészek: esperesek, plébánosok, káplánok, hányan vannak, hogy teljesítik kötelezettségeiket,
- a papok képzése: létezik-e megyei szeminárium, felettesei, tanárai, szabályzatok, fegyelem, lelki képzése, tantervek,
- szerzetes papok: milyen szerzetesrendek vagy kongregációk működnek az egyházmegyében, mit dolgoznak, szellemiségük,
- szerzetesnők: milyen szerzetesnők találhatók az egyházmegyében, milyen a szabályzatuk, foglalkozásuk, lelkiségük, a püspök meglátogatta-e a kolostoraikat,
- a hívők: létszámuk az egyházmegyében, hogy teljesítik vallási kötelezettségeiket, hogyan segítik az egyház fenntartását,
- Az egyházi dolgokra vonatkozóan:
 - a szentségek: látogatják-e a hívők, hogy látják a rájuk vonatkozó szabályok tiszteletben tartását,
 - az istentisztelet: hogyan végzik, a hívők elég szorgalmasan látogatják-e,
 - az igehirdetés: a templomokban, a gyermekek vallásos oktatása, lelkigyakorlatok, katolikus iskolák,
 - a szent helyek: a templomok, az oltárok, a szent eszközök,
 - az egyházi javadalmak: miben állnak, a szent kánonok szerint adminisztrálják-e őket,
 - az egyházi javak: hogy adminisztrálják őket,
 - Táblázat az elmúlt 5 év egyházi pereiről.

Kérdés:

Hogy gyűjtötték össze a fenti adatokat?

Felelet:

Legnagyobb részét én tudtam, másik részét a levéltárból gyűjtötték; a hívek számára vonatkozó adatokat az illetékes plébánosoktól kérték, a szerzetesek és szerzetesnők számára vonatkozó adatokat az illetékes feletteseiktől.

Kérdés:

Mutasson rá konkrétan a személyekre, akik a fenti táblázatokat adták Önnek!

Felelet:

A hívek számára vonatkozó adatokat a plébánosok az esperesek révén küldték el: Barna József túrterebesi esperes-plébános, Körösi Károly Szinérváralján lakó nagybányai esperes-plébános, Magyar Bálint nagykárolyi esperes-plébános, Weisz József erdődi esperes-plébános. A jezsuita szerzetesekre vonatkozóan Ecker Jenő, a szatmári kolostor főnöke, a ferencesekre vonatkozóan Imets Károly, szatmári előljárójuk. A szerzetesnőkre vonatkozóan Mureşan Leonárda szatmári általános főnöknő.

Kérdés:

Kivel küldte el a jelentést a Nunciatúrára?

Felelet:

Ezt a jelentést titkárom, Bogdánffy Szilárd vitte a Nunciatúrára.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. március 29.

75. sz. melléklet

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV (gépírásos)

A letartóztatott: Scheffler János, született 1887. okt. 29-én Kálmánd községben, Nagykároly kerületben, Nagybánya Tartományban, utolsó lakhelye: Körösbánya, Hunyad megye.

Bukarest, 1952. március 31.

A kihallgatás 10,00-kor kezdődött..

A kihallgatás 12,00-kor fejeződött be.

Én, Niculescu Mihai, az Állambiztonsági Főfelügyelőség alhadnagya, vizsgáló (nyomozó) minőségben kihallgattam Scheffler János letartóztatottat, aki 1887. okt. 29-én született Kálmánd községben, Nagykároly kerületben, Nagybánya tartományban, román állampolgár, magyar nemzetiségű, teológiai és kánonjogi doktor, szatmári (római katolikus) püspök, utolsó lakhelye: Körösbánya, Hunyad tartomány, nőtlen.

Szegényparaszt. Szüleinek 4 Ha földje volt, 8 gyermeke.

1942-től 1944-ig a magyar szenátus tagja voltam. 1940-ben Corvin koszorúval tüntettek ki. Katonai szolgálatot nem teljesítettem.

Külföldön 1910-1925 között voltam Olaszországban, ebben az időben ott tanultam, meglátogattam a fontosabb városokat, Firenzét, Genovát, Nápolyt., 1926-ban a jubileumi év alkalmából Rómában voltam, 1926-ban Chicagóban a nemzetközi eukarisztikus kongresszuson, 1927-ben Németországban, Wörishofenben egy szanatóriumban vízkúrán, meglátogattam Münchent, Greiburgot, Nürnberget, 1928-ban Franciaországban Lourdes-ban zarándoklaton, meglátogattam a dél-franciaországi

városokat, Észak-Olaszországot, Spanyolországot Madridig. 1929-ben Svájcban, Zizersben pihenni, 1930-ban Afrikában nemzetközi eukarisztikus kongresszuson, Cartagoban, 1931-ben Franciaországban Párizsban, meglátogattam a gyarmati kiállítást, utána Annesyben pihentem, 1932-ben Írországbán, Dublinban nemzetközi eukarisztikus kongresszuson, 1933-ban Svájcban, 1935-ben Csehszlovákiában, 1938-ban Budapesten nemzetközi eukarisztikus kongresszuson, 1939-ben tanulmányi úton voltam Olaszországban, Szicíliában, 1940-1944 között többször voltam Budapesten.

Kérdés:

1944 augusztus 23-a előtt szimpatizált-e valamilyen politikai párttal?

Felelet:

1944. augusztus 23-aelőtt a Kereszténydemokrata Párttal szimpatizáltam.

Kérdés:

Hogy magyarázza, hogy a horthysta diktatúra idején a szenátus tagja volt, mégsem szimpatizált azzal a rendszerrel?

Felelet:

A tényt azzal magyarázom, hogy abban az időben a magyar törvények értelmében minden felekezet püspökei tagjai voltak a szenátusnak.

76. sz. melléklet

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV (gépírásos)

A letartóztatott: Scheffler János, született 1887. okt. 29-én Kálmánd községben, Nagykároly kerületben, Nagybánya Tartományban, utolsó lakhelye: Körösbánya, Hunyad megye.

Bukarest, 1952. március 31.

A kihallgatás 12,05-kor kezdődött..

A kihallgatás 14,00-kor fejeződött be.

[Tárgya: Az Apostoli Nunciatúrával való kapcsolatáról. Elismeri-e? Kapcsolata O'Hara nunciussal. Milyen információkat küldött, kivel, kik gyűjtötték az anyagot?]

77. sz. melléklet

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV

A letartóztatott: Scheffler János, született 1887. okt. 29-én Kálmánd községben, Nagykároly kerületben, Nagybánya Tartományban, utolsó lakhelye: Körösbánya, Hunyad megye.

Bukarest, 1952. március 31.

A kihallgatás 16,05-kor kezdődött..

A kihallgatás 17,25-kor fejeződött be.

Tárgya: az 1944. aug. 23 utáni kapcsolata a Kárpátalján levő papokkal, levelezése Pásztor Ferencsel. Elküldte-e az információkat a Nunciatúrára, ki vitte (ő személyesen, kétszer Bogdánffy Szilárd)

78. sz. melléklet

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV

A letartóztatott: Scheffler János, született 1887. okt. 29-én Kálmánd községben, Nagykároly kerületben, Nagybánya Tartományban, utolsó lakhelye: Körösbánya, Hunyad megye.

Bukarest, 1952. március 31.

A kihallgatás 17,30-kor kezdődött..

A kihallgatás 19,00-kor fejeződött be.

(Tárgya: a magyarországi látogatásai, levelezése Barót Mihály helynökkel, közölték-e Gyulai Mihály letartóztatását a Nunciatúrával.)

79. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. április 1-jén., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, született 1887. okt. 29-én Kálmándon, Nagykároly kerület, Nagybánya tartomány, Mihály és Ilona fia, nőtlen, jelenleg letartóztatott, utolsó lakhelyem: kényszerlakhelyen Körösbányán, a következőket nyilatkozom:

1948-ban vagy 1949-ben, a Rómából, a bukaresti Apostoli Nunciatura révén kapott rendelet szerint három általános helynököt neveztem ki arra az esetre, ha a püspökségemben üresedés állna be halálom vagy más okból való akadályoztatásom esetén, éspedig:

Czumbel Lajos szatmári plébános-kanonokot,

Szvoboda Ferenc szatmári kanonokot,

Dobos János szatmári lelkészt.

Kötelezettségük az volt, hogy folytatólagosan vegyék át az egyházmegye igazgatását széküresedés esetén („sede vacante”) is és akadályoztatás (sede impedita) esetén is. Szatmárról való távozásom után a kánonok szerint a teljes püspöki joghatóság Czumbel Lajosra maradt. Ez után az idő után nem tudom, hogy ebben a vonatkozásban milyen intézkedések történtek.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és sajátkezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. április 1.

80. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. április 1-jén., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, született 1887. okt. 29-én Kálmándon, Nagykároly kerület, Nagybánya tartomány, Mihály és Ilona fia, nőtlen, jelenleg letartóztatott, utolsó lakhelyem: kényszerlakhelyen Körösbányán, a következőket nyilatkozom:

Szvoboda Ferenc a szatmári egyházmegye kanonok-lelkésze 1945-ben provikáriusnak neveztem ki, 1949-ben (?) pedig Czumbel Lajos általános helynök utódjává, abban az esetben,

ha ez akadályoztatva lesz a tisztsége gyakorlásában. A püspökség irodájában ellenőrizte az anyakönyveket és a plébániai számadásokat. Ahogy tudom, áthelyezték Felsővisóra.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. április 1.

81. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. április 1-jén., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, ... jelenleg letartóztatott, utolsó lakhelyem: kényszerlakhelyen Körösbányán, a következőket nyilatkozom:

Dobos János szatmári egyházmegyes lelkészt a Szatmár-németiből való távozásomig a szerzetes nővérek templomában működött. 1949-ben (?) kineveztem Czumbel Lajos és Szvoboda Ferenc utódjává az általános helynökségben, ha mindketten akadályoztatva lesznek az általános helynöki működésükben. Tudomásom szerint jelenleg a máramarosszigeti temploma adminisztrátora.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. április 1.

82. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. április 1-jén., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök,... jelenleg letartóztatott, utolsó lakhelyem: kényszerlakhelyen Körösbányán, a következőket nyilatkozom:

Révész Gábor a szatmári egyházmegye papja, akit 1946-ban írnoknak és levéltárosnak neveztem ki Bogdánffy Szilárd titkár és az általános helynök alárendeltségébe. Bogdánffy Szilárd letartóztatása után 1949-ben Révész átvette a szatmári püspökség gazdasági hivatalának az irányítását. Tudomásom szerint most is Szatmáron van.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. április 1.

83. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. április 1-jén., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök,... jelenleg letartóztatott, utolsó lakhelyem: kényszerlakhelyen Körösbányán, a következőket nyilatkozom:

- 1949-ben (?) a szatmári püspöki palota kápolnájában két papot szenteltem: Sabău nagybányai görögkatolikus általános helynök kérésére Ținca görögkatolikus teológust,

- 1950. májusában a mi teológusunkat, Szeibel Jánost, aki 1938–1944 között elvégezte a tanulmányait, 1945 januárban a Szovjetunióba deportálták, és hazatérése után 1949 őszén kérte a felszentelését.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és sajátkezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. április 1.

84. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. április 1-jén., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, ... jelenleg letartóztatott, utolsó lakhelyem: kényszerlakhelyen Körösbányán, a következőket nyilatkozom:

Sabău nagybányai görögkatolikus általános helynököt személyesen nem ismerem. Moys görögkatolikus lelkészről és Páll Ferenc szerzetestől hallottam, hogy ő a nagybányai görögkatolikus egyházmegye általános helynöke. Ilyen minőségében a következő kapcsolatom volt vele: elküldtem neki a bukaresti Apostoli Nunciatúra által küldött pénzt, közöltem vele, hogy a Nunciatúra kérése, hogy készítsen egy névsort a nagybányai görög-katolikus egyházmegye papjairól egy névsort, akik meg-

maradtak a görögkatolikus vallásban, akik áttértek az ortodox egyházba és visszatértek eredeti vallásukra, és ezt a névsort én küldtem el a bukaresti Nunciusnak; az ő kérelmére felszenteltem egy görögkatolikus teológust, mégpedig Țincát. 1950 tavaszától nem hallottam róla.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és sajátkezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. április 1.

85. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. április 1-jén., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, ... jelenleg letartóztatott, utolsó lakhelyem: kényszerlakhelyen Körösbányán, a következőket nyilatkozom:

Moys görögkatolikus lelkészt 1949 elejéről ismerem. Akkor meglátogatott, amely alkalommal elmondta, hogy hű maradt a görögkatolikus hitéhez és nagy nyomorban él. Adtam neki 2-3 ezer lejt a szegény görögkatolikus papok részére a Nunciatúráról korábban kapott pénzből. Ebből a segélyből Moys más papoknak is vitt. Később a Moys és Páll Ferenc görögkatolikus szerzetes javaslatára a bukaresti Nunciatúrától még erre a célra küldött pénzek át lettek küldve a nagybányai általános helynök-

nek, Sabăunak. Moys többször meglátogatott 1950 tavaszáig. Ezután az időpont után nem tudok róla semmit.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és sajátkezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. április 1.

86. sz. melléklet

Előttünk adta 1952. április 1-jén., Niculescu Mihai, sk, szekuritátés alhadnagy.

NYILATKOZAT

Alulírott Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, született 1887. okt. 29-én Kálmándon, Nagykároly kerület, Nagybánya tartomány, Mihály és Ilona fia, nőtlen, jelenleg le-tartóztatott, utolsó lakhelyem: kényszerlakhelyen Körösbányán, a következőket nyilatkozom:

Amíg Körösbányán voltam 1950 májusától 1952 márciusig a következő személyek látogattak meg:

- 1950. júniusban vagy júliusban meglátogatott Tyukodi Mihály szinfalusi plébános egy teológussal, abból a célból, hogy hírt halljon rólam. Ez alkalommal hozott nekem néhány könyvet, és felajánlott 50 000 leit, amit nem fogadtam el, mert nem volt rá szükségem.

- A volt brádi római katolikus lelkész, Dóczy György többször meglátogatta a körösbányai ferences szerzeteseket, néhány ilyen alkalommal meghívtak az ebédhez és találkoztam vele.

- 1950 nyarán P. Benedek Fidelis, a ferencesek tartományfőnöke kánoni látogatást végzett a kolostorban, engem is meglátogatott és érdeklődött szükségleteimről és a helyzetemről,

- Ugyanabban az évben baráti látogatáson volt a körösbányai ferences kolostorban több ferences szerzetes, akikkel semmilyen kapcsolatom nem volt, éspedig a dévai általános főnök, P. Kolos (?), P. Renat Déváról, P. Athanáz valamelyik csíki kolostorból, P. Emilian, nem tudom honnét.

Jött még a körösbányai kolostorba néhány más ferences látogató, akiknek nevét nem tudom, nem volt velük kapcsolatom.

1951/52 telén volt Adorján Kolozsvárról a számadásokat ellenőrizni.

Az új brádi lelkészt, Trebics Jenőt meghatalmazta a gyulafehérvári adminisztráció a körösbányai plébánia anyagi ügyeinek ellenőrzésére, Ilyen minőségben 1951 végén többször jött hozzám is, ebédelt nálam, beszéltünk a plébánia és az egyházmegye dolgairól. 1952 februárban Faragó Ferenc esperes volt nálam Trebics Jenővel.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és sajátkezűleg aláírok.

Scheffler János

Bukarest, 1952. április 1.

87. sz. melléklet

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV (gépírás)

A letartóztatott: Scheffler János, született 1887. okt. 29-én Kálmánd községben, Nagykároly kerületben, Nagybánya Tartományban, utolsó lakhelye: Körösbánya, Hunyad megye.

Bukarest, 1952. április 2.

A kihallgatás 9,10-kor kezdődött.

A kihallgatás 13,50-kor fejeződött be.

[Tárgya a Nunciatúrával való kapcsolat, öt oldalon összegzi a korábbiakban nyilatkozatba foglaltakat.]

88. sz. melléklet

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV (gépírás)

A letartóztatott: Scheffler János, született 1887. okt. 29-én Kálmánd községben, Nagykároly kerületben, Nagybánya Tartományban, utolsó lakhelye: Körösbánya, Hunyad megye.

Bukarest, 1952. április 2.

A kihallgatás 17,00-kor kezdődött.

A kihallgatás 19,00-kor fejeződött be.

Kérdés:

Milyen antidemokratikus tevékenységet fejtett ki 1945-tel kezdődően?

Felelet:

1945-től kezdődően nem fejtettem ki semmilyen antidemokratikus tevékenységet.

Kérdés:

Az 1952. április 2-i kihallgatási jegyzőkönyvben azt nyilatkozta, hogy a bukaresti Apostoli Nunciatúrára egész sor információt közölt a közélet minden területéről. Ön szerint ez milyen tevékenység volt,

Felelet:

Az információk összegyűjtésének és elküldésének tevékenysége, amelyet végeztem, tárgyilagosan tekintve szerintem nem kémtevékenység, minthogy ezeket a Nunciatúrával szembeni kötelezettségemnek tekintettem.

Ha ezek a cselekedetek, amelyeket végeztem, a Köztársaság törvényei szerint kémkedés cselekedetét képezik, akkor szerintem kémkedtem. Ez a dolog azonban nem volt szándékomban

Kérdés

A nyomozó hatóság kéri, hogy mutasson rá konkrétan, hogy kémkedett-e.

Felelet:

Elismerem, hogy a Vatikán számára kémkedtem, de megjegyzem, hogy szándékom nélkül.

Kérdés:

Milyen célból végzett Ön kémtevékenységet?

Felelet:

Minthogy, amint mondtam, nem volt szándékomban kémkedni, nem állapíthatom meg ennek a kémtevékenységnek a célját.

Ez a nyilatkozatom, amelyet adok, fenntartok és saját kezűleg aláírok.

Scheffler János

89. sz. melléklet

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV (gépírás)

A letartóztatott: Scheffler János, született 1887. okt. 29-én Kálmánd községben, Nagykároly kerületben, Nagybánya Tartományban, utolsó lakhelye: Körösbánya, Hunyad megye.

Bukarest, 1952. április 3.

A kihallgatás 12,45-kor kezdődött.

A kihallgatás 13,50-kor fejeződött be.

Kérdés

Mikor ismerte meg Ön Bogdánffy Szilárdot és milyen alkalommal?

Felelet:

Bogdánffy Szilárdot 1931-ben ismertem meg a budapesti egyetemen, ahol teológus hallgató volt. Jobban 1947-ben ismertem meg, amikor a szatmári egyházmegye püspöki titkárává neveztem ki, amelynek püspöke voltam.

Kérdés:

Milyen kapcsolat volt Önök között?

Felelet:

1942-ig kollégák voltunk, így kollegiális kapcsolatban voltunk. 1942-ben püspök lettem, a kapcsolatunk feljebbvaló és alárendelt kapcsolata lett.

Kérdés:

Mit tudott Bogdánffy Szilárd a bukaresti Pápai Nunciatúra-ra küldött információkról?

Felelet:

Bogdánffy Szilárdnak a püspökség titkáráként tudomása volt minden, a nunciatúrára küldött információról, minthogy ő segített a nunciatúrának címzett jelentések összeállításában.

Kérdés:

Volt-e tudomása Bogdánffy Szilárdnak az Ön által végzett kémtevékenységről?

Felelet:

Én sohasem beszéltem Bogdánffynak kémkedésről, ugyanis, amint előző nyilatkozataimban közöltem nekem sem volt kémkedési szándékom.

Kérdés:

Mégis, ha nem volt szándékában kémkedni, miért küldött információkat a Nunciatúrának?

Felelet:

A Pápai Nunciatúrának azért küldtem információkat, mert kérték tőlem.

Kérdés:

Kivel küldte el az információkat a Nunciatúrának?

Felelet:

Az információkat személyesen vittem a nunciatúrára és Bogdánffy és Páll Ferenc.

Kérdés:

Milyen indokból nem küldte a levelezést postán?

Felelet:

Nem küldtem a levelezést postán, mert futárral biztonságosabb volt.

Kérdés:

Ha Ön, amint korábban nyilatkozta, szándék nélkül kémkedett, akkor miért nem küldte a jelentéseket postán csak speciális futárokkal? A nyomozó hatóság kéri, válaszoljon őszintén, kémkedett-e?

Felelet:

Amint fentebb kijelentettem, és más nyilatkozataimban is, én többször küldtem a Nunciatúrára információkat. Ha ez kémkedésnek számít, akkor elismerem, hogy kémkedtem, de megjegyzem, hogy ennek szándéka nélkül.

Miután elolvastam a kihallgatási jegyzőkönyvet, fenntartom és aláírom.

Scheffler János, sk.

Vizsgáló bíró:

M. Niculescu, sk, állambiztonsági alhadnagy,

90. sz. melléklet

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV (gépírás)

A letartóztatott: Bogdánffy Szilárd, született 1911. február. 21-én Tarnabara községben, a jugoszláv Bánságban, utolsó lakhelye: Szatmárnémeti, I.C. Frimu utca 2. sz..

Bukarest, 1952. április 3.

A kihallgatás 9,10-kor kezdődött..

A kihallgatás 12,40-kor fejeződött be.

Kérdés:

Mikor és milyen körülmények között nevezték a Szatmári Püspökség titkárává?

Felelet:

A Szatmári Püspökség titkárává 1947-ben neveztek ki, miután az tisztség üres maradt a volt titkár Magyarországra távozása nyomán.

Kérdés:

Ki volt a szatmári egyházmegye püspöke?

Felelet:

Abban az időben Scheffler János volt a püspök.

Kérdés:

Mikor és milyen körülmények között ismerte meg Scheffler János püspököt?

Felelet:

Scheffler János püspököt 1931-ben ismertem meg, amikor teológus hallgató voltam, de jobban akkor ismertem meg, amikor 1947-ben kineveztek egyházmegyei titkárnak a szatmári püspökségre, ahol ő volt a püspök.

Kérdés:

Milyen volt az Ön és a püspök viszonya?

Felelet:

A püspök és közöttem egyházi vonalon a felettes és az alárendelt viszonya volt.

Kérdés:

Az 1951 december 12-i nyilatkozatában Ön azt mondta, hogy az egyházi kapcsolat mellett Önök közt kapcsolat volt az általa a Pápai Nunciatúra javára folyó kémkedésben. Most miért tér vissza erre és tagadja az igazságot? A vizsgáló hatóság kéri, hogy válaszoljon konkrétan a kérdésre, hogy milyen, az egyházin kívüli kapcsolat volt Ön és Scheffler János püspök között

Felelet:

Scheffler püspök soha nem mondta nekem sem direkt, sem indirekt módon, hogy ösztönöz az általa kifejtett kémtevékenységre. Tudom azonban, hogy ő az ukrainai Kárpátaljáról és Magyarországról is kapott leveleket, amelyeket elküldtek a bukaresti Nunciatúrára, általam, Páll Ferenc (jezsuita szerzetes) által, vagy ő maga vitte.

Kérdés:

Mutasson rá konkrétan, milyen információkat küldött Scheffler János püspök a bukaresti Pápai Nunciatúrára!

Felelet:

Scheffler János püspök több információt küldött a bukaresti Pápai Nunciatúrára, amint következik:

- a letartóztatott és kiszabadult papokról,
- az iskolai hitoktatás megszüntetéséről,

- a hívek által vasárnap és ünnepnapokon végzett önkéntes munkáról, melyet a helyi politikai szervek szerveztek,
- információkat a kisajátított és az ország más tartományai-ba vitt kulákokról,
- információkat az ortodoxzá lett görögkatolikus papokról a vallásukban megmaradottakról,
- információkat egyes államosított katolikus iskolai épületekről,
- információkat a szerzetes nőkről, hányan vannak, a kolostoraikról,
- információkat egyes államosított egyházi iskolákról.

A fentiekén kívül tudom, hogy Scheffler János püspök egy egész sor információt kapott az ukrainai Kárpátaljáról a szerzetes nők közvetítésével. Ezek az információk a papok és a nővérek helyzetéről szóltak, egyes papok letartóztatásáról és kiszabadulásáról, a lakásuk elfoglalásáról a hatóságok által, stb. Nem tudom, hogy ezeket is továbbították-e a Nunciatúrára, mivel fontos dolgok voltak azt hiszem továbbították.

Kérdés:

Kik révén továbbították ezeket az információkat a Nunciatúrára?

Felelet:

Ezeket az információkat Scheffler János püspök, én és Páll József jezsuita szerzetes továbbította.

Kérdés:

Milyen pénzüsszegeket kapott a püspök a Nunciatúráról a küldött információkért?

Felelet:

Tudom, hogy a püspök a Nunciatúráról a görögkatolikus papok számára kapott egy pénzüsszeget, anélkül hogy tudnám, hogy ez az összeg a szolgáltatott információkért való.

Kérdés:

Hogy magyarázza, hogy Ön a püspökség titkáráként nem tudott a Scheffler János által kapott pénzről?

Felelet:

A püspökség pénzügyeit mindig a püspök intézte, úgyhogy nem volt honnan tudjak róluk.

Kérdés:

Milyen más segélyeket kapott Scheffler János püspök a bukaresti Pápai Nunciatúrától?

Felelet:

Tudom, hogy a püspökség 1947-1948-ban a „Katolikus Segélytől” gyógyszert, élelmiszert és ruhaneműt kapott, de semmiképp sem az Apostoli Nunciatúrától.

Kérdés:

Milyen szervezet volt a „Katolikus Segély”?

Felelet:

Nem ismerem milyen természetű és célú volt a Katolikus Segély, de a küldött anyagok származási helye, úgy tűnik, valahol Amerikában volt.

Miután elolvastam a kihallgatási jegyzőkönyvet, fenntartom és aláírom.

Bogdánffy Szilárd, sk.

Vizsgáló bíró:

M. Niculescu, sk, állambiztonsági alhadnagy,

91. sz. melléklet

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV (kézírás)

A letartóztatott: Scheffler János, született 1887. okt. 29-én Kálmánd községben, Nagykároly kerületben, Nagybánya Tar-tományban, utolsó lakhelye: Körösbánya, Hunyad megye.

Bukarest, 1952. április 3.

A kihallgatás 17,00-kor kezdődött.

A kihallgatás-kor fejeződött be.

Kérdés:

A f. évi április 2-i kihallgatási jegyzőkönyvben azt nyilatkozta, hogy 1945 után kapcsolatot tartott az egyházmegye Ukrajnában, Kárpátalján levő részével az ottani vikárius, Pásztor Ferenc révén. A nyomozó hatóság kéri, mutasson rá, hogy ki küldte és kapta az Ukrajnából, Kárpátaljáról érkező leveleket.

Felelet:

A leveleket, amelyeket Pásztor Ferencnek küldtem, illetőleg tőle kaptam a máramarosszigeti római katolikus pap, Molnár Károly (meghalt) vitte el.

Kérdés:

Ki tudott még ezekről a levelekről Molnár Károlyon kívül?

Felelet:

Lehetséges, hogy ezekről a levelekről tudtak a segédlelkészei, éspedig Sipos Ferenc és Szemes Ferenc.

Kérdés:

Mit tartalmaztak ezek a Kárpátukrajnából érkező levelek?

Felelet:

Egyes egyházi dolgokon kívül az ukrainai Kárpátaljáról Pásztor Ferencről kapott levelek egy sor információt tartalmaztak a

letartóztatott és kiszabadult papokról, a vallásos oktatás megszüntetéséről, a megszüntetett kánoni iskolákról, a szerzetes nővérek helyzetéről, stb.

Kérdés:

Mit tud arról, mi módon továbbította Pásztor Ferenc a leveleket, holott a határok le voltak zárva?

Felelet:

Nem tudok arról, mi módon továbbította Pásztor Ferenc a leveleket, minthogy mindig Bogdánffy Szilárd titkárom hozta be nekem őket.

Kérdés:

Hová küldte el a Kárpátukrajnából érkezett információkat?

Felelet:

A Kárpátukrajnából érkezett leveleket, miután elolvastam elküldték a bukaresti Pápai Nunciatúrára Bogdánffy Szilárd titkárom révén vagy Páll Ferenc révén, de én is vittem a püspöki konferenciák alkalmával.

Kérdés:

Mi volt a célja az információk elküldésének a bukaresti Pápai Nunciatúrára?

Felelet:

Minden információt azért küldtem a Nunciatúrára, hogy vigyék el a Szentszéknek, amelyet tájékoztatni kellett.

Scheffler János, sk.

Vizsgáló bíró:

M. Niculescu, sk, állambiztonsági alhadnagy,

92. sz. melléklet

1952. április 22.

BESZÁMOLÓ

a Scheffler János szatmári római katolikus püspökkel kapcsolatosan végzett első nyomozásról

A nyomozások indoka és tárgya:

Scheffler János 1952. március 5-én tartóztatták le az információs anyag alapján, amely szerint 1945 után a bukaresti Pápai Nunciatúrának gazdasági, politikai, társadalmi és katonai információkat szolgáltatott.

Ezeket az információkat az alárendeltségébe tartozó papoktól gyűjtötte a szatmári egyházmegye területéről, amely kiterjed a Szovjetunióbeli ukrainai Kárpátalja, a Magyar Népköztársaság és az RNK-beli Nagybánya tartományra.

A nyomozások eredménye:

Scheffler János, szatmári római katolikus püspök, Mihály és Ilona fia, román állampolgár és magyar nemzetiségű, utoljára kényszerlakhelyen volt a Hunyad tartománybeli Körösbányán.

Az 1952. április 2-i kihallgatási jegyzőkönyvben Scheffler János nyilatkozatában közölte, hogy 1945 után, amikor Észak-Erdély román uralom alá került, Andrea Cassulo nuncius egy 100 kérdésből álló kérdőív révén meghatalmazta, hogy információkat küldjön, információkat azokon kívül, amik a Vatikánhoz tartoznak, Cassulo nuncius még azt mondta, hogy az információkat mindjárt közöljék vele, amint megtörténnek, mert a Pápát mindjárt értesíteni kell.

Az információkat a szatmári egyházmegyében kell gyűjteni az alárendeltségébe tartozó papok révén.

A szatmári egyházmegye kiterjedése a következő volt: az RNK-ban Szatmár és Máramaros megye, a Magyar Népköztársaságban Szatmár, Bereg, Ugocsa és Ung megye, a Szovjetunóban Kárpátukrajnában Máramaros, Ugocsa, Ung és Bereg megye (megjegyezzük, hogy a magyarországi megyéket kettéosztották, és így, amint a fentiekből kitűnik, egy részük Magyarország-hoz tartozik, egy részük, Kárpátalja, Ukrajnához.

A továbbiakban Scheffler János nyilatkozatában rámutat, hogy Andrea Cassulo nuncius távozott az országból, Gerhard Patrick O'Harával helyettesítették

Ez utóbbi azt mondta neki, hogy az információk, amelyeket gyűjtenek, a közélet minden területéről gyűjtsék.

Ezeknek az irányelveknek megfelelően az informácók, amelyeket Scheffler János Cassulonak és O'Harának szolgáltatott személyesen ő gyűjtötte az alárendeltségében levő papok és szerzetesnők segítségével, amikor ezek a püspökségre jöttek.

Az egyházmegyének a Szovjetunióbeli Kárpátukrajna területén levő részéről az információkat általános helynöke, az általa 1945-ben kinevezett Pásztor Ferenc küldte.

1948 után, amikor a határokat lezárták, az információkat Molnár Károly (meghalt), a máramarosszigeti Sipos Ferenc és Szemes Ferenc révén, anélkül, hogy tudták volna, Pásztor Ferenc hogyan küldi a fentemlített leveleket.

Magyarországról 1947-ig a levelezést az ottani általános helynöke, Baróth Mihály (meghalt) révén kapta, amikor a püspökségre jött. Azután a leveleket Tillinger Ferenc csanálói plébános közvetítésével kapta.

Az RNK területéről Scheffler János a bukaresti Pápai Nunciatúra részére 1945-től 1950-ig szolgáltatott információkat, a következőket:

- Információkat a letartóztatott és kiszabadult papokról,
- Információkat az Állam hatóságai által megszüntetett katolikus iskolákról és bentlakásokról,
- Információkat az Állam hatóságai által elvitt kulákokról és vagyonuk elkobzásáról,
- Információkat a személyek számáról, akik a fasiszta rendszer szolgálatában álltak és akiket az állami szervek elvittek,
- Információkat a helyi demokratikus politikai szervezetek által végzett közmunkákról,
- Információkat a Kormány intézkedéseiről az iskolákban való vallásos oktatás megszüntetéséről, és a püspökség intézkedéseiről az ifjúság katolikus nevelés érdekében,
- Információkat arról, hogy egy szovjet katonai egység elfoglalta a római katolikus plébánia épületét,
- Információkat az ortodoxiára áttért görögkatolikus papokról,
- Információkat arról, hogy a szerzetesnők egy részét eltávolították az iskolákból,
- A Szovjetunióból Kárpátukrajnából gyűjtött adatok a következők voltak:
 - Információkat a Csehszlovákiába menekült és a szovjet hatóságok által követett elemekről,
 - Információkat a vallásos oktatás megszüntetéséről az iskolákban,
 - Magyarországról, jegyzi meg Scheffler János, nem kapott csak egyetlen információt, Gyulai Mihály lelkész letartóztatásáról.

Both Klára szatmári szerzetesnő révén Scheffler János egy levelet kapott a szatmári szerzetes nővérektől, amelyet Lőrincz Dominika szerzetesnőtől kaptak Magyarországról. A levél ennek testvérétől, Lőrincz Istvántól érkezett, aki a Szovjetunióban munkán volt, aki elmondja, hogy egy rézbányában dolgozik, hogyan fizetik, hogyan dolgoznak, hogy többnyire hadifoglyokkal dolgoztatnak, stb.

Miután Scheffler János elolvasta a levelet, Páll Ferenc szerzetessel elküldte a Pápai Nunciatúrára Bukarestbe.

A fentemlített leveleket Bogdánffy Szilárd küldte a Nunciatúrára (a szatmári püspökség titkára), Páll Ferenc szerzetes révén vagy személyesen maga Scheffler János vitte a Bukarestben évenként tartott püspöki konferenciák alkalmával.

Amikor megkérdezték, hogy milyen pénzeket kapott a Nunciatúrától a neki szolgáltatott információkért, Scheffler püspök a következőket felelte:

„A bukaresti Apostoli Nunciatúrától 1947-1950 között körülbelül egy millió lejt kaptam, anélkül, hogy mondták volna, hogy ez a küldött információkért van, hanem a papok megsegítésére.

A pénzen kívül a Nunciatúra még más segélyeket is küldött, gyógyszert, élelmiszert, ruhákat.”

A kapott pénzekből 500 00 lejt a római katolikus papoknak és a katolikus iskolai intézményeknek adtak, a maradék 500 000 pedig Moys Grigore és Sabău a görögkatolikus papoknak, hogy osszák szét a többi görögkatolikus papnak.

A gyógyszereket a szatmári katolikus kórháznak és a katolikus bentlakásoknak adták.

* * *

Hogy a Scheffler János által mondottakat ellenőrizhessük és a nyilatkozatokat megerősíthessük, kihallgattuk Bogdánffy Szilárdot is, a szatmári püspökség titkárát, aki a következőket tanúsította:

1947-től, amióta a szatmári püspökség titkára volt, és 1949-ig, amikor letartóztatták, hozzájárult Scheffler püspök kémtevékenységéhez, mivelhogy futár szerepe volt a püspök és a nunciatúra között az információk továbbításában.

Ezen kívül ő személyesen gyűjtött egy sor információt, amit a bukaresti Pápai Nunciatúrára továbbítottak.

K ö v e t k e z t e t é s e k:

A Scheffler János püspökkel kapcsolatosan eddig végzett nyomozások anyagából következik, hogy ez az 1945. évtől kezdődően és az 1950. évig a bukaresti Pápai Nunciatúrának információkat továbbított a közélet minden területéről, gazdaság, politikai, szociális, stb.

Ezeket az információkat az alárendeltsége alá tartozó papok és szerzetesnők gyűjtötték a szatmári egyházmegye területéről, amelyik kiterjed az RNK-ra, és a Magyar Népköztársaságra és az ukrajnai Kárpátaljára, Szovjetunió.

A nyomozások során nem tudták konkrétan megállapítani a csatornát, amelyen a Szovjetunióból folytak az információk, ugyanis Molnár Károly szigeti pap, aki a leveleket továbbította, meghalt. Scheffler mégis tanúsítja, hogy erről a dologról tudomása volt még két szigeti papnak, Szemes Ferencnek és Sipos Ferencnek.

Hasonlóképp a nyomozások során megállapították, hogy a szatmári szerzetesnőknek is kapcsolata volt a kárpátaljai szerzetesnőkkel, anélkül azonban, hogy megállapíthassák, hogyan tartották ezt a kapcsolatot.

J a v a s l a t o k:

A fentiek alapján a következőket javasoljuk:

- Sipos Ferenc szigeti lelkész letartóztatását, hogy állapítsák meg, milyen csatornán folytak az információk Pásztor Ferenc vikáriustól a Szovjetunióból, az ukrainai Kárpátaljáról.

- Jelezzék Pásztor Ferenc vikáriust a szovjet szerveknek, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket,

- Jelezzék Lőrincz Dominika szerzetesnőt a Magyar Népköztársaság szerveinek, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket,

- Tillinger Ferenc lelkész kihallgatását, aki le van tartóztatva és el van ítélve csempészésért.

- Jelezzék a nyomozásokból eredően Szemes Ferenc, Muresan Leonarda, Barna József, Kőrösi Károly, Magyar Bálint, Ecker Jenő személyét a D. III. (osztályt), hogy intézkedjenek megfigyelésükről.

Mellékelten csatolunk egy táblázatot az alkotóelemekről, eredményei a Scheffler püspökkel kapcsolatos nyomozásnak, mindegyiknek jobb oldalán a kifejtett tevékenységgel.

Gh. Enoiu, sk. állambiztonsági hadnagy,

Egyet értünk: Andreescu Matusei, sk. állambiztonsági őrnagy

Egyet értünk: M. Dulgheru, sk. állambiztonsági ezredes

93. sz. melléklet

17540/ 1952, XII.6.

Belügyminisztérium

Börtönök Ügyosztálya

Nyilvántartási Osztály

Ezennel jelentjük, hogy ma, 1952. december 6-án 8:30 órakor meghalt ebben a Börtönben a politikai fogoly:

Scheffler János, lapja: 245/1952, amint ez kitűnik a börtönorvos jelentéséből, amelyet másolatban mellékelünk. Nevezetesen 1952. szeptember 12-én helyezték el ebben a börtönben az Állambiztonsági Főfelügyelőség 60215/1952-es átiratával, a Bukaresti Katonai Törvényszék rendelkezésére mint előzetes politikait.¹⁶⁶

Kérjük, hogy a fentiek ügyében rendelkezzenek.

Igazgató,

Olvashatatlan, sk., őrnagy.

A Nyilvántartó Iroda Vezetője,

Olvashatatlan, sk., törzsőrmester.

¹⁶⁶ Politikai foglyot.

94. sz. melléklet

Állambiztonsági Minisztérium
Börtönök Ügyosztálya
Őrzés és Rendészet Osztály
6757/ 1982. XII.11.

Jilava Börtönnek

A f. év december 6-i, Scheffler János, 1952. december 6-án elhunyt letartóztatottra vonatkozó jelentésükre tudatjuk, hogy nem fogják értesíteni az elhunyt családját, az elhunyt után maradt dolgokat leltározzák, csomagolják be és pecsételjék le, egységükben a letartóztatottak raktárában marad.

Osztályvezető,
/ O. Ciulei, sk. főhadnagy, P.H.
Irodafőnök, Olvashatatlan, sk.

95. sz. melléklet

Nagyvárad Területi Katonai Bíróság
Nagyvárad, I.C: Frimu utca 11.

253/ 1953. sz. ÁTHELYEZÉSI PARANCS

Mi, a Nagyvárad Területi Katonai Bíróság elnöke, a törvény nevében elrendeljük és megparancsoljuk a jilavai börtönnek, hogy tartsa magát a törvényekhez és azonnal helyezze át Scheffler Jánost, született 1887. X. 29-én Mihály és Ilona fia, a Nagyvárad Területi Katonai Bíróság rendelkezésére, hogy a

236/1953-as dosszié alapján IV. 17-én a bíróság elé küldjék hazaárulás büntetéseért a 191. törvénycikk alapján.

Nagyvárad, 1953. IV. 8.

Elnök,

/ Olvashatatlan, katonai bíró, P.H.

Főtitkár, Olvashatatlan, sk.

96. sz. melléklet

236.sz. Telefonértesítés

Nagyvárad Területi Katonai Bíróság

Jilava Börtönnek

Küldjék át Scheffler Jánost, a 236/1953-as dossziében vádlott Scheffler Jánost, határidő: 1953. IV. 13. A jegyzéket Bradea Iosif hadbíró, a bíróság elnöke írja alá. Továbbítja: a telefonszolgálat vezetője, Popescu.

----- Iktatva: 4426. sz. Jilava, 1953. IV. 9.

97. sz. melléklet

Nagyvárad Területi Katonai Bíróság

236/1953. sz. dosszié

4535/ 1953. IV.11.

Jilava Börtönnek

A Nagyvárad Területi Katonai Bíróság elnöke nevében kérjük Scheffler János sürgős átküldését. A tárgyalás időpontja. 1953. IV. 17.

Elnök, Olvashatatlan, sk. P.H.. Titkár, Olvashatatlan, sk.

98.sz. melléklet

Kihallgatási jegyzőkönyv

Szemes Ferenc letartóztatott, római katolikus pap, aki 1908. december 19-én született Csanáloson, Nagybánya (tartomány) Ferenc és Erna fia, utolsó lakhelye Máramarossziget, Libertății tér 19.

1952. augusztus 4. – Bukarest

A kihallgatás 20:15-kor kezdődött.

Kérdés:

Milyen kapcsolatban volt Molnár Károllyal?

Felelet:

1948-ig, amikor máramarosszigeti segédlelkész lettem, baráti kapcsolatban voltunk. Ettől kezdődően kapcsolatunk az esperes és a segédlelkész közöttivé lett.

Kérdés:

Kiket ismert Molnár Károly a szovjetunióbeli Kárpátaljáról?

Felelet:

Molnár Károly a szovjetunióbeli Kárpátaljáról ismerte Heveli Antal szlatinai lelkészt, és az ottani vikáriust, Pásztor Ferencet és más papokat, akiknek nevét nem tudom.

Kérdés:

Milyen kapcsolatban volt Molnár Károly a fentemlítettekkel?

Felelet:

1949 februárban vagy márciusban kapott egy levelet Ukrajnából, a szovjetunióbeli Kárpátaljáról, Aknaszlatináról, Heveli Antaltól.

Kérdés:

Honnét tudja ezt a dolgot?

Felelet:

Egy vasárnap, 1949 februárban vagy márciusban, a szovjet-unióbeli Ukrán Kárpátalja melletti határ közelében levő máramarosszigeti kápolnában mondott vallási szertartás befejezésekor, több 8 év körüli gyermek jött oda hozzám, és egy levelet hoztak nekem, amelyet a tőlem 40-50 méterre álló ukrán vonat mellett álló mozdonyvezetőtől kaptak.

Amikor átadták a gyermekek azt mondták, hogy a levél az ukrán Kárpátaljáról jön és a mozdonyvezetőtől kapták.

Kérdés:

Mit csinált a levéllel?

Felelet:

Miután átvettem a levelet átadtam Molnár Károlynak, aki kinyitotta és elolvasta előttem és Sipos előtt.

Kérdés:

Mit tartalmazott a levél?

Felelet:

A levélben Heveli Antal írt Molnár Károlynak a kárpátaljai egyházzól és a római katolikus papokról.

A néhány papon kívül, akiről szó volt, említette, hogy Pásztor Ferenc nincs otthon, mert letartóztatták, hogy a huszti pap otthon van, hogy egy öreg pap nagyon beteg, és más papokról, akik le vannak tartóztatva vagy kiszabadultak.

Kérdés:

Mit csinált Molnár Károly a levéllel?

Felelet:

Miután Molnár Károly elolvasta a levelet, odaadta Krafcsik Sándornak, hogy vigye el Scheffler János püspöknek Szatmárnémetibe.

Kérdés:

Honnét tudja, hogy Molnár Károly átadta Krafcsik Sándornak a levelet, hogy vigye el Scheffler János püspöknek?

Felelet:

Molnár Károly mondta nekem, hogy átadta Krafcsik Sándornak, hogy vigye el Schefflernek Szatmárnémetibe.

Kérdés:

Mit tudott Krafcsik Sándor ezzel a levéllel kapcsolatban?

Felelet:

Úgy tudom, hogy Molnár Károly röviden elmondta Krafcsiknak, hogy Heveli Antal aknaszlatinai lelkésztől, az ukrainai Kárpátaljáról jött levélről van szó, és az ottani egyházi helyzetről és papokról szól.

Kérdés:

Milyen más leveleket kapott még és kiknek a révén?

Felelet:

A fentemlítettten kívül más leveleket nem kaptam.

Kérdés:

Miért rejti el az igazságot? A nyomozás tudja, hogy maga más leveleket is kapott az ukrainai Kárpátaljáról a Szovjetunióból és átadta azokat Molnár Károlynak. A nyomozás kéri, hogy mutasson rá az ukrainai Kárpátaljáról a Szovjetunióból kapott többi levélre is és arra, hogy ki adta át neki őket.

Felelet:

A fentemlített levélen kívül nem kaptam más leveleket az ukrainai Kárpátaljáról a Szovjetunióból.

Kérdés:

A nyomozás nincs megelégedve a válaszával, az első levelet sem ismerte el, amíg elé nem tették a bizonyítékot; bizonyosságát adta, hogy nem őszinte. A nyomozás kéri, hogy vizsgálja felül az álláspontját és mutasson rá a többi levélre is, amelyet az ukrainai Kárpátaljáról a Szovjetunióból kapott.

Felelet:

Nem kaptam más levelet a fentemlítettten kívül.

Kérdés:

Akkor miért akarta tévedésbe ejteni a nyomozást és nem vallott kezdettől az ukrainai Kárpátaljáról a Szovjetunióból kapott levélről, amelyet aztán át is adott Molnár Károlynak, és az ukrainai mozdonyvezetőről?

Felelet:

Nem vallottam kezdettől a Heveli Antaltól kapott levélről, mert azt hittem, hogy a nyomozás nem ismeri ezt a dolgot.

Kérdés:

Van-e még valami hozzáfűzni valója a fentiekben nyilatkozottakhoz?

Kérdés:

Nincsen semmi hozzáfűzni valóm a fentebbiekben elmondottakhoz.

Miután szóról szóra elolvastam ezt a jegyzőkönyvet, fenn tartom és aláírom.

Szemes Ferenc

Állambiztonsági alhadnagy: M. Niculescu

99. sz. melléklet

MÁRAMAROS MEGYE BIZTONSÁGI HIVATALA

SZEMÉLYI LAP

Név: SIPOS, Utónév: FERENC, Születési idő: 1916. október 8. Születési helye: Mezőterem, Szilágymegye. Nőtlen. Jelenlegi lakhelye: Máramarossziget, Máramaros megye. Foglalkozása: pap. Tanulmányok: teológia. Szülei neve: Ferenc és Mária. Anyagi helyzete: kispolgár. Katonai helyzete: ... korosztály, rangja: gyóntató(pap). A vallás, amelyikhez tartozik: római katolikus.

Az 1944. augusztus 23-a előtti tevékenysége nem ismert, mert csak 1949-ben jött Máramaros megyébe Szilágymegyéből.

1944. augusztus 23-a után belépett a Magyar Népi Szövetségbe, hogy leplezze a rendszerrel ellenséges tevékenységét, melyet vallási téren kifejt, antidemokratikus megnyilvánulásai és magatartása van. Az istentiszteleteken, amelyeket tartott és amelyeket jelenleg is tart a vallás álarca alatt keresi, hogy a népet izgassa, hogy hirdesse egy új háború kitörését, hirdetve, hogy mindaz, ami ezen a világon történik, múlandó, és csak az lesz boldog, aki az egyházra hallgat. A két egyház egyesítése óta román nyelven is kezdett istentiszteleteket tartani az ortodoxiára át nem tért görögkatolikusok számára. Fanatikus elem, aki keresi, hogy a hívek előtt bátorságot mutasson, és ezt azért, hogy a vallást ébren tartsa a hívek soraiban.

[Kézírással:] 1950. VI. 28.

100. sz. melléklet

Jegyzőkönyv

Én, Niculescu Mihai állambiztonsági alhadnagy, Moldovan Iosif állambiztonsági alhadnagy segítségével, mindketten az Állambiztonsági Főfelügyelőség részéről, különbségeket állapítva meg Krafcsik Sándor és Scheffler János nyilatkozatai között, szembesítettük őket, az eredmény a következő:

Krafcsik Sándor:

Kérdés:

Ismeri-e a maga előtt álló személyt?

Felelet:

Igen, ismerem, Scheffler János szatmári püspök.

Krafcsik Sándor, sk

Scheffler János

Kérdés:

Ismeri-e a maga előtt álló személyt?

Felelet:

Igen, ismerem, Krafcsik Sándor Szigetről.

Krafcsik Sándor:

Kérdés: Milyen leveleket vitt maga Molnár Károlytól, Szigetről Scheffler Jánosnak, Szatmárnémetibe, mit tartalmaztak ezek a levelek és honnét jöttek?

Felelet:

Molnár Károlytól vittem Scheffler Jánosnak 5 levelet, melyek titokban jöttek a Szovjetunióból, Kárpátukrajnából. Pásztor Ferenc vikáriustól és Heverly¹⁶⁷ Antal paptól. Ezek a levelek

¹⁶⁷ Neve: Heveli Antal

híreket tartalmaztak és egy sor, a Szovjetunió, Kárpátukrajna szovjet állami szervei által fogatosított intézkedést.

Kérdés:

Kitől kapta Molnár Károly ezeket a híreket?

Felelet:

Molnár Károly azt mondta nekem, hogy ezt a hírt Sipos Ferenc segédlelkész adta át neki.

Kérdés:

Milyen utasításokat adott magának Molnár Károly a levél átadásának pillanatában?

Felelet:

Molnár Károly azt mondta nekem, hogy ebben a levélben hírek vannak Kárpátukrajnából, senki nem kell tudjon erről, és adjam át személyesen Scheffler Jánosnak.

Kérdés:

Milyen más titkos tartalmú leveleket adott még át Scheffler Jánosnak Molnár Károly részéről és mikor?

Felelet:

Azon a levélen kívül, amelyben a kárpátukrajnai hívek bér-málásáról volt szó, nem vittem Scheffler Jánosnak más titkos tartalmú Kárpátukrajnából [jött] levelet.

Miután elolvastam ezt a kihallgatási jegyzőkönyvet, fenn-tartom és aláírom.

Krafcsik Sándor, sk.

Vizsgáló nyomozó: Niculescu Mihai, állambiztonsági alhadnagy

101. sz. melléklet

BUKARESTI TERÜLETI KATONAI ÜGYÉSZSÉG

Bukarest

44.sz./ 1953. I. 8.

A Nagyváradi Területi Katonai Ügyészség
részére

Mellékelten küldjük a Scheffler János, Bogdánffy Szilárd és még 3 [vádolt] dossziéját, Önök az illetékesek, mert az elkövetett törvénysértéseket Szatmár térségében követték el.

A katolikus papok csoportját – Baltaiser¹⁶⁸ – a Nagyváradi Területi Katonai Ügyészség tárgyalta, amelyet rendelkezésükre lehet bocsátani, ha [mintaként] segít a Scheffler-ügy megoldásában.

Katonai ügyészség

Stănescu D. igazságügyi százados (h. Eftimi(an), sk.

Az ügyészség titkára,

J. Târâian, Olvashatatlan, sk.

¹⁶⁸ A megnevezés alapján nem sikerült azonosítani.

102. sz. melléklet

NAGYVÁRADI KATONAI BÍRÓSÁG
236/ 1953. IV. 8.

PARANCS

A Zsilávai Börtön részére

Küldjék át Scheffler Jánost a Nagyváradi Katonai Bíróságra
a kitűzött tárgyalási időpontra.

Határidő: április 24.

[Ugyanezen a napon:]

NAGYVÁRADI KATONAI BÍRÓSÁG
1953. IV. 8.

TELEFONÉRTESÍTÉS

Kéri a Zsilávai börtön parancsnokát, hogy küldjék át
Scheffler Jánost a kitűzött tárgyalási időpontra.

[Kézírással:] Határidő: április 24.

103 sz. melléklet

JEGYZŐKÖNYV

Készült 1952. szeptember 23-án, Bukarestben;

Én, Niculescu Mihai állambiztonsági alhadnagy az Államvédelmi Főigazgatóságról, befejezve nevezettekre, a hazaárulással és hazaárulásban bűnrészességgel vádolt Scheffler Jánosra, Bogdánfi Szilárdra, Sipos Ferencre, Szemes Ferencre és Krafcsik Sándorra vonatkozó nyomozást, a következőket állapítottam meg:

Scheffler János, római katolikus püspök, 18887. október 29-én született Kálmánd községben, Nagykároly kerületben, Nagybánya tartományban, Mihály és Ilona fia, magyar nemzetiségű román állampolgár, vagyontalan, utolsó lakhelye Körösbánya, Hunyad (megye), letartóztatva 1952. március 9-én.¹⁶⁹

1945-től egészen 1949-ig egy sor információt gyűjtött az alárendelt papok révén a közelet minden területéről, amelyeket elküldött a bukaresti Pápai Nunciatúrára, amely a maga során elküldte a Vatikánba.

Az információk egy részét a Szovjetunióból, Kárpátukrajna területéről gyűjtötték, minthogy a szatmári püspökség kiterjed a Szovjetunió területére is.

A Szovjetunióból, Kárpátukrajnából származó információkat Molnár Károly (meghalt) és Krafcsik Sándor közvetítésével kapta.

¹⁶⁹ Eltévesztette az időpontot!

Bogdánfi Szilárd¹⁷⁰ római katolikus pap, 1911. február 2-én született Țârnavara¹⁷¹ helységben, Jugoszláviában, Ignác és Aranka fia, román állampolgár, magyar nemzetiségű, a Szatmári Római Katolikus Püspökség volt püspöki titkára, utolsó lakhelye Szatmárnémeti, I.C: Frimu utca 2. szám, letartóztatva 1949. április 5-én,

Tudomása volt a Scheffler János püspök által a Vatikán javára kifejtett kémtevékenységről, és segítette e célból, egy sor információt gyűjtve és továbbítva a bukaresti Pápai Nunciatúrára.

Szemes Ferenc, római katolikus pap, 1908. december 19-én született Csanáros községben, Nagybánya tartományban, Ferenc és Emma fia, magyar nemzetiségű, utolsó lakhelye Máramarossziget, Libertății tér 19, letartóztatva 1952. július 2-án.

Kárpátukrajnból egy információt tartalmazó levelet kapott, amelyet átadott Molnár Károlynak, aki tovább küldte Szatmárnémetibe Scheffler Jánosnak.

Sípos Ferenc, római katolikus pap, 1916. október 8-án született Mezőterem községben, Nagybánya tartományban, János és Emma fia, magyar nemzetiségű, utolsó Szatmárnémeti, I.C: Frimu utca 2. szám, letartóztatva 1952. május 9-én, *tudott a levélről, melyet Szemes Ferenc Kárpátukrajnból kapott és átadott Molnár Károlynak.*

Hasonlóképp tudott az (elhunyt) Molnár Károlynak a Vatikán javára folytatott kémtevékenységről.

¹⁷⁰ Bogdánffy

¹⁷¹ Crna Bara, Torontál megye.

Krafcsik Sándor, 1902. október 26-én született Leordina-Rodnán, György és Zsófia fia, nős, két gyermeke van, foglalkozása könyvelő, magyar nemzetiségű, utolsó lakhelye

Máramarossziget, Dózsa utca 49, letartóztatva 1952. július 2-án.

Nevezett *Molnár Károly máramarosszigeti paptól 5, Kárpát-ukrajnából származó információkat tartalmazó levelet továbbított Scheffler János püspöknek Szatmárnémetibe, tudomása volt a tartalmukról.*

A fentemlített tetteket a vádlottak elismerik és a tanúk nyilatkozatai megerősítik.

Elkészítettem a fenti jegyzőkönyvet, hogy a törvényes eljárásokra szolgáljon.

Niculescu Mihai, állambiztonsági alhadnagy, sk., P.H.

104. sz. melléklet

NAGYVÁRADI TERÜLETI KATONAI BÍRÓSÁG

1/1954-es dosszié

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV

1954. XI. 24, 9:30- 11:10.

Krafcsik Sándor:

A vonaton ültem, amikor oda jött Molnár Károly, megkérdezte, hová megyek. Megkért, hogy vigyem el a levelet a püspökségre, anélkül, hogy a tartalmát közölte volna. Ezt [a tartalmát] én a kihallgatáson tudtam meg, amikor szembesítettek Scheffler Jánossal.

Az 1952. augusztus 1-jén készített jegyzőkönyvet nem tartom fenn, mert azt nem olvasták fel nekem, és én nem is tudtam volna elolvasni, mert nem volt szemüvegem.

Nem tartottam fenn a tárgyaláson sem, mert még jelenleg sem ismerem a tartalmát.

Nem felel meg a valóságnak a szembesítési jegyzőkönyv sem, hogy én öt levelet vittem, amelyek a Szovjetunióból való híreket közöltek, mert féltem s csak azért adtam a nyilatkozatot, hogy hagyjanak békében.

Kérdés:

Mi volt akkor a levelek tartalma?

Felelet:

Nem ismerem igazi tartalmukat, mert én személyesen nem olvastam, átadtam Bogdánffy Szilárd püspöki titkárnak, nem tudom, hogy ő mit csinált azután vele.

Kérdés:

Ki vett még részt a cédula küldésében?

Felelet:

Rajtam kívül senki sem vett részt az illető cédula elküldésében.

Kérdés:

Továbbított-e még hasonló leveleket?

Felelet:

Nem. Ezt az egyetlen levelet továbbítottam.

105. sz. melléklet

NAGYVÁRADAI TERÜLETI KATONAI BÍRÓSÁG
1/1954-es dosszié

JEGYZŐKÖNYV

1954. IX. 20-án, nyilvános tárgyaláson

VÁDLOTTAK KIHALLGATÁSA

A) Szemes Ferenc:

Fenntartom korábbi nyilatkozatomat azzal a kiegészítéssel, hogy „feltételezi, hogy a levelet a szovjet vonattal jött vasutastól kapták. A levél Molnár Károlynak volt címezve a plébániára.”

Molnár Károly elolvasta előttem s elmondta, mit tartalmaz.

1949. január végén történt.

(Aláírások:))

A törvényszék elnöke, sk.

Szemes Ferenc, sk.

Titkár, sk.

B) Sípos Ferenc:

Fenntartom korábbi nyilatkozatomat azzal a kiegészítéssel, hogy nem emlékszem, hogy az asztalnál tárgyaltak volna Pásztor Ferenc letartóztatásáról

1948. júliustól vagyok a szigeti parókián, 1949 januárban vagy februárban hallottam Molnár Károlytól a Szemes által hozott levél tartalmáról. A levél elmondta, hogy Heveli pap jól van, a hívek járnak templomba, és hogy egy öreg papot megoperáltak.

Krafcsik Sándor nem volt a püspökség gondnoka, csak a szigeti plébániáé.

(Aláírások:))

A törvényszék elnöke, sk.

Sípos Ferenc, sk.

Titkár, sk.

C) Krafcsik Sándor:

Fenntartom a 184. lapon levő nyilatkozatomat, amelyet nem olvastak fel a nyílt tárgyaláson.

Nem volt tudomásom a Molnár Károlytól kapott, Bogdánffynak átadott, Scheffler részére vitt levél tartalmáról.

A levéllel együtt vittem a pénzt az öreg papok segélyezésére és a leltárt.

Amikor Bogdánffynak vittem a levelet a CFR alkalmazottja voltam.

Összesen háromszor voltam a püspökségen és vittem levelet Molnár Károlytól. Az utolsót 1949. január-februárban.

(Aláírások:))

A törvényszék elnöke, sk.

Krafcsik Sándor , sk.

Titkár, sk.

106. sz. melléklet

NAGYVÁRADI TERÜLETI KATONAI BÍRÓSÁG
1/1954-es dosszié

KIHALLGATÁSI JEGYZŐKÖNYV

1954. XI. 24., 11:15 – 13:20.

Szemes Ferenc: [A kérdésekre adott válaszai:]

– *A gyerekek közül az egyik átadott nekem egy összehajtott cédulát, mely nem volt leragasztva, és Molnár Károly papnak volt címezve a szigeti plébániára. Én átvettem a gyerektől a cédulát és magammal vittem, átadtam Molnár Károlynak, ahogy visszaemlékszem nem volt jelen senki.*

– Miután átadtam, Molnár Károly elolvasta a cédulát, nekem nem mondott semmit a cédulával kapcsolatban.

– Az ebédnél, ahol jelen volt Sípos Ferenc is, elmondta, hogy a cédula Kárpátaljáról jött, Aknaszlatináról, Heveli Antal ottani plébános írta. A levélben írt Molnárnak az ottani bérmlásról, amelyet Pásztor Ferenc beregszászi vikárius tartott, s hogy a hívek járnak templomba, hogy a papok jól vannak, Borhidi Antal öreg és beteges. És üdvözölt mindenkit a szigeti plébánián.

– Én nem olvastam a cédulát, nem nyitottam ki útközben.

– Nem tudom, milyen úton érkezett a cédula, mert nem kérdeztem a gyerekeket.

– Az asztalnál beszélve a levél tartalmáról, tudtam (meg), hogy amilyen módon ezt megkaptam, titokban érkezett, nem postán, az csak feltételeztem, hogy az illető cédulát a szovjet

vasutasok hozhatták, mozdonyvezető, kísérő vagy a szovjet vonattal utazó más személy, de megjegyzem, hogy *mindez csak feltételezésem volt, az igazi útját nem tudom.*

– Rajtam kívül más személy nem vett részt a cédula továbbításában.

– Nem tudom, hogy Molnár Károly mit csinált a cédulával. A nyomozás folyamán, illetőleg *a Sípos Ferenc*kel való szembesítéskor tudtam meg, hogy Molnár Károly elküldte a cédulát Scheffler János püspöknek Krafcsik Sándorral, aki a szigeti római katolikus plébánia adminisztrátora. *Nem tudom, hogy Molnár Károly az eredeti cédulát küldte el, vagy átírta.*

– Nincs tudomásom arról, hogy a cédulát megsemmisítette-e valaki és ki, csak a fentebbiekben elmondottakat tudom.

– Más hasonló levelet nem továbbítottam Molnár Károlynak.

– Nincs más hozzáfűzni valóm, csak annyi, hogy nyilatkozatom megfelel az igazságnak, nem ismerem a cédula érkezésének útját és nem ismerem a gyerek nevét, aki nekem átadta.

Szemes Ferenc, sk.

Nyomozó tiszt: Olvashatatlan, sk, főhadnagy.

107. sz. melléklet

RNK

NAGYVÁRADI TERÜLETI KATONAI ÜGYÉSZSÉG

44/1953-as dosszié

VÁDIRAT

148. sz. / 1953. március

Mi, Borotea Remus igazságügyi hadnagy, a Nagyvárad Területi Katonai Ügyészség segítő katonai ügyésze,

A 1. Scheffler János, ... 2. Bogdánfi¹⁷² Szilárd, ... 3). Szemes Ferenc, ...4) Sipos Ferenc, ...5) Krafcsik Sándor,.... elleni előzetes nyomozások dossziéjának összegyűlt okiratait figyelembe véve

Megállapítjuk a következőket:

A kém- és hazaáruló banda elleni per, amely hazánkban 1950. júniusában volt, leleplezte és részben rámutatott a Vatikán volt romániai képviselőinek szerepére, akik felhasználva diplomáciai helyzetüket, megkíséreltek beavatkozni hazánk belügyeibe.

A népnek ezeket az ellenségeit tevékenységük miatt kiűzték az RNK-ból.

Scheffler János, Bogdánfi Szilárd, Sipos Ferenc, Szemes Ferenc és Krafcsik Sándor vádlottak, akiknek fontos egyházi méltósága volt az RNK-beli egyházi hierarchiában, a dolgozó nép elleni gyűlöletükben az imperializmus szolgálatába álltak, hogy segítsék a szabad népek fegyveres leigázásának bűnös

¹⁷² Bogdánffy

tevékenységében, széles körű és változatos bűnös tevékenységet fejtettek ki.

Ezt a bűnös tevékenységet az angol-amerikai imperializmus hasznára egyrészt a bukaresti Pápai Nunciatúra és visszahívása után meghatalmazottai kezdeményezték és irányítottak, másrészt a bukaresti Olasz Nagykövetség egyes képviselői.

[1.] SCHEFFLER JÁNOS vádlott 1942-től 1944-ig a magyar horthysta fasiszta szenátus tagja volt, 1944. augusztus 23-a után, tovább is betöltve a szatmári római katolikus egyházmegye püspöki tisztségét, egyházmegyéje kiterjedt az RNK, a Szovjetunió, Ukrajna kárpátaljai és Magyarország területére.

Scheffler János vádlott Andrei Casulo pápai nuncius javaslatára belépett az imperialisták kémhálózatába, elfogadta, hogy adatokat gyűjtsön nekik a közélet minden területéről.

Ezután Scheffler János vádlott megszervezte a kémhálózatot az egész egyházmegyében az alárendeltségében levő papok révén. Így a Szovjetunió, Ukrajna kárpátaljai területéről Pásztor Ferenc vikáriustól Molnár Károly máramarosszigeti esperes révén 1949 elejéig, ez idő alatt *6 levelet kapott* [!], amelyek, amint Scheffler vádlott a 12. oldalon rámutat, az egyházi jellegű kérdések mellett még információkat tartalmaztak letartóztatott papokról, a szerzetesnők és a felekezeti iskolák helyzetéről, valamint az iskolai hitoktatás megszüntetéséről. A levelet Scheffler személyesen vitte el a Pápai Nunciatúrára, ezután Bogdánfi Szilárd vádlott, Scheffler János vádlott titkára vitte el a bukaresti Pápai Nunciatúrára, a második levelet, amely titkos információkat tartalmazott, és egy levelet Pál Ferenc jezsuita szerzetes vitt el.

Andrei Casulo nuncius távozása után Gera Patric O'Hara jött a helyébe, akinek, amint Scheffler János vádlott a 20-21. oldalon állítja, információkat szállított a közélet minden területéről:

„A Szovjetunióból 1945-ig kaptam szóbeli információkat, egyébként abban az évben személyesen jártam ott szabad határátlépő engedéllyel, és tájékozódtam. 1946 után, amikor a határt lezárták, írásbeli információkat kaptam Molnár Károly révén, anélkül, hogy tudjam, hogy az időszerű információkat Pásztor Ferenc küldte. Az információk katolikus elemeknek a szovjet szervek általi őrizetbe vételekre vonatkoztak, menekült, a hatóságok által követett elemekre, akik Csehszlovákiába menekültek, az iskolákban való hitoktatás megszüntetésére vonatkoztak, az iskolákban és kórházakban [alkalmazott] szerzetesnők helyzetére, akiket kitettek.”

Krafcsik Sándor vádlott vitte Szatmárra a püspökségre a Szovjetunió, Ukrajna kárpátaljai területéről érkezett leveleket, amelyek titkos információkat tartalmaztak, melyeket átadott Bogdánfi Szilárd vádlottnak és Scheffler János vádlottnak.

Magyarországról, amint Scheffler vádlott a 21. oldalon kijelenti, a szóbeli információkat nevezett Barát Mihály révén kapta, amikor ez Szatmárra jött. Ez 1947 végén volt, ami után az írásbeli információkat a csanálosi Tillinger közvetítésével kapta. Szintén Barát Mihálytól szerzett tudomást Scheffler vádlott Gyulai Mihály letartóztatásáról, amely információt mindjárt közölt is a bukaresti Pápai Nunciatúrával.

Scheffler János vádlott a szatmári szerzetesnőktől Both Klára szerzetesnő révén kapott egy levelet titkos információkkal,

melyet [a szerzetesnők] Magyarországról, Lőrincz Dominika szerzetesnőtől kapták, a levelet testvére, Lőrincz István írta a Szovjetunióból egy rézbányából, melyben egyebek mellett a bányabeli életről, fizetéséről írt, s hogy foglyokkal együtt dolgozik.

A levelet, eredetiben, Scheffler vádlott elküldte a bukaresti Pápai Nunciatúrára nevezett Pál Ferenczel.

Scheffler vádlott a 21. lapon kijelenti „Információkat szolgáltatam a bukaresti Pápai Nunciatúrának 1945-től 1950-ig gazdasági, politikai, társadalmi és katonai területről, amint következik:

[Vö.: 88. sz. melléklet: Kihallgatási jegyzőkönyv !]

A 30. lapon Scheffler János vádlott kijelenti, hogy „Bogdánfi Szilárdnak tudomása volt a Szovjetunióból érkezett levelek tartalmáról, Krafcsik Sándor révén, mert amikor érkeztek, odaadta, hogy olvassa el.”

A 37. lapon Bogdánfi kijelenti: „Tudom, hogy Scheffler János kémtevékenységet végzett a Vatikán javára, információkat gyűjtve különböző személyek révén, amelyeket aztán továbbított a bukaresti Pápai Nunciatúrára, hogy küldjék tovább a Vatikánba.” Ezeket az információkat az ország közéletének minden területéről gyűjtötték, valamint egy sor információt a szovjet állami szervek intézkedéseire vonatkozóan a Szovjetunió, Ukrajna kárpátaljai területéről. A fenti tényállást bizonyítják Scheffler János vádlott nyilatkozatai és beismerései az 5–56. lapon, valamint Scheffler János vádlott és Bogdánfi Szilárd szembeesítése a 37. lapon, Scheffler és Krafcsik szembeesítése, 40–44. lap, és Bogdánfi Szilárd vádlott nyilatkozatai, 44–47. lap.

2.– BOGDÁNFI SZILÁRD vádlottat 1947-ben nevezték ki a Szatmári Római Katolikus Püspökség püspöki titkárának, ebben a beosztásban Scheffler János vádlott munkatársa volt az információk gyűjtésében és a bukaresti Pápai Nunciatúrára küldött titkos információkat tartalmazó jelentések összeállításában. Az 58. oldalon Bogdánfi vádlott kijelenti: „Scheffler János püspök megbízott bennem és egy idő elteltével kinevezésem után megtudhattam, hogy a Szatmári Püspökség, élén Scheffler János püspökkel, a vallási tevékenység mellett kémtevékenységet végez a Vatikán javára. – *Scheffler János püspök kért, hogy én is segítsen a kémtevékenységben, amit elfogadtam, mert alárendeltje voltam.*”

Az 58. lapon Bogdánfi Szilárd vádlott kijelenti továbbá: „Ezen a dolgon kívül én személyesen is gyűjtöttem egyes információkat, amelyek a bukaresti Pápai Nunciatúrára mentek. – Hasonlóképp közvetítő szerepem is volt Scheffler János és a Nunciatúra között, ami az információk továbbítását illeti.”

Az 50-59. lapon Bogdánfi Szilárd vádlott kijelenti: Scheffler János püspök a közélet minden területéről küldött információkat a bukaresti Pápai Nunciatúrára

[Ua. mint a 90. számú mellékletben közölt NYILATKOZATA]

A vádirat 4. oldala említi a bukaresti Pápai Nunciatúrától az ortodoxiára át nem tért görögkatolikus papok részére küldött, Scheffler János által Mois Grigore révén Sabău Vasile vikáriusnak eljuttatott pénzsegélyt.

Idézi Scheffler János nyilatkozatát, amely szerint Bogdánfi Szilárd titkári minőségében minden Bukarestbe küldött információról tudott.

3. SZEMES FERENC vádlott 1949-ben egy titkos információkat tartalmazó levelet kapott a Szovjetunió, Ukrajna kárpátaljai területéről, amelyet átadott Molnár Károlynak, aki felnyitotta és elolvasta előtte és Sipos Ferenc vádlott előtt. A levelet Molnár Károly odaadta Krafcsik Sándornak, aki elvitte Scheffler János vádlottnak Szatmárra.

4. SIPOS FERENC vádlottnak tudomása volt a Szemes Ferenc vádlott által kapott levélről. Tudott Molnár Károlynak (meghalt) a Vatikán javára folytatott kémtevékenységéről.

5) KRAFCSIK SÁNDOR vádlott továbbította Molnár Károly 5 titkos információt tartalmazó levelét Scheffler vádlottnak Szatmárra. Krafcsik vádlott Molnár Károlytól tudott a levelek titkos jellegéről, hogy a hatóságok nem kell tudjanak róluk.

Jogilag:

1, SCHEFFLER JÁNOS vádlott tetteiszándékosan titkos adatokat gyűjtött és továbbított, kimerítik a hazaárulás büntettének a BTK 191. cikkelyében megfogalmazott kritériumait,

2. BOGDÁNYI SZILÁRD vádlott tettei ,... szándékosan segítette Scheffler János vádlottat az adatgyűjtésben és továbbításban, kimerítik a bűnrészesség a hazaárulás büntettében, a BTK 121. cikkelyében megfogalmazott, a BTK 191. cikkelyével kombinált kritériumokat,

3.) SZEMES FERENC vádlott, tettei, tudatosan és szándékosan továbbította a titkos információkat tartalmazó leveleket,
...

kimerítik a bűnrészesség a hazaárulás büntetében, a BTK 121. cikkelyében megfogalmazott, a BTK 191. cikkelyével kombinált kritériumokat,

4) SÍPOS FERENC vádlott, tettei, ...tudomása volt a Szemes Ferenc által kapott, titkos információkat tartalmazó levelekről, ... a BTK 1. cikkelyének alkalmazásával kimerítik a feljelentés elmulasztása büntetének a BTK 228. cikkelyében megfogalmazott kritériumait.

5) KRAFCSIK SÁNDOR vádlott, tettei ... tudatosan és szándékosan továbbította a titkos információkat közlő leveleket,... kimerítik a bűnrészesség a hazaárulás büntetében, a BTK 121. cikkelyében megfogalmazott, a BTK 191. cikkelyével kombinált kritériumokat.

Következtetések: a Büntető Perrendtartás 218. cikkelye alapján,

Elrendeljük:

A letartóztatott vádlottaknak a Nagyvárad Területi Katonai Bíróság elé küldését:

1. Scheffler János, letartóztatva 1952. március 9-én¹⁷³, a Zsiláva Börtönében található, az átküldésére vonatkozó parancs másolatban megtalálható a dossziében,

2.) Bogdánfi Szilárd, letartóztatva 1949. április 5-én, a Váradi Börtönben található a Nagyvárad Területi Katonai Ügyészség 44/1953-as letartóztatási parancsa alapján,

¹⁷³ Valójában 10-én.

3) Szemes Ferenc, letartóztatva 1952. július 2-án, a Váradi Börtönben található a Nagyváradi Területi Katonai Ügyészség 44/1953-as letartóztatási parancsa alapján,

4) Sípos Ferenc, letartóztatva 1952. március 9-én, a Váradi Börtönben található a Nagyváradi Területi Katonai Ügyészség 44/1953-as letartóztatási parancsa alapján,

5) Krafcsik Sándor, letartóztatva 1952. június 2-án, a Váradi Börtönben található a Nagyváradi Területi Katonai Ügyészség 44/1953-as letartóztatási parancsa alapján.

Bűnjelek: nincsenek.

A dosszié 160 (százhatvan) lapot tartalmaz.

Kisegítő Katonai Ügyész

Borotea Remus, igazságügyi hadnagy

CNSAS
REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA
Direcția Cercetare,
Expoziții, Publicații

CONSILIUL SECURITĂȚII STATULUI

Dos. Nr. 18340

VOL. Nr. 3

ARHIVA OPERATIVA

DOSAR

Fond Anchetă

SCHEFLER

ION

si altii

Data 13- VIII-70

4895487

P 014152, Vol. 3

P 14152/3

Urmează Vol. Nr.

Martie 1952
 Dela în fota noastra,
 St. Anunculev

59

Biografia

Subsemnatul Scheffer Ivan, episcop rom.-cat. de Sate
Mare, născut la 29. Oct. 1884. în comuna Cămin,
Raionul Cerei, Reg. Baia Mare, fiul lui Mihai și
Elena, în prezent petrecut, ca ultimul domiciliu fi-
lat în Baia de Bie, dedare următorilor:

Am șapte frați, și anume:

1. Barbara, soția lui Pitli Blădeu, țărăn, în vârstă
de 62 ani, politica n'a făcut, de profesie casnică, cu
domiciliu în comuna Mork, Ungaria.
2. Iuliana, soția lui Păor, Gheorghe, țărăn, în vârstă
de 60 ani, politica n'a făcut, de profesie casnică,
cu domiciliu în comuna Cămin, Raionul Cerei, Reg. Baia
Mare.
3. Francisc, preot-canonice, în vârstă de 58 ani,
dela a. cc. 1926-38 a fost redactor ziarului săptămă-
năal "Katolikus Élet", și dela 1932. până 1942.
administrator economic al Ziarului "Magyar Lapok"
(Oradea), nu știu ce politica a făcut, în prezent
nu face politică, cu ultimul domiciliu în Toplița.
4. Mihai, profesor de liceu, în vârstă de 55 ani,
Iv. Scheffer

Directia Cercetare,
Expozitii, Publicatii

politica n'a făcut, ca domiciliu în Per, Ungaria.

5. Anthonia, învâțător, în vîrstă de circa 52 ani,
politica n'a făcut, ca domiciliu în Thornadus, Ungaria.

6. Ana, soția lui Tomka Ioan învâțător, în vîrstă
de 50 ani, profesiune casnică, politica n'a făcut, ca
domiciliu în Falergyarmat, Ungaria.

7. Veronica, necasătorită, în vîrstă de 48 ani,
profesiune casnică, ca domiciliu în Cămin, Raio-
nul Carai, Rep. Bucovina.

Sub semnul am au făcut școala primară în comuna
Cămin între anii 1894-1898; liceul în orașul Satu-
Mare între anii 1898-1906; studiile teologice la
facultatea teologică în Budapest, iar studiile de drept
canonic în Roma, Universitate Gregoriană între anii 1906-
1910, repetit 1910-12. În amandouă facultăți am
făcut o doctorat.

După terminarea studiilor am fost numit:

- În 1912. înșirgat la cancelaria episcopaltă în Satu Mare;
- În 1913. preot ajutor (capelan) în Ungvár (Munkacs);
- În 1914. profesor de teologie la Seminar în Satu Mare;
- În 1917. profesor de religie la Liceul Catolic în Satu Mare;
- În 1920. director liceului rom. cat. din Satu Mare;
- În 1923. paroh interinuar la Hossaind Mare (Raion. Carai);
- În 1925. profesor de teologie la Seminar în Satu Mare;
- În 1931. profesor de teologie la Seminar în Oradea;
- În 1940. profesor universitar la facultatea de drept în Cluj;
- În 1942. episcop de Satu Mare.

După sfîrșirea mea episcopală (la 17. Maiu 1942) am
început administrarea parohiei mele numită ecăt. La
24. Maiu (Rusalii) am împartit sf. mir în Catedrală de
Satu Mare; o duminică următoare în Ungvár (Mun-
kacs), cu care ocaziune am vizitat și pe episcopul grec-
catolic mitropolit al atunei, Alex. Stolica și magistrații:

To. Schaffner

președinte, primarul ~~de~~ parohiei săptămânii am făcut
în două parohii ~~historia~~ ~~președinte~~ ~~măscuți~~ ~~acolo~~: în Clăpăuș,
unde am fost paroh interimar și în Urziceni. În vara anu-
lui 1942. am lucrat la reparația edificiilor episcopale negli-
giate în timpul sedivacantei, și odihnit după pleurozie.
Am vizitat magistratii mai superiori în Satu Mare (pre-
ședintele Năstase, Francisc, primarul Rod. Cioaba, inspectorul
Școalelor Eug. Găspăr) și președinții ai altor confesiuni. Am cau-
tat și legăturile necesare cu ministerele diferite, mai
cu seama cu ministrul Cultelor Eug. Timoneyi Maras
și ministrul agriculturii Bauffy. Când am plecat la
Budapesta, am vizitat și pe Nuntul Papal de acolo, Mgr.
Angelo Rotta. În Budapesta am căutat locuința în
Seminarul Central, unde am studiat. În toamna 1942.
am administrat sf. ~~min~~ ~~mir~~ în protopopiatul Baia Mare
(aici 10-12 parohii). Cu această ocaziune am vizitat
pe episcop gr. cat. Mgr. Alexandru Rusu și magistratii
de acest ras. - S-au la sfârșitul lunii Oct. am luat parte
de conferința episcopilor la Budapesta, sub președinția Carl.
Gerdi; acolo m'am întâlnit la prima dată cu episcopii
din Ungaria.

Fiindcă am fost înscăunat de către Sf. Scaun și
cu administrarea episcopiei de Oradea ca Administrator
apostolic, după sfârșirea episcopiei am vizitat și Oradea
multe preoți, am stat mai multe ori. Acolo am visi-
tat pe episcopul gr. cat. Trețiu Valerian; pe episcopul
orthodox-cristin Popovici și cel reformat, Subol, ca și
magistratii superiori. - În toamna aceluiași an 1942. am
fost instalat în orașul Debrecen al episcopiei Oradea pe noul pa-
roh - paroh, M. Rod. Bănieș, care după câțiva ani a
devenit episcop de Veszprém în Ungaria (murit 1949).

Anul 1943. a fost pentru administrarea arhiepiscopiei
cel mai liniștit. Cei dinaintea lunii s-au ocupat în muncă
de cancelarie, în vizitare gloriilor catolice și alte lucrări
pastorale. În luna Martie am luat parte la adunarea

To. Șteflea

12
Direcția Cercetare,
Expoziții, Publicații

(conferința) episcopilor. Săi după Paști am început vizitațiile pastorale în mai multe orașe și protopopiate, anume (după memoria mea): în Beregaa (Beregov), Mukács (Munkács) și câteva sate în județul Bereg; în protopopiate de Carei (15-16 parohii); de Ardeu (10-11 parohii) și de Marămurăș (15-16 parohii). În protopopiatele din eparchia Oradea am cerut ajutorul P. Sf. S. episcopului Fiedler, care acolo a început sf. mir. — Programul vizitei pastorale în general era astfel: La orele 7. sosirea; în biserică cuvântarea episcopului și un scurt serviciu religios. În casa parohială primirea sfatului bisericesc; o modestă cină muncii pentru preșterii prezente. Duminică: la 7 împărțirea generală; la 9. Sărbătoră mulțumitoare cu cuvântarea episcopului și apoi administrarea sf. mir. — Înainte de prânz primirea preșterilor de altă confesiune și a magistraților locale. După prânz la 3 sau 4. Serviciu religios cu cuvântarea parohului la cei muncitori și examen de catehism în prezența părinților. — Plecarea la parohia următoare.

În luna Iunie sau Iulie am hirotonit câțiva preșteri în satul lor natal: în comuna Focni.

În vara de obicei am petrecut câteva săptămâni în Vilele Sătmarelui, unde episcopia a avut o mică vilă.

În toamnă, în Octomvrie am fost la conferința episcopilor, unde de obicei erau prezentate chestiunile actuale bisericești, după programul făcut de Cardinalul Serédi mai înainte. Cu această ocaziune am participat și la Congresul Catolic, care se ținea fiecare an în acest timp. Am oferit câteva biserici renovate sau noi. — Când a fost posibil, am luat parte la adunările protopopiatelor.

În anul 1944. se simțea deja apropierea frontului și de aceea acest an a fost mai mișcat. În luna Martie la conferința episcopilor la Budapesta am cerut Guvernului, ca să nu continue persecutarea ecorelor. După venirea la conducere a regimului Horthy chestiunea ecorelor a

Jo. Scuffler

Direcția Cercetare,
Expoziții, Publicații

9 13

devinut mai acuta. Toți episcopii - și eu - am intervenit și la prim-ministri, și la autoritățile locale, la dureră noastră fără nici un rezultat.

În luna Mai și Iunie am vizitat și împărțit sf. mir în protopopiate de Matlindka, Vădarsmaning și în tot județul Ung. Am făcut hirotonii în Balasaprie și în Doborunka.

La conferințele episcopale de toamna în 1944. nu mai am luat parte.

Zilele 17. 18. și 19. Septembrie orașul Satu Mare a fost bombardat. În ziua 17. Sept. o mare parte a palatului episcopal și a Seminarului a fost distrus și cu această ocazie 21 persoane au murit în adăpostul primăriei noastre (7 prești, 4 teologi, 4 călugări... 1). Nu mai având locuința în rezidența episcopală, m-am retras în Vila Seminarului până la începutul lunii Decembrie; de atunci până la Iulie 1945. într-o camera la închirietul calgarilor, atunci aproape gol. În aceste luni administrarea eparhiei era cam grea. Până la primăvara nu m'am mișcat. Mai mulți prești m'au vizitat acolo, mai cu seama acei, cari au lăsat parohiile lor, ca să gestioneze, fiindcă în vara anului 1944. am dat ordin, ca nici un păstor sufletar să lase turma sa.

În primăvara anului 1945. am început din nou să vizitez parohiile eparhiei, fără împărțirea sf. mir. Mai întâi vizitam Oradea; apoi protopopiatul de Carei și Ardeal. În luna Mai am obținut de la Prefectura județului Satu Mare în Permis de libertate Trece pe tot teritoriul eparhiei în 3 limbi (român, maghiar, rus). Astfel în Mai am vizitat mai multe parohii în teritoriul român în Ungaria; în Iunie și cei din țara noastră. În Iulie am vizitat și orașul teritoriului devenit Merania Subcarpatică (Benzina, Mukka's, Ungvár, Nagy-söllos, Tarauș etc.) - și revenind prin Slatina, am vizitat și câteva parohii din Maramureș.

În luna Iulie am mutat din nou la palatul episcopal.

Fr. Ilieș

- 6 -
Direcția Cercetare,
Expoziții, Publicații

In vara anului acesta am ramas acasa. Numai la Oradea am fost de 2-3 ori. In Septembrie am sfințit Capela Sf. Treimii, restaurat după reșcoul Lăușă Carei. In toamna am vizitat parohiile Negrești și Huta, lângă Bixad, unde am și muncit.

In anul 1946. am putut din nou să lucrez astfel, ca și in anii înainte de toamna 1944. Am făcut vizite de pastoralitate cu însoțirea sf. mir in protopopiatul de Satu Mare, in Oradea; și in primavara anului cu Carnet de liberă petrecere in câteva parohii pe teritoriul unguresc. -- Pentru anul școlar 1946/47. am putut să deschid din nou Seminarul cel Mic la Satu Mare. A fost restaurată și la toamna din nou sfințită biserica aproape distrusă Kalvaria in Satu Mare. In primavara acestui an am vizitat personal pe Nuntial Papală, Ill. Ex. Andreu Cassulo, cu care am avut corespondența și mai intimă. In toamna a venit la Satu Mare el primeministru, P. Groza cu el ministru Ploharu, pe cari am vizitat cu dăruială mea. La sfârșitul fiecărui semestru am asistat la examene la Oradea la Academia Teologică.

La începutul anului 1947. toți episcopii catolici au fost invitați la Nuntiatu din București la o masă comună in cinstea Nuntialui Cassulo, care a lăsat țară după pectura zile. Era deja prezent noul Nuntial papal, O'Hara. A fost și o scurtă conferință. Cealaltă deja atunci era vorba despre ajutoarele în haină și alimente care vor fi date fiecărui eparchiei prin Nuntiatu. -- In primavara am vizitat într-un mod obișnuit parohiile protopopiatelor Carei, Oradea, Sighet, și in eparchia Oradei ale protopopiatelor Salonta și Bolea. In luna Maiu Nuntial papal a vizitat toate eparchiile din Ardeal. La Satu Mare a stat dela Baia Mare, o zi mai înainte termenului fixat, când am vizitat comuna Tojile (județ. Satu Mare). După Oradea m'am dus acasă. Nuntial a sosit seara, între orele 5-6.

Fr. Săpka

Nu mai de mult a venit parohul greco-catolic și l'invitat la biserică sa. Ista am mers mai întâi la biserică greco-catolică, apoi la catedrală romano-catolică, unde s'a ținut un scurt serviciu divin, a fost salutat Arhiepiscopul și dănsul a salutat pe credincioșii. Pentru ziua următoare am cerut permisiune de a continua vizita pastorală fixată în comuna Bolești. La prânz am venit în apăs și după prânz am mers pe Arhiepiscopul până la Carai, unde a vizitat amândouă bisericile și a continuat drumul cu episcopul Iacov la Oradea.

În anul acesta, spre toamnă, probabil a fost o conferință episcopală despre ajutoare susmenționate. Cu ocazia, când am fost în Capitală, am vizitat pe d. Ministru P. Groza, Ministrul Culturii și educației și conducătorii Ministerului Poștărilor și Telecomunicațiilor.

În anul 1948, în primăvară episcopii au fost chemați la București pentru a depune jurământul la noua Constituție. După jurământ am fost invitați la prânz de către d. Prim-ministru Gheorghe. S'a ținut și o conferință episcopală la Munteleac.

În lunile Aprilie - Mai - Iunie am vizitat protopopiatul Carai, Sighet, Arad, Oradea și Blaj.

După legea despre prelucrarea școlilor și internatelor catolice am intervenit mai întâi la Seta Mare la Prefectul și la Inspectoratul Școlar, apoi și la d. Ministru Târziu, pentru scutirea Seminarului din Seta Mare.

La începutul lunii Sept. am primit a telegramă de la Min. Culturii despre desființarea episcopiei runde și înțelegerea oficială a mea de episcop. După câțiva timp Arhiepiscopul ne a convocat pentru a discuta despre situația creată de nouă lege despre Regimul Culturii și pentru elaborarea Statutului de Organizare. Conferința a ales o comisie mixtă de episcopii de amândouă rituri pentru a pregăti textul. Acest text a fost prezentat unei noi comisiuni, care a înscrisat cei doi episcopi, I. Hossu și d. Mașin de a-o petrua ulterioară cu d. Ministru al Culturii.

După acest timp m'am retras: nu mai am fost nici

J. Schiffer

UNIVERS
Direcția Cercetare,
Expoziții, Publicații

la București, nici la Bradu, nici la o parohie. - Am lucrat
în Siberia ca și ceilalți preoți și am ajutat pe Vicarul ge-
neral, unde și când a fost cerut.

Tot anul 1949. am trecut într-o astfel de viață solitară.
Astfel și în anul 1950. până la 23. Iunie, când am fost
adus în domiciliul fostat la mănăstirea franciscanilor în
Baia de Cus, unde am trăit pe anul 1950 și 1951.

La mănăstirea franciscanilor am trăit retras. Nu am
luat parte în munca pastorală până când franciscanii au fost
acolo. Legătura mea cu Episcopia Satei Mare a constatat în același
cât prin Superiorul Mănăstirii am cerut lucrurile mele care
puteau fi, câteva haine și cărți. M'am ocupat în afara
de datoriile preoțești (slujba, rugăciunile personale) cu studii
le serioase teologia și istoria, ca și cu învățarea lim-
bii slave. - După plecarea franciscanilor am început
dacă pot face slujba pentru credincioși. La răspuns afirma-
tiv am făcut slujbele la ore determinate, dar numai în
biserică și fără predică.

La începutul a. 1952. Vicarul General din Sibiu Tulia
m'a cerut și în scris, și prin protopopul Francisc Farago
de a prelua administrația parohiei. Am primit numiri pe-
tea suferințelor administrației, nu cea materială, - cu
aprobarea Ministerului. De la Fomaria 1952. am și pre-
dicat și vizitat bășevii.

În ziua 70. Martie am fost arestat.

Această este declarația mea canonică și semnată
proprie.

Joan Schiffler,

= București, la 24. Martie 1952. =

UTÓSZÓ

A bevezetőben jeleztem a tanulmány szakmai-tudományos célját, gyakorlati hasznosíthatóságának néhány elemét, így nem is gondoltam arra, hogy előszót is kellene írnom, amelyben meg kellene fogalmaznom, honnét eredt a kérdés bemutatásának, megírásának gondolata. A kiadó, a szerkesztő már elkészült a nyomdai előkészítésével, amikor – most az olvasó szemszögéből tekintve – azon kezdtem gondolkodni, hogy milyen indítékok is késztettek a megírására. Ezeket kutatva a bevezetőben megfogalmazott cél mellett gondolataimban számos más indíték is felszínre bukkant. Így tudatosult bennem, hogy megírásában, különféle helyzetek és események, emberekkel való találkozások, és mai, a tudás és a technikai haladás által felgyorsult világunkban jelenségei is közrejátszottak.

Az emberek – minden korban és minden ember! – szabad és emberi méltóságban megélt életre vágytak. A szabadság és az emberi méltóság megélése azonban (elméletileg) megkívánja úgynevezett alapvető jogok gyakorlásának lehetőségét. Jogot az élethez, az épséghez, a becsülethez, jogot az otthonhoz és a munkához, a családhoz, a politikai és a közéletben való részvételhez, a lelkiismeret szabadságához, a vallás szabad gyakorlásához.

Jól tudjuk, a gyakorlatban egyetlen társadalom sem dicsekedhet azzal, hogy ezeket ellentmondásoktól mentesen megoldotta. Ezért kell idéznünk a történelmet, hogy tanuljunk belőle

s hogy cselekedhessünk. Beszélni kell a megtörténteokról és el kell rajtuk gondolkodni.

Egyszerű emberekkel beszéltem, akik e koncepciók per időszakában ún. „politikai fogoly” minőségben (kitalált okok miatt, sokszor indok nélkül) éveket töltöttek vizsgálati fogságban a Szekuritáté földalatti börtöneiben, majd Zsiláva, Pitești, Szamosújvár börtöneiben, és az ún. szocialista rendszer változását követően tíz-tizenkét évvel még mindig féltek és rettegtek, nem akartak, alig mertek a velük ott történteokról beszélni.

Márpedig az embert és szabadságát elnyomó rendszerről, amely a zsarnoki hatalom megszerzése és megtartása céljából szentesített bármilyen embertelen eszközt beszélni lehet és kell. Az átélt szenvedések csak így oldódhatnak fel az emberekben. És tudniuk kell róla a fiatalabb nemzedékeknek is, akik számára mindez (beleértve a politikai rendőrség mindent átszövő világát) elképzelhetetlen, esetleg horror filmekbe illő történet. Csak így alakulhat ki gondolkodásukban az igazság tisztelete, így válhatnak társadalmunk lelkiismerettel és szabadsággal felruházott, tudatosan és igazságban élni akaró tagjaivá.

Minden kérdésre teljes és összegző választ ez a munka sem adhat, hiszen a jelenségek és a részletkérdések felkutatása szerteágazó, éppen ezért ezekről beszélve ez további kutatásra ösztönözhet.

Bura László

NÉVMUTATÓ I.

- Adorján Péter 191, 262
Ágoston István 228
Athánáz, P. OFM 262
Ardelean Coriolan 138
Bányai László, dr. 49, 219
Barankovics 142
Barót Mihály 14, 36, 66, 67,
68, 242–245, 255, 275
Barna József 241, 251, 279
Bártfay Kálmán 231
Benedek Fidelis, P. 262
Bogdán András 138
Bogdánffy Szilárd 9–11, 20,
23–29, 33, 34, 40–41, 48,
50–51, 53–55, 57–58,
62–72, 78–81, 82, 84, 85,
87, 89, 90, 91, 95, 96,
98–100, 102–108, 111–
115, 117–122, 124, 130,
156, 159–200, 218, 222,
223, 228, 232, 238, 241,
251, 254, 258, 265, 266,
268, 271, 273, 277–278,
290, 292, 293, 295, 297,
300–306
Borhidi Antal 298
Boros Béla, dr. 8, 45, 212,
213,
Both M. Klára 30–31, 42, 65,
123, 209, 238, 277, 302
Börzsei Márton 76
Bujaló Bernárd 231
Cassulo, Andrea 13, 64, 117,
233, 274, 275
Catana, Maurițiu 157
Chereușa (mérnök) 210
Cisar, Alexandru 45, 104,
174
Colceriu, Simion 82
Costea József 38, 39, 208
Czapik Gyula 242
Czumbel Lajos 20, 47, 49, 68,
119, 120, 133, 134, 141,
142, 143, 215, 220, 241,
256, 257,
Csonth Ignác 241
Dellmann Ernő [András?] 37
del Mestri, Guido 213
Diczig Béla 241
Dobos János, dr 68, 119, 120,
256, 257
Dóczy György 261
Dragomir, Ion 111, 146, 169–171
Dudás Miklós 242
Ecker Jenő, SJ 251, 277

- Eötvös Frigyes 138
 Eröss Alfréd 45, 212
 Faragó Ferenc 63, 229, 262
 Fazekas János 79
 Fényi Ferenc 228
 Feri Vilmos 21, 150
 Fischer János 67, 241, 248
 Gábrriel János 67, 241, 248
 Gean (francia szenátor) 144
 Gellért Lőrinc 228
 Groza, Petru (Péter) 39, 63, 229
 Guidó páter l. Godó Mihály 137
 György Pál 142
 Gyulai László 241
 Gyulai Mihály 67–68, 243, 245, 255, 276, 302
 Haag, Rafael 21, 45, 50, 162, 178, 212
 Heim Pál 138
 Hetényi Varga Károly (?) 74, 127, 121
 Heveli Antal (Hevele, Heverley, Heverly) 26, 73–75, 96, 106, 160, 231, 283–286, 288, 296, 298
 Ilosvay Lajos 228
 Kassay Kelemen 241
 Katz Herman 146
 Kirk (O'Hara titkára) 233
 Kisköszegi Antal, dr 37
 Kolos, P. OFM 262
 Kőrösi Károly 241, 251, 279
 Krafcsik Sándor 74–78, 81, 82, 84–85, 87, 89–102, 105–108, 113, 120, 200, 285, 288, 289, 292, 294, 297, 299, 300, 302, 303, 305–307
 Kriston András 242
 Kuharic (mészáros) 143
 Kuliffay Mihály 241
 Lengyel András 191
 Lőrincz István 31, 41, 42, 63, 235, 236, 277, 303
 Lőrincz Dominika 30, 31, 41, 42, 63, 209, 235, 236, 277, 279, 303
 Lőrincz János 241
 Maczalik Győző 45, 212
 Macskássy Attila 191
 Magyar Bálint 241, 251, 279
 Maniu, Iuliu 39
 Marina Gheorghe 146–147
 Maroşan Anna Leonárda 30–31, 47
 Márton Áron 8, 104, 122, 204
 Márton József 67, 241, 248
 Mártonházy György 241

- Máté Dumitru 144
- Máté József 143
- Maxim, Atanasie 146
- Merlák Ferenc 241
- Mindszenty József 26, 125,
128, 133, 134, 140, 142,
149, 152, 157, 242
- Mogyorósy Ilona Palmácia
30–31
- Moiş (Moys) Grigore 37, 40,
56, 62, 69, 156, 164–170,
178, 194, 196, 198, 228,
259–261, 277, 304
- Molnár Károly 61, 64, 72–77,
90, 92, 96, 97, 106, 226,
232, 272, 275, 278, 283,
284–302, 305
- Molnos Ernő 81–86, 90, 98,
108
- Monoki Ferenc 37
- Monostori Ferenc 241
- Német Tibor SJ 143
- Nyíri István 167
- O’Hara, Gerard Patrick 17,
21, 63, 64, 67, 120, 173,
227, 229, 232–234, 236,
237, 247, 254, 302
- Godó Mihály 33, 36, 39, 42,
49, 103, 123, 127, 137,
220
- Pacha Ágoston 8, 33, 104,
114
- Pakocs Károly 10, 14, 19, 20,
21, 32–51, 52, 65, 74,
110, 112, 120, 122, 123,
125, 126, 129, 136, 137,
141, 151–154, 169, 170,
174, 179, 201, 203, 238,
246, 247
- Pál Ferenc [Páll] 22, 23, 25–29,
40, 41, 48, 50, 56, 58, 64,
65, 70, 112, 119, 154–158,
168, 170, 178, 184, 194,
196, 197, 209, 210, 218,
232, 236, 241, 259, 260,
266, 269, 270, 273, 277,
301, 303
- Pásztor Ferenc 14
- Pereni P. Octavian 169–171
- Póczy István 191
- Pop József [Iosif] 83, 203
- Puni Emil 121
- Rábay László 37
- Riederer Ödön 24
- Renat, P. OFM 262
- Révész Gábor 37, 68, 69,
166, 221, 258
- Rogoz Vasile 136
- Rusu, Alexandru 144, 146

- Sabău [Sabou], Vasile 62,
178, 194, 198, 228, 240,
259, 261, 277, 304
- Sáky Zoltán 190
- Săsăran, 111
- Scheffler Ferenc 19, 20, 90,
140, 141
- Scheffler János 8–14, 19–20,
22, 25, 29–34, 44, 47,
51–72, 74, 75, 77–84,
87–89, 91–97, 99–101,
104–106, 109–110, 113–121,
123, 125–129, 131, 133–149,
151–152, 155, 161–171,
173–189, 193–200, 215,
218, 222–225, 227–282,
285, 288–294, 297, 299–306
- Schmiedt Ferenc 143
- Schubert Iosif [József] 45,
212
- Sipos Ferenc 72, 73, 85, 98,
102, 120, 226, 232, 272,
275, 278, 279, 284, 287,
289, 292, 300, 305
- Söring (francia pap) 144
- Sörös János 145, 231
- Sörös József 145
- Steib Ferenc 241
- Szeibel János 69, 211, 254
- Szemes Ferenc 72, 74–76,
81–90, 95–96, 98–102,
105–108, 110, 113, 200,
226, 232, 272, 275, 278,
279, 283, 286, 292, 293,
296, 298–300, 305–307
- Szenkovics Sándor 79
- Szvoboda Ferenc 68, 119,
120, 228, 256, 257
- Takáts Lajos 18
- Tankóczy Kálmán 191
- Tardini, Domenico 13, 14
- Tarzácziusz (Bruder ~ , ~
testvér) 21, 42, 43, 50
- Tempfli Imre 120, 123, 129
- Teveli József 138
- Tillinger Ferenc 66, 67, 73,
145, 241, 242, 244–246,
275, 279, 302
- Tőkés György 231
- Trebics Jenő 262
- Tyukodi Mihály 69, 121, 261
- Ținca Vasile 69, 111, 259,
- Vitéz (nevű püspök) 33, 135,
145
- Weisz József 251
- Wunsch, Herbert 158
- Zribay Sándor 133

II. ÁLLAMBIZTONSÁGI TISZTEK, BELÜGYIS ALKALMAZOTTAK, HADBÍRÓK, ÜGYÉSZEK

Alnulcan, Gheorghe 224	Mohor Rudolf 98
Andreescu Matușei 34, 73, 279	Moldovan, Iosif 56, 186, 188, 198, 199, 223, 288
Bertylev Fr. 200	Neacșu, Gheorghe 224
Birtaş (Birtas) Gavril 22, 152, 202	Niculescu, Mihai 70, 71, 198, 225, 227, 230, 232, 235, 237, 239, 242, 244, 246, 248, 249, 252, 255–261, 267, 271, 273, 286, 288, 289, 290, 294
Bolohan Zamfir 98	
Borotea Remus 81, 82, 300, 307	
Bradea Iosif 282	Olteanu, Ion 134, 135, 202
Casza Ștefan 82	Palcovici Iosif 138, 149
Cernăian, Florentin 201	Popescu 282
Cirack [] [hadnagy] 168	Retezar Ioan 25, 168
Ciulei, O. [főhadnagy] 281	Stănescu, H(einz) 22, 33, 136, 139, 290
Colceriu, Simion 82	Târâian, I. 290
Czellér Ludovic 148	Teriteanu, Cornel 138, 149
Dulgheru, Mihai 34, 73, 279, Eftimian, [] 290	Tudorache Lazăr százados 82
Elekes Toma 22, 148, 152, 202	Vânătoru 169, 172
Enoiu, Gheorghe 73, 279	Vișoianu, C. 13
Fejős Ștefan 153	Weisz László (Weisz Ludovic) 35, 44, 153, 251
Fernia [őrnagy] 200	Zamfir [?] 151
Gabai Gheorghe 98	
Leonida [főhadnagy] 220	